

ORTUTAY PÉTER

APAGE SATANAS

**Ungvári történetek
az 1980-as évekből**

ORTUTAY PÉTER

APAGE SATANAS

Ungvári történetek az 1980-as évekből

Kárpátaljai Magyar Könyvek
274.

Sorozatszerkesztő és felelős kiadó: **Dupka György**

Készült a *Nemzeti Kulturális Alap*
támogatásával

© Ortutay Péter, 2018
© Intermix Kiadó, 2018

Felelős szerkesztő: **Marcásák Gergely**
Borító, műszaki szerkesztő: **Dupka Zsolt**
A könyv elektronikus változata elérhető:
www.kmmi.org.ua (Adattár, könyvek)

Nyomdai munkák: Shark Kft.

ISBN 978-615-5757-05-1
ISSN 1022-0283

ORTUTAY PÉTER

APAGE SATANAS

*Ungvári történetek
az 1980-as évekből*

Intermix Kiadó
Ungvár – Budapest
2018

PLAFONIG ÉRŐ KARÁCSONYFA

I.

– Tudod – mesélte egyszer Vili egyik eléggé gyakran előforduló őszinteségi rohamában a pince-hús irsavszkáját kortyolgatva lent a Szkálában a korzón – mostanában valahogy újra meg újra végigélem, végigjárom gondolatban a rég elmúlt dolgokat, és elmélázom rajtuk. Az összefüggéseken, jelentőségükön gondolkodom. Mert mi lenne, ha nem úgy történik? Hanem valahogy másképp. Például, ha felpakolunk és megyünk, elfutunk a nagyvilágba. És nem hagyjuk, hogy így a nyakunk közé csördítsen ostorával, vagy inkább kupán vágjon a bunkójával a történelem. Most is itt ülnék, és veled borozgatnék? Nyilván nem. Ám az is lehet, hogy amit ma az élettörténetem egy részének képzelek, az csak a mostani gondolkodásom szerint formált kép az életemről. De mégis csak az enyém, és nem a másé. És nekem valahogy fontos és érdekes. Mindig érdekes. Akkor is, ha – kívülállóként szemlélve – az események, melyek nekem most olyan fontosnak tűnnek, valójában mégsem azok. Hanem éppenséggel hétköznapiak, sorsszerűek. S ami történt, az megtörtént, így történt. Mert hát ez egy olyan vidék. És az élet amúgy sem nyalóka, mondogatta volt édesanyám, ha valamiért panaszkodtam. Hisz tudod te azt magad is. De azért hadd meséljek. Nincs ellenedre? – kérdezte udvariasan, de teljesen fölöslegesen. Mert ha Vili beszélni akart, akkor beszélt is. Nem volt erő, mely ilyenkor leállította volna. Ezért csak úgy foghegyről vetettem oda neki, hogy „nincs”, s én is húztam egyet a boromból. Így hát folytatta.

Szegény édesanyám többször is mondta életében, hogy akkor volt a legboldogabb, amikor első gyermeke megszületett. Ez egy szép nyári napon, a második világháború kellős közepe táján történt. Kisfiút várt. Az lett. S aztán még négy testvérem lett. Őket mennyire várta, már nem mondta. Minden esetre születésem évében a németek már egy éve nagyban rohamozták a Szovjetuniót, már folyt a sztálingrádi csata, mi magyarok pedig ott álltunk a doni katasztrófa és a „felszabadulás” előtt. Közben nagy volt a világegés mindenütt.

Egymás torkának estek emberek, népek, nemzetek. De mi ezt itt Ungváron nem éreztük. Kellemes volt itt az élet akkoriban. Akárcsak Svájcban. Olyannyira, hogy anyám anyja, akit később csak „a pesti nagymamaként” emlegetünk, gyakran ellátogatott Ungvárra unokánézőbe a háború alatt. Az Árpád vonattal jött és ment, mely alig négy óra alatt tette meg a Budapest–Ungvár közötti utat, azt a 260 kilométert, ami ma oly soknak tűnik, hogy no. Ő mesélte, a pesti nagymama, később, amikor már a szovjet Ungvárra hordozgatta a segélycsomagokat a „gazdag” Magyarországból, hogy még egész kisgyerekként, talán járni is alig tudtam, elvitt magával sétálni, és én séta közben a mai gyaloghíd helyén álló régi hídon egyszer csak úgy hirtelen megkérdeztem tőle: „Matyma, ugye kétféle modál van? Egy a levegőben, egy pedig a ladlágomban?” Ő erre ölbé kapott és összevissza csókolt büszkeségében, hogy neki milyen okos kis unokája van. Szóval, szép volt az élet itt akkoriban a kis Ung-parti Párizsban, ahogy abban az időben nevezték ezt a most már teljesen elszlávosodott, mocskos kis nagyvárost, mely mindinkább kezd hasonlítani a Gogol elbeszéléseiből ismert poros és dögunalmas kisorosz mezővárosokra. Különösen szép lehetett ez a kisvárosi élet nagyszüleim úri fogadásokhoz szokott házában. Ebédek, vacsorák, jövés-menés, zajos társasági élet és hasonlók. Habár úgy tudom, hogy a nagy vagyon és a felsőbb ungvári tízezerhez való tartozásuk ellenére még csak saját házuk se volt. Mert nem is volt rá szükség, mondta apám egyszer, amikor megkérdeztem, hogy miért nem vásároltak egy saját kéglit valahol a vidéken. Nem törődtek vele. Inkább földet meg szőlőt vásároltak, és csak úgy adakoztak, ami aztán a „felszabadulásunkkal” elúszott mind. Nagyapám, mint görög katolikus főesperes, országgyűlési képviselő, a ceholnyai parókián lakott. Két hercig paplak is volt ott szép nagy szobákkal, udvarral, csűr, hátsó udvar, ahol, emlékszem, egy tőlem jó pár évvel idősebb lány, Nyuszi volt a neve, többször is levetkőztetett, mert szeretett „doktor néni” játszani velem. Én voltam a beteg, akinek le kellett vetkőzni, hogy ő, a doktor néni, alaposan megvizsgálhasson. Ő ezt meg is tette. Komoly arckifejezéssel kopogtatott a hátamon, mellkasomon, a hasamon. Aztán a fülét is odatette. A hátamra, a hasamra, és lejjebb. Hogy én ezt miért engedtem, máig se tudom. Élveztem volna? Talán. Egyszer Homoki Ica, a cselédünk, keregett, és teljesen pucéron talált a ketreccel elkerített tyúkudvaron, ahová Nyuszi vitt el „megvizsgálni”. Megvizsgált és otthagyt. Én meg még nem igen tudtam egyedül öltözködni. És volt ott még egy gyönyörű szép gyümölcsös, rengeteg gyümölcsfával. Igaz, eleinte nem laktunk a parókián, mert anyám nem igazán kedvelte anyósát. Panaszkodott is apámnak, hogy az anyja őt le-

nézi, mert csak egy egyszerű polgárlány a nyolcadik kerületből. Nem „úrinő”, mint a nagyanyám. Apám meg, mivel nagyon szerette anyámat, mindhalálig szerette, szinte imádta, Greta Garbóhoz és Tímeához hasonlította az Aranyemberből, minden szeszélyét hajlandó volt teljesíteni. Ezért inkább lakást bérelt. Szép nagyot. Cseléddel, takarítónővel, ahogy kell. Emlékszem, hogy amíg az oroszok be nem jöttek, a híd mellett, az Ung folyó bal partján, az akkori Kossuth téren, mely később Sztálin tér meg Újraegyesülés tér, plosccsa Vozjednányja lett. Ott laktunk egy nagy és elegáns bérház első emeletén. A földszinten mindenféle üzletek és kávézók voltak, szemben meg néhány cukrászda. Több is. Mind Aurél bácsinak, az öcsém keresztapjának a tulajdona. Öt, vagy több szobánk is volt. Talán a lakást is épp Aurél bácsitól béreltük „kedvezményesen.” Biztos még így sem volt olcsó, de mint apám mondta a későbbiekben, a pénz nekünk akkoriban nem számított. Sose számolta, mert mindig volt. 1941-ben szentelték pappá, görög katolikus pappá, tehát nőülhetett, és előtte még el is vette anyámat, aztán előkelő iskolákban tanított. Olyanokban, mint az előkelő 3. sz. leánygimnázium, ahol a nagylányok mind szerelmesek voltak belé, a Budapesti Pázmány Péter Egyetemen doktorált jóképű, fiatal tudós tanárba, s aztán a híres nevezetes Drugeth Gimnázium, a mai himfák, ahol meg a nagyfiúk kedvelték mind, mert, mint mondták, szigorú volt, ám igazságos. És hát akár napestig is hajlandó volt velük együtt rugni a labdát, mert focizni is jól tudott és szeretett. Meg hát az is nyomott valamit a latban, mármint a fiúknál, hogy az öccse a Ferencváros balszélsője volt, és állítólag szélvész gyorsaságú, és szinte minden meccsen gólt rúgott. Nem is egyet. Egyébként latint és hittant tanított az apám. Magántanítványa is volt sok, akitől, ha szegény volt, pénzt sem kért. A jómódúaktól igen, sokat, mert adott a nevére.

A Kossuth téri lakásról csak egy emlékem maradt. Már a háború vége felé, azaz csak Ungváron a vége felé, mert '44 októberében már „felszabadították” az oroszok, szinte egy puskalövés nélkül, mert a magyar és német csapatok nem akartak ott harapófogóba kerülni, és visszavonultak. A város talán egyetlen háborús vesztesége az Ungon átívelő kőhíd volt a Rafandánál, amit a visszavonulók robbantottak fel. De még légiriadóra is csak egy-kettőre emlékszem. Az egyikre épp a kőhíd felrobbantása előtt, amikor is levonultunk egy óvóhelyre. Aztán volt egy nagy bum. Kinéztünk, és a kőhíd sehol. De a várost nem bombázták. A 20 km-re levő Csapot viszont nagyon, olyannyira, hogy még Ungváron is morgott, morajlott tőle és remegett a föld. Szóval mindössze arra emlékszem, hogy az utcára néző erkélyen állt egy ágyú, és német vagy

magyar katonák mutatták, hogyan kell kezelni. És valami rémlik arról is, hogy nem akartam nyíratkozni az erkélyen, és a katonák csokit adtak, hogy ne bögjek. S azután, gondolom, hogy az oroszok bejöttek, mi is a ceholnyai parókiára költöztünk, a másik épületbe, nagyapámék mellé. Ott is szép nagy lakásunk volt, egy földszintes paplak, utcára néző ablakokkal. A hálósobára különösen jól emlékszem, ahol a szüleim aludtak. A két nagy ágy előtt volt egy heverő, azon többször aludtam is, ha ott ért az álom, és amelyen úgy három vagy négy éves koromban egyszer agonizáltam. Torokgyík vagy csak erős torokgyulladás lehetett, de nem kaptam levegőt. Fulladoztam. Szegény apám nyakát öleltem, szorongattam, kapaszkodtam belé, valami segítséget várva tőle, de ő csak azt hajtogatta, hogy jól van, kisfiam, jól, és talán sírt is, mert félt, hogy meghalok. Aztán valahogy felszakadt a gyulladás, és én ismét kaptam levegőt.

II.

Erről az időszakról kevés emlékem maradt, de azért maradt. A doktor néni játékot Nyuszi-val már említettem. S aztán például az, hogy volt egy barna szőrű kiskutya, fehér foltokkal, Bundás lett a neve, és három, négy év múlva, amikor elhagytuk ezt a parókiát, már nagy és szép kutya volt a Bundás, de ott kellett hagynunk, mert az új helyre nem vihettük. Egész életünkre ez volt a jellemző. Menni, és valamit mindig ott kellett hagyni. Értékes volt-e vagy sem, közel állt a szívünkhöz vagy sem, valami mindig ott maradt. Ház, lakás, könyvtár, bútor, korábbi élet, aztán minden. Mindig kezdhettük előlről. Hol a béka feneké alól, hol lejjebből. Aztán szeretteink, rokonaink, szüleink és gyerekeink is elmaradtak. És valahogy mindig mindent el is felejtettünk. Mert el kellett. Ami megmaradt, ha megmaradt, csak az emlék volt. Szóval egy ilyen ceholnyai emlék volt a Bundás is, aztán az, hogy apámnak voltak galambjai, és szeretett velük foglalkozni. Meg az, hogy egyszer elfutottam előle apró lábaimmal, hogy el ne fenekeljen, mert valami rossz fát tettem a tűzre. Hogy mit, már nem tudom. Persze utolért és kaptam. És még nagyapámról is van egy ottani emlékem. Az egyetlen. Nagyapáról, akit kétszer is elhurcoltak az oroszok, mint fő fasisztát, és másodszor már végleg, a halálba. Egy kis katonai dzsip állt az utca sarkán, abba ültették. Akkor még nem értettem és nem éreztem semmit. Azt sem, hogy micsoda tragédia ez nekik. És épp miattuk nekem is. Csukva volt akkor még a szemem. Azt se láttam, hogy mindenki sír, zokog körülöttem. Mert hát lepellezték. Egy úriember és úrinő bátor férfi és bátor nő, aki nem sír, nem pityereg. Sírnival csak a pórnépnek szabad. És Moszkva amúgy sem hisz a könnyeknek.

A nagyapával kapcsolatos emlék pedig a következő. Mint igencsak művelt, képzett és intelligens ember, mindent szeretett, amit egy ilyen ember csak szeretethet. Hatalmas könyvtára volt, melyet nagyanyám később apránként eladogatott. Ennünk is kellett valamit. Nem ivott, nem dohányzott, s biztos sohasem csalta meg a feleségét. Nem volt ez divat azokban a körökben. De volt egy gyengéje. A cowboy film és a cowboy regény. Azt sem titkolta különösebben, hogy főpap létére elavulás előtt az ágyban nem a Bibliát, hanem filléres cowboy regényeket szokott olvasni. Elmélyülten. És nem szerette, ha ilyenkor zavarják. Ám hogy, hogy nem, egy este náluk maradtam, nagyanyámhoz bújtam az ágyba, és úgy volt, hogy ott is alszom. De aztán jött apám, és kérdezte, nem mennék-e mégis haza. Én meg úgy döntöttem, hogy mégis csak jobb lenne anyuval meg apuval, és sírni kezdtem, hogy öltöztessenek fel, mert menni akarok. Nagyapám meg bosszús lett, hisz nem hagytam olvasni, és jól elpaskolta a fenekemet. Amikor olvasott, zöld ellenző, simléder, volt a szeme felett, hogy a villanyfény ne zavarja. Emlékszem bosszús, zöld simléderes arcára, ahogy megint a könyvébe bújt, és elmerült a történetbe. Abba, hogy Joe, a bátor cowboy legény hogy menti ki a lángvörös hajú gyönyörűséges Maryt a gengszterek keze közül, és nyeri el ezzel a lány szerelmét és a gazdag farmer papa egész gazdaságát, azzal a sok marhával, s ahol a föld mélyén hatalmas vagyon rejlik. Kőolaj. Nem törődött velem többé, amikor apám öltöztetni kezdett. Lekötötték az izgalmas események, amelyek ott, abban a filléres regényben zajlottak.

Aztán soha többet nem láttam. Hamarosan eltűnt az életemből, mert, ahogy nagymama (az ungvári) mondta, a rossz emberek elvitték, és én már csak évekkel később tudtam meg, ahogy ő is, hogy meghalt valahol az Ural környékén, Ábeszben, Ungvártól vagy négy és félezer kilométerre. Egy fénykép is készült a sírjáról. Apám felkutatta, amikor – később őt is elvitték a rossz emberek – a lágerből hazaengedték. Hét év után. Kötelességének tartotta, hogy lerója kegyeletét apja sírjánál. Apám a fényképet nagyanyámnak is mutatta, aki sírva fakadt, és azt mondta, hogy akkor sem hiszi el, hogy nagyapa meghalt. Nem és nem, ő nem halhatott meg, és ő várni fogja mindhalálig. Hisz megígérte neki, az ő Ilonkájának, hogy visszatér hozzá, nem hagyja magára, mondta, és könnyeit törölgette.

III.

Gyermekkoromnak következő állomása a görög katolikus Püspöki Palota volt. Az volt ám a szép hely. Arra, hogy ott mi és hogy történt, már sokkal jobban emlékszem, és arra is, hogy azt is el kellett hagynunk. Aki ismeri ezt a várost,

tudja, hogy ott most az egyetemi könyvtár van. És, mint egyetemista, többször is megfordultam ott, már csak azért is, hogy emlékezzem. Nem tudtam, mert annyira össze-vissza farigcsálták, építgették, azaz elrondították az egész palotát. Hogy mennyire előnyére, azt gondolni lehet. Egy építészeti műremek vandál tatárok kezében. Ahol szoba volt, ott sufni lett, ahol a nagyterem volt, ott harminc kis fülke lett és a többi. A lényeg, hogy amikor oda költöztünk, mert a Ceholnyát gyermekkórházzá és rendelővé kellett átalakítani, a templomot meg – ad multos annos ateizmus – tudományos kutatóközponttá, egy szép nagy lakosztályt kaptunk az akkor még működő egyháztól. Az egyik szoba olyan nagy volt, hogy plafonig ért a két méteres karácsonyfa, melyet az első, és talán az utolsó, ottani Karácsonyra állítottak a szüleim. Akkor apám még a görög katolikus szeminárium tanára és működő pap volt, amíg a görög katolikus egyházat törvényileg be nem tiltották. Hogy miért tiltották be, és miért épp a görög katolikus egyházat (is), azt hosszú lenne elmesélni. Ismerni kell ahhoz a Szovjetunió történetét, az SZKP és a mindenkori szovjet kormányok politikáját, legalább röviden, még ha nem is egy Kun Miklós szintjén.

Szóval oda költöztünk. A palotának egy szép nagy gesztenyése is volt. Annak meg egy magas fala. Alatta szép kertes házak, melyekre egyszer törött üveget dobáltunk. És az egyik úgy megvágta jobb kezem középső ujját, hogy csak úgy ömlött a vér, s fityegett rajta a bőr. A nyoma még ma is megvan. Jó anyám alaposan bepólyázta. Aztán moziba mentünk, az Urániába, akkor már Kino Moszkvának hívták, ahol épp egy amerikai filmet vetítettek, melyet biztos a németektől zsákmányoltak az oroszok, és a cenzúra is engedélyezte bemutatását. Az erkély jobb oldalán ültem anyámmal és Margit nénivel, miközben a filmben egy hosszú, fehér tunikához hasonló ruhába öltözött rosszfiú épp a körmét piszkálta egy hegyes törrel egy mély verem felett, melyben vadállatok hemzsegték dögivel. Tigrisek, oroszlánok, meg ilyesmik. Jött a főhős, verekedtek, s aztán sikerült neki belöknö a fehér ruhás rosszfiút a verembe, s ott biztos megették a vadállatok. Mi mást tehettek volna? Többre az izgalmas filmből nem emlékszem. Kezem bebugyolálva, a nyakamba kötve, és az ujjamból a kötésen keresztül is szivárgott a vér.

IV.

Aztán jött 1949 és a kilakoltatás a püspöki palotából. Kitettek bizony minket is, meg az összes többi papcsaládot is, mint azt a bizonyos macskát az utcára a dolgát végezni. Jól emlékszem arra a napra. Fagyott egy kissé, de nem na-

gyon, és a hó is esett, de nem nagyon, és szép fehér pihékben hullott, puhán, ahogy az amerikai filmekben Karácsony napján. Mi, gyerekek, a matracon ugráltunk vígan és boldogan. Nem igen tudtuk, hogy miről is van szó tulajdonképpen. És az ágyak rúgói segítettek jó magasra ugrani. Kimondottan élveztük. Friss levegő, hősés, és ugrabugra az ágyban. És nem szól ránk senki, hogy abba hagyni. Mi kell több egy hat, hét éves gyereknek.

– Jé, milyen szép nagy ez a szoba – mondta anyám szinte vidáman (nekem úgy tűnt), mikor estére apámnak sikerült valamiféle lakást találni a városban hosszas rohangálás után. A Margitsziget utca 7. szám alatt. Az egykori cseh tanító Badik bácsi házában volt ez a szép és nagy szoba közös konyahasználattal, havi négyszáz rubelért talán, ami egy félhavi kereset volt talán apáméknál. Nincsenek világos emlékeim az ottani első évről. Csak annyi, hogy apám sokszor vitt magával munkába, valahová a városon kívül egy faiskolába. Ilyenkor a nyakába ültetett, s úgy mentünk „dolgozni”. Azt valahogy azért megtudtam tőle, hogy vinni meg azért vitt magával, hogy a rossz emberek el ne kapják valahol az utcán egyedül, és őt vigyék el. Az állambiztonsági szervek, ott beszpeka volt a neve, akkoriban ugyanis már kezdték összefogdosni azokat a görög katolikus papokat, akik nem voltak „aláírtak”. Vagyis nem írták alá a právoszláviát, ahogy akkor mondták. Sokan a görög papok közül aláírták, sokan nem. Apám nem. Ezért várhatta, hogy elviszik. De gyerekekkel a nyakában talán mégsem.

Nem is. Egy szép napon, augusztus végén, eljöttek érte. Jól emlékszem erre a napra. Másnap kezdődött az iskola. Szüleim már megvették első iskolatáskámat is a könyvekkel és a füzetekkel. Minden oda volt készítve a székre, az ajtó mellé, hogy másnap kora reggel gond nélkül indulhassak. Ám este felé még ellátogatott hozzánk két öltönyös úriember. Minden ceremónia és kopogtatás nélkül léptek be az ajtón. Mindenki otthon volt. Anyám, apám, Ica, a cselédünk (ide is követett bennünket a jó lélek csak úgy ragaszkodásból, mert már fizetni nem tudtunk), és mi, gyerekek, négyen. Az úriemberek mindent lefoglaltak, felforgattak. Attól féltem a legjobban, hogy talán még az iskolatáskám is kell majd nekik. Titkos papírok, tiltott könyvek meg egyebek után kutattak. Sok mindent magukkal vittek. Apámat is. Mindnyájan bögtünk. Csak Jenőke, a legkisebb testvérem nem. Két éves volt, szöszi, kiskakas frizurával. Anyám karján ült, s nyújtotta két pici kezét apám felé, hogy vigye magával. Apám nem sírt, de a szeme gyanús fénnel csillogott. S elment a két beszpekás legénnyel. Csendesek voltak ők is, a legények. Nem ordibáltak, nem handabandáztak, úgy emlékszem. Én hét éves voltam akkor. Apám harminchárom. Hét év elmúltával pontosan ugyanezen a napon lát-

ram öt ismét. Már tizennégy voltam. Ő meg negyven. Sovány volt nagyon, a haja gyér, és alig volt foga. Igaz, mi sem voltunk nagyon kövérek. Mint ahogy jó anyánk sem. Alig szólt valamit. Hallgatott, és elhomályosuló szemekkel nézte apámat. Ő meg őt, az anyámat. Csak harmincöt éves volt. Fiatalasszony. És hét évet várt. Türelmesen. Miközben négy kis gyermeke nagy gyerek lett. A legkisebb, Jenőke is, már kilenc. Iskolába járt ő is. Mégis csak megsegítette őt az Isten.

V.

Akkoriban egy fotós klub tagja voltam, és fényképezni tanultam egy Szmena géppel. Van is egy fényképem, mely szüleimről készült azon a napon. Apám lágeri ruhában, amiben hazajött, és anyám mellette áll, belekarol. Ellenfényben vettem le őket, és a negatív is fordítva került a nagyítóba. De azért csak sikerült az a felvétel valahogy. Most is megvan, és gyakran előveszem, ha két igazán boldog embert akarok látni. Meggyötört, de boldog embert. Széles mosollyal, mintha csak így, rongyosan is egy új nászútra indulnának.

Ebből az időből valahogy mégis az a kép maradt meg agytekevényeimben leginkább, hogy volt egyszer egy szép nagy karácsonyfánk, mely egészen a plafonig ért. Egy szép nagy ötszobás lakás egyik kisebb parkettás szobájában állt. Sok dísz, szaloncukor és gyertya is volt a karácsonyfán, és a gyertyát apám bátorításával és felügyeletével Szenteste után nekem is szabad volt meggyújtani. Szentestén ugyanis a Jézuska hozta a karácsonyfát, és a gyertyát is természetesen ő gyújtotta meg.

– S mindezt, tudod – mondta Vili borospoharát a fény felé tartva és rám köszöntve –, csak azért mondom, mert mostanában mindinkább szép nagy csendesség van körülöttem jó ideje már. Karácsonyfát sem állítok többé, mert kinek? Megöregedtem, egyedül vagyok. Csak néha veszek elő valami komolyabb tudományos munkát, Chomskytól, Quirktól vagy Klaudy Kingától például, és próbálok elmélyedni. A fordításelméletéről szóló könyvem is torzó maradt. Nem folytatom, nem írom tovább. Minek? Kinek? Inkább így elmeditálok magamban. S aztán elmondom valakinek, aki hajlandó meghallgatni. Mint most neked is. Legközelebb majd folytatom, ha nem idegesít, hogy sokat beszélek. Most csak odáig jutottam, hogy elindultam az iskolába. Az első osztályba.

A MARGITSZIGET UTCA GYERMEKEI

I.

– Ha nem tévedek – mondta Vili Izabellás poharát a fény felé tartva, majd kortyintva belőle – legutóbb ott hagytam abba, hogy elindultam az iskolába, az első osztályba. Most jó formában vagyok, ezért, ha megengeded, akkor folytatom.

– Persze, hogy megengedem – mondtam. – Ha már egyszer belekezdted, amice öregfiú, hát folytasd. Csupa fül vagyok.

Egyébként Vilinek nem igen kellett engedély. Egy-két pohár után mindig úgy megeredt a nyelve, hogy könnyebb volt a tenger fenekére bugyit húzni, mint őt megállítani.

– Ez jó – felelte Vili. – Mármint az, hogy csupa fül vagy. Szeretem az olyan embereket, akik okosan tudnak hallgatni. Beszélni könnyű. De hallgatni...

– De tudod, mielőtt elkezdenék életemnek arról a szakaszáról mesélni, hogy mi is történt ez alatt a hét év alatt, amíg a Margitsziget utcában laktam és annak a híres nevezetes tízes számú magyar iskolának (anno Zalka Máté, majd a rendszerváltások után Dayka Gábor Középiskola lett a neve) a padjait koptattam, a sakk jut eszembe. Hogy miért a sakk? Mert a sakk olyan, mint az élet. Nehéz is, bonyolult is. De lépned kell, nem állhatsz le, ha már leültél játszani (azaz megszületted), és az ellenfeled (az élet, melynek így is, úgy is vége lesz egyszer, akárcsak a sakkjátszmának) már lépett. És hogy te hová lépsz, arról neked kell döntenie. Jól kell lépned, ha győzni akarsz. Ha rosszul lépsz, akkor már fel is adhatod. Nincs tovább. Illetve azt hiszed, van még esély, csak legközelebb egy jó, vagy jobb lépéssel kell korrigálni a hibát. És megint lépsz. De legtöbbször az újabb lépés még rosszabb, mint az előző. Ám mégsem adod fel (nem leszel öngyilkos csak egy rossz lépés miatt, nemde?), mert úgy gondolod, van még idő és lehetőség kijavítani azt, amit elrontottál, csak legközelebb jól kell lépned. És ha mégis elég tehetséges vagy és van eszed, no meg egy kis szerencséd, vagy nem olyan erős az ellenfeled (az életszituáció), még győz-

hetsz is. Hát az élet is ilyen, barátom. Legalább is az enyém ilyen, vagy mondjam azt, hogy volt. Persze, az élet nem egyetlen sakkjátszma, hanem több. Az egyik játszmat elveszítheted ugyan, lehet, hogy épp a legfontosabbat, de egy másikban azért még nem kell veszítened. És ha nem veszítesz el túl sok partit, akkor még... No, mindegy. A lényeg az, hogy jól, okosan kell lépned, mert ha nem... Akkor majd pórul jársz. Pórul bizony. Mert ilyen a sakk... És az élet.

II.

– Életem első nagy tragédiája már korábban megtörtént, akkor, amikor elmúltam két éves, és ily módon de facto még nem vehettem részt öntevékenyen ebben az életnek nevezett nagy sakkjátszmában. Bejöttek a „felszabadító” oroszok (de a továbbiakban inkább szovjeteket mondom, mert az orosz hadsereg nemcsak oroszokból állt; volt köztük ilyen is, olyan is, pl. ukrán), és mi máról holnapra földönfutók lettünk. Talán ha elmenekülünk előlük, mint ahogy azt sokan tették, persze, hogy másképp alakul az élet. De azt (a menekülést) rossz lépésnek tartotta a család. És főképp a nagymama. Lehet, hogy az is lett volna. Már mint rossz lépés. Ki tudja? Most már nehéz lenne megmondani. Hisz nem mindenki jutott el az ígértet földjére, Amerikába. Tudok egy menekülő nagybátyámról, apámnak volt unokatestvére, akit tévedésből lőttek agyon a magyarok, mint katonaszökevényt. Maradtunk. De így nagyapámat elvitték, apámat elvitték a rossz emberek, ahogy anyám nevezte őket, mert szerinte az embert nem a náció alapján kell megítélni, vagyis nem annak alapján, hogy magyar, orosz, ruszin, cigány vagy zsidó, hanem csak úgy, hogy jó ember, vagy rossz ember. Szóval nagyapát és az apámat is a rossz emberek vitték el, és tettek bennünket földönfutóvá. Mint ahogy az óvodából is egy rossz ember, még hozzá magyar, nem orosz, ukrán vagy ruszin, hanem magyar igazgatónő tett ki bennünket nyilván felsőbb utasításra, hogy aztán egy jó ember, egy igazi keleti ukrán igazgatónő minden tiltás ellenére felvegye még a kisöcsémet is, aki még nem volt óvodáskorú, mert megszánta férj nélkül maradt anyámat a négy kicsi gyerekkel. Szóval bejöttek a „felszabadítók”, és mi az utcára kerültünk. Milliomos nagyanyám, Kárpátalja egyik leggazdagabb úrinője is koldus lett. Osztozott férje sorsában, aki ugyebár népellenesség volt. Így nagyanyám is az lett. Munkát sem kapott épp ezért. Húga, a vénkisasszony Emka néni – legyen áldott a neve és emléke – tartotta el könyvelői fizetéséből. Emka néni! Ó, róla mindenképpen szólnom kell néhány szót, még hozzá hálás szívvel, mert akkor, amikor gyerek voltam, egészen másképp láttam őt, és talán nagy családjunk minden tagját is egyben.

Igen, a család, vele kezdeném ezt a narratívát, mert hát azt láttam leginkább testközelből és ismertem a legjobban. Persze csak évekkel később, már felnőtt fejjel döbbsentem rá, hogy nem eléggé. Mért itt volt például Emka néni, akit fentebb említettem. Amikor a görög katolikus egyház betiltása után kitettek bennünket a püspöki palotából az utcára, mint azt a bizonyos macskát a dolgát végezni, a többi ott élő papcsaláddal együtt, akkor jó apám anyjának (nagymamának), Emka néninek, Juliska néninek és a kis Ilonkának (apámnak volt unokahúga és a nagymamával élt) a Kerekes házban talált albróteret. Mint mondtam, arról szó sem lehetett, hogy nagyanyám munkát kapjon, hisz „a legigazságosabb és legdemokratikusabb” szovjet népbíróság tízévi kényszermunkára és teljes vagyonelkobzásra ítélte férjét, mint horthysta kollaboránst. Hisz magyar volt szegény, ráadásul főpap és országgyűlési képviselő, azaz népellenesség (elhagyom az idézőjeleket, mert túl sokat kéne használnom). Úgy hogy csak Emka néni kaphatott munkát, hisz azt azért nem lehetett ráfogni, hogy népellenesség. Könyvelő lett valahol. És abból, amit fizetségként kapott – ma minimálbérnek neveznék – tartotta el nagymamát, Juliska nénit (már öreg volt szegény, és persze, hogy nem volt nyugdíja), valamint a még akkor kiskorú kis Ilonkát. Mi persze csak annak alapján ítéltük meg, ahogy velünk, gyerekekkel beszélt. „Büdös kölykök, ne kenjétek olyan vastagon a kenyérre a zsírt, mert másnak nem marad.” És ezért Tamás öcsémmel, ahogy csak rosszcsont kölyköktől telik, halálra székáztuk. Aránylag fiatalon, hatvan évesen halt meg. Az ungvári Kálvária temetőben van a sírja. Isten nyugosztalja, és bocsássa meg nekünk, hogy annyit vétettünk ellene. Ha arra járok, szoktam néha, hisz nagyanyám és jó apám, valamint a kis Ilonka is ott van eltemetve, mindig gyertyát gyújtok a sírjánál, elrebegek egy imát a lelki üdvéért. Talán nem is kellene, mert biztos fent van a mennyországban, hisz aligha akad nemesebb szív nálánál...

Ha már a Kerekes házban lakó családtagjaimat és rokonaimat említettem, hadd mondjak el neked, amice, egy történetet Juliska nénival kapcsolatban is, bár ezzel a témával, mármint a tanúlással, később szeretnék foglalkozni. Juliska néni (nehogy mán az iskola tegye ezt egy ateista marxista-leninista társadalomban) tanított bennünket, kisiskolás gyerekeket hittanra. Többen voltunk, talán öten vagy hatan, s köztük a volt háztulajdonos (azért volt, mert a földszintet, ahol nagyanyámék laktak, akkor már államosították) Kerekes doktor fiacskája, Ferike is. A Juliska néni módszertana az volt, hogy kikérdezgett bennünket abból, amit az előző órán tanultunk. És hát az történt, hogy feltette Ferikének a kérdést: „Mondd, kisfiam, hol lakott az első emberpár?”

Mire Ferike kapásból rávágta: „A fán.” Csoda, hogy ezután Juliska nénit fel kellett locsolni?

III.

– A család másik fele, apám, anyám és mi négyen gyerekek (Tamás és Jenci öcsém, Marika húgom és én) a már fentebb említett Badik-házba költöztünk a Margitsziget utcában. Akkor már stílszerűen ulyica Osztrovszkájá volt a neve. Volt egy nagy szobánk, ahová úgy-ahogy elfértünk, és használhattuk a konyhát és a toalettet is. A ház a csehek alatt épült Badik bácsi tanítói fizetéséből (lám, milyen jól fizették a csehek a pedagógusokat!), és angol véccéje volt. Apámat még abban az évben (1949 augusztusában) elvitte a beszpeka. A Gulágon, Vorkután kötött ki szegény, ahol hét évig raboskodott és bányászt a szemet a nagy Szovjetunió nagyobb dicsőségére... és szűgyenére. Mi ott maradtunk. Hét évig éltünk abban a házban, amíg apám haza nem jött 1956 augusztusában. Hét éves voltam, amikor elvitték. Előző elbeszélésemet ennél a pontnál fejeztem be. És most innen folytatom.

Igen, a Margitsziget utca. Ha kérdezitek, hol van, akkor az a válasz, hogy a Mundusztól nem messze, a tűzoltóknál. Láttam is ott egyszer, hogyan gyakorlatoznak a tűzoltók, és akkor rögvest tűzoltó akartam lenni. Szóval ott iramlott el az élet gyermekkoromban. Nem tudom, boldog voltam-e, vagy sem, de szerencsétlennek biztos nem éreztem magam. Voltak barátok, foci és gombfoci, verekedések otthon Tamás öcsémmel, sorban állások kenyérért, cukorért, ahol még a kishúgomat is majd, hogy agyon nem nyomták az éhes emberek, és sírt is emiatt szegény, mint a záporosó, de mégsem éreztem elveszettnek magam. Nagymama és jó anyám védőpalástja alatt éltünk. Egyszer ijedtem meg csak nagyon. Anyám második műszakban dolgozott, voltak jó emberek, akik annak ellenére, hogy egy népellenesség felesége volt, segítettek neki munkát kapni egy borbélyüzletben, mint pénztáros és takarítónő, szóval második műszakban dolgozott, és este tíz után érhetett csak haza. Nyolckor mi, gyerekek, rendesen ágyba bújunk, ahogy az nekünk elő volt írva, és aludtunk. De aztán Tamás öcsémmel felébredtünk, ránéztünk az órára, tizenegy volt az óra, és anyánk sehol. No, erre elkezdtünk hangosan bögni. Hol van anyu? Kétségbe voltunk esve, mert nem tudtuk, hol lehet, és ezért csak bögtünk és bögtünk, ahogy a torkunkon kifért. Aztán már nem bírtam idegekkel (tíz éves lehettem, gondolom), felkeltem, magamra kaptam valamit (nyár volt), átmásztam a jó magas vaskapun, és futottam anyám felé, ahonnan jönnie kellett. Még az

első kanyarhoz sem értem Tribuszéknál, amikor már ott is volt anyám. Egy ismerőssel jött, beszélgettek és nevetgéltek. Nem szóltam semmit, csak boldog voltam. Itt volt az anyám. Nem kellett már félnem semmitől...

Érdekes, hogy ez az epizód ennyire megmaradt agytekevénycimben. Mint ahogy az is, hogy amikor lázas beteg voltam, szerettem, ha anyám énekelt, vagy olvasott nekem valamit. Petőfitől a János vitézt, vagy Aranytól a Toldit. Arra is jól emlékszem, hogy soha olyan jót nem nevettem, mint amikor egyszer – megint beteg voltam, fáj a torkom és be is volt kötve – anyám ahhoz a részhez ért a Toldiban, hogy odahelyezi a megölt farkasokat testvére ágyára és azt mondja: „tente, tente szépen: A testvérbátyátok fekszik itten épen.” Nem tudom, mit találtam benne annyira viccesnek, de nagyon nevettem. Nem nevettem viszont akkor, amikor anyám Tamás öcsémet püfölte fakanállal, mert végtelenül rosszcsont kölyök volt, és csak csínytevéseken járt az esze. És persze ordított, mármint az öcsém, hogy mennyire fáj. A verés után anyám mindig sírva fakadt, az öcsém meg nevetett és odasúgta: „Nem is fáj”. Engem csak egyszer vert meg anyám a fakanállal. Még csak első osztályba jártam és olvasni tanultam. Úgy emlékszem, szeptember vagy október volt, ragyogóan sütött a nap, és én kint ültem anyámmal az udvaron, és valahogy sehogy sem tudtam, vagy, hogy anyámat bosszantsam, nem akartam összeolvasni a „ni-ni né-ni” szavakat. Kaptam is tőle a karomra a fakanállal, amikor elvitettem. Nagyon csípett és nagyon rosszul esett, hogy bánt, amikor meg sem érdemlem. Hiszen hogy lehet ilyen badarságokat egy könyvbe beletenni. Mármint azt, hogy nini-néni.

Iskolába is a Margitsziget utcából mentem hidegben, melegben, esőben, hóban. Természetesen gyalog, majd mindig rossz lyukas cipőben. Emlékszem, kisiskolásként nagyon vártuk a tavaszt, a meleg időt, hogy már mezítláb mehessünk iskolába. Nem volt az messze, mármint az iskola. Néhány száz méter után kiértünk a Váralja utcára, az ulyica Podgrádszkájára. Ott balra kellett fordulni. Aztán a fejünk felett tornyosuló vár alatt menve a tenispályánál jobbra kanyarodva a strand és a kisállomás mellett (akkor még megvolt), át a fából épített vasúti hídon (akkor még vasúti volt és fából), ahol fel s alá járkált egy őrző-védő kiskatona szuronyos puskával. Volt ott egy keskeny átjáró a jobb oldalon a gyalogosoknak. Szóval át kellett menni a hídon, utána rögtön jobbra kellett fordulni, s már ott is volt az egykori zsidó gimnázium, amelyből a tízes számú magyar tannyelvű iskola lett. Oda jártam tíz évig. Tizenhét éves koromban érettségiztem. Úgy emlékszem, tiszta ötösre. De volt valahol egy négyesem is, s ezért nem kaptam aranyérmet. A négyest pedig azért adta valame-

lyik tanár, mert pap volt az apám. Én meg popovszkij szün, papgyerek (gúnyos szájbiggyeszéssel kimondva), ahogy azt többször is az orrom alá dörgölték a későbbiekben is. Vagy inkább mindig, ha értésemre akarták hozni, hogy hol a helyem a kommunizmust építő tisztességes emberek társadalmában.

Az aranyérem meg azért lett volna jó, mert akkor felvételi vizsga nélkül felvesznek az egyetemre. De úgy látszik, Istennek más volt a szándéka.

IV.

– Az iskolában – folytatta Vili elbeszélését, megint csak lent a Szkálában, pinchűs Izabelláját kortyolgatva – jó tanuló voltam. Nem a legjobb, mert Ordódy Jancsi és Rátkay Marika jobb volt nálamnál. Jancsi matematikából brillírozott, Marika meg orosz nyelvből és irodalomból. Jancsit még Pubi, a matektanár is áhítattal hallgatta, amikor a táblánál felelt. Marika meg minden akcentus nélkül, folyékonyan vágta az orosz, nem úgy, mint mi, ungvári bugrisok. Puscskina, Jevdokijá Márkovná tanárnőnk nagyon szerette. Ő engem is szeretett, mert orosz irodalomból, amíg csak Puskin meg Lermontovot, no meg a többi klasszikust kellett ismerni, hát készültem, mert szerettem, különösen a Korunk hőseit, amit Lermontov írt, meg A pikk dámát, amit Puskin. De szovjet-orosz irodalomból már nem voltam jó. Egyáltalán nem. A Molodjáj Gvárgyijáról írt szocsimra például egyest kaptam Jevdokijától. Arra, hogy nem olvastam a könyvet, a tanárnő rögtön rájött, s ezt még meg is bocsátotta volna, de hogy egy kis cikizést is belevittem a dolgozatomba, azt már nem. De szovjet-orosz irodalomból egyest kapni a magyar iskolában nem volt szégyen. Dicsőség volt. Egyébként nem is akartam olyan lenni, mint Jancsi vagy Marika. Ha valamelyik tantárgy, mint például a geometria vagy a csillagászat, nem érdekelt, nem is törtem magam az ötösért. De ha érdekelt, akkor azt nagyon tanultam. A kémiát szerettem a legjobban. Vegyészmérnök akartam lenni. Felvételizni is rögtön az érettségi után Lembergbe, a kémia szakra mentem, de nem vettek fel. Azt hiszem, nem tetszett az ukrán tanároknak az akcentusom, ezért kémiából is lepontoztak, csak hármast kaptam. Pedig állítom, mindent tudtam. Sírtam is utána, mint egy gyerek.

Aztán a negyedik vagy az ötödik nekirugaszkodásra mégiscsak felvettek az egyetemre. De nem Lembergben vagy Leningrádban, ahová az előtt felvételiztem, hanem Ungváron. És nem a kémia, hanem az angol szakra. De már csak az után, hogy három évet húztam le angyalbőrben a nagy és dicsőséges szovjet hadseregben.

Hogy miért cseréltem fel a vegyészmérnöki karriert az angol nyelvre, hát annak története van. Elmondom.

Egyik barátom akkoriban épp a Havasi Miki osztálytársam volt, aki szintén ott lakott a Margitsziget utcában, vagy inkább annak közelében. Már akkor összeismerkedtünk, amikor odaköltöztünk. És nemcsak a barátom volt, hanem egy kicsit a vetélytársam is, mert mindig felül akart múlni mindenben, amiben én jó voltam. Például én focizni szerettem, és jobb kapus is voltam, mint ő, ezért kosarazni kezdett. Aztán mondtam neki, hogy az Egri csillagok nekem annyira tetszik, hogy tizenháromszor olvastam. Igen? Akkor ő meg tizennégyszer. Ha azt mondtam neki, hogy egy olyan pilóta szeretnék lenni, mint Leutnant Herr von Duwenek, aki nem tudom hány ellenséges gépet lőtt le, akkor ő azzal kontrázott, hogy ő meg olyan lesz, mint Oberst Herr von Speidel, aki ezredes (nem egy kis piti hadnagyocska, mint Duwenek). Aztán azzal jött elő, hogy ő bizony megtanul törökül, és már tud is néhány szót és mondatot. Mondta is: *Allah ákbár, jakerim jarahim, illéri, illéri.* (Tudtam, hogy ezt az Egri csillagokból lopta, de ő egy kis föllentésért soha nem ment a szomszédba). Ám nekem semmi kedvem se volt a törökhöz, de törtem a fejem, hogy mivel is főzzem le Mikit. És akkor óriási ötletem támadt: angolul fogok tanulni.

Hogy miért épp angolul? Először is, mert volt jó anyámnak egy angol könyve, melyből ő tanult angolul fiatalasszony korában. Nevető angol nyelvleckék volt a címe, melybe többször is belelapoztam és érdekesnek találtam. Másodszor meg azért, mert az angol, mint idegen nyelv, nem volt komoly tantárgy az iskolában. Épp oly „rosszalkodó” óra volt csak, mint a rajz és az ének. Vagyis nem kellett tanulni és nem is tanulta senki. A tanár vagy a tanárnő úgyis megadta az ötöst vagy a négyest (mi mást tehetett szegény?). Harmadszor meg azért, mert tetszett, ahogy tanárnőnk, az angol anyanyelvű Krájmánné tanította, no és azért, hogy lekörozzem Mikit. Úgyhogy mondtam is neki: „Te, Miki, törökül tanulsz, én meg angolul fogok.” Elképedve nézett rám. „Minek? – kérdezte – Hülyeség.”

Hát így vágtam bele a fejszémet ebbe a nagy fába, egy olyan nyelvnek a megtanulásába, melyet az égvilágon senki sem ismert akkoriban. Legalább is Ungváron nem, Krájmánnén kívül.

Természetesen Mikinek fogalma se volt arról, hogy mi is az angol. Egyébként nekem se nagyon, hisz én is csak tizenkét éves voltam. Különböző álmokkal, az Egri csillagokkal, Duvenekekkel és Speidelekkel, az ungvári Szpárták focistáival volt tele a fejünk, mert hát olyanok akartunk lenni, mint

ők, azok a focisták. De akkor ott helyben, amikor kijelentettem Mikinek, hogy megtanulok angolul, ezt komolyan gondoltam és belevágtam.

Megsúgom neked, hogy még most is tanulom. De, hogy megtanultam, azt nem állíthatom. Mert szerény véleményem szerint tökéletesen angolul csak a Jóisten tud, mert hát Ő mindent tud, és Shakespeare tudott. Mert hát az angol már ilyen.

Mindenestre a tízes számú magyar iskolában én lettem a legjobb angolos, s ezt már a Miki is elismerte. Olyannyira, hogy angol órán mindig mellettem ült a padban, és ha a tanárnő kérdezett valamit, ő mindig jelentkezett. De csak az után, hogy megtudta tőlem, mi a válasz. Mert megsúgtam. Ám egyszer mégis csak lebukott a tanárnővel együtt. Jött ugyanis egy tanfelügyelő angol órát látogatni, és a tanárnő, hogy bizonyítsa, milyen magas fokon tudnak a tanítványai angolul, mindig csak Mikit kérdezgette.

Szegény Miki és szegény tanárnő. Égtek, mint a Reichstag. Aznap ugyanis beteg voltam és otthon maradtam, s elolvastam az Egri csillagokat tizenegyszer is. Újraolvasásnál mindig azt reméltem, hogy Török Bálintot mégis csak sikerül kiszabadítani a fogságból. Mindig elkeserített, hogy nem.

V.

– Ha már az iskolánkról beszélek – folytatta Vili és elborult a tekintete –, akkor mindenképpen meg kell említenem életem legkatartikusabb élményét, mely értésünkre hozta, hogy már nem vagyunk gyerekek. Felnőttünk.

Ez akkor kezdődött, amikor egyszer kora reggel otthon (már a Minaj utcában laktunk, tehát a Margitsziget utcai szakasza életemnek épp véget ért) megszólalt a Kossuth rádió, és azt hallom, hogy Magyarországon ellenforradalom van. A háttérből hallani lehetett a puskaropogást. Az „ellenforradalmárok” már a rádiót ostromolták. És erre lebegni, terjedni, vibrálni kezdett valami mámorító, részegítő illat a levegőben, mint a szerelemé. Fogni, tapintani lehetett. Megcsapta az embert a szabadság illata.

Mint már a bevezetőben is mondtam, iskolánk ott állt az Ung folyó bal partján, ahol északról nyugatnak kanyarodik a folyó. És az ablakokból láttuk, hogy mennek és mennek a hídon lassítva a szerelvények. Rajtuk ponyvával letakart tankok és ágyuk, melyeknek csak a csöve látszott. Mi, kicsik és nagyok, odarohantunk az ablakokhoz, öklünket ráztuk, kiabáltunk, piros rongyot égettünk, piros cserepet törtünk és dobáltunk. Míg egyszer csak oda nem lépett, á, dehogy lépett, rohant szegény Lesó Gyuri bácsi, Jurij Jurijevics, az

iskola rettegett és félelmes igazgatója, de most valahogy halálsápadt arccal, félelemtől remegő ajkakkal, és könyörgött, sírt, könnyek potyogtak a szeméből: „Fiúk, fiúk, ugye nem akarjátok, hogy elvigyenek?” Elég volt egyszer mondania. Tudtuk, mit jelent az, hogy elvigyenek. Ezt nem akartuk. Szerettük Lesó Gyuri bácsit, nem csak féltünk tőle, mert mindig igazságos volt, és ő is szeretett bennünket.

– És aztán? – kérded.

– Aztán nincs tovább. Nekünk, ott Ungváron, a magyar tizenéves iskolás gyerekeknek, fiúknak, lányoknak, mindössze ez jutott. Tudtuk, mert láttuk, hogy a magyar szabadságharc elveszett. Már a legelején tudtuk. Nem lehettek illúzióink. Hisz ott éltünk azok között, akik ezt a forradalmat eltiporták, vérbe fojtották, és tudtuk, hogy milyen erősek és gonoszak. Nagyon erősek és nagyon, de nagyon gonoszak voltak. S tehetetlenségünk csak a szikrázó dacot és gyűlöletünket növelte és fokozta mindaz ellen, amit a kommunizmus kénköves bűzös levegője árasztott.

’56 élményét, a szabadság levegőjét, illatát azonban, akárcsak az első szerelemét, szintén ebben az iskolában éltem át és éreztem meg először.

De erről még mesélek egyszer részletesebben is. Érdemes. De most itt fejezem. Akkor tizennégy éves voltam.

APAGE SATANAS

Nálunk a családban az alapműveltség része volt, hogy ismerjük a szülőket, nagyszülőket és a közeli rokonok születésnapját. Így természetesen egyszer s mindenkorra eszembe véstem, hogy jó apám 1916. június másodikán született, anyakönyvi bejegyzés szerint Ungváron, pedig én úgy tudtam, hogy akkoron Beregszászon laktak. Egyébként apám el is várta, hogy felköszöntsük ezen a napon. De még inkább elvárta, hogy neve napján is gratuláljanak neki. Mivel Elemér nap – a régi kalendárium szerint – csak minden szökőévben volt, február 29-én, ezért érthető, hogy ragaszkodott hozzá. „Csak elvárhatom a gyerekeimtől, hogy négy évben legalább egyszer felköszöntsenek nevem napján” – dörmögte néha sértődötten, ha erről megfeledeztünk.

Gyerekkoráról, ifjúságáról, meg egyébként mindarról, ami az én születésem előtt vele történt, keveset tudok. Főként csak azt, amit ő maga mesélt, vagy valaki más mesélt néha őrá. Így tudom, többé-kevésbé, hogy a csehek alatt (1921–1939) Beregszászon járt iskolába. Jó tanuló lehetett, bár nem mondta. Inkább az ellenkezőjével dicsekedett. Például azzal, hogy feltűrt ingujjal, de kesztyűben volt illendő a menő fiúknak vagánykodni télidőben. Vagy, hogy dicsőség volt cseh nyelvből szekundát kapni, mert a magyar hazafi mindent negligál, ami cseh. Vagy, hogy, mint úri gyerek, kénytelen volt zongoraórára járni, járt is szorgalmasan tizenhét évig, de még a boci, boci tarkát sem tanulta meg rendesen. Meg hogy felnézett rá, tetszett neki egyik unokatestvérének, Mihalovics Jancsinak nagystílű szélhámossága, aki még az ő apját is befírolta és leitatta egyszer, pedig, mármint az apja, a mi nagyapánk példakép volt a városban és tudvalevőleg sohasem ivott. A fociról is szeretett beszélni, amit ő is tudott (középhátvéd volt az iskolacsapatban), de különösen büszke volt Béla öccsére, Tutira, aki a Fradiban is játszott és országos bajnok is lett vele egyszer. De akkor is jó tanuló lehetett, ha erről nem beszélt. Hisz már a gimnáziumban megtanult latinul, mellette franciául, folyékonyan. Azt hiszem, a történelmet, a magyar nyelvet és irodalmat különösen szerette. Nagyra tartotta Ady istenes verseit, dolgozatokat írt róla.

Mivel a ruszint (amit ma ukránnak mondanak az ukránok) anyanyelvi szinten beszélt (a cselédség, a környezet egy része ehhez a nációhoz tartozott, no meg nagyapám nyilván, és nagyanyám biztos, anyanyelvi szinten beszélték a „po-násemut”), gondolom, a cseh nyelvet is könnyen elsajátította, bár voltak nehézségei vele az olmtüzi egyetemen. Az első év végén csak úgy tudott pl. a fő tárgyból (nem emlékszem, mi volt az, de amelyből, mint mondta, a fél-évben megbukott) cseh nyelven levizsgázni, hogy egy egész vastag könyvet kívülről „bevágott”. „Csak nem fogok bukott diákként szégyenszemre Beregszászra hazakullogni” – indokolta meg ezt az elhatározását nem egyszer. Úgyhogy az év végi vizsgán még a cseh tanár is gratulált neki kitűnő feletéhez, és jelest adott, pedig a tananyagnak több mint a felét nem is értette. Igaz, a beregszászi magyar gimnáziumban (mint már fentebb említettem) nem volt dicsőség cseh nyelvből jó jegyet kapni. Az élet fintora, hogy később még egy szláv nyelvet, az orosz is meg kellett tanulnia, ha a Szovjetunióban egyáltalán létezni akart. Meg is tanulta, még hozzá a legmagasabb szinten, Lev Tolsztoj Háború és békéjéből, melynek mind a négy vastag kötete a lágeri könyvtárban elérhető volt, és ő – jó szokásához híven – az egészet „bevágta.” Egy szóval, apám jó pár nyelvet ismert nem akármilyen szinten. Ha összeszámolom, akkor anyanyelvén kívül, ami természetesen a magyar volt, tudott ruszinul, ukránul, csehül, szlovákul, franciául és oroszul – bár ez utóbbit „förtelmes” akcentussal beszélté életé végéig, „but who the fuck cares”, gondolhatta mai nyelven, no és persze, mint a latin nyelv tanára és tudora, latinul is kitűnően tudott. Öreg korában indult a Vatikán által meghirdetett pályázaton, és vén ütött-kopott kis kézi írógépén egy-két év alatt lefordította latinból az egész új egyházjogot magyarra (micsoda teljesítmény, ma is bámulok!), amit aztán a KGB egy házkutatás során, mint állam- és népellenes vallási irodalmat, elkobzott tőle. Ez cirka a nyolcvanas évek közepe táján, még Gorbacsov előtt történt. És (a későbbi) demokrácia ide vagy oda, a kéziratot, a vastag, több száz vagy talán ezer oldalas kéziratköteget, mellyel talán díjat is nyerhetett volna, nem is kapta vissza soha.

Ám próbálom betartani a kronológiai sorrendet, és úgy beszélni apámról. Szóval, mondjuk, a gyermek- és iskolaéveket lezártuk. Jöjjön hát az ifjúkor, a tanulás, a házasság és a papszentelés.

Gondolom, életének ezek voltak a legszebb felhőtlen napjai, hónapjai, évei, néhány, mert egyáltalán nem sok éve. Kárpátalja, Ungvár, Munkács és Beregszász újra magyar. Apja országgyűlési képviselő, ceholnyai fő esperes, a család a felső tízezernek is az elitje, pénz, bőség, gazdagság, hírnév és köztisz-

telet. Ez mind az övé, illetve a családjáé. És nem kellett többé a csehországi Olomoucon sem a cseh nyelvvel kínlódva a teológiai diplomát megszerezni, hisz nyugodtan átiratkozhatott Budapestre, és folytathatta tanulmányait a Pázmány Péter püspökről elnevezett egyetemen magyarul. Ahol diplomát szerzett, és ahol egy évre rá le is doktorált teológiából. Sietett ledoktorálni, mondta, mert akkoriban kellett első gyermekének a világra jönnie, és azt akarta, hogy a csecsemőket egymástól megkülönböztető karszalagon a kórházban már ott legyen az a két betű is a gyerek vezetékeve mellett, nevezetesen az, hogy „Dr.” (Megbocsátható apró kis hiúság, és érthető).

És aztán várt rá, jó apámra a fényes karrier. Már fiatalon kitűnő hitszónok volt, hittant és latint oktató tanár a híres nevezetes ungvári Drugeth gimnáziumban, ahol egykor Dayka Gábor és Szabó Dezső is tanított. Tanítványai mind szerették. A fiúk, mert még focizni is leállt velük, a lányok meg azért, mert hát jóképű volt, sármos és okos. És mindig mindenkivel igazságos. Ungváron divat lett tőle magánórákat venni latinból. Volt is annyi tanítványa, mesélte, mint a nyű, és pénze is annyi, mint a pelyva. A gazdag családok gyermekeit „megvágta”, nem adta olcsón a tudományát, de a szegényeket viszont ingyen tanította. S ezen kívül boldog fiatal férj és apa volt. Kell ennél több egy huszonhat éves fiatal, ambíciózus férfinak? A lába előtt hevert az egész világ.

Anyám és apám akkoriban ismerkedhettek össze, amikor Beregszász is újra magyar lett, azaz 1939-ben valamikor. Jó anyám, a pesti Vitéz Gabriel-lá kisasszony, a banktisztviselő Gyuri nagyapám és Gál Irma nagymamám idősebbik lánya Ica húgával a nyolcadik kerületi Vajdahunyd utcából lelátogatott édesanyjuk testvéréhez Beregszász városba. És hát ott megismerkedett apámmal, aki – mint már említettem is fentebb – az Olmütz városban levő egyetemről átiratkozott a Pázmányra. Vagyis a megismerkedést követően ott élt ő is, mint diák, Budapesten, ahol az anyám. És csapta is neki a szelet rendesen, ahogy az egy fülig szerelmes (mert saját bevallása szerint is az volt) vőlegényhez és úriemberhez illik. Bokréta a menyasszonynak, nagy csokor virág és bonbon a mamának, drága italok a papának. 1941. szeptember 20-án kötött meg a házasság. Az ungvári Koronában volt a világra szóló nagy esküvő, nem tudom hány száz vendéggel. Milliomos nagymamámnak (apai) nem volt szokása, hogy a fogához verje a garast. Kitett magáért. S utána, már-mint azután, hogy apám elvette anyámat, történt egy másik nagy esemény. Az ungvári görög katolikus bazilikában Sztojka püspök pappá szentelte apámat. Egy egész sor profi fotó is készült mindkét eseményről. Azt hiszem, húgom őrzi őket.

A házasságkötés napjára azért emlékszem ilyen jól, mert nekünk, gyerekeknek, minden évfordulón „kötelességünk” volt szüleinket felköszönteni. Szó sem lehetett róla, sulykolta belénk jó apánk, hogy anyánkat ne tiszteljük meg ezzel. Haragudott, ha elfelejtettük.

Aztán jött még két boldog felhőtlen év apám életében, 1944 őszéig. 1943-ban megszületett a második fiúgyermek, Tamás is.

De akkor már lángokban állt a világ, és elért bennünket is a katasztrófa ebben, az akkor még a világtól elzárt kárpátaljai földön. 1944 októberében „felszabadultunk”. Kárpátalját elfoglalták a szovjet csapatok.

„Felszabadítóink” azzal kezdték, hogy nagyapámat például és a hozzá hasonlókat (magyarokat, ruszinokat, zsidókat nációra tekintet nélkül), akiket azzal lehetett vádolni, hogy ilyen vagy olyan „bűnt” követtek el az átkos „fasiszta” rendszerben (horthysta kollaboráns volt, szovjet- vagy kommunistaellenes), begyűjtötték. Majd koncepciók perekben elítélték tíz évre, húsz évre, és természetesen vagyonelkobzásra (tisztá haszon az új szovjethatalomnak), vagy eltűntették (valószínűleg kivégezték, mint például Bródyt), és aztán több minden mással folytatták. Például azzal, hogy málenyikij robotra hurcolták a magyar lakosságot, helyükre keletieket telepítettek, megrendezték a nagy népi „hurált” a munkácsi Csillag moziban, ahol NKVD-s katonák géppuskacsövei mellett a kárpátaljai lakosság „egy emberként, egyöntetűen, óriási lelkesedés mellett” (idézet korabeli újságokból) elfogadta az újraegyesülést matuska Ukrajnával, azaz a nagy Szovjetunióval. És történt még jó néhány más, a nemzetközi jogokat is mélységesen sértő disznóság. Ezek egyike volt a görög katolikus egyház betiltása, majd ezt követő felszámolása. Ami a papi családok kitelepítését jelentette az ungvári püspöki palotából, illetve mindazoknak a görög katolikus papoknak 25 évi kényszermunkára való elítélését, akik nem voltak hajlandóak hitüket megtagadni és a pravoszláv egyházhoz való csatlakozást aláírni. Aki nem írt alá, azt huszonöt évre elítélték és a Gulág valamelyik koncentrációs táborába száműzték. Marhavagyonokban vitték az embereket, több ezer kilométeren át étlen-szomjan (nem részletezem, hisz erről közismeretségnek örvendő barátom, egykori újságíró kollégám, dr. Dupka György nagy sikerű kandidátusi disszertációt is írt). Így került apám is 1949-ben a Komi ASZSZK-beli Vorkutára, a Sarkkörön túlra, ahol szénbányában dolgoztatták szabadulásáig, 1956 augusztusáig.

Apám sokat mesélt lágeri „élményeiről”. Megfigyeltem, hogy azok közt, akik megjárták a Gulágot, két típust lehetett felfedezni. Az egyik nem szívesen, vagy egyáltalán nem beszélt róla, minden bizonnyal azért, mert félt, és nem

akart még beszélni sem azokról a szörnyűségekről, melyeket átélt, a másik pedig szívesen elmondta, mit élt át, és milyen is volt az a világ, mert nem félt, és tanítani akart. Apám a másik típushoz tartozott. És tette ezt azért, mert szerintem az életben mindenből lehet és kell tanulni. Abból is, ami jó, és abból is, ami rossz. Én itt és most nem említem azokat a borzalmakat, melyekben apámnak is, sok ezer, dehogy ezer, sok millió rabtársával együtt volt része, mert Szolzszenyicin óta jól tudja a világ, hogy mi is volt az a Gulág a Szovjetunióban, az egykori „gonosz birodalmában” (Ronald Reagan amerikai elnök kifejezése).

Aztán „szó sznyátyijem szugyimosztyi”, azaz, mivel ártatlanul elítélték a semmiért, hazaengedték. „Kárpótlást” is kapott a szovjet goszudársztvától a rabságban eltöltött éveikért, a meghurcoltatásért, éhezésért, a karcerekért és kínzásért, azért, hogy hét évig volt kénytelen feleségétől és négy gyerekétől távol lenni, szóval „kárpótlást” is kapott, méghozzá írd és mondd összesen 150 (százötven) rubelt. Vett érte Moszkvában gyerekeinek egy futball-labdát. Nehogy már üres kézzel jöjjön haza! Hazajött, és nem kapott munkát, mert „ült”. Azaz priuszos volt. De legelőször, amint itthon volt, megkíséرتette még egyszer a Sátán. A KGB elővette legkedvesebb szirén hangját és ajánlatot tett neki. „Nézz, továrís Ártutáj – mondták neki – Mi jó emberek vagyunk, hisz a börtönből is hazaengedtük, látja. És most még azt is megengedjük, hogy családjával visszaköltözzön haza, Magyarországra, a szép és csodálatos Budapestre. És semmit nem kérünk cserébe, csak azt, hogy olvassa fel a Kossuth Rádióban, hogy a Szovjetunóban vallásszabadság van.” Apám természetesen ezt kapásból elutasította. Erre azt a válasz kapta, hogy akkor majd megint elviszik, valahová Szibériába vagy a Távol Keletre, és ott fog megdöglenni. Erre nemes egyszerűséggel csak azt válaszolta: Apage Satanas! Persze nem így, hanem a KGB szlengjén, mert nemcsak az orosz nyelvet, de a KGB szlengjét is elsajátította, és velük ezt használta, hogy megértsék. Ezt mondta szó szerint: „Húj sz nyim, tám tozse lyugyi zsvut.” Tekintsünk el a fordítástól.

Végül mégsem vitték el sehová, sőt, elhelyezkedni is sikerült. „Úri” állást kapott az ungvári csempegyárban. A proletariátus igazi képviselőivel, igazi „úriemberekkel” (ezen „úriemberek” határozottan ragaszkodtak hozzá, hogy azoknak tartsák őket), magyarán echte melósokkal dolgozott, hatvan fokos forró kemencében, amit nem sokan bírtak sokáig. Apám bírta, mert az ott kapott aránylag magasabb fizetéssel biztosítani akarta a megélhetést a családjának, és ha törik vagy szakad, de lakást is kellett vennie, mert állami lakásra „fasiszta” múltja miatt nem számíthatott. Ezt a mindenkori illetékes hatalom nyíltan meg is mondta neki a szemébe.

De azt azért itt még mindenképpen el kell mondanom, hogyan vívta ki melós társai általános elismerését, és hogyan került ki azt, hogy ezen „úri társaság” képviselőivel, azaz csempegyári kollégáival, a munka végeztével ne igya le magát tökrészegre, ahogy a többi. Ugyanis apám elmondta, hogy amikor egy olyan kábé nyolcórás műszak után kibújtak a forró kemencéből, ahonnan a még forró csempeket kellett kirakni, nem tudom hány kiló nedvességet veszítve és holt fáradtan, mindenki inni akart. És bármennyit is ittak, akár egy vödörrel is, a szomjúság megmaradt. Viszont hamar rájöttek, nem kellett hozzá sok ész, hogy ha előbb ittak egy kis vodkát és utána vizet, a szomjúság elmúlt. Úgyhogy műszakok után az volt a módi, hogy a legfiatalabb kollégát elszalasztották jó néhány üveg vodkáért a sarki közértbe, és aztán jó oroszosan és rendszeresen, azaz minden nap berúgtak, mint a lakodalmas kocsis. S gyarapították ezzel a Szovjetunióban élő amúgy sem kisszámú alkoholisták seрегét. Természetesen apám berúgni (egyszer sem), vagy pedig alkoholista lenni nem kívánt. Ezt úgy került el, hogy az első deci vodkát mindenkivel együtt megitta pohárból. Aztán vizet ivott, s elmúlt a szomjúsága, harapott valamit, ha volt mit, minél többet, és aztán még egy fél decit megivott a kollégáival. S utána már csak vizet ivott. Pótolta azt a mennyiséget, melyet szervezete a forró kemencében elveszített. S aztán a kollégák hiába kínálgatták, hogy „Elemér bácsi, no, még egy pohárkával, de hát az egészségünkre, muszáj,” ő mindig azt válaszolta, hogy „köszönöm, fiúk, többet nem kérek”. Először nem, de aztán megértették, hogyha Elemér bácsi azt mondta, hogy „köszönöm, fiúk, többet nem kérek,” akkor Elemér bácsi többet nem fog inni, még akkor sem, ha revolvert szegeznek a halántékához. Revolvere meg egyébként sem volt senkinek.

Közben (s aztán még nyugdíjasként is – csempegyári munkásként ment nyugdíjba hatvan évesen) az ateizmus terjesztésével szembeszállva, s így a szovjet törvényekkel dacolva, fiatalokat oktatott, papokat nevelt „egyszemélyes szemináriumában”, jól tudván, hogy ezért akár több éves börtön is jár a Sátánnak eme birodalmában. Pedig tudta, hogy titkosrendőrök figyelik. A leleplezés ellen azonban egy nagyon egyszerű trükkel védekezett. Még pedig azzal, hogy Engels utcai lakásának ajtaja a negyedik emeleten mindig tárva-nyitva volt mindenki előtt. Nem kellett hozzá sem kopogni, sem csengetni soha. Az illető – gyerekei vagy az ismerősök – csak egyszerűen belépett az ajtón, kopogtatás nélkül, és köszönt. Például így: „Csókolom, Zsuzsa vagyok, Elemér bácsi, Gabi néni! Hoztam valamit.” (Az a valami mindig jól jött, mert a boltokban sohasem volt semmi). Apám, anyám sosem zárták kulcsra az ajtót, mert azt mondták, hozzájuk nem jön rossz ember. És ha esetleg jön, hát...

Erről is van egy történetem, hát elmondom. Annak ellenére, hogy ez a történet aligha vicces, mert mi vicc van abban, ha az ember esetleg börtönbe vagy valami más egészségtelen helyre (pl. a Kolimára) kerül, valahogy mégis kedves. Ugyanis, mint említettem, apámat szemmel a tartotta a KGB, hogy valamiképpen és valahogy valamilyen „illegális tevékenység” vádjával elkapják, „leültessék”, és hogy aztán – nem utolsó szempont – az ilyen jó elvtárs éberségeért még feljebb is léphessen a számléltrán. Szóval történt egyszer, hogy két vagy három ilyen jó ember lesben állt, és azt nézte, hányan és kik mennek fel apámhoz az Engels utcai lakására. Jött vagy három fiatalember, persze nem egyszerre, és felment. No, gondolták a rend tisztas örei, most elkapjuk a papocskát, ahogy hirdeti a népnek a téveszméket. Ám a szüleimével átellenben lévő lakásból a szomszédasszony, az úgy harmincéves, csinos, elvált orosz asszonyka (valahonnan a nagy Szibériából, vagy ki tudja honnan került ide), Nyinocska volt a becsületes neve azoknak, akik ismerték, ezt kifigyelte. Az asszonykát egyébként apám és anyám is szerette. Egyszerű jó lélek, mondta róla jó anyám, és iróztatosan kerébe tört orosz nyelven állandóan invitálta egy kávéra, teára vagy csak egy beszélgetésre. „Nyinocska, ó, Nyinocska, gyere be, záhogyi, záhogyi, lelkecském” – mondta neki, ha történetesen ő is benyitott (neki sem kellett kopogni vagy csengetni), és órákig volt képes hallgatni Nyinocska pletykáit a lépcsőház népéről. „Gobi néni, Gobi néni – mondta Nyinocska, és szippantott az eléje tett kávéból (hiánycikk volt akkoriban a kávé) – tetszett hallani, Gobi néni, hogy a Kátya itt lent alattunk összeveszett a férjével? Majdnem összevekedtek.” Anyám illendően hűledezett és örült Nyinocska pletykáinak, és annak, hogy van kivel beszélgetnie, bizonyítván ez által azt az állandóan hangoztatott elvét, hogy nincs orosz, ruszin, zsidó, cigány vagy magyar ember, hanem csak jó és rossz ember van. De eltértem a tárgytól. Szóval Nyinocska kifigyelte őket, és rögtön tudta, hogy ezek nem lehetnek jó emberek. És amikor feljöttek, elegáns öltönyben, fehér inggel, nyakkendősen, és megnyomták a csengőt (ők csengettek, és ezzel máris elárulták, hogy az általunk nem igazán kedvelt kategóriához tartoznak), Nyinocska is megjelent egy üveg pezsgővel az ajtóban, és beinvitálta ezen úriembereket (ő invitálta) a szüleim házába, mondván: „Jé, maguk is megtudták, mint ezek a fiúk itt, hogy Elemér bácsi ma imenyinyinyik? Akkor hát jöjjenek be és igyunk az egészségére, rebjátá.”

Ittak. A KGB-s rebjáták is. Nem mondhattak nemet a csinos Nyinocska szívélyes kínálásának, mert akkor milyen úriember az ilyen. Úgyhogy ittak és szó nélkül elkotródtak. Ez az akciójuk (is) úgy befuccsolt, mint a pinty. Istennek és... Nyinocskának hála.

Lám, apám ezt is túlélte. Nem úgy, mint sok melós társa, Kvics Józsi és sokan mások például, akik a forró kemence és vodka miatt úgy ötven és hatvan éves kor előtt távoztak ebből az árnyékvilágból. Apámat nem törték meg sem a láger, sem a hatvan fokos kemence, sem a fondorlatos KGB, sem a problémák, ha voltak, a családban, az életben, mert hát azok is voltak. Nem törte meg semmi. Isten segedelmével hosszú kort élt meg, és a sors még azt is megadta neki pluszban, hogy élete utolsó éveiben, hetven éves kora után újra teljes szívvel és lélekkel éljen hivatásának. Mert ő is ott volt azon elsők közt, akik újjáélesztették a görög katolikus egyházat hamvaiból. És „egyszemélyes szemináriumaival” már előtte is papokat nevelt és adott az egyháznak. Mint ahogy ezt most is, ezekben a pogány időkben kérjük Urunktól, Istenünktől nap mint nap: „Adj nekünk, Jézusunk, a Te szíved szerinti papi és szerzetesi hivatásokat. Ámen.”

És lám, az Úr meghallgatja imánkat, mert adott és ad nekünk új papi és szerzetesi hivatásokat. És teszi ezt azért, mert olyan hitében erős, tántoríthatatlan emberekre számít ezen a földön, akik – történjen bármi, jöhet bármilyen vihar és zord idő, vagy a történelemnek bármilyen erős, pusztító vihara – mindig ellen tudnak állni a Sátánnak, minden fondorlatának és kísértésének.

A KÉK IBOLYA SZIRMA

A tavaszi Niszán hónap tizennegyedik napján, ami keresztényeknek épp nagycsütörtökre esett, kora délután, úgy három óra után, enyhén fátyolos szemekkel, pepitakockás kopott szürke téli kabátját jobb karján általvetve Kanalas Mihály, a Kárpáti Igaz Szó művelődési rovatának ifjú vezetője, katonás, ám kissé gyanúsán imbolygó léptekkel megjelent Ungvár város még húsz év szovjet építőmunka után is egészen nyugatias korzóján. Nevezett korzó még a nagy monarchia idején épült házak közt kanyargott, helyesebben futott nyílegyenesen, vagy kétszáz méteren át, és még mielőtt kiért volna az Ung folyó partjára, balra kanyarodott az Ukrán Állami Színháznak, mely főként arról volt híres akkoriban, hogy a kutya se látogatta soha, de soha. Sütött a nap, az égbolt kékjén egy felhőfoszlány se, meleg volt, s így érthető, hogy Mihály a kabátját is levette. A márciusi nyári meleg, ami, ha nem is túl gyakran, de előszokott fordulni a környéken, és tőle délebbre, ha Romániából jött egy monszun, vagy talán passzát, ezt a meteorológusok jobban tudják, mely a Kárpátok lábánál, a hegyek előtt, ahol a város is feküdt, megrekedt. És lőn belőle ilyenkor már majdnem kánikula. Pedig alig egy-két nappal ezelőtt még fáztak az emberek. Misi is. Most pediglen azért tért be hivatalos szerkesztőségi munkaidejének lejártával, délután három óra felé a mi időnk szerint a Szikla borkóstoló pincéjébe, közismertebb ungvári nyelven, az országos lingua frankán a Szkalába, hogy egy kis pinchideg Izabella lehűtse megizzadt testét, kiszellőztesse nyakatekert irodalmi gondolatait. Na és forró képzelődéseit, melyek már napok óta kínozták. Ugyanis tavasz volt, ő meg fiatal. Még harminc se talán. Ezért a női test által kiváltott perverz gondolatok és vágyak, ha történetesen nem épp a leadandó műremekeinek egyikére kellett összpontosítania, lépten-nyomon jelen voltak fentebb említett képzelődéseiben. Csak úgy hemzsegték agyában a női keblek, combok és tomporok. Meg aztán nemcsak ott az agyában. Hanem a korzón is, szemmel és kézzel, valamint bármi mással is tapinthatóan. Mert az ungvári lányok többsége valamilyen megmagyarázhatatlan hatodik érzékkel pontosan eltalálta, hogy most, a kegyetlen és ilyenkor

szokványos havasesős, hajnali fagyos március helyett jó meleget kap az ember, és jó lesz nekivetközni. És attól a sok lesütött szende pillantástól, mely Misink facérságát valamiért azonnal megérezvén feléje lövellt télen is, meg nyáron is, őkelme majd megveszett. Ilyenkor nem győzte szendén és szemérmesen lesütni a szemét, nehogy mán horogra akadjon, amire gondolni is rossz. Mert akkor aztán, ha egyszer horogra akad, nincs kegyelem. Vásárolhatja is a kari-kagyűrűt Hrabár Jusztinál a juvelirnijben, ami rengeteg pénz. Ezért ha úgy érezte, agglégénysége akár a legkisebb mértékben is veszélyben forog, katonás lépteit szinte futásra váltotta. Léptei meg azért voltak katonásak, mert három röpké évet azért leszolgált a hős szovjet hadseregben. Valahol a Távól-Keleten. Sőt, s ezzel gyakran dicsekedett, a Kuril-szigeteknek az egyik csücskén, majd-hogynem a japán – mily hatalmas is ez a mi hazánk, az istenit – határnál, mint gyeszánt, ami ejtőernyős, ha nem tudnánk. Kutya kemény volt, mondogatta, de azért ő jól bírta. Mert hát ő is csak sportolt valamicskét. Boksolt meg kosarazott. De ez most nem segít. Katonás léptei kissé elbizonytalanodtak. Mert hát legurított három vagy négy pohárral is a Szkálában abból a szép női nevű borocskából, az Izabellából. Amit ott lent, a borozó pincéjében észre sem vett kortyolgatás közben. Csúszott a hűvös és édes bor a kiszáradt gégen, mint az olaj. Ámde amint kijött a városnak még ezen a zsúfolt környéken is friss levegőjére, a forró nap sugarai rögvest fejbe kólintották. Nem csoda, hogy kevéskét megszedült e nem várt kólintástól. Zsongott a feje, zsibbadt lett a teste. Balra akart fordulni és visszamenni a munkahelyére, mert másnapra még meg kellett volna írnia egy karcolatot „Az Uzshorodi Furnír- és Bútorkombinát lakkozó üzemében tapasztalt visszásságokról” címmel, ahogy Balla a feladatot neki most megszabta. A cikk első mondatait ízlelgette is fejében. „A lakkozó üzemben érezni lehetett, hogy itt aztán pezseg a munka: nincs idő holmi szellőztetésekre. Átható illatok lengedeztek és labdáztak a mozdulatlan levegőben. Az elszívó berendezés nem működött. De még a ventilátor sem. Ezért természetes a penetráns illatfelhő. Magyarán a bűz...”, és így tovább, ahogy azt a világ, pontosabban a Kárpáti Igaz Szó olvasói „a harcos tollú” Kanalas Misitől és karcolataitól megszokták.

Ámde történt valami, mely elhatárolásától azonnal eltérítette. Misi mindennél jobban utálta a folyékony szurok szagát. A borozó előtt meg balra éppen aszfaltozták a járdát. Már vagy két hete talán, hogy kipurcant az egyik gáz- vagy víz-, vagy Isten tudja milyen cső vagy vezeték ott lent a föld alatt, úgyhogy ásni kellett, majd betemetni, és természetesen újraaszfaltozni a járdát. Nem siették el a szakik a dolgot, megadták a módját. De történetesen

ma aztán hozzáfogtak. Durrant a motor, folyt a fekete szurok, amit két barnaképű, izmos gyerek SZPÁRTÁK MOSZKVA feliratos ujjatlan trikóban elsimított. Bűdös volt nagyon, a képzeletbeli lakkozó üzemtől is bűdösebb a járda, mely üzemben Misi még nem járt ugyan, de tudta, hogy bűdös. Meséltek. Ezért ahelyett, hogy a borozóból kilépve balra fordult volna, a szerkesztőség felé, ahol azt a bizonyos cikket kellett volna megírni, majd bediktálni (ő maga sohasem tanult meg gépelni, csak kézzel tudott írni, boszorkányos gyorsasággal) a gépírónök valamelyikének, és letenni Balla elvtársnak az asztalára, jobbra fordult, az Ung folyó partja felé. Ott már virágozott a japáncseresnye, és a folyó vize sem volt olyan bűdös így tavasszal, amikor megáradt, mint az aszfalt. Úgy gondolta, leül az egyik padra a folyónál, és elmélázik, s talán szundít is egy kicsit, ha hagyják. Megtette. Sokáig nem szundikálhatott viszont, mert érezte, hogy valaki vállára teszi a kezét, s erősen szemlélteti. Ahogy felemelte buksi fejét, azt vette észre, hogy áll előtte egy alak, aki némi gyanúval szemében, kissé gúnyos vigyorral méregeti. Misi, amint felismerte az előtte álló vigyori pofát, köszönt is neki illedelmesen. Úgy, ahogy azt a módi megkövetelte. Félig komolyan és félig tréfásan, mint ahogy a karmester is a füléhez emeli először a hangvillát, hogy indulhasson a pingpong meccs. „Zdrásztye, Vilmos Bátykovics. Hogy s mint ezen a szép napon?” – vetette oda hanyagul Misi, hogy megadja szokványos szerkesztőségi társalgásuknak az alaphangját. Ám Vili valahogy most nem vette a lapot. Hogy miért, arra sem volt nehéz rájönnie. Vilinek nem igazán lehetett jókedve széles vigyora ellenére sem. Hát igen. Nem is volt mindennapi dolog, amin ez a Vili most keresztülment. De hát ő maga a hibás. Kereste a bajt. Utóvégre. Miért is kellett neki szél ellen pisálni? Nem tudta, hogy azt nem lehet? Mert hát nem lehet. Senkinek sem. Vili is úgy járt, mint annak idején a Mester, aki Krisztusról írt regényt egy ateista világban. Krisztusról! Hát persze, hogy diliházba került. Ez a legkevesebb. Vili is valami ilyesmit tett. Szándékosan. El is mondta neki, mármint Misinek, legjobb barátjának, hogy ő aztán több szocreál sztorit meg verset nem hajlandó írni, mert az mind szar, és csak tehetségét koptatja. Olyasmit, hogy „a fülemüle dalol a kolhozkertben”, még akkor se, ha csupa „el”, meg csupa „dal” vagy alliteráció, is az egész. Nem és nem, ha fene fenét eszik, akkor se. Csak azt, ami a szívét nyomja. No, azért nem egészen, mert azt azért nem lehet, de azért mégis. Él egy kicsit a mai világnak éppen most divatosabb és engedékenyebb változatával, azzal, hogy a személyi kultusz bírálatának az engedélyezése lehetőséget teremtett harcos tollforgatóink számára az igazságot leplező fátyol kicsike kis csücskének meglebbentésére. És

hát ír néhány abszurd vagy szürreál elbeszélést, mert legújabbán, azt mondták, már szabad. Szóval egy szó, mint száz, Vili, mint egy kis naiva, írt néhány elbeszélést és verset, melyekből hiányzott – hogy is mondjam – a párt vezető szerepének ábrázolása. Hallatlan! Lett is ebből egy kis kalamajka irodalmi berkekben. Ki lett adva az ukáz, hogy e társadalomellenes, futurista, imperialista, és egyéb ista bérenc mitugráznak, mármint Vilmos Bátykovicsnak, mint végtelenül tehetségtelen írócskának, aki még azt sem tudja, hogy mit követel a pártosság elve az irodalomban, meg kell mutatni, „hol telelnek a rákok” (g-gye ráki zimujut). Ki kell tekerni a nyakát, legyen neki pizdikin svárc, job tvoju, mondták az obkomban. És hát amióta Vilink orrba-szájba kapta az egyenes „pártos kritikát”, eltűnt az emberek szeme elől. Mert hát először is az újságtól természetesen kirúgták. Magától értetődik. Első dolga volt ez a főszerkesztőnek. Kirúgni, mondta. Nehogy mán egy ilyen rakás szerencsétlenség becsületünket mocskolja. Hát ez volt a nagy helyzet. Vili meg mit is tehetett? Egy rövid kis versikét szavalgatott magában állandóan arról, hogy: „Temetésre szól az ének, temetőbe kit kísérnek? Akárkit, már nem földi rab, nálam százszorta boldogabb.” Persze, hogy boldogabb, mert ő, mármint Vili, miután kirúgták, mint társadalomellenes firkáaszt, imperialista bértollnokot, aki rosszabb a leprásnál, sehol sem tud elhelyezkedni. Majd később trógerolhat valahol. A pályaudvaron, vagy egy göngyöleggyárban. De egyelőre örüljön, hogy lyuk van a fenekén és szelel. És nem csukták be, ahová való. Mondjuk egy diliházba.

Szóval Vili ezen a verőfényes szép márciusi napon most itt, a virágzó japáncseresznyefák árnyékában épp egy Ung-parti lóca előtt álldogál, szája szegletében az elmaradhatatlan Verhovina, és józan. Nahát!

– Neked is, tudá zse – szólalt meg végül kenetteljesen az üdvözlésre válszul Vili, és odahuppant Misi mellé a lócára. – Hogy ilyen nagy marha legyen valaki? Ne izgulj, most az adott esetben véletlenül nem rád gondoltam, Mihail Mihajlovics pajtás, hanem magamra. Két óra hosszat várok az orvosnál, hogy bolnyicsnit adjon. Várok és várok, de minek? Hisz úgy sem dolgozom sehol. Akkor meg kinek kell ez a bolnyicsni, pajtás, he? Amikor se munkám, se pénzem. Egy kopekem sincs. Még a mindennapi betevő piára se.

Erre már Misinek is illet reagálni. Lelkendezett is illendően:

– Jaj, be rég láttalak, Vili. Ezer éve, sőt több. Ja, igen, igen. Ittam egy kicsit. De nem sokat. Hisz tudod, nem vagyok álkás, alkoholista, de mindazonáltal ennek megfelelően jó úton haladok előre, hisz tudod, ez a fontos meg a lényeg. Egyébként teljesen józan vagyok, sajnos. Nem látod? Nem szállt le még bennem

ez a pia, a Bella, Bella, Izabella Irsavszkájával keverve. Mismás. Meg aztán ne is törődj vele, mármint ezzel a hajcihővel körülötte. Ez is elmúlik, mint a nátha.

– El, komám, el. Tudom én azt jól. És nem is törődöm vele. Ha józan vagyok, ami mostanában elég gyakran előfordul sajnos, mert pénzem egy szála se. Kínomban angolul tanulok. Jó az orosz mellé. Két nagy világnyelv, halod? Most épp a folyamatos jelennél tartok: I am learning English – I learn English. Na, mi a kettő között a különbség, te kis mindent tudó? Neked se ártana egy kis ismételtes, mi? Aztán meg majd körülnézek a nagyvilágban és megnősülök. Találok magamnak egy pesti vagy kassai hölgyeményt, aki el tud viselni, és kimegyek hozzá férjnek Magyarba vagy Csehbe. A nagyvilágba. Ha Pántyóék is úgy akarják.

– Zseni vagy, komám, zseni. Igazi lángész. A very good ájdir, hogy angolul is tanulj, mert hát én perfekt angol. Ezért nem tanulok. Minek? Hisz tudok. Hódujudú. S aztán?

– Azt még nem tudom, öreg. Majd lesz valahogy. Pesten például utcaseprő is szívesen lennék a Nagykörúton vagy a Kiskörúton, mindegy. Kassán meg mit tudom én. Megtanulnék például tótul, hogy rendes embernek nézzenek az atyafiak: Pányi, kebi szom to já robil...Gyákujem peknye.

– Na, látod. Helyes. Így kell minden problémát megoldani. Mindig mondtam, hogy okos ember vagy, pajtás. Minek azokat a lelki és testi pattanásokat nyomkodni. Csak elfertőződnek, és még több lesz bennük a genny meg a miegymás. Inkább nézd, micsoda pompás időnk van. Ragyog a nap és meleg van. Ami azt mondja, halhattad lépten-nyomon a seregben, hogy kérj kölcsön egy rubelt és igyál. Szóval, menjünk és igyunk egyet. Most még kölcsön sem kell kérned. Hogy lásd, kivel van dolgod, fizetek.

– Azt jól teszed, pajtás. Nekem ugyanis per pillanat és két hete egy vasam sincs. De ezt már mondtam, ugye? – vetette oda a minden igyekezete ellenére egy kissé sírósra sikeredett hangon Vili, és a honfibu ismételt felvillanó jeleivel. Megindultak hát búsan, sorsukat hátukon cipelve. Ám alig tettek néhány lépést a korzón, közvetlenül a kanyarban a resti és az ukrán színház felé, amikor Misi nyakába ugrott valaki és cuppanós puszt nyomott az orcájára. A két fiú csak pislogott. Vili azért, mert nem ismerte, Misi meg azért, mert nem várta. A valaki pedig egy harminc év körüli szőke, izmos és karcsú nő, olyan közepes termetű, s olyan mosollyal, mely akár fogpaszta reklámnak is beillett, és csilingelő tutajos kacajjal mondá, oroszul:

– *Ti sto, Misá, nye uznájosz? Nu i nu.* – Ami körülbelül azt jelenti, hogy mi az, Misi, nem ismersz meg? Nem szép tőled, te nyikhaj. – *Nu, konyesno,*

Gálocska – kapott észbe azonnal Misi, és röstellte, hogy zavarban van, és nem ismerte fel azonnal évfolyam- és csoporttársát. „Já ták rádá, já ták rádá,” azaz jaj, be örülök, jaj be örülök, lelkendezett őszintén Gálocska. „Öt éve nem voltam Ungváron, Uzsgorodon, pedig hogy szeretem Ungvárt, Uzsgorodot, nagyon hiányzik, már mindenkit elfelejtettem, és mindenki elfelejtett, és nesze neked. Kibe botlok? Egyik régi barátomba, Mihail Mihajlovicsba. Persze a barátodat, tvojevo drúgá, itt nem ismerem, de majd bemutatod. Ismerkedjünk meg, dávajtye poznákomimszjá, Gálja vagyok, nyújtotta a kezét Gálja. Te meg Vilmos Bátykovics? Vili? Nagyszerű, prekrásno, ha–ha–ha. Já ták rádá, já ták rádá. Gyere, Misi, igyunk egy feketét a Verhovinában, s ott majd beszélgetünk, jó? Azt a finom, istentelenül rossz feketét, ami csak ott kapható, egy fél kiló zaccal. Már úgy hiányzott. Hányszor ábrándoztam arról, hogy bár csak ihatnék belőle megint. Mint az élet vize, és csak Ungváron – *v velyikom gorogye Uzsgorogye* – kapható. S aztán, ha gondoljátok, mást is be-kaphatunk. Egy kis vodkát vagy konyakot, *hárásó*? Ha nincs sok pénzetek, én majd kipótolom, fizetek. *Já plácsu*, csak menjünk, *poslyi*, de azonnal. Itt ne hagyjatok”. És semmi ellenkezést nem tolerálva belekapaszkodott Misi bal, Vilinek meg a jobb karjába, és húzta őket az alig húsz, harminc méterre levő étterembe, a híres, hírhedt Verhovinába.

Gálocska csakugyan örült. Megbocsátotta Misinek, hogy nem ismert rá azonnal, és most az sem tudja, hogy mossa le ezt a gyalázatot. Vilinek meg azt, hogy rosszkedvű és mogorva, és még csak udvarolni sincs kedve egy olyan bombanőnek, mint ő. Nye bedá, nem baj, egy ilyen napon. Amikor végül is neki, Gálocskának, sikerült, még ha csak egy rövid időre is, visszatérnie Ungvárra, ebbe a csodálatos városba, ahol öt évig volt egyetemista, és úgy szeretett itt lenni, hogy na. Most pedig sikerült szobát találnia (nagy szó), mégpedig a volt házasszonyánál (még nagyobb), aki olyan kedves, hogy csuda, és csak egy szobatársa van, a Ljuda Popon, ismeritek, ugye? Orosz szakos volt a lelkem, most a hármas iskolában tanít. Szerencsés lány. Mert őt, Gálocskát, kiküldték a galíciai dzsungelbe. Iváno-Frankovszk mellé. Egy kisvárosban, Artyemovkában tanítja az angolt a kis szutykos galíciai parasztyerekeknek. Kell is az nekik, mármint az angol. Artyemovkában angol? Ha-ha-ha, nevet jókedvűen Gálocska. Hamarabb lesz a feketéből fehér, a pogányból keresztény, mint ott civilizáció. Ha-ha. No de hagyjuk. Hisz most megint itthon van, mert ő mindig itthon érezte és érzi magát Ungváron, igen, mert ez már igen, ez civilizáció, igazi Nyugat. És már márciusban nyár van. Amikor ott tombol a tél. „Nem fogjátok elhinni, rebjátá, de amikor vonatra ültem Artyemovkában,

még térdig érő hó volt a pályaudvaron” – mondta Gálocska, s közben rémülődözve forgatta szemét. Borzalom. Itt meg tombol a nyár. Hát nem csodálatos? S ráadásul kibe botlik az ember, na, kibe? Egyszerűen hihetetlen, de olyan jó. Gálocska csivitel, mosolygott, kacagott és nevetett, villogtatta hófehér egyenes fogsorát, és jókedve lassan magával ragadta Misi és Vilit is, e komor és faragatlan fajankót. Kezdték „férfiasan” viselkedni, mint rendes úriemberek hölgy társaságában: *háráso vigljágyis, sz pásztyelyi vídno*. Jól nézel ki, mint aki egyenesen egy ágyikóból bujt elő, szellemeskedett Misi, amit Gálocska öt éves egyetemi és ungvári tartózkodása alatt már megszokott, és nem bánta. S miután a Gálocska által a találkozás örömeire rendelt féldeci konyakot is megitták a Verhovinában, rágyújtottak mind a hárman, és beleszagoltak a mindig pocsek, istentelenül rossz, és kimondottan csak a Verhovinában fellelhető hamisítatlan feketekávéba. Misi már el is felejtette, hogy rövid félórával ezelőtt lent a Szkálában borozgatott egymagában, és régi szokásához híven csípett még egyet hajdani diáktársán: „Nu kák pohoroni – Sikerült-e tiszteségesen a temetés?” – kérdezte halál komolyan. „Kinek a temetése, hogyan, mikor és miért? Ki halt meg?” – kérdezte döbbenet Gálocska, mert Misi komolyságának most beugrott. „Hát mindazok a szerelmes férfiember, akik bájaidd miatt követtek el harakirit, vagy végeztek magukkal egyéb úton” – mondta fapofával Misi, húzván egy jót a kapadohányából. „Mikor jön meg mán az eszed, te Mihály? Durák ti, i sutki tváji duráckije” – mondta kacagva Gálocska, és rendületlenül csicsergett. Aztán szőke fürtjeit rendezgette. „Hosszú, szőke és selymes. – nézte el Gálocska haját Vili mélabúsan – Szép, akárcsak ez az egész kis ruszki bestia.” „*Misa, pomnyis*: emlékszel-e még, milyen volt ott az egyetemen, az angol szakon, szemben a várral, ahol a te főnököd is lakik. Jó volt, ugye? És már nem haragszol, ugye, vagy igen, azért a pofonért, amit adtam neked, vagy inkább jól behúztam neked, amikor még csak első évesek voltunk, alig ismertél és a szoknyám alá nyúltál, te bitang gazember, hulyigán, és megmarkoltad a combomat ott azon a golya bulin ná fakultyetye? Gondoltad, könnyű préda ez a gyévuska, ki ne hagyjuk mán, mi? Meg aztán Alekszander Mavrukijevicsre, a tanszékvezetőnkre, emlékszel-e? Hű, de szerette az a lányokat! A kis nyálas kopasz emberke. De azért jó ember volt az öreg, soha senkit se buktatott meg, még téged se, ha-ha-ha. Csak hát szerette a pipi húst, no. Egyébként, tudod-e, hogy nekem köszönheted, hogy megúszta a Nágyát. Jaj, mi lett volna veled, ha elveszed? Elzüllesz, ezt jobb, ha tőlem tudod. Nagy ribanc volt az a csaj, hidd el nekem. Kár volt úgy berúgni miatta, és megkéselni az egyik szeretőjét, mert az volt neki vagy húsz,

oszt a rendőrséget járni. Lefeküdt ő sorban mindenkivel, csak te nem tudtad. És hogy haragudtál, amikor elmondtam neked. Mert hülye és szerelmes voltál, te idióta. Pont belé. De aztán mégis volt eszed, és idejében leléptél. Tudtad, mi, hogy úgysem szüli meg a gyereket, amit egyáltalán nem biztos, hogy te csináltál neki? Gyanítom, inkább a Jurá, vagy lehet, hogy az Iljusa volt a papa. De az is lehet, hogy a Zoli Millbauer iz Mukácsevá (Munkácsról). Ki tudja? Talán még a Nágya se. És Larisszára emlékszel-e? Igen, igen, az a kis dundi, szemüveges, nagymellű, szép arcú jevrejká Odesszából, aki veled is lefeküdt egyszer-kétszer, amikor már nagyon éhes volt, ha-ha-ha. Ő mesélte, hogy egyszer, fonetikai privátóra vagy ilyesmi ürügyén este hatra berendelte őt az a nagypofájú, Zálíjev Gennagyij Gennagyijevics, vagy hogy is hívták, emlékszel rá, ugye? Szóval, berendelte őt, a Larisszát, az egyetemre, pótórára vagy ilyesmire, a nyelvi laborba, ahol azok a fülkék is voltak, s aztán egy öt-perces angol nyelvű kiselőadás után a fonetika fontosságáról – pronánsziészön iz epszulótlí importánt –, mely előadással oxfordi akcentusát is fitogtatta, se szó, se beszéd, letolta gatyáját Larissza előtt, és megpróbálta rávenni, hogy vetközzön le ő is. Larissza persze elfutott, legalább is azt mesélte. Azt mondta, maradt volna, ha a Zálíjev fel tudott volna mutatni neki valami szép nagyot és lényegeset az oxfordi pronánsziészönön kívül. De semmi – ponyimájes – érted, semmi lényegeset nem tudott neki felmutatni. Csak hájas nagy sörpocakját, ami volt neki, annak ellenére, hogy csak a vodkát szerette. Így nem volt gusztusa hozzá. Inkább elfutott, és vállalta a poszledsztvíjakat, a következményeket. Mármint azt, hogy megbukik nála a vizsgán abból a fonetikából-fonológiából. Mert *p' is with aspiration, you know*, hehezetes: *Peter Piper picked a pack of pickled peppers. A pack of pickled peppers Peter Piper picked.* Nem ezt tanította? De nem bukott meg. Sőt! Négyest kapott. Pedig ő maga, a Larissza mondta, hogy semmit sem tudott. Még a fonémát sem tudta meghatározni. De négyes lett. Szóval, elfutott. Nahát! Amikor én is csak hármast kaptam. Pedig tudtam, hogy mi a fonéma, ha-ha-ha.”

Repült az idő. Besötétedett. De a teremben kigyúltak a fények, a régi csillárok, melyek még a monarchiából maradtak itt Ungvárnak, és melyeket még Farczady tisztelendő bohém és kesergő kislánya, Juditka is láthatott valaha ezerkilencszáztizennégyben, mert Szabó Dezső szerint megfordult itten. És természetesen tömve volt a resti, mint mindig ebben az órában. Szabad asztal, vagy akár szék, sehol a világon. Vegyes volt a társaság a restiben. Magyarul, oroszul, ruszinul, szlovákul beszéltek az emberek. Az újonnan jött vendég előtt a pincérek tehetetlenül tárták szét karjukat: nincs hely,ovárisom. Leg-

feljebb, ha hajlandó a lengőajtó mögé ülni, és ott elfogyasztani a pol-lyitrát, azt a kis fél liter vodkát. Baksisért persze. „Igenis”, mondták a pincérek, és máris tettek asztalt a lengőajtó mögé.

Aztán jött az ungvári resti fénypontja: a zenekar. Öt vagy hattagú banda, az énekessel, kinek megjelenését elismerő pillantások nyugtázták. Volt rendes neve is a srácnak, de az ungváriak csak úgy ismerték, hogy Tviszt. Mert a Twist again volt a kedvenc száma, amit angolul énekelt. A srác, mármint az énekes, egy közismert borbélynak volt a fia, Hanzel vagy Vanzel Tibi volt a neve, és börtönben is ült. Verekedett valakivel, és jól behúzott neki. Az hanyatt esett, beverte a tarkóját valamibe és elpatkolt. Tviszt ezért öt évet kapott. Kettőt le is ült belőle, aztán hogy, hogy nem, kiengedték. Biztos téglá lett a KGB-nél. Azon kívül dolgozik valahol, este meg énekel. A zenekar rázendített. Tviszt is felállt, szájához emelte a mikrofont és énekelni kezdett. Magyarul. Úgy szólt a nyitó szám, hogy „lehullott a kék ibolya szirma, elfeledni még se tudlak én, bús szívemnek te vagy minden álma kerek e földtekén”. A zaj, a moraj, a beszélgetés elcsitult. Mindenki áhítatosan hallgatott. Egy-két pár rögtön fölállt az asztaltól, a parketthez sietett, és illedelmesen táncolni kezdett.

Gálócskának is zsongott már a feje, és viszketett a lába. Imádott röplabdázni és táncolni. Ment volna ő is. Többen is oda jöttek az asztalukhoz, hogy felkérjék, de Gálocska mindig megrázta szőke fűrtjeit, és azt mondta „nyet”. Pedig szívesen oda bújt volna valakihez, csak még nem tudta, kihez. Vilihez? Igen, talán nem bánta volna. Szép a szeme, széles a válla, hosszú a combja, s okos, meleg pillantása van a fiúnak, állapította meg Gálocska. Csak túlságosan komoly. Kár, hogy ritkán nevet, s még csak nem is mosolyog. Pedig amikor nevet, olyan kedves, gyerekes az arca. És nagyon sok kárpátaljai fiúval ellentétben a fogai sem rosszak. A két metszőfoga között látott ugyan egy tömést, de egyébként szép a fogsora. És még csak nem is sárga, mint a dohányosoknak általában. Hát, majd meglátjuk, meglátjuk (pászmotrim, pászmotrim). Kipróbálhatjuk, morfondírozott magában Gálocska. Misi azért felkérte Gálócskát. Ezt végül is megkövetelte az éttermi illet. Ám nem volt jó táncos, a szám is túl gyors volt neki: a Cservoná rútá, egy ukrán foxtrott. Így többször partnerének a lábára lépett. Nevettek, hogy neki milyen két ballába van. S amikor a tánc után leültek, Misi megjegyezte: ez a bűdös ungvári resti nem neki való. Sokkal jobban szereti a Szkálát. Ott aztán táncolni sem kell, csak inni.

Ám hagyjuk e mélyen szántó gondolatokat, és beszéljünk inkább arról, ami e Niszán hónap tizennegyedik napján történt már közvetlenül a restiben.

The show is going on. Söt: tetőfokára hágott. Ami annyit jelent, hogy mindenki, legalább is a többség, a restiben már alaposan el van ázva. Áll az általános zsidvásár és majomparádé. És ilyenkor megjön az embereknek a kedve még valamit rendelni. A pincérek mozgása felgyorsul, és szinte futólépésben viszik oda az asztalokhoz literes üvegekben az újabb és újabb üzemanyagot, a vodkát. Tölt, felkapja a poharat, oda koccintja egy másikhoz. „Isten, Isten”, vagy „názdorovje”, üvölti teli torokból a részeg vendég, és bevágja. Misi és Vili is ezt cselekszi. Gálocska mértékkal. Bár az előbb hibázott. Felkérte egy nagydarab ruszki gyerek, s mivel épp egy olyan számot játszott a banda, mely tetszett Gálocskának, ő azt mondta, hogy „dá, hárásó”. Aztán tánc közben a fiú elkezdte annak rendje és módja szerint tapizni. Két combja közé igyekezett tenni a lábát, dörgölőzött, és még a mellét is megmarkolta. Gálocska dühös lett, eltolta magától a férfit, keményen a szemébe nézett, és, mint egy mérges lúd, sziszegte: „Ssszvolocsj, piasszkos disznó, a feleségét, vagy ha nincs, a jó édes anyukáját fogdossa azzal a mocskos mancsával.” Visszaült helyére, mesélni kezdte az esetet, de a két fiú nem értette. Másfelé forgott a kerekük. Sörözni támadt kedvük az Ung-parti bodegában. „Egy kicsit fel kellene frissülni, komám”, mondta Vilinek Misi, de közben Gálocskára nézett. „Sto ti na eto szkázses, nyenágldánájá?” Mit szólnál hozzá, szépségem? A társalgás, ha Gálocska is köztük volt, természetesen oroszul folyt. A lány semmit sem tudott magyarul. Tehát rá való tekintettel.

Végül is az történt, hogy bizonyos jelek sorozata, főként a Gálja időnként elhomályosuló tekintete, meg az, hogy szinte mereven bámult a szemébe, azt súgta Vilinek, hogy most aztán nincs mese, fel kell kérni ezt a lányt, mármint Gálocskát, mert ha nem, akkor valami nagy botrány lesz itt a Verhovinában vagy ilyesmi. Felállt tehát, gombolt egyet a zakóján, nyelt is egyet közben, és azt mondta: mózsná? A lány ugrott és röpült, és odasimult a fiúhoz. És azt suttogta neki, hogy „tudod, Vilmos, velem történt valami”. „Micsoda?” – kérdezte Vili egészen Gálja füléhez hajolva, hogy selymes, hosszú hajának illata is bizsergesse. „Hát csak annyi, hogy beléd zúgtam, Vilmos. Vljubilász v tyebjá, kák durá. Őrülten szerelmes lettem beléd. Érted?” – mondta Gálja, és szemét elfutotta a könny. „Hát, igen, hogy ne érteném?” – mondta komolyan Vili. Olyannyira komolyan, hogy még csak el sem mosolyodott. „Ebben a városban, a langyos levegőjű márciusokban, a Verhovina resztoránban, fél liter vodka után, a kék ibolya szirmának a dallamára lépten-nyomon megtörténnek ezek az elképesztően csodálatos dolgok. Margarita kísétál az utcára egy csokor sárga virággal a kezében, és szembe jön vele a Mester, s vele együtt

a halálos szerelem. Ez történik egy híres regényben. Itt meg találkozik egy ismeretlen fiú meg egy ismeretlen lány, márciusban, amikor kint tombol a kánikula, itt a teremben a tangó, és végük van. Erről is beszélni akartam az előbb, de Misit már csak a friss csapolású sör érdekli. Ez meg, ami most velünk is történt, olyan, mint Bunyin elbeszélése, a Szolnyecsnij udár, a Napszúrás. Igen, igen. Ez törvényszerű, Gálja. Itt ilyenkor Ungváron vibrál valami a levegőben. A szerelem. Nézd ezt a termet, az összeboruló párokat. Itt mindenki, vagy legalább is kilencven százalékuk, szerelmes. Mint mi. És komolyan. Persze, persze, ez majd elmúlik, mint a napszúrás. Ezt ők is tudják, te is tudod, én is tudom. De most mindenki komolyan, és igazán szerelmes. Nem tettet a szerelmet, mert ezt nem lehet tettetni. Ez itt egy tömeges szolnyecsnij udár, Gálja, tömeges napszúrás. Én is pontosan így érzek. Én is pontosan olyan szerelmes vagyok, mint te. Ez ragályos. És beléd vagyok szerelmes, Gálja. Úgy érzem, mindig téged szerettelek ebben az életben, és téged foglak szeretni. Más nő nem is létezik számomra, és nem is fog létezni. Sőt, úgy érzem most, hogy nincs is más ezen a világon, csak ez az egy szerelem, amit most iránthat érzek. Ha tudni akarod, akkor elmondom, hogy olyan szerelmes vagyok, mint egy mártovszkij kót, egy kandúr márciusban, mely ott nyivákol egy háztetőn. Alig várom, hogy összebújjunk, és, és, hogy az enyém legyél, én meg a tiéd. Meg akarlak téged kapni, Gálja, és cserébe oda akarom adni magam neked. Meg foglak enni, Gálja, tudod? Persze, hogy tudod. Vagy azt akarod, hogy már itt meg legyen a beteljesülés? Egy icipici kis orgazmusra vágysz, már előre? Nekem nem sok hiányzik hozzá, érzem, csak annyi, hogy jobban magadhoz szoríts. És rajtad is érzem ugyan azt. Egy hullámhosszon vagyunk, teljesen azonos frekvencián. Itt fogsz elájulni a karjaimban, ha azt akarom.” „Ne, egyetlen szerelmem, májáj ljubovj jegyinsztvennája, ne. Hisz látnak. De ha nagyon akarod, akkor szoríts magadhoz, még, még és még, a teljes beteljesülésig. Óóó de jó”, nyögte Gálja, és egész teste belerándult. “Olyan az egész, mint egy mese, kák v szkázke. De, jaj, ne. Elmegyek, még egyszer elmegyek. Ne, mert tényleg összeesem. Kegyelmezz, szerelmem. Majd otthon. A végteleenségig fogjuk szeretni egymást, agyon fogjuk szeretni egymást, tudod? Jaj, sose mondtam férfinak ilyesmit, mert illetlennek tartottam, de hát mi illetlen és csúnya van abban, ha azt fogjuk tenni, mert azt akarjuk tenni. Ha nem tesszük, belehalok. Érted, Vilmos? Igen, igen, megesszük egymást. És tépni, marcangolni foglak. És te is engem, jó? Hajnalig, reggelig, délig. És másnap egész nap, érted, Vilmos? Nem hagyjuk abba. De most hagyjál, jó? De csak akkor, ha te is akarod. Ha mást akarsz, akkor az lesz, amit te akarsz, Vilmos.

Jaj, szerelmem, de szeretlek, de szeretlek. Ez már nem is igaz” – mondta és dadogta, imádkozta ki magából Gálocska, és szeme fátyolos, majd könnyes lett, és már nem is tudta, hogy ölelje, csókolja az ő emberét, ezt a hirtelen megtalált boldogságot. Egész testével odasimult, odatapadt Vilihez. Eggyé váltak volna? Mindketten lángoltak, mint egy nagy halom rőzse. Nem tudtak betelni egymással, ezzel a csodálatos érzéssel, ezzel a márciusi ungvári napszúrásos új szerelemmel. Nem gondoltak arra, amit, ha arra gondolnak, akkor biztosan tudnak. Hogy elmúlik, sajnos, ez a szerelem. Mert bármilyen nagy is ez a szerelem, mégis csak egy tavaszi, restis, és bolond egy szerelem. De most itt van, és nem lehet ellene tenni semmit, mert most halálosan erős ez az érzés, és megöl, megfojt, ha le akarod vetni magadról. Rád tekeredett, mint egy boa constrictor. És csak akkor nem fojt meg, ha nem mozdulsz, nem állsz ellen. Majd úgyis elmúlik. Magától. Mint az erdőtűz, mint a napszúrás. De most fogni kell, két kézzel kell fogni ezt az érzést. Mert keveseknek adatik meg ez a kegyelem, és azoknak is csak itt Ungváron, márciusban, májusban, vagy júliusban, amikor épp vibrál valamilyen ezoterikus villamosság is a langyos csillagfényes levegőben, olyannyira, hogy érezni lehet, tapintani lehet ezt a villamosságot. És nem baj, hogy másnap, vagy harmadnap, egy vagy két hét múlva úgyis elillan ez az érzés. A rőzsa is elhervad, de azért gyönyörű. Igen, ez az érzés is olyan, mint a rőzsa. Egy szál sötétén pirosuló rőzsa. Tömény, sűrű, ropogós, illatos, és... gyönyörű. Elhervad majd, de addig hadd illatozzék. Legyen olyan illatos, hogy bele lehessen bódulni, bele lehessen ájulni. Ölelték és csókolták egymást ott a táncparketten, Vili és Gálja, és nem gondoltak a holnapra. Egymásra találtak. Örökre, tíz évre, tíz napra, vagy csak tíz órára? Kit érdekel? Ez volt a kezdet, és ez volt a vég.

Misi meg örült Vili és Gálja szerencséjének. Magában áldását adta rájuk. Legyetek boldogok, in eternum, Ámen. Aztán meg kiosztott egy-egy puszit kettőjüknek és lelépett. Elment felfrissülni a pivnuskába, az Ung-partra, ahol amúgy is egymásba borulnak a cseresznyefák. Ott a kocsmában rendelt is rögtön négy korsó sört, hogy ne kelljen sorba állnia, ha már az egyik elfogyott. Mind a négyet maga elé tette. Az első rögtön felhajtotta (szomjas volt nagyon, „mert hogy hát biztosan sóas vóat az a fránya kupáti” – gondolta magában kajánul unokaöccse beregszászi akcentusát utánozva), a másodikat csak félig, s aztán már csak kortyolgatott. Kikortyolgatta az összest. Mind a négy, akarom mondani, a megmaradt két és fél kriglit. Így, kellőképpen felfrissülven, hazaindult. Útközben elfáradt, és már az Ung folyó bal partján leült egy padra. Elaludt. Fél órát aludt-e, vagy egy egészet, nem tudni. Két fiatal rendőr

rázta fel álmából. Aszonták, beviszik a vitrezvilokkába, mármint a kijózanítóba, ha nem tud hazatalálni a saját lábán. Már hogy ne tudna, eddig is mindig megtette. Hagyják csak azt a vitrezvilokkát az igazi részekeknek. Ő mindig hazakeveredett valahogy. Hol két, illetve négy lábon. Egyedül lakott egy kis családi kertes házban kint Darócon, a külvárosban, Munkács felé. Szüleitől örökölte, kik korán elhunytak. Mármint a házat és a kis kertet hozzá.

Másnap reggel már hat órákor Misi ott állt a Szkála előtt több más borisza társával egyetemben, várva a nyitás szent pillanatát. Úgy gondolta, hogy okvetlenül ledönt egy-két pohár bort, még mielőtt nekiül cikkének. Mert hogy azt meg kell ám írni, nincs mese. De így, üres gyomorra? „A motornak kell a benzin, az újságírónak meg a bor” – szellemeskedett magában Misi. Hogy elkésik a munkából? Ki törődik vele? Legfeljebb Miska bácsi, a párttitkár csóválja majd a fejét, és emeli magasba fenyegetőn csontos mutatóujját.

Amikor a gyevuská ajtót nyitott, még volt annyi akaraterije és önbecsülése, no meg úriembersége, hogy nem tolakodott és lökdösődött, hanem néhány „kollégát” még udvariasan maga elé engedett. Amint az első pohár Izabellát felemelte, láthatóan remegett a keze. Aztán, miután az első poharat magába döntötte, a remegés megszűnt, és arcán kisimultak a ráncok, fejében pedig a gondolatok, és a cikk első fele már össze is állt. „A lakkozó üzemben érezni lehetett, hogy itt aztán pezseg a munka: nincs idő holmi szellőztetésre. Átható illatok lengedeztek a mozdulatlan levegőben. Az elszívó berendezés nem működött. De még a ventilátor sem. Ezért természetes volt a penetráns illatfelhő. Magyarán a bűz...” Most már csak a csattanó hiányzott. No, az meg vajon mi legyen? És Misi kért még egy pohár Izabellát. Maga elé tette, és elgondolkodott. De nem a furnírozem, meg a penetráns illatfelhő járt a fejében. Hanem a Vili meg a Gálja. Hogy sikerült vajon az estéjük? És az éjszakájuk? És vajon még szeretik-e egymást, vagy már el is múlt az a fránya napszúrás? Ő is ismerte ezt az érzést, átesett már két vagy három ilyen nagy szerelmen. E két szót, mármint azt, hogy „nagy szerelem”, nem tette idézőjelbe. Szép és roppant erős, ellenállhatatlan érzés kerítette hatalmába ilyenkor az embert, ismerte el, és bólintott is hozzá a fejével. Nincs mit rajta kajánkodni. Inkább össze akarta valamivel hasonlítani. Igen, igen, az a rózsa hasonlat, amire tegnap gondolt, nem rossz, de túl regényes, nem ide illő, hanem egy regénybe, egy romantikus, szirupos regénybe. Gyönyörű szovjet valóságunkban pedig, pláne itt helyben, Ungváron, hol a regény, a regényesség? Nincs belőle egy szál se, nyoma sincs neki, morfondírozott Misi. Mert csak túlélés van. Mindenki erre rendezkedett be. Ám a szerelem mégis előfordul, de még

mennyire. És ha előfordul, akkor meg dühöng. És ha szerelem, akkor mégis csak virág. Nem, nem rózsza, mert nem az, hanem akkor mi? Hát persze, villant át benne a felismerés: az ungvári resti, Tviszt, és a tegnap este szinte vég nélkül fújt sláger. Kék ibolya. Az. Kék ibolya. Mert egyszer mégis csak elmúlik a tél, s alig hogy elolvad a hó, a sárból, a posványból kidugja fejét az ibolya. A kék ibolya. Aki arra jár, megcsodálja és letépi. Szagolgatja, mert bódító az illata, és hazaviszi. Ott meg már másnapra elhervad szegény a pohárkában, és a szirmai lehullnak. Le bizony. Mert „lehullott a kék ibolya szirma” – dúdolta Misi valamilyen belső kényszerből kifolyólag. S megint csak Vilire és Gáljára gondolt. Vilire, aki mélyen bele van döngölve az agyagos sárba, és nincs semmije, pusztá életén és nagy okos eszén kívül, amivel mire megy szegény, na mire? És Gáljára, aki majdhogynem debilis gyerekeknek tanítja az angolt ott Galíciában. Megint csak mire? Na, mire? A válasz egyáltalán nem érdekes. „Mire, mire?” Az a lényeg, hogy „lehullott a kék ibolya szirma”, gondolta magában Misi nagy okosan, az első pohár Izabella hatására. És a lehullott szirmossal együtt a nagy szerelem is lehull, elhull, elmúlik, mint maga az élet. És kinél hogy. Valakinél korábban, másoknál meg később. De, és itt Misi gondolatban felemelte jobb kezének mutatóujját egy vélt hallgatóság felé, mely hitetlenkedve csóválta fejét, hiába múlik el, komám, mert jövő tavasszal megint csak kibújik a sár alól a kék ibolya. És annak is lehull majd a szirma, persze, hogy lehull, de majd jön megint egy tavasz, és vele együtt az ibolya, bármilyen nagy is felette a sár, ugye komám? Ezért nem is olyan nagy baj, hogy „lehullott a kék ibolya szirma...” Dúdolta továbbra is magában Misi az édes dallamot, miközben morfondírozott, és a fény felé emelte poharát. Piroslott és szikrázott benne az Izabella. Jobban, mint a Misi mindent megértő nagy szíve és csavaros észjárása.

A KÁRPÁNTÓTÚL SZÁLLÓ

I.

Vili, a költő, első ízben kapott fizetést a csempegyárban. Több okból kifolyólag is büszke volt magára. Először is azért, mert puhány értelmiségi létére a többi kollégájához hasonlóan bírta ezt a kutya kemény fizikai munkát, másodszor azért, mert jóval több fizetést kapott kézhez, mint bármikor azelőtt a szerkesztőségben, és harmadszor azért, mert nem kezdett el inni. Pedig úgy indult. Az első héten kétszer is alaposan berúgott. Először akkor, amikor „felavatták”. „Hogy gondolod ezt, komám – mondta neki Kvics Józsi, egyik újdonsült kollégája, aki olyan, mindenki által elismert önkéntes szervező volt a vállalatnál –, hogy csak idejössz közénk, s még egy fél litert sem fizetsz senkinek? Tudod, ez szvinsztvo, disznóság!” A vége az volt, hogy mindannyian, persze Vilivel együtt, eláztak, mint a kivert kutya a viharban. Aztán még egyszer megesett. Amikor az egyik vogyityel, egy teherkocsi gazdája egy tízest csúsztatott a zsebébe, hogy nehogy valami selejtet, hanem épp ellenkezőleg: igazi jó árut pakoljon ám neki a kocsira, amely áru nem repedezik meg vagy törik össze azonnal az első fűtéskor. A társai persze látták az aktust, és azon nyomban elmagyarázták neki, hogy márpedig az első baksist az utolsó fillérig, pardon: kopekig, vodkára kell költeni. Mert ha netalántán nem ezt teszi, a későbbiekben majd elkerüli a szerencse. Meg egyébként is, ezt követeli a becsület, a tisztesség, a barátság és a szolidaritás, meg minden, amit csak el tud képzelni egy kiebrudalt csóró újságíró „a talpig úri emberek e gyülekezetében”. „Ez itt neked nem iroda, komám, holmi töltőtollkoptatókkal, hanem gyár. Mi pedig vagyunk a „*prolyetáriát, job tvoju*”, a szovjet társadalom vezető osztálya. „Ne packázzál már te velünk, mert megjáród” – világosították fel őkegyelmét. Mit volt mit tenni, fizetett. Persze többet, mint egy fél litert, és talán két fél liternél is többet. Úgy berúgtak, hogy még másnap is bűzlött a budi és környéke attól, amit ezen úri társaság és vezető osztály tagjai kiokádtak. Ekkor elhatározta, hogy nem iszik többet. Ám hogy ússza meg, hogy

kerülje el a mindennapos dorbézolást? Észrevette, hogy van társai között két munkásember, akik sohasem rúgtak be, sőt alig ittak, bármilyen nagy murit is csapott a társaság. Hamarosan ő is megtudta róluk, amit a többiek már régen tudtak. Azt, hogy mind a kettő görög katolikus pap, akik nem voltak „aláírtak”. Ez Kárpátalján azt jelentette, hogy 1949-ben, amikor felszámolták ott a görög katolikus egyházat, fent nevezett papok, több mint 200 más társukkal együtt, nem voltak hajlandók aláírni egy nyilatkozatot, melyben kijelentik, hogy csatlakoznak az ortodoxiához. Nem ismerik el a moszkvai pátriárkát „nácsálnyiknak”, azaz egyházfőnek a római pápa helyett. Persze, mehetek ezért... na, hová? Hát természetesen ná perevoszpítanyije a Gulágra, ahol az északi fény ragyog, huszonöt évi kényszerszermunkára. Aztán Sztálin halálával, hét év után hazajöhetnek. „Pardon, bocsánat és izvinyitye – mondták nekik fogva tartóik –, maguk igazságtalanul voltak elítélve, ezt belátjuk, és ezért most hazaengedjük magukat. Ugye nincs harag? Ja, de hogy el ne felejtjük: mint papok azért nem működhetnek. Még mit nem? Tessék tisztességesen dolgozni, nem pedig prédikálni, meg meggyászni. Egyébként lesz megint dádá, azaz meghurcoltatás. Mint ahogy kell a munkásształy nagyobb dicsőségére.” Egy szóval, e két munkásember közül az egyiket Dénes atyának, a másikat Elemér atyának hívták. Pertu kollégáiknak természetesen csak Déneském és Elemérekém voltak. De azért mindenki tisztelte őket, kivétel nélkül. Hogy miért? Hát csak azért, mert tiszteletre méltók voltak. Úgy dolgoztak, mint akárki, sőt jobban, és nem hordták fenn az orrukat csak azért, mert történetesen valamilyen diplomájuk volt, illetve Elemérekém állítólag még doktorátusa is. Tudni vélték, hogy még valamikor a vízőzön előtti időkben, 1941-ben szerzte a Pázmány Péter Egyetemen, Budapesten. Na és? Mire ment vele? Meg talán nem is volt ilyen nevű egyetem sehol a világon, és talán még Budapest sem létezett. Ugyan mán! Vagy ha igen, akkor is nagyon messze és régen volt az, kérem szépen. Moszkva, az mindjárt más. Az itt van a közelben. „Rukoj podáty”, karnyújtásnyira. Szóval Vili odament egyikükhöz, és megkérdezte:

– Hogy csinálja?

– Mit hogy csinálók? – kérdezte Elemér atya.

– Azt, hogy nem iszik – mondta Vili.

– Már hogy ne innék – mondta Elemér atya –, munka után, amikor kijö-vök a hatvan fokos forró kemencéből, muszáj inni. Megiszom egy deci vodkát, aztán eszem, és aztán megiszom még egy féldeci vodkát. Aztán, amikor még kínálgatnak, azt mondom, hogy „köszönöm, fiúk, többet nem kérek. Érted, Vili? – mondta Elemér atya.

– Már hogy ne érteném – mondta Vili. És ő is úgy tett, mint Dénes és Elemér atya. Fizetett, ha kellett, ivott is, ha kellett, de mindig csak egy decit, evett, aztán még egy fél decit, és aztán azt mondta: – Köszönöm, srácok, többet nem kérek. Ámde az első fizetés az mégis csak az első fizetés, és tejtelt is Vili belőle, mint ahogy az illem aztat megkívánta. Vásárolt néhány üveg vodkát, sört is kísérőnek, és ő is ivott a többiekkel az első gyári fizetés örömeire. Előbb egy decit, aztán még egy felet, és aztán azt mondta: „Köszönöm, többet nem kérek”. És távozott. Otthon meg úgy döntött, hogy ezt a napot mégis csak megünnepli. Szépen megborotválkozik, beillatosítja magát Krásznájá Moszkvával, felveszi legszebb ruháját, bőrtalpú cipőjét (három évvel ezelőtt hozta neki a volt neje Nyugatról: Csehszlovákiából), és elmegy vacsorázni. Méghozzá nem akárhová, hanem a Kárpátontúl Szálló valamelyik puccosabb éttermébe az öt közül. „Ha már lúd, legyen kövér” – gondolta. Mert hát ő egy ilyen legény, megadja a módját, ha kell, ha nem.

II.

A Kárpátontúl Szálló, vagyis a Hotel Zákárpáttye, az ungváriak egymás közt csak így hívták, „magasan volt a város és a lakosok pénztárcája felett”. Csak az ment oda, akinek volt pénze. A kispénzüiek meg egy évben egyszer, vagy még egyszer se. Csak elmentek megnézni. Beleszagoltak abba a fene nagy előkelőségbe, körbejárták az előcsarnokot, félénken, illedelmesen, kellő tisztelettel bekukkantottak a fényes éttermekbe, a valutás boltba, amely körül a KGB-sek és tégláik úgy keringtek, mint a legyek a habos torta körül. Némely látogató még azt is megengedhette magának, hogy az egyik büfében ocseregnybe álljon, azaz beálljon a hosszú sorba feketekávét inni, és ott fogyassza el a márványpadlós teremben, a nikkal keretes asztalok mellett. De aztán szépen haza kellett somfordálni. Hisz ez nem az egyszerű hétköznapi ungvári ember, legyen melós vagy értelmiségi – *there was absolutely no difference* – világa, ez az „úri világ”, ott neki nincs mit keresnie. Egyébként is, mint már említettük volt vala, mindig tele volt a szálló civil ruhás rendőrökkel, meg öltönyös, nyakkendős kémelhárítókkal, akik minden áron amerikai spiont, vagy minimum valutcsikot akartak fogni. A szállót egyébként még anno dácu egy nyíregyházi kivitelező vállalat építette a Minaj utca kellős közepére. Kertesházak kerültek lebontásra, mert ezt követelte a szocialista fejlődés. Egyébként meg kell adni, a nyíregyháziak nem végeztek rossz munkát. Egy nyugati nagyvárosban sem vallottak volna szégyent vele. Tizennégy emelet, nem tud-

ni hány szoba, suhanó liftek, bárók, éttermek. A földszinti étterem Jánoskáját, a főpincért, Vili jól ismerte. „Vilikém, kedves barátom, komám – mondta Jánoska –, kinek, kinek, de neked mindig talállok asztalt. Még az ilyen napon is, mint a mai. Két csoport is itt vacsorázik máma. De te csak gyere velem. Parancsoljál, kedves barátom, édes egy cimborám, ide üljél, ehhez az asztalhoz. Én személyesen foglak tégedet kiszolgálni. Na, hallod? Ez neked dukál, ha egyszer már a barátom vagy.” Vilinek, mint újságírónak, vagyis amikor még az volt, sok emberrel volt valamilyen kapcsolata itt Ungváron. Meg aztán ungvári lévén a fél várost ismerte, a fél város, vagy még annál is több, meg ötet. Mint ahogy Jánoska, a főpincér, a földszinti étterem fő kisistene is. Így hát kapott ő helyet a Zákárpáttyében is. Méghozzá nem is akármilyen. Külön asztalt az egyik sarokban a padlóig érő nagy ablak mellett. „Vele szemben, átellenben éppen” egy hosszú asztal volt megterítve. „Budapesti turistacsoport vacsorázik ottan. Ez az utolsó este, a búcsúvacsora, pezsgővel. Jut mindenkinek egy fél pohárral. Vereckén is voltak „turulmadárnézőben”. Csupa nő, de nem is akármilyen. Nézd, aztat ott, veled szemben! Micsoda csaj, micsoda hosszú combok, rövid szoknya, tutajos szemek, látod? Mert ezt aztán látni kell. Fél életemet odaadnám, ha csak egyszer is az enyém lehetne egy ilyen telivér kanca. Gondolod, hazudok” – informálta őt, s mondott főpincéri véleményyt Jánoska szelíden. Erős nagydobronyi dialektust beszélt. „Hüppent” nála is „az aama” rendesen.

Ezzel a csoporttal érkezett az említett hosszúcombú és tutajos szemű Renáta két nappal ezelőtt, május 29-én, három napos kirándulásra. Megnézte Ungvárt, a munkácsi várat, melyet Zrínyi Ilona tett híressé, Vereckét, és látott e vidéken egy semmivel sem magyarázható értelmetlen nyomort. Az üzletekben semmi sem volt kapható. Az egyikben csupa valamilyen gyümölcsle állt, ötliteres hatalmas üvegekben, és más semmi. Egy másikban még ez sem, hanem csak az üres polcok. De valahogy nem is ez a szegénység volt az, amitől keserű lett a szája íze. Hanem az emberek. Haragos, agresszív, mosdatlan embereket, rongyosakat és kéregetőket is látott. Mindenkinek rossz volt a foga, büzös a lehelete, és erős az izzadságszaga. S volt még egy másik „idegenforgalmi” nevezetessége ennek a városnak. Az ungvári idegenvezető, Tibor, egy huszonöt éves jóképű fiatalember, akinek lehetét állandóan örömeny konyak enyhe illatpárája lengte körül, külön is felhívta figyelmüket: seftesekkel ne álljanak szóba, mert veszélyesek. Lopnak, csalnak, összedolgoznak, és ha kell, még le is ütik az embert. Szóval, nagy ívbe elkerülni őket, hangzott az utasítás. És csakugyan, volt ott sok meg sok seftes a szálloda

körül, akik drága, csiricsáré, rendkívül ízléstelen nyugati cuccokba öltözve, arany nyakláncokkal, vastag gyűrűkkel (ők az átlaggal ellentétben egyáltalán nem látszottak szegényeknek), de azért épp oly büdösen, mint a többi kis csóró ungvári, lepték el a Zakárpáttye környékét, zaklatták a turistákat, és azokat, akik annak látszottak. „Farmernadrág van?” – kérdezték oroszul, ukránul, ruszinul, szlovákul vagy éppen magyarul, ahogy a körülmény azt megkívánta, de mindig erőszakosan, agresszíven, igyekezve a turista útját állni, a karját megfogni. Ha „nincs” volt a válasz, kiköptek a kérdezett előtt, és dühösen méregették. „Hát akkor minek jössz ide?” – gondolhatták.

Renáta és a férje már régen tervezték ezt az utat. Mindkettőjüknek voltak kárpátaljai kötődései: az apai nagyszülők valamelyike Ungvár környékéről, Darócról származott, és tőle sokat hallottak Kárpátaljáról, Ungvárról, Munkácsról, Beregszászról. Hogy milyen hercig kis városok is voltak ezek. Meg hogy milyen szépek a hegyek, az erdők, meg minden. No meg azt a helyet is szívesen megnézték volna, ahol elődeink – uhorszki záhárbnyniki – erre a földre rontottak szlávokat leigázni. Renáta ugyanis szerette a történelmet: angol–történelem szakon végzett, s aztán meg doktorált is az ELTE-n, és mindig próbálta rávenni a férjét, hogy menjenek már el egyszer oda is. Ha már Erdélyben, a Felvidéken, és más történelmi vonatkozású helyen is megfordultak, akkor Vereckére is okvetlenül el kell menni, meg a munkácsi várat is meg kell nézni, a várat, melyet oly hősiezen védett Zrínyi Ilona a német hadak ellen, mondta Renáta. Míg egy este „drágám, befizettem egy ungvári útra” felkiáltással lepte meg a férj Renátát, úgy egy héttel ezelőtt.

Renáta ott ült az asztalnál egy vöröses szőke meg egy vele egyidős, testes férfi társaságában, aki vicceket mesélt, anekdotázott, illegette magát. A férfi Renáta férje volt, és a mutatvány a vöröses szőkének szólt, akinek lopva, sutyiban udvarolni próbált. Renáta meg is sértődött. S talán ez volt az oka annak is, hogy amikor a társaság szedelőzködött, és ment, ki tudja hová, Renáta maradt. Adott egy puszit a férjének, és nyilván azt súgta, hogy érezze jól magát, vagy gebedjen meg, ki tudja? Szóval menjen a vörössel, ahová akar.

Ez volt az utolsó napjuk itt a vidéken. Sok helyen megfordultak. Látták Ungvárt, Munkácsot, Szerednyét. Helyesebben mindazt, ami fent nevezett településekből még érintetlenül úgyahogy megmaradt. Szovjet párttörténeti zsargonnal élve, ahol „még nem hozták be a harminc éves lemaradást”, azaz még nem bontottak és romboltak, hogy otromba pjátyietázkákat építsenek majd oda a borvidék helyett, és „iparosítsanak”. És láttak még egy vagy két, sőt, talán három „nép” múzeumot, a várat, s végül magát Vereckét is, ahol

Árpád és hadai bejöttek bennünket, szabad népeket leigázni. Érdekes volt. Kanyargós serpentineken vezetett az út oda, és sokan féltek, hogy szakadékba zuhannak, ám végül is nem volt az olyan veszélyes. Tibor, az idegenvezető, néha egy kicsit botladozó nyelvvel ugyan (mert minden reggel „megáldoztatták” az éppen esedékes csoportjának tagjai, s aztán egész nap – ahogy ő mondta – igyekezett szinten maradni, azaz teljesen józanul soha), de mindig gyorsan és hadarva, lelkesen magyarázott, és szakállas viccekkel mulattatta a társaságot. „Kívánsz e még tőlem valamit, édes Ivánkám, életem egyetlen értelme?” – kérdezi a hucul menyecske férjétől kacéran dörgölözve a bőséges vacsora után. „Persze, most rögtön” – hangzik a válasz. „És mi lenne az, egyetlenem?” „A Pravda, hogy kitöröljem a seggemet vele” – sütötte el a poént Tibor, és a csattanón ő nevetett a legharsányabban. „És azt ismerik-e, hogy ott ül a grúz a szakadék szélén és zokog?” – kérdezte, és már jó előre nagyokat kacarászott. Renáta elfáradt, és Tibor hadarásától már a buszban megfájdult a feje, lüktetett a halántéka. Egy keveset. Ezért is maradt itt az étteremben ahelyett, hogy elment volna még várost nézni valamerre. Tehát nemcsak azért, mert élete párja egy másik nőnek csapta a szelet. Ez bosszantotta ugyan, de csak egy kicsit. Tudta férjéről, hogy nem az a félrelépős fajta, és hússzor is meggondolja. „Meg aztán mi van, ha netalántán félrelép? Semmi.” – gondolta Renáta, és előre átadta magát az est általa tervezett gyönyöreinek. Megissza még a kávéját, elnézegeti ezeket az embereket, akik – nyomor és szegénység ide vagy oda – egészen jól és zajosan dárídoznak itten, mert hát egyszer mindenkinek ki kell rúgni a hámfából. Nekik is, szegényeknek, gondolta Renáta. Aztán felmegy a szobájába, belecsücsül egy nagy forró kád vízbe, és utána, zsupsz, az ágyba, és alszik egy nagyot reggelig. „Super, terrific, great” – ismételte magában kedvenc angol jelzőit, s közben az elegánsan suhanó bordókabátos pincéreket figyelte, amint tettek, vettek asztala körül. Már a második kávéját kortyolgatta, egy cukorral itta. „Nem is rossz ez a kávé” – állapította meg Renáta. „Jó erős”. Este is szokott kávé inni. Jó erőset, olaszosat. Rá nincs hatással, csak még jobban tud aludni tőle, szokta mondogatni.

Most vette csak észre, hogy a „szemben, éppen átellenben” levő asztalnál egy férfi is ül. Helyesebben: most figyelte fel rá először. A férfi evett és sört ivott, és állandóan az ő szemét kereste tekintetével. „Negyvennél nem több. És egészen jóképű, okos arc” – gondolta Renáta. Öltöny volt rajta, barna öltöny, fehér vászon ing nyakkendő nélkül, két felső gombja kigombolva. És volt benne valami, ami megfogta Renátát: széles, de kissé hajlott válla, vékony, egészen sovány arca, enyhén sötét karikákkal a szeme alatt, a rövidre

vágott bajusz, sötét sima haja jobb oldali választékkal, és – igen, igen, jött rá maga is hamarosan Renáta – a nézése. Meleg szürke, Pallasz Athénéé szemei, azaz kissé düledt bagoly szemek voltak, és amikor feléje, Renáta felé néztek, kíváncsiság volt bennük „meg, mi is?“, törte a fejét Renáta. „Tetszem ennek a srácnak, a mindenit. Sőt! Ennél több! Megkívánt engem, megvesz értem” – olvasta ki ezekből a szemekből Renáta. „No de ilyet, micsoda pimasz fráter! Szívesen adnék neki egy nyaklevest” – gondolta még magában Renáta, de csak úgy, szelíden. Fizikálisan bántották ezek a szemek. Szinte égették őt, már-már fájt, de mégsem volt kellemetlen. Aztán a férfi felemelte sörrel telt poharát, Renáta felé nézett, és egy fejbólintással köszönt neki illedelmesen. Renáta viszonzotta. A férfi erre tüstént felállt, és egy kurta furcsa vigyorral, mert hát felbátorították, ugye, odaült Renárához, s azonnal megszólalt: „Hogy hívnak tégedet, te szép magyar asszony?” – kérdezte pimaszul. De a kérdés mégis csak oly kedvesen hangzott, hogy Renáta szinte elolvadt. Rögtön és azonnal. A férfi hangja meleg és kissé fátyolos volt, és – a nők ezt megérik – szerelem vibrált benne. Renáta ismét csak azt akart gondolni, hogy „micsoda pimasz alak, hallatlan”, de aztán eszébe sem jutott, hogy rendre utasítsa, vagy, hogy büszke királynői fejtartással, orrát magasra húzva, rideg közönnyel, melyet párizsi, pontosabban pesti dáma módjára tudott kimutatni, elutasítsa ezt a közeledést. Még az sem jutott eszébe, hogy az illendőséget betartva, hivatalosan mutakozzon be, mint odahaza: „N. N.-né vagyok, uram. És ön?” Nemes egyszerűséggel csak annyit mondott, hogy „Renáta”. „Én meg Vili vagyok. Egy ungvári srác” – válaszolt Vili, és igyekezett minél otthonosabban elhelyezkedni Renáta mellett a széken. Két szeme izzott, mintha csak lázas lett volna. Renáta tudta, hogy ezt az ő személye okozza, s ettől mintha ő is megszédült volna. Karján és vállán ezer hangya futkosott. Lent pedig, ahol a köldöke volt és lejjebb, bizsergett. Vili intett Jánoskának. Jánoska már jött, és letett az asztalra két sört. „Egy korsó, meg egy pohár, a legjobb fajtából. Lembergi Szlavutics. Egészségükre” – mondta Jánoska. Udvariasan meghajolt és elsuhant. „Azt mondják a söriszák, hogy jó fajta” – szólalt Vili, és Renátára mosolygott. Renáta visszamosolygott. S miért ne tette volna? Jól nézett ki ez a sör: hidegnek tűnt és aranylón szikrázott. A kis buborékok szaporán igyekeztek felfelé, a hab meg egy ujnyi. Se több, se kevesebb.

– Egészségedre, Vili – mondta a lány. Bosszúság, harag, pipiskedés tovaszállt. Mintha ezer éve ismerték volna egymást.

– Egészségedre, Renáta – válaszolta a férfi, és a lány szemébe nézett, aztán félig meztelen karjára és kemény kis almáira a fehér póló alatt, amit már jóval

ezelőtt meggusztált. S aztán megint csak a szemét nézte. Csodálatosan fényes, nagy sötét szemét, hosszú szempillákkal beárnyékolva. És felettük keskeny, fekete, szépen ívelt szemöldök a fehér homlokon. A haja is fekete volt ennek az asszonynak, csillogó hollófekete. Arca kreol, napbarnított, pedig még csak június elsejét írt a naptár. „Talán szolárium” – gondolta a férfi, s nem járt megszé az igazságtól. Ha mosolygott vagy nevetett, kedves, kislányos nevetéssel, szabályos, hóféhér fogsorát villogtatta, mely nevetés és fogsor csak a pesti nők sajátja. Tele volt a szája hóféhér fogakkal, s egyiken sem volt tömés vagy korona. Szép volt ez a nő, nagyon szép. Olyan szép, hogy Vilinek belefájdult a szíve, és hatalmas gombócok nőttek a torkában. És ez az egyszerű, sötétzöld póló rajta. Micsoda rafinéria! Nincs rajta melltartó. A pesti nők sohasem hordanak melltartót? Jól teszik. Hogy tud feszülni, milyen izgató az a kis póló a kemény kis domború melleken azokkal a jól kivehető bimbókkal! „És ha majd feláll, a lábát is jól megnézem, de meg ám. Mert most csak két csókolni való térdét látom így az asztal mellett” – gondolta magában Vili, és mosolygott.

– Szóval, mit is mondjak először, Renáta, hogy érdekes témába vágjak, és ne rohanjál el tőlem fejvesztetten menekülve? – kérdezte a férfi mókásan, és letette a sört, melyből ivott egy hatalmas kortyot, hogy bátor és erős legyen. – Most hirtelen semmi se jut az eszembe. Azt nem kérdezem, ki fia-borja vagy, mert az tolakodás. Azt sem, hogy honnan jöttél, mert tudom, hogy budapesti ez a csoport. De az irodalom és a nők, az mindig jó téma bevezetőnek, nem? Hisz nem kezddhetem azzal, hogy ilyen gyönyörű nőt még nem láttam életemben, még akkor sem, ha igaz. Csak hát az a baj, hogy a nőket nem érdekli, hogy mit is tud mondani egy férfi a nőkről. Ezért próbálkozzunk az irodalommal, jó? Bulgakov, Dosztojevszkij és Krúdy. Mond ez neked valamit, Renáta?

– Bulgakov, Dosztojevszkij és Krúdy? Ezek a kedvenceid? Micsoda rafinált ízlés. – válaszolta a lány, és nevetett. – Sokkal jobban tetszett, amit előtte mondtál. Mármint, hogy ilyen gyönyörű nőt még nem láttál életedben. No de azért csakugyan tartsuk be a játékszabályokat. Így hát én sem azzal kezdem, hogy megmondom neked, hogy aranyos gyerek vagy, Vili, és tetszel nekem, hanem – s itt Renáta úgy tett, mintha erősen törné a fejét valamin – megmondom neked őszintén, néha szoktam ugyan olvasni, de nem túl gyakran, és nincsenek kedvenceim. Talán az egy Fitzgeraldot kivéve. Francis Scott Fitzgerald, meg a felesége, az örült Zelda. Hallottál róluk? És a Tender Is The Night egy nagyon szép könyv, ha már tudni akarod, te pimasz fráter. De azért kedves vagy. És aranyos. És maradj, ne menj el. Még akkor se menj, ha nem is tudod hirtelen, hogy ki volt Fitzgerald és mivel is kell engem megfőzni.

Vili a lány szemébe nézett. Úgy bővölte Vilit ezeknek a szemeknek a lángja, mint a kigyó szeme a nyulat. Kicsi lett tőle, nagyon kicsi, de egész testét átjárta a forróság.

– Mondd, Vili, mit csinálsz te tulajdonképpen? Eddig még semmit sem mondtál magadról – változtatott a témán Renáta.

– Persze, hogy nem. Hisz eddig nem volt rá időnk. Épp hogy csak összeismerkedtünk, és legeslegelőször a hasaszthatatlan és fontos irodalmi, ideológiai, politikai és a többi problémákat kellett megbeszelnünk. Mert például, mi van, ha kiderül, hogy te népellenesség, imperialista ügynök és ehhez hasonló vagy? Szólitánom kellene az itt szivarozgató izmos KGB-s legényeket. Rendes srác mind, szeretik a vodkát. Szoktam velük iszogatni is néhanapján. Szóval, akkor még csak nem is udvarolhatnék neked, nemde, Renáta? Pedig jobb, ha tőlem tudod: ezért ültem ide melléd oly pimaszul, s nem pedig amazért, amit fentebb említettem. Nekünk, kettőnknek annyi, de annyi mondanivalónk lenne egymáshoz, hogy félek, reggelig sem végzünk majd. Te nem így gondold, Renáta?

– De igen, Vili – mondta Renáta, és a szeme épp oly fátyolos lett, mint a Vilié. Beleborzongott egy gondolatba. Nagyon csúnya, számára eddig ismeretlen érzés fogta el ellenállhatatlanul. Az, hogy ennek a férfinak ma oda fogja adni magát. Legyen az övé, ha már a sors is így akarja. Mert ő is csak azt tudja mondani, amit Molly az Ulysses végén: Yes yes yes. Vessző és pont nélkül. Igen igen igen. Nincs mese.

Szólt a zene. Előbb egy orosz, majd egy ukrán slágert játszott a banda. Renáta nem ismerte őket, és nem is tetszettek neki. És aztán a mikrofonhoz lépett egy köpcösebb ötven éves, és édeskés hangon énekelni kezdett. Magyarul. A zene egy dél-amerikai tangó cigányzenekarra írt változata lehetett. A szöveg meg így hangzott: „Lehullott a kék ibolya szirma, elfeledni mégse tudlak én”. Renátának először rettenetesen sziruposnak tűnt: „Álmaimnak te vagy minden vágya, kerek e földtekén”. De aztán valamilyen szívfacsaró és mézédés érzés kerítette hatalmába. Az első csóké, az első szerelemé? Nem tudta, csak érezte. S ez csakugyan olyan volt, mint valami álom. Ez, és amit az előbb érzett, már-már menekülésre késztette Renátát. „Mi lesz ebből? Nem is tudtam, hogy ennyire szentimentális is tudok lenni” – futott át az agyán. A parketten, a zenekar előtt, már több pár is keringett, szorosan összesimulva, kótyagosan és szerelmesen.

Egy ideig mindketten hallgattak. Vili Renáta kezére nézett. Majd halkán megszólalt: – Karikagyűrű is van az ujjadon, Renáta. – Renáta is halkán vá-

laszolt, illetve visszakérdezett: – És számít ez a karikagyűrű, Vili? – Nem számít, Renáta – mondta erre Vili. S megint csak hallgattak. Hosszú ideig, talán egy percig.

– Mi a foglalkozásod, Vili, ha nem titok? – kérdezte végül is Renáta.

– Most csempeégető munkás vagyok egy gyárban. Úgy hívják, hogy az Uzsgorodi Csempe- és Kályhagyár. Szép helyen van. Egy régi kis temető mellett, az erdőnél. Olyan jól lehet ott sétálni, bújószkázni, ibolyát szedni, ősszel meg télen is azzal, akit szeretsz. Azt az erdőt úgy hívják, hogy Lövölde. Valamikor magyar katonák gyakorlatoztak benne. Lőni tanultak ottan, az ellenségre, tudod? Ezért Lövölde. Mi most szánkózni járunk oda télen. A munkahelyemről kirúgtak. Újságíró vagyok, vagy inkább voltam, az itteni magyar nyelvű lapnál, a Kárpáti Igaz Szónál. És írogattam. Nemcsak a kötelező cikkeket, hanem más is.

– Mit? – kérdezte Renáta, és szemében érdeklődés volt.

– Verseket. Például azt, hogy Ungvárra beszökött az ősz. De mivelhogy Ady már írt ilyesmit, ezért ritkábban írok verset és inkább novellákat írogatok. Igen, novellát. Meg egy regényt is, de szégyellem bevallani. Azóta vagyok népellenség.

– Novellát, regényt? Miről?

– Hogy miről? Hát itt a bibi. Nem a szocialista munka hőseiről, vagy traktoros lányokról, mint ahogy elvárták tőlem, az biztos. Először is erről a földről, ahol élek, Kárpátaljáról, meg Ungvárról, erről a városról, mely egy csodálatosan szép, fiatal és gyönyörű város, vagy ha úgy tetszik gyönyörű nő volt valamikor, tele mindennel, jókedvvel és rengeteg étellel, tudod? Mint Éva, akit férjhez adnak az angol Strongbowhoz, aki a lábával az ír keresztet tapossa. Daniel MacLise festményén. Hallottam, hogy Magyarországon, Pesten, vannak emberek, volt ungvári őslakosok, akik ma is összejárnak valahol nosztalgiazni, a harmincas évekbeli Ungvárra, a lábbal taposott keresztre emlékezni. Most pedig nézd meg ezt a várost, mi lett belőle. Az egykori gyönyörű nőnek temetetlen hullája. És amit írok, mert ezt is leírom, sokaknak nem tetszett, és nem tetszik most sem. És naná, hogy utálnak is érte, mint a bűnt, mármint azért, hogy ezt papírra mertem vetni, a virágzó kolhozkertek és az iparosítás dicsóítása helyett. De mit tegyek, ha csak Ungvárról tudok írni, vagy arról, ami vele kapcsolatos, és méghozzá úgy, ahogy én látom a dolgokat, még ha nem is jól látom őket. Az agyagba és anyaföldbe döngölt keresztet, nem is egyet, hanem sokat, rengeteget, nem? Aztán meg írogatni szoktam egyszerű, hétköznapi emberekről, magyarokról, ruszinokról, ukránokról és

oroszokról, akik se nem rosszak, se nem jók, nem hősök, csak csetlő-botló, de érző emberek. Fiúkról és lányokról, férfiakról és nőkről írok, helyesebben írtam, akik megszeretik egymást, de nem tudnak igazán összekerülni, csak hosszabb-rövidebb időre, mert nem hagyja őket az élet, ami olyan, amilyenné a rendszer tette. De élet, ami néha édes, mint a méz, néha meg keserű, mint a méreg. De végig kell élni. S ezen emberek végig is élnek, amíg természetes módon fel nem dobják a talpukat. Inkább végigkomédiázzák ezt az életet, végigszenvedik, kötelességből, becsületből, félig tisztességesen és becsületesen, vagy csak félig meddig becsületesen, bármennyire is nehéz sok mindent olykor elviselni. Élnek. Úgy, ahogy tudnak, ahogy tehetik. Ahogy most te meg én, Renáta. Te elmész, én meg maradok, és soha többet nem látjuk egymást ebben az életben. Vagy igen, Renáta?

Renáta csak remegett, mint az ázott veréb, és nem szólt semmit. Aztán mégis csak megszólalt:

– És mondd, Vili, miért használtál múlt időt? Miért azt mondom, hogy „írtam”? Már nem írsz? Mi lett az írásaid sorsa? Csak nem akarod azt mondani, hogy jó mélyen az asztalfiókba dugtad, vagy Isten ments elégetted a kéziratokat, mint... mint ki is? Na, olvastam pedig. Ja, igen, az a Mester, Bulgakov regényében.

– Ha figyelmesen olvastad azt a regényt, Renáta, akkor még biztos arra is emlékszel, hogy amikor Margarita Woland azon kérdésére, hogy hol vannak a kéziratok, azt válaszolta, hogy a Mester elégette őket ugyan, de akkor Woland rávágta: „*Rukopiszi nye gorját* – kéziratokat nem lehet elégetni”. Nem, dehogy égettem el őket. Minek? *Rukopiszi nye gorját*. Most is írok. És előző elbeszéléseimmel, meg főként a regénnyel, addig jártam a kiadók nyakára, míg ki nem adták őket.

– Kiadtak? És te ezt csak így mondom? Hol, mikor? Dedikálj nekem egyet belőlük – súgta Vilinek Renáta. Még két kezét is levette a fiú válláról, hogy lelkesen összecsapja.

– Nem tudok. Egy példány sem maradt belőlük. Minden könyvemet összeszedték, zúzdába küldték. De előtte még kirúgtak az állásomból. Jól ledorongoltak, és beletapostak a sárga földbe. Még a cenzúra is kapott, merthogy hát ilyen népellenes sztorikat hogyan engedhet kiadni. Az egész írott sajtó, a helyi rádió meg televízió mást sem szajkózott hosszú ideig, vagy egy hónapig, mint azt, hogy milyen ultra dekadens, rendszerellenes antikommunista, pornográf, velejéig romlott és erkölcstelen, meg mi egyéb vagyok. „Vrág národá”, tudod mi az? Merthogy hőseim mind egytől egyig mást sem csinálnak, mint

nyafognak, tobzódznak a nemiségben, isznak, meg hasonló csúnya dolgokat művelnek az életben ahelyett, hogy a kommunizmust építenék. És – horribile dictu – mindez, én szerintem, azért van, mert elfelejtették a tízparancsolatot. Tehát még klerikális is vagyok. A szerkesztőm, mármint a volt szerkesztőm a Kárpáti Igaz Szónál, majd összezsínálta magát ijedtében, amikor megkérdezték tőle, hogy merészel egy ilyen „ultra reakciót” az újságnál alkalmazni, ami pártlap. Kaptam a jelzőket nyakra-főre: fasiszta, horthysta, sovíniszta, nacionalista, és természetesen „az amerikai imperializmus” lepénzelt ügynöke. Persze, hogy kirúgott, és csatlakozott a pártos ostorozók hadához. Sőt, nekiugrott a torkomnak, hogy lássák, őt se a golya hozta.

– Komoly vádak, Vili. Még nálunk, a szép Magyarországon is azok, ahol pedig szabadság van. És mondd, Vili, ez igaz? Nyafognak a hőseid, Vili?

– Nem nyafognak, Renáta. Csak úgy viselkednek, ahogy érznek. Nevetnek, ha öröm éri őket, és sírnak, ha fáj valami. De sohasem nyafognak. Sőt, humorosan fognak fel bizonyos dolgokat, melyek ellen úgy sem tehetnek az égvilágon semmit. És ami nekem a legfontosabb, sohasem beszélnek félre, Renáta.

– És tobzódznak a nemiségben, Vili?

– Nem tobzódznak, Renáta. Csak ha szerelmesek lesznek, megkótyagosodnak. Egymásnak esnek, és elkezdik tépni meg marni egymást, mint a madarak is, a héják. „Héja-nász az avaron.” Ja, hát igen, egymás húsába is vágnak ezek a héják. És kik nem? De hát ezt már Ady is megírta, Renáta, nem én vagyok az első a világirodalomban. És némelyik héja, képzelj, megfedkeznek magáról, és nem mindig a házasság keretén belül művel ilyesmit, Renáta. Még itt, a szocialista erkölcs hazájában sem. Borzasztó! Sőt, az is előfordul velük, hogy nem a férjük vagy feleségük a szerelmük, akit tépnek és harapnak, az a másik héja, Renáta. Sőt az is elő szokott fordulni elbeszéléseimben, hogy esetleg másnak a férje vagy felesége az a másik illető héja. Tudod, hogy van ez a héjakkal, Renáta? Néha egyáltalán nem lehet bírni velük, ha megszerelmesednek, megmámorosodnak, és kótyagosak lesznek a szerelemtől, Renáta. Nem hallgatnak semmilyen józan szóra. De mit meséljem ezt neked, Renáta, hisz magad is tudod jól, hogy szokott ez lenni, nem? „Édesem, egyetlenem, mindenem.” De ezt csak gondolta Vili, mert ilyesmit mondani röpke fél óra után még nem illett.

– És isznak is, Vili? Mármint ezek a héják.

– Némelyikük igen. Néha sokat is. De csak színtiszta szovjet vodkát, és persze mindent, amiben alkohol van. Főleg tiszta szeszt, kilencven fokost, egy

csöpp paradicsomlével az alján, hogy össze ne égessék a torkukat. Ezt oroszul úgy hívják, hogy oficerszkij koktej, melyet ajánlatos levetkőzve az ágy szélén ülve felhajtandó, mert pontosan egy percen belül kiűt. K. O. De ez nálam, az én írásaimban sohasem öncél, mint ahogy az igazi alkoholistáknál szokás Magyarországon, Nyugaton, meg másutt. Hanem mindig van valami oka. Mondjuk, elment valaki Koreába vagy Afganisztánba a nagy szovjet hazát védeni, vagy az ottaniakat felszabadítani, és megsebesült. Túléli persze, csak nyisz, levágják a kezét, lábát, vagy jobbik esetben kivágják a fél tüdejét. Azért a jobbik esetben, mert ha „csak” a tüdejét csípi le, az nem látszik. Bezzeg egy láb, egy kéz, az mindjárt más. Ha amputálják, az látszik, és csúnya. Aztán meg nincs kizárva, hogy kap egy jó adag radioaktív besugárzást is az illető, mert hát csak behívták egy rakéta alakulathoz, vagy atom-tengeralattjáróra szolgálni, melyek úgy cirkálnak itt errefelé e szép haza tengerein, mint a döglegyek, mert nehogy már Amerika lekörözzön bennünket, tudod? Na és ha leszerel és megússza, akkor úgy örül, mint majom a farkának. És örömében néha felönt a garatra, csúnyán felönt, és ezt meg ki fogja neki tolerálni? Se asszony, se főnök. Lapátra teszik. Merthogy „a szocialista erkölcsi normákat semmibe vette”. Kirúgják otthonról a lakásából, a pártból, meg mindenből, de sehogy sem akarja megérteni, mert már álkás lett, hogy neki aztán kampec, mert „elhull a virág, és eliramlik az élet”. Csináljon valamit, változtasson. Például kösse fel magát. Az itt nagy divat. De ha jobban belegondol, marhaság. Itt Ungváron? Amikor vannak cimborák, barátok és mézédés bor a Szkálában. Hisz te nem is tudod, milyen finom és jó az. Melegíti a testet és a lelket, és sohasem vagy másnapos tőle. Megint épnek és egészségesnek érzed magad, és csak két pohárkával kell meginni. Legfeljebb dülöngélsz egy kicsit, és marhaságokat beszélsz össze-vissza a két pohárka után. De hát mit számít az? Hülye lenne, ha öngyilkos lenne bárki, akit valamiért nem dajkált meg az élet. Sokakat nem dajkált meg az élet nálunk, Renáta, ó be sokakat. És aztán mi történik, Renáta, mit gondolsz? Az égvilágon semmi, miért is történne. Hisz annyi ember él itt ezen a földön, akivel nem történik semmi. Vele se történik semmi. Csak elkezd egy kicsit többet inni, mint azelőtt. Mert a szovjet ember azelőtt is iszik, mielőtt kirúgták volna valahonnan, mert ezt követeli maga az időjárás, no meg a nagy orosz virtus, a nagy *ruszskájá dusá*. Szóval igen. Sajnos azt kell mondanom, hogy igen. Ezek a szerelmes héják időnként isznak is. De legyen enyhítő körülmény, hogy ebben a szép nagy szovjet országban nem csak a szerelmesek és nem csak a héják isznak, Renáta, hanem mindenki. Nem fogod elhinni, de még az igazi pártemberek is, a hithű kom-

munisták is isznak. Rendületlenül, mindhalálig. És csak vodkát, és azt is csak vizespohárral. Mert kettő már megárt. És poszlye pervovo nye zákuszivajut.

– Az mit jelent, Vili? Én csak angolul tudok egy kicsit.

– Az első pohár után nem illik semmit se harapni. Mert akkor nem árt.

– És mindez tényleg azért van, mert elfelejtették a tízparancsolatot, Vili?

– Azért is, Renáta.

– Hm – mondta most Renáta mélyértelműen, s egy ideig hallgatott. Aztán mégis csak megszólalt. Furdalta a kíváncsiság. Hogy végül is, hogy s mint látja ezt az a férfi, akit szeret. Nem kertelt többé, nem hazudozott magának: igen, szereti Vilit, ezt az ismeretlen ungvári férfit, és kész. Beleszeretett. Hogy mi lesz belőle, még nem tudja, de nem is érdekes.

– És még miért, Vili?

– Hogy is magyarázzam meg neked, Renáta? Talán azért, mert... és ez nem egészen az én gondolatom, olvastam valahol, de ide illik. Az emberiség nagy része bűdös lett, Renáta. És bűdös meg csakugyan azért lett, mert elfelejtette a tízparancsolatot, mely tízparancsolat pedig kötelezően előírja a tisztálkodást.

– Ezt nem egészen értem, Vili. Hogyhogy bűdös lett? És mitől?

– Nézd, Renáta, amióta Isten megteremtette ezt a világot, és amióta van emberi társadalom, mindig voltak tisztátalanok, leprások, meg bűdösek, meg mindenfélék. És az emberi társadalom mindig védekezett ellenük. Tűzzel és vassal, akasztással és börtönnel, hogy a társadalom egésze azért ne legyen bűdös, ne kapja meg ezt a ragályt. Ugye, olvastad Camus A pestis című könyvét? Nem? Nem baj. Majd elolvasod egyszer, ha lesz rá időd. Szóval, mit ad Isten, egyszer valahogy egy országban, egy hatalmas és nagyon nagy országban, legalább is területileg nagyon nagy, a bűdösek kerültek hatalomra, kinyírták a nem bűdösek színét-javát, és kimondták, hogy mostantól kezdve az a bűdös, aki nem bűdös, és hogy jaj annak. Jobb lenne neki meg se születni, Renáta. És ezt komolyan mondták. Csakhogy a bűdösség ragály, mint a száj- és körömfájás, és nem ismer határokat, Renáta. Elkezdett az egész világ bűdös lenni, s mára már úgy bűzlik, hogy na. És a bűdösek mindenütt, ma is, verik a tamtamot, és ordibálják, hogy milyen bűdös az, aki nem bűdös. És hát tudod, ez a gondolat minden írásomban valahogy mindig benne volt, és lesz. Igen, moralizálok, ha úgy tetszik. Pedig nem akarok moralizálni, nem is akarok erről írni. Csak valahogy odakerül. Érted te ezt, Renáta? No persze! A „hit-hű bűdösek” (mert vannak nem olyanok is, akik azt mondják, hogy, no de kérem, a szél ellen úgysem lehet pisilni) „esküsznek az eszme tisztaságára”, meg mindenki, aki annak vallja magát, no meg „a szocialista morál” Mihály

Arkangyalt megszegyenítő őrzői – minden „hithű бүдös” az – azért nem annyira бүкк, hogy ezt ne vegyék észre. Úgyhogy egy szót sem szólhatok azért, hogy ledorongoltak. Még jó, hogy nem vittek el valahová „átnevelni”, vagy nem csuktak diliházba.

– És most már mindenki бүдös, vagy az lesz előbb-utóbb, Vili?

– Szerencsére nem, Renáta. Vannak, akik megmenekültek ettől a ragálytól, mert volt és van gerincük és erejük ahhoz, hogy betartsák a tízparancsolatot. Van tartásuk. Őket ma hülyéknek szoktuk titulálni.

– És te, Vili, te бүдös vagy hülye vagy?

– Részben ez is meg amaz is, Renáta. De én legalább tudom, hogy melyik végtagom бүзlik, csak nincs erőm amputálni. Hülye meg viszont azért vagyok, mert olyannak születtem, vagy ki tudja. Sokan viszont nem tudják, vagy nem is akarnak tudni róla. Sőt, kimondottan élvezik a saját szagukat, és még kérkednek is vele.

Renáta megint hallgatott. Sörét kortyolgatta, mely már egészen langyos volt. El is tolta magától. Látszott, hogy nem ízlik.

– Most tudom, mi jár a fejedben, Renáta. Az a kérdés, hogy vajon te, te vajon melyik vagy a kettő közül – mondta Vili.

– Igen, Vili, az. Szerinted? – kérdezte halkán Renáta.

– Az utóbbi, Renáta – válaszolt Vili. – Hisz még gondolatban sem tudsz vétkezni a tízparancsolat ellen. Ez alatt persze a te saját tízparancsolatodat értem. Amit a lelkedben hordasz.

– Eddig nem tudtam vétkezni ellene, Vili, csakugyan. De most бүнös vagyok. Például most is arra gondolok, hogy... De ezt te is érzed, nem, Vili? Kefélni akarok veled, Vili.

Vili megfogta Renáta kezét, és csókot lehelt rá.

– Szeretlek, Renáta.

– És mi lesz a tízparancsolattal, Vili?

– Látod, ezt nem tudom. Ha annyira vallásos lennék, mint amennyire sajnos nem vagyok, akkor tudnám a választ. Így csak azt tudom mondani, hogy hajlandó lennék elkárhozni egy csókodért, Renáta.

– Igen, nagyon szép, amit mondtál, Vili. Én is. Jaj, hadd gondolkozzam. Hagyjuk! Nincs itt min gondolkodni. Akarlak, Vili. Menjünk. A kérdés csak az, hogy „jo ped o mi ped?”

– Ezt nem értem, Renáta. Milyen nyelven beszélsz?

– Ez angol és szleng, Vili. „Your pad or my pad?” Ami annyit jelent, hogy „a tiéd kégli, vagy az enyém kégli”.

- A tiéd, Renáta.
- Az a 413-as szoba, itt a szállóban. Nem lehet. Együtt lakom a férjemmel.
- Én nem vihetlek fel a lakásomra, Renáta. Ugyanis nincs saját lakásom. Két éve elváltam, és most a szüleimnél lakom. Ők meg, hogy is mondjam, kissé konzervatívak.
- Értem. De akkor mi lesz velünk, Vili? Itt hagyjuk egymást érintetlenül. Nem lesz héja-nász az avaron.
- De igen, ha beleegyezel. *Vszpomnyim molodoszty.*
- Ezt meg én nem értem.
- Ez oroszul van. Puskin Sándor ékes nyelvén.
- Jó, de mit jelent? Ne legyél ilyen talányos, Vili, és ne beszélj nekem idegen nyelveken. Én csak magyarul tudok: és egy kicsit angolul.
- Magyarul ez azt jelenti, hogy „felidézzük kissé elmúlt és bohém ifjúságunkat”. Azaz megiszunk egy vodkát, és neki megyünk a nagy sötét ungvári éjszakának, Renáta. Sötét, mert a legtöbb helyen még lámpa sincs. Őszszetörték a suhancok. Vagy a szerelmesek. Mert szokták, hisz hová bújjanak. Kimennek hát az éjszakába. Lényeg, hogy együtt legyenek. És nem érdekes, hogy nincs ágy és paplan, meg satöbbi. Minek? Hisz ne felejtse el, Renáta, május van, és ilyenkor Ungváron, az ungvári fák alatt, mely fákhhoz sehol a világon nincsenek hasonlóak, még Kosztolányi Üllői Úti fáiban sem, villanyos a levegő, vibrál a szerelem – mondta Vili, és intett Jánoskámnak. Jánoska jött, és vele a két fél vodka.

III.

Renáta és Vili kéz a kézben léptek ki a Kárpátontúl Szálló halljából. Még csak azzal sem törődtek, hogy valaki meglátja, felismeri őket. Meleg volt, májusi meleg, ők meg szerelmesek. Ragyogtak fenn a csillagok, lent pedig az a néhány lámpa, melyet még nem dobtak ki kővel, nem lőttek ki parittyával a suhancok vagy a szerelmesek. És a fák, az ungvári fák susogtak, meséltek. Mintha mindegyik azt mondta volna a szerelmeseknek, hogy „álljatok meg itt, lombjaim alatt. Ne menjetek tovább, csókolózzatok”. Renáta és Vili hallgatott is az ungvári fákra, nem lehetett nem hallgatni rájuk. Vadul csókolóztak. Csókolták egymás arcát, nyakát és orrát, kezét és nyelvét, mindent, amit csak el tudtak érni. S aztán, mint a héják, egymás húsába vágtak, martak.

Renáta érezte, hogy Vili egyáltalán nem tapasztalt szerető. Ő viszont az volt. Hogy hol szerezte a tapasztalatot? Nem nehéz rá válaszolni. Először is,

Renáta pesti nő volt, Vili meg vidéki, és még csak nem is anyaországi. Félénk volt, de mohó. Nem tanult meg bánni a nőkkel. Ő meg ismerte a férfiakat. Ilyen is volt, meg olyan is. Mármint férfi. Merthogy elég korán kezdte tanulni Pesten a szerelmet. Még a gimnáziumban, a második osztály után. Ugyanis Renáta több osztálytársnőjével együtt (akik hogy-hogy nem eddig még érintetlenek maradtak) már tizenhat éves korában elvesztette szüzességét. Mindenki úgy döntött közülük akkoriban, hogy a gimnázium harmadik osztályát egyik lány sem lépheti át szűzen, mert hát az már egy szegénységi bizonyítvánnyal is felér, ha Budapest XII. kerületében, a Meredek utcai Arany János Általános Iskola és Gimnázium ultramodern felvilágosult lány-növendékei között egy is akad, aki tizenhét éves koráig érintetlen maradt. „Nem vagyok én apáca”, énekelték akkoriban Zalatnayval a fél Pest-Buda tizenéves hajadonjai. És így is gondolták. Szóval, tessék valakivel lefeküdni, ha eddig netalántán elmulasztotta valaki ezt a dolgot. Egy baráttal, a szomszéd fiúval, akárkivel. Ha más nincs, jó lesz egy idősebb nagybácsi is. Persze, Renátának nem volt szüksége holmi nagybácsikra. Talált volna ő jóképű fiút azonnal. Akár mindegyik ujjára többet is, mert már akkor se volt csúnya, de nem ám. Csakhogy valamiért nem tartotta fontosnak, hogy szeressen is valakit. Meg aztán félt is, hogy fájni fog, nem lesz jó, meg minden. Azt mondják, az első élmény meghatározó. Ő meg nem akarta elrontani. Ha már nem tud senkibe se szerelmes lenni, gondolta, akkor is, legyen ez neki is életének egyik nagy pillanata, nem pedig olyasmi, amin át kell esni, mint a foghúzáson. Törte a fejét, hogy mi legyen. Aztán gondolt egy nagyot. Először is felöltözött. Egy szál pettyes ruhába bújt, fekete, magasított sarkú topánkába. A rafinéria az volt benne, hogy a ruhát csak két vékonyka pánt tartotta, s feszült, látni engedte gyönyörű vállát, és karját, lent pedig, kissé a térd felett, bő, de sejtelmes volt: ha lépett, vagy keresztbe rakta a lábát, nemcsak a térd, de a combja is villant egyet. És a ruha alatt semmi: se bugyi, se melltartó. Mert ez volt akkor a divat ott Pesten. És a parfüm, mellyel tetőtől talpig lelocsolta magát, igazi békebeli Chat Noir (vagy valami hozzá hasonló). A Tolnai Világlapjának olvasói még ismerték, de aztán, már vagy húsz éve, senki. Aztán így fel-, helyesebben beöltözve és beillatosítva, este nyolckor, felült a piros hetesre (a férfi utasok nyaka, és szeme egytől egyig mind feléje fordult és kiguvadt), kiment a Keletre. Nézelődött kissé, majd beült egy taxiba egy harminc év körüli, nagyon jóképű taxishoz. A srác, Renáta szerint hasonlított egy kicsit Alain Delonra, aki kedvenc színésze volt. Talán ezért is választotta. Azt mondta neki, vigye ki Óbudára, a Gólyához. Ott meg azt, hogy meggondolta

magát, ne haragudjon, de a nők már ilyenek, menjenek vissza, és ki Zuglóba, a Dalos Pacsirtához címzett kiskocsmához és fogadóhoz. Ő majd megmondja, hol akar kiszállni. Probléma egy szál se, mondta a sofőr, ha a kisasszonynak van elég pénze, akkor neki nyolc. Azért van itt, hogy utasokat furikáztasson. S amíg így beszáguldozták Budát és Pestet, Renáta beszélt, és beszéltette a fiút, ismerkedett vele. Aztán úgy döntött, hogy oké, jó lesz, megteszi. És amikor a Dalos Pacsirtához címzett fogadó előtt megálltak, és a taxis lecsapta az órát, Renáta nagy és sötét szemével ránézett, és komolyan, rezzenéstelen hangon, a világ legtermészetesebb hangján azt mondta: „Ha kifizeti a hotelszobát, velem töltheti az éjszakát. Van kedve hozzá?” A sofőr nem akart hinni a fiúlenek és a szerencséjének. Ezt a mázlit! Egy ilyen nehézbombázó csaj, tizenhat vagy tizenhét éves, formás, gyönyörű kis gimnazista, egy szépségkirálynő, s illatos, mint a rózsa, vele akar háltni, egy ilyen jelentéktelen kis senkivel. Dabogott valamit, és aztán úgy pattant ki az autóból, és nyitotta ki Renátának az ajtót, mintha puskából lőttek volna ki. Fent a szobában pezsgő, halk zene és csokolózás után Renáta bevallotta a fiúnak, hogy még szűz, és egy kicsit fél, hogy fájni fog, meg hogy nem lesz jó. Ezért arra kéri őt, a sofőrt, hogy ne legyen vele durva, szépen bánjon vele, hogy neki, mármint Renátának is, jó legyen. Legyen ügyes, mert biztosan tudja, hogy kell. A taxisofőr srác persze annyira felizgult, hogy kénytelen volt kimenni a mosdóra, és először a markába élvezni, nehogy heveségével és gyorsaságával csalódást okozzon, és életének legjobb csaja előtt csúfságba essen. Így lecsillapodva aztán már ügyes volt, nagyon ügyes. Renátának nem fájt, sőt, tetszett neki. Egy icipicit vérzett, no. Ezért „a nászéjszaka” után egyszer-kétszer találkoztak még máskor is, futottak egy-két kört egymással, azaz szeretkeztek egy jót, ha már így összehozta őket a sors. De úgy fél év múlva elváltak útjaik. Egyikük sem bánta. A sofőrnek volt felesége, meg két gyermeke. Ám Renáta ezután se maradt partner nélkül egy percre sem. Jólesett neki a szex, aztán meg pedálozni sem kellett különösebben, hogy legyen valakije. Szálltak rá a fiúk, mint legyek a mézre. S ez így ment mindvégig, amíg huszonnyolc évesen férjhez nem ment. De közben voltak még az egyetemi évek, az idegenvezetés az IBUSZ-nál, tolmácsolás elegáns és jómódú külföldi, főként tört angolsággal beszélő olasz, dán, norvég és finn üzletembereknek, ami mind megannyi alkalom és lehetőség egy olyan nő számára, aki szereti az udvarlást, a kényelmet, a luxust, a szép ruhát, no és a szexet. Mindent, amit csak egy olyan világváros nyújthat, mint Budapest. Renáta szeretett csinosan és elegánsan öltözködni, és a világ minden pénzét el tudta volna költeni ruhára. Sok cucca volt, és mind drága. Ha volt pénze,

márpedig legtöbbször volt, hisz keresetét nem kellett hazaadni, csak a Vörös-marty téri Luxus Áruházban vásárolt. De nem ellenkezett az elveivel, a saját tízparancsolatával az sem, mely tízparancsolatot – ahogy azt most Vili mondta – a lelkében hordta, hogy bőkezű ajándékot fogadjon el idősebb és jómódú kuncaftjaitól azért, hogy olykor egy-egy éjszakájukat is megédesítette. Előbb egy puccos étteremben, majd fent a hotelszobában. A Gellért volt a kedvence, az uszodával, meg a gőzfürdővel. Ez együtt járt a pesti élettel. Mindenki így tett, akinek egy csepp esze is volt azon kívül, hogy szép volt és kíváncsú, akkor ő meg miért ne tenné? Igaz, eldöntötte, hogyha egyszer férjhez megy, egyszer s mindenkorra szakít ezzel az életmóddal. De addig? Minek, vagy kinek a kedvéért tartóztassa meg magát, és éljen úgy, mint egy apáca? Na, nem! De ha már lesz férje, akit szeret, fogadkozott, nem vét a házastársi hűség ellen. Ezt, nagyjából (azért nagyjából, mert néha-néha gondolatban vétkezett, s egyszer, egyetlen egyszer, egy bulin, még csókolózott is főnökével, de aztán mégis meggondolta magát) sikerült is neki betartani. Férjének nem lehetett semmi oka a panasza, mármint arra, hogy ne higgyen feleségének. Közben Renáta azt is megtanulta, hogyha azt akarja, hogy a szex mindkét partnernek jó legyen, házasságon belül vagy kívül, neki, a nőnek kell irányítania, méghozzá oly módon, hogy a férfi úgy érezze, hogy az ő akarata érvényesül. Most meg itt volt neki ez a Vili, ez a félénk, de mohó, jaj, mennyire mohó, vidéki fiú, aki ha nem lesz az övé, gondolta Renáta, ő most belehal. Vigyázni kell vele, mert már a csókolózástól is ott van az orgazmus határán, ami szép és jó, mert azt jelenti, hogy kívánja őt. De ha vele, Vilivel, megtörténik az a „szégyen”, hogy így élvez el a nadrágjában, akkor annyira megrémül, annyira félszeg lesz, hogy aztán a szép éjszakai kirándulásnak itt Ungváron, meg ennek az egész oly hirtelen jött, s ezért csodálatos nagy szerelemnek, lóttak. „Légy résen, Renáta, használd a fejedet is, bármennyire nehéz” – mondta, vagy inkább parancsolta meg magának. És aztán kidolgozta a tervét. Odaszorította Vili hátát egy magas jegenyéhez. „Maradj így, édes” – sította Vili fülébe, és letérdelt eléje. Térdét véresre törték apró kövek. Nem törődött vele. Egy kis idő múltán, omladozó vakolatú tömbházak között, melyeknek fényei már mind kihunytak, egy minden eddiginél árnyasabb fa alatt egy padra ültek. Ették és falták egymást. Aztán Renáta felállt Vili mellől, és két mozdulattal kilépett bugyijából.

Renáta kis fejét Vili vállára hajtotta, és eltelt az ungvári éjszakával, s ezzel az ajándékba kapott nagy, eddig ismeretlen furcsa nagy szerelemmel. Csendes boldogságukat egy incidens zavarta meg. Két részeg férfi dülöngélt és bukdácsoló pad mellett, melyen ültek. Nagyhangúak voltak, kötekedők. Mosdatlan

szájjal szitkozódtak. Minden második szavuk az volt, hogy „*bljátý, jobb tvoju máty.*” Amint Vilit és Renátát meglátták, amint egymást ölelik és csókolják, rögvest több részeg ötletük is támadt. Előbb csak röhögtek, majd azt kezdték magyarázni vérben forgó szemmel, hogy ez a pad, éppen e fa alatt, az ő padjuk, és erről – nem hiszed, *bljátý, jobb tvoju máty* – nekik pecsétés papírjuk is van az obkmtól és a gorszovettől –, és aki ide akar telepedni, fizessen. Lehet vodkával, vagy pedig nővel. Igen, igen, pont ezzel a nővel, akivel itt kefélni próbálsz, bljátý, jobb tvoju. Nem valami Lolobrigida ez a gyevuska, az igaz, mert olyan vékony, mint egy karó, de egye fene, nekik most jó lesz, mert ugyebár nincs csúnya nő, csak kevés vodka, s ők meg már eleget ittak, mondták röhögve. S aztán a sötétben, minden tehén fekete. Nekik meg áll. Szóval, a jobárj, mármint Vili, fizessen, ha egyáltalán férfi. És a nyomaték kedvéért egyikük Vili orra alá dugott egy zsebkést, pengével előre. „Húzzak be nekik?” – kérdezte Vili Renátától, kissé tanácstalanul. Egyáltalán nem volt beijedve. Neki aztán ismerős volt az ilyen jelenet, hisz az ungvári utcán nőtt fel hat éves korától. Meg egyébként is Boniszlávszki Tibor egyik legjobb tanítványa volt ő valamikor. Hogy ki volt Boniszlávszki? Híres ember, legalább is Ungváron nagyon híres. Híresebb, mint Papp László Budapesten. Úgyhogy Vili tizenhét évesen még megyei ifjúsági bajnok is volt súlycsoportjában. Tudta, mert látta, hogy egy-egy horoggal, jobb vagy bal egyenessel úgy kiüti ezt a két támolygó ürgét, mint a pinty. Renáta viszont ideges lett. Felállt, és megfogta Vili kezét. „Ne, hagyd őket! – válaszolta – Inkább menjünk.” Elindultak volna, de a két részeg nem hagyta, elébük állt. Egyikük megfogta Vili karját, a másik meg Renáta melléhez nyúlt. Vili hidegen bemérte a távolságot a két részeg férfi állkapcsáig, s aztán egy jobb, majd egy bal horoggal, kiütötte őket. Az egyik azonnal öszszecsuklott, és elterült a földön. A másíknak az orrát találta el Vili ökle, és az orr csúnyán vérezni kezdett. A véres orrú részeg, mind a két kezével az orrán, ocsmány dolgokat kiabált, amikor a szerelmes pár egymás kezét fogva távozott a színhelyről. Nagy orosz nyelven ment a kiabálás: „*Bljátý, prosztyituká. Vije bu*”. Renáta, szerencsére, nem értett nagy orosz nyelven, nem tudta, mit ordított az orrú. De az eset felkavarta. Csak akkor nyugodott meg, amikor már halló- és látótávolságon kívül, kissé távolabb, Vili kijelentette:

– Semmit se félj, szépasszony, amíg engemet látsz. Ez a város az én szemétdombom. Megvédlek én egy egész orosz szovjet hadosztálytól is, ha kell. Életem árán is.

Az incidens után újabb kispadot kellett keresni, ahol ismét átadhatták magukat a langyos éjszakának és a szerelemnek. A nyári éjszaka titokzatos

ölésébe fogta a várost. A távolban viszont, ott keleten, valahol a hegyeken túl, a nap sugarai már megkezdtek lassú felfedező útjukat az Ung folyó felett, mely szinte mérnöki pontossággal szelte ketté az ezeréves magyar várost, hogy aztán tovább csobogjon a füzesek és az illatos hárserdő irányába, melynek másik fele már Nyugathoz, vagy legalábbis egy boldogabb országhoz – Csehszlovákiához – tartozott. És aztán megcsillantak e sugarak a város legmagasabb pontján, a püspöki palota (most egyetemei könyvtár) mellett levő építészeti csoda, a görög katolikus katedrális aranyozott keresztnél is. Megvirradt Ungvár felett.

Vili és Renáta is hallgatott. Történt valami, de ez is csak véget ért. Aztán az egy-két lámpa is kialudt, amikor Renáta visszakérte bugyiját Vilitől. Vili zakójának bal zsebébe nyúlt, és odaadta. Nem szólt. A szállóig kísérté Renátát. Már egészen világos volt. Összeölelkeztek, és sokáig fogták egymást szorosan. Aztán Vili még megvárta, míg Renáta alakja eltűnik szeme elől a fordulónál a kanyarban, hogy a bejárat felé siessen, most már egyedül. Szeme száraz volt, de úgy érezte, erősen égeti valami.

IV.

Renáta csendesen felosont szobájába. Férje aludt, de amikor a kulcs csörrent a zárban, már belülről, felébredt. – Hány óra? – kérdezte álmosan. – Talán négy. Hajnalodik – válaszolta Renáta. – És te csak most jössz haza? Elment az eszed? – dörmögte a férj. Ásított és aludt tovább.

– Szívem – rázta meg Renáta vállát gyengéden a férje. – Reggelizni kell mennünk, és aztán indulunk. Mielőbb. Mert azt mondják, dél körül már nagy a torlódás a határnál. Ébredj, és siessünk. Én már nagyjából mindent összeszedtem. Te jó ég! Mi van a térdeddel?

– Kukoricán térdeltem, mert rossz voltam. Muszáj mindig hülyeséget kérdezni? Elestem, láthatod.

– Hát ez csúnya. Zuhanyozz le, s utána lekezelem – mondta komolyan a férj.

A zuhany alatt a víz nagyon csípte Renáta térdét. „Amíg be nem gyógyul, emlékeztetni fog rád, Vili. S aztán? Aztán majd elfelejtem, hogy létezel, te szép és aranyos kedvesem. Elfelejttem Ungvárt, Vilit, és mindent, ami volt. Ezt a kótyagos, szerelemittas, langymeleg éjszakát is Ungváron. Talán. De inkább nem. Minek? Hiszen nem történt semmi. Csak találkozott egymással két megszerelmesedett, kótyagos héja. És amikor ocsmány verebek meg akarták őket alázni, a héja felborzolta a tollát. Ennyi az egész. Nem, nem, soha-

sem tudlak majd egészen elfelejteni, Vili. Mint ahogy te is mindig emlékezni fogsz rám, kedves” – jártak ezek és egyéb gondolatok még Renáta fejében, miközben igyekezett felsebzett térdén a vizet felszívítani a törülközővel. A törülközőn ott volt a szálloda védjegye. Hogy el ne lopják. Tisztán, olvashatóan: Gosztyinyica Zákárpátyje, Uzsgorod. Magyarul is: Kárpátontúl Szálló, Uzsgorod. Ungvárt írni Uzsgorod helyett azért már nacionalista túlzás lett volna, polgártársak.

Férje behintette Renáta sebzett térdét hintőporral, és több sebtapasszal is leragasztotta. Meleg volt. Hiába volt tárva-nyitva két ablak, és hiába volt a kereszthuzat. Renáta ennek ellenére hosszú farmernadrágba bújít, hogy ne kelljen majd csoporttársainak az ugratásaira válaszolni a buszban. Nem lett volna kedve viccelődni. Komolyan fájt a térde. És ahhoz, hogy miért, aztán végképpen senkinek semmi köze.

EIZENSTEIN ÉS CSINKVETTI

I.

A kis kecskeszakállas nagydarab férfi nyújtózkodott az ágyban, egyszer és talán kétszer is, majd elgondolkodva és elégedetten vakarásztta szőrzetét. Az illető becsületes neve Vszevolod Vszevolodovics Karamzin lett volna, és a városi kórház szülészeti osztályán dolgozott, mint orvos. Nem is volt ő rossz orvos. De a városban mindenki, vagyis sokan, csak úgy ismerték, mint Eizenstein. Mert hát ő rendező is volt. Komolyan rendezett. Nem filmet, mint híres, hírhedt névrokona, a Patyomkin cirkáló, a Borisz Godunov meg egyéb műremek-
kek, a „*segjyevri szovjetszkovo kinoiszkussztvá*” megalkotója (akinek becenevét köszönhette), hanem csak egy kis amatőr színtársulatnál, mely társulat azzal tűnt ki a megyei központban, sőt, már annak határain túl is, hogy időnként a szocreal irányzatoktól eltérő darabokat is megpróbált színre vinni. Mint például legutóbb egy francia posztmodern darabot. Vagy egy avantgarde-ot? A szerzőről, valamilyen Misell, vagy Mikell Anríról (franciásan Michaille Henry, de ezt túl bonyolult lenne leírni, ezt a latin ábécét) nem hallott ugyan még a kutya sem azelőtt, de hát mégis csak posztmodern, illetve ávángárd volt a lelkem. Ez meg mán nagy szó. Majdhogynem bűn. Akár rá is húzhatta volna a vizes lepedőt egy ilyen rendezőcskére a gázetá, az újság, vagyis a sajtó, mert az csak egy és egységes volt hatalmas kiterjedésű birodalom minden szegletén, így minálunk, a Zakarpátszka-ja oblasztyban is. Ezért kellett egy kis kurázsi, no meg még sok egyéb is ahhoz, hogy valaki ilyesmivel próbálkozzék. Például egy kis összekötetés. Hogy ne kössenek bele, és mégse húzzák rá a vizes lepedőt arra, aki ilyesmire vetemedett, ha már nem áll ki neki mind a négy kereke, ahelyett, hogy, mondjuk, csendesen iszogatóná a vodkát a Verhovinában, vagy a krepuskát a Szkálában, vagy otthon és persze a munkahelyén, vagy valahol másutt. A munkahelyén például, munkaidőben, az a legjobb, mert mindenki ezt teszi, lent, az esztergapadnál, és fent, a magasságos obkomban is. Minden épeszű ember azt teszi. Piál. Mert ha kipécézi valamelyik újságírócska az os-

robát felső ukázra, akkor aztán nincs ávángárd. Hanem lesz neked pizdikin svárc és job tvoju, azaz úgy szétugrasztlják az egész társulatot, hogy csak úgy porzik. Még írmagja sem marad. Menesztik, eltörlik a föld színéről úgy, ahogy van. Színészestül, rendezőstül. Úgyhogy, gondolta és vakarásztta borostáját Eizenstein, így már aztán vagyok valaki. Bátor ember. Nem semmi. Már majdhogynem lázadás, rebellió, felforgatás a fennálló rendszer ellen. Hogy valaki ezt is megmeri tenni? Tessék mán engem észrevenni és felnézni rám. Szóval Eizenstein nyújtózkodott, meg ásított is hozzá, és a fentebb vázolt gondolataihoz nagy elégedettséget is érzett ezen a reggelen. Erre minden oka megvolt. Tegnap előadásának nagy sikere volt. A kétszáz vagy valamivel több, főként egyetemistákból álló néző viharosan megtapsolta a színészeket, akik aztán őt, Eizensteint is felhuzigálták a színpadra. Ő hajlongott is egy darabig, meg a fellegekben járt. A főszereplő, a karcsú és nádszáltermetű szépség, Lenocska Kaszparovics, aki pedig aztán mindennemű férfinéppel szemben megvetően tartózkodó volt válogatás nélkül (nem kellett néki a férfi még akkor sem, ha aranyból volt neki, mondta ezt ő maga is nem egyszer. Persze, mert leszbikus, mondták róla a rosszmájúak), szóval még Lenocska is odament hozzá, s a nyakába borult. Szenvedélyesen, úgy oroszosan lesmárolta, mint Brezsnyev elvtárs Kádár Jánost, és azt suttogta a fülébe, hogy:

– *Szevá, ti genyj, i já tyebjá ljublju.* Sőt, ha akarod, lefekszem neked. *Otdámszjá, hocs?*

De Eizensteinnek Lenocska valamiért mégsem kellett. Miért is kellene, ha most, hogy a tegnapi élményét tetézze (hab a tortán), egy nem kevésbé szép nővel fetreng itt az ágyban, pihe paplan alatt, teljesen meztelenül, és kitűnően érzi magát. Ugyanis többé-kevésbe hosszúnak nevezhető széptevés után végre megkapta ezt a nőt. Az övé lett testestől-lelkestől. Ámbár az utóbbi, mármint a lelke, csöppet sem érdekelte. Más fából faragták Eizensteint ahhoz, hogy olyan fölösleges dolgokkal is törődjék, mint a női lélek, annak rejtelsei és a satöbbi. Igazi férfi volt, mácsó. Ezt bizonyítandó, a tegnapi háromhoz most kora reggel adott még ennek a szép nőnek egy ráadást. Ha már ilyen szépen összehozta őket a sors, nehogy mán panasza legyen rá ennek a csajnak, aki nek láttán minden férfiember szeme kiguvad itt ebben a városban. Igaz, nem volt különösebben fergeteges ez a numera sem, mint ahogy a tegnapiak sem igazán. Három volt egymás után, az igaz, de csak azért, mert ezt megkövetelte a férfi becsület, s Eizenstein azért értette, meg tette is a dolgát. És hogy a tűz meg a láng esetleg elmaradt? Hát Istenem, ennek több oka is lehetett. Az egyik... No, de erről majd később.

II.

Eizenstein, igazi nevén – mint ahogy már elmondtuk – Vszevolod Vszevolodovics Karamzin, azaz Szevá, úgy került ide, mármint az ágyba ezzel a szép nővel, hogy már vagy két hete, vagy talán már majdnem három is, hogy összeismerkedtek. Csak úgy, az utcán. Pontosabban, moziban voltak éppen. Hosszú sorban állás és tülekedés után sikerült jegyet szereznie az egyik esti előadásra, a *To Kill the Mockingbird* (*Ne bántsd a feketeregőt*) című híres amerikai filmre Gregory Peckkel a főszerepben. Tódult a nép a moziba, már csak azért is, mert amerikai filmet látni, s azt bizony nem lehet itt ebben az országban minden nap. Csak száz évben egyszer. Legfeljebb. Eizenstein nagyon jó helyet kapott: 10. sor, 13. szék. A híres nevezetes Uránia Filmszínház (mozi) – jelenleg Kino Moszkvá, vagy most már az ég tudja, hogy hívják, hisz telnek-múlnak az évek, oszt Ungváron már megint más világ van, „szép új világ” – széksorainak kellős közepére, vagy majdnem. Tőle balra volt még két hely pontosan a padsorok között, a 14. és a 15. szék. De amikor Eizenstein le akart ülni, már mindkét szék foglalt volt. Hogy elfoglalhassa helyét, két hölgynek fel kellett állnia. Az egyiket jól ismerte, de csak látásból. Ő volt a már említett nagyon szép nő: Gigliola Cinquetti (ejtsd: Dzsinyolá Csinkvetti, a továbbiakban az olasz–magyar átírási szabályok mellőzésével, csak fonetikusán – Csinkvetti). No, nem az igazi, aki az egyik San Remo-i fesztiválon első díjat nyert most már világlágerként ismert Alla Porte Del Sole című fülbemászó dalocskájával, hanem az ungvári Csinkvetti, akit egyébként a városban épp oly jól ismertek, ha nem jobban, mint az igazit. Mivel foglalkozott a mi Csinkvettink nappal, azt senki sem tudhatta. Én azonban megsúgom: pultos lány volt egy falusi csehóban ez a szép nő a városhoz közel (Darócon), ahol nem nagyon szokott belvárosi ember megfordulni. A menetrend szerint közlekedő városi egyes busszal, mely a Kispiac térről (ploscságy Korjatovicsá) indult, járt ki oda minden második nap. Szombaton és vasárnaponként is, ha úgy esett. De esetenként énekesnő lett a pultos lány: Csinkvetti. Ünnepele sztár, férfi szemek tűzének és vágyainak célpontja, művésznő, ártyisztká. Az ungvári Korona étterem, most már Verhovina tükörtermében, ahová piros plüss szőnyeggel borított feljárón lehetett bejutni, egy rubel belépőért és csak igen nagy protekcióval, mert ott, kérem, mármint a tükörteremben nemcsak vacsorát, sört, bort, pálinkát, azaz vodkát szolgáltak fel a piros zakós pincérek, hanem *programmá* (műsor) is volt. Játszott ott, kérem szépen, egy dzsesszzenekar, négy- vagy ötagú, aztán fellépett egy kígyólány, aki hasán fekve ki tudta dugni a fejét a két lába között (fantasztikus!). Majd pedig egy akrobata

csoport is bemutatkozott fényes, csillogó-villogó atlétatrikóban. Két izmos fiú és egy karcsú lány, dobpergésre adták elő utolsó számukat, amikor is az egyik fiú feldobta a lányt jó magasra, ő pedig perdült egyet a levegőben, és visszaérkezett a másiknak a vállára. Te jó Isten és minden szentek. Lélegzet-elállító volt, és igazi Nyugat: dolcse vitá, dekadencia meg minden. És ki ne felejtsem már az est egyik fénypontját, Twistet (hogymi volt az igazi neve, nem érdekes), Ungvár város közismert arslánját, aki Tom Jones Dilájlát adta elő. Twist sok mindenről volt híres a városban, de főként nőügyeiről. Értett a nőkhoz, a női lélekhez. Erre szakosította magát. Tudta, hogyan kell őket, mármint a nőket, mély duruzsoló hangon rávenni, hogy tegyék csak meg bátran azt, amit maguk is akarnak. Hisz ez az élet rendje. Mindenki ezt teszi. Különösen, ha a felvilágosult kultúremberek köréhez tartozik valaki. Tehát nyugodtan vétkezzen. Ej, dehogy is vétkezzen. Csak éljen kedvére, mint minden okos nő és asszony. Azaz, tombolja ki magát, amíg szép és fiatal, és kívánja a nemi aktust. Illetve, amíg őt is kívánják. Ne legyen maradi, ósdi gondolkodású, mint nagyanyja a szocialista forradalom előtt, vagy abban a kapitalista úri magyar világban, ahol nem tudhatta szegény, hogy mit veszít, mert mindenféle álszent vallási dogma és előítélet, no meg valamilyen erkölcsi norma bilincsei közt vergődött. Szegény. Nem volt, aki felvilágosítsa. Tegye meg, igenis tegye meg. És természetesen elsősorban vele, aki aztán igazán felvilágosult kultúremler. Neki, mármint Twistnek, persze egyáltalán nem mindegy, kivel áll össze, egyáltalán nem mindegy. Mert ő csak olyannal hajlandó, akinek van lelke, *zsenscsina sz dusój*, és megérti őt. „Mint amilyen magácskának, Szvetláná, Gálocská, Másenyká, akiben van valami kimondhatatlanul bonyolult, finom és érzéki, úgy is mondhatnám, hogy van magácskának egy nagybetűs lelke, amit azonnal észrevettem” – mondá mély, duruzsoló hangon Twist, miközben az elhomályosuló szemű áldozat keze, vagy esetleg combja felé nyúlt. Főként a keleti turistanőkre specializálta magát a Twist. Egészen addig, míg az egyiket nőül nem vette, vagy kellett vennie, már nem tudjuk. Hogy a tükörlerembe hogy került, és miért, nem volt senki számára sem érdekes. Tudott egy kicsit énekelni, egy kicsit gitározni, no meg angolul, hát felvették. Twistnek ezzel a számmal, a Dilájlával, mindig fergeteges sikerre volt, amit kellő alázattal, s egy kis bohóckodással fűszerezve köszönt meg a közönségnek. Ámde az est igazi fénypontja a tükörleremben mégiscsak Csinkvetti volt. Képzeliük el, odalép a zenekar elé egy szép magas, darázsde-rekú, karcsú nő, vállig érő, világosbarna, hullámos hajzuhataggal, kissé talán nagy és erős keblekkel, de ettől olyan igazi nő, hogy a férfiaknak majd kiesik

a szeme, és bizsereggni kezd mind, tetőtől talpig, különösen az ágyéka táján. Pedig nincs rajta semmi fölösleges smink, se semmi, csak egy kis rúzs a száján, egy kis festék kissé güzüszeme alatt, és talán a szoknya rövidebb egy arasszal az előírásosnál, hogy kimutassa szép karcsú, gusztusosan hosszú két lábát. S ez a nő kezébe veszi a mikrofont, elmosolyodik, szép egyenletes fogcsora megvillan, pedig nem is egészen szabályos, van egy rés a két metsző foga közt, mint az igazi Csinkvettinek is, de ez is szép, nagyon szép, s énekelni kezd, olaszul: gyertek mindnyájan a Nap, a fény kapuja elé – Alla Porte Del Sole. De olyan gyönyörűen, hogy az ember beleborzong, mert végigfut a hátán a hideg. Előbb csak pianissimo, csendesen (vihar előtti csend), majd nekiereszti a hangját, pontosan úgy, mint az igazi Gigliola Cinquetti San Remóban azon a híres-nevezetes fesztiválon. Persze, a vendégek közül senki sem tud olaszul, és nem érti, hogy mit is énekel ez a gyönyörű lány, nő, asszony oly átérzéssel, szívszaggatóan, szinte könnyes szemmel, itt a színpadon, de hogy echte olasz, azt mindenki hallhassa, akinek van füle. És ez a szám már azért is gyönyörű, mert olaszul van. Micsoda kontraszt! Az állandóan ugatós – mert csak hangos ukázoktól zengett az ember feje – orosz nyelvvel szemben ez a simogatóan lágy olasz nyelv: állá pórté del szóle. És ezek az olaszok! Hogy tudnak muzsikálni! És ez a nő meg azt tudja, hogyan kell ezt a muzsikát tálni. Nagyon tudja. És ha már tudja, akkor megtörténik a csoda. Az egyszerű pultos lányból Csinkvetti lesz. Mi volt az igazi neve, senki sem firtatta. Nem volt érdekes. Csinkvetti és kész. Az ungvári Csinkvetti a tükörteremből. Amikor befejezte a számot, sohasem várt tapsot, tetszésnyilvánítást, vagy, hogy valaki meghívja az asztalához egy italra, vagy ilyesmire. Visszatette a mikrofont a helyére, kurtán, furcsán meghajolt egyszer, de csak egyetlen egyszer a publikum felé, és szinte durcásan, mintha csak azt akarná mondani, hogy „én a magamét megtettem, úgyhogy most már mindenkinek doszvidányije, gudbáj és aufviderzén. Arividercsi”. S rezdületlen arccal, mosolytalanul elhagyta a termet. Soha nem nézett vissza a vendégekre, vagy valamelyikükre. És soha nem énekelt mást, csak ezt az egy számot: Alla Porte Del Sole.

III.

Hogy mi volt ennél a nőnél ennek a „Csinkvetti-imádatnak”, és az olasz nyelv ilyen szintű ismeretének a magyarázata, azt a városban, többé-kevésbé, mindenki tudta, vagy megtudhatta, ha akarta. Történt egyszer ugyanis, hogy egy nemzetközi stáb jött forgatni a városba, pontosabban Szerednyére, vagy a kör-

nyékre, mindegy. A Tolsztoj Háború és Béke című regényéből készülő amerikai filmváltozat (Pjotr szerepében James Fonda) egyes csatajeleneteit, nevezetesen a waterlooi csatát akarták itt felvenni. Az egyik segédrendező, vagy talán annak is csak a segédje, aki a sok amerikai, német, belga és francia között történetesen olasz volt, a stáb néhány tagjával a tükörterembe kikapcsolódni menvén megismerkedett a szép és tapasztalatlan Csinkvettivel, akinek persze akkoriban még volt tisztességes neve. Valamilyen Húsz, vagy talán inkább Húzz Ica, vagy ilyesmi. A segédrendező a mielőbbi siker reményében azt ígérte a buta kis ungvári libának, hogy feleségül veszi, és kiviszi Olaszországba, mert hogy hát ötet annyira, de annyira megszerette, hogy... Jaj, be örült ennek szegény kislány. Megy, persze, hogy megy, már hogyan menne. Abba a szép és gyönyörű Olaszországba, ahol még a kerítés is kolbászból vagy. S még hozzá egy ilyen szép és nagy emberrel, aki szemtől szembe látja Hollywood és a világ nagy sztárjait. És az ő bálványát, Gigliola Cinquettit személyesen is ismeri. Megy ő, persze, hogy megy, ha már viszik. Hisz ő, a szegény, jelentéktelen kis porszem ebben a hatalmas és gonosz szovjet birodalomban most megfogta az Isten lábát. Megy, persze, hogy megy, ezerszeresen megy. Hisz ráadásul még szerelmes is, fülig, mint egy nagyágyú, és ötet is szeretik. És hogy tud az a férfi ölelni, de hogy! Nem hiába tartja az egész világ az olaszokat a legjobb szeretőknek. Igenis azok, a legjobb szeretők, ezt ő is bizonyíthassa. Nincs hozzájuk fogható. Csakhogy az élet nem nyalóka, legalább is nem egészen és igazán az. Pofonokat is lehet kapni tőle, ha az ember hiszékeny és nem vigyáz. De ezt a szegény ungvári kislány eleinte nem tudta, és senkinek sem akarta elhinni, aki figyelmeztette. Hisz olyan fellegekben járt, hogy még a város reggeltől estig rózsaszín mámorban lebegő vezető iszákosai is megirigyelhették volna azokat a fellegeket tőle. Irigylik is az ő szerencsáját, gondolta és mondotta, mert az ő fő segédrendezője egy olyan ember, de olyan, hogy no.

De aztán beütött a krach. Mert hát hogy vége lett a filmes csatáknak, majd az egész Szerednye körül forgatott háborúnak, az egész nagy csinnadrattának Ungváron a külföldi filmesek körül, és a stáb elment. Olasz segédrendezőstül, mindenestül. Csinkvetti meg itt maradt, és a világra hozott egy kisbabát. Nem karmolta véresre orcáját, és nem tépte meg ruháját bánatában, azaz nem hisztizett különösebben azért, hogy minden így alakult. Fejet hajtott a sors akarátának. Volt olasz vőlegény, nincs olasz vőlegény. Csak a baba maradt. Pofára esett, mert ejtették, és kész. Mással is megesett a világtörténelemben, nem tragédia. Igazuk volt azoknak, akik azt mondták, hogy az élet nem nyalóka. Legközelebb majd jobban fog vigyázni és kész.

Gyerekét megszülte, és önállóan nevelni kezdte. Nem titkolta, hogy a gyerek úgymond zabi, de nem is dicsekedett vele. Mint ahogy azzal sem, hogy kislánya félig olasz, meg nyugati, meg minden. Ha az ungvári korzón megjelent, cseperedő csemetéjét kézen fogva a kíváncsi szemek keresztútjében, volt benne valami tartás, dac, vagy büszkeség, mellyel mintha azt mondta volna, hogy „hagyjatok békén, és én is békén hagyok titeket, jóemberek, jó?” Férfiember, netalántán udvarló társaságában sohasem látták. Mindig egyedül volt a kislányával, aki lassanként csak felcseperedett, mint minden emberpalánta. És szép kislány lett. És talán okos is lesz, mert anyja feltehetően kioktatja. Elmondja majd neki, milyen csalfa a férfi, különösen, ha olasz asszisztens filmrendező.

IV.

Jó tizenöt évvel a külföldi forgatócsoport távozása után ők álltak fel a helyükről a moziban, hogy engedjék Eizensteint is leülni. Ő pediglen lopva, de alaposan megnézte magának a két hölgyet, előbb a mamát, s aztán a kislányt, aki tizenöt évesen igazi nimfácska volt. Az a típus, akit Eizenstein a fiatal lányokban a legjobban szeretett. Ám amúgy anyja kiadása volt miniatúrában: ugyan az a szép ovális pofika, kissé duzzadt, már most érzéki száj, gesztenyebarna haj és egy nagy adag bakfis rátartiság. És valahogy kurtán, furcsán, kíváncsisággal a szemében, de valahogy kihívóan is, ránézett. Nagy barna, fénylő, ám kissé guvadt szemei voltak, melyektől, ki tudja miért, Eizensteinnek nagyot ugrott a szíve, és nagyot nyelni kényszerült. De aztán lehajtotta a székhátát, és elhelyezkedett. Fészkelődött kissé, majd megszólalt, Csinkvettihez intézve szavait, aki közvetlenül mellette ült bal kéz felől.

– Én magát jól ismerem. Hallottam énekelni. Többször is. Csodálatos a hangja. És Csinkvetti a neve, ugye?

Az asszony kissé meglepődött, hogy így, minden teketória nélkül egy ismeretlen férfi leszólítja, vagy legalább is úgy tett, mintha meglepődött volna, de aztán mosolyra húzta a száját, és kacarászva válaszolt: – Igen, az vagyok. Maga pedig Eizenstein, nemde? – Nahát, ilyen híres ember lennék, hogy ilyen gyönyörű dámák is ismernek Ungváron? – kérde Eizenstein bókolva, s kellemes bizsergést érezve két okból is kifolyólag. Egyrészt, hogy ő egy ilyen ismert személyiség, másrészt meg tetszett neki a nő, és különösen a már nem is olyan kicsike bakfis lánya. Voltak bizonyos deviáns hajlamai ugyanis, tudta ezt magáról jól. Szerette elnézegetni a karcsú és szép arcú is-

kolás fiúkat és lányokat, amint kirajzanak nagy táskájukkal az iskolából, és lelki szemeivel nem egyszer levetköztette őket. Különösen kedvelte valamiért a még kicsit fejletlen, vihorászó fruskákat csillogó, huncut, de máris férfifaló szemekkel, mint ennek itt, rövid vagy hosszú hajhullámaikkal, kicsi, ám egyre feszesebb almáikkal ott elől és felül. Szívesen eljátszott a gondolattal, hogy mit is tenne velük. Ám a gyakorlatban még sohasem volt erre alkalma. Félt, hogy majd perverznek hiszik, s abból még baja lehet. Még talán meg is hurcolják. De ez a kicsike itt a széken különösen tetszett neki. Nem is tudta eldönteni, hogy melyikük, az anyja vagy a lánya volt kíváncsiabb szemében. Mint nőgyógyász, sok szép és csúnya nőt látott már életében (és tett is már magáévá hosszabb vagy rövidebb udvarlás után, mert Eizenstein erős és egészséges férfiú lévén deviáns hajlamai ellenére is szerette a szép nőket, és nem voltak különösebb gátlásai). E két nő szépsége, az egyik már érett, a másik meg alig bimbózó, azonnal megfogta. Mindenesetre azt tudta az asszonyról, mert látta és hallotta, hogy nem az a fajta, aki keresi a kalandot, és hogy szinte megközelíthetetlen. Márpedig a kislányhoz az út az anyja szívéen, eszén vagy testén keresztül vezet, döntötte el helyesen. Megpróbált valami banális bókot is elsütni, hogy kellemes lesz a mozi így hármában, mint egy család, de az asszony már elfordult, nem felelt. Talán azért, mert magában úgy döntött, hogy ez a férfiember is egy kissé rámenősebb a kelleténél, vagy hogy „mit képzelsz ez itt magáról egyáltalán”, vagy talán csak nem figyelt és semmit sem hallott meg abból, amit Eizenstein neki mondani igyekezett. Vagy pedig csak azért, mert a teremben kezdtek kihunyni a fények, és elkezdődött a film? Először persze csak a híradó. De előadás közben moziban nem illett beszélni, csámcsogni, papírzacskókkal zörögni. A műélvező közönség azonnal rápisszent az ilyenre. „Psszt” – mondták ellentmondást nem tűrő hangsúllyal: „Tyise! Kuss legyen! Semmit se hallani, ha állandóan pofáznak a hátunk mögött!”

V.

Miután vége lett a filmnek, és az emberek a látottak hatása alatt (elképzелhetetlenül hihetetlen más világ volt az, amit láttak) szinte döbbenetesen és csendben felálltak, és sűrű tömegben megindultak a négy kijárat felé, egyik részük le balra, a másik meg fel jobbra, Eizenstein Csinkvetti meg a lánya nyomában maradt. Gyűjtögette a bátorságot, és már kint a passzázsban, a Ciktánál, „egye fene, legfeljebb elutasít” gondolattal a fejében meghívta a nőt egy kávéra, a lányát meg egy fagylaltra, „csak ide a Verhovina presszóba, egy ugrás”.

Meglepetésére Csinkvetti habozás nélkül elfogadta a meghívást egy halk „szpászibá, sz udávolysztvijem”-mel. A presszóban leültek a nagy ablakok közül az egyikhez, melyen keresztül az utcai jövés-menést is figyelhették. Ez része volt a szertartásnak. Eizenstein a pincért szólította. Míg a jóembert várták, Eizenstein kulturált eszmecekerét próbált folytatni a hölgygel. Eszével próbált imponálni. Kiselőadást tartott Shakespeare-ről, arról, hogy Hamlet tudja, hogy apjának szelleme nem más, mint ő, mármint Hamlet maga, ám erre csak akkor jön rá, amikor a sírkertben a sírásók Yorick koponyájával... Csinkvetti nagyot ásított, és, minden bizonnyal szándékosan, nem takarta el kezével a száját. Eizenstein még rózsaszínű manduláit is látta, ahogy ásított. Elhallgatott. De még várni kellett, a pincér csak nem jött. Eizenstein arról kezdett szónokolni, hogy milyen nagyot és merészet gondolt kis társulata. Abszurd drámát fognak színre vinni legközelebb. Talán épp Becketet, a Waiting for Godot című darabját. Igaz, még nem fordították le oroszra, de Lenocsa Kaszpárovics és angolszakos társai megígérték, hogy lefordítják. Mert az egy nagy mű, igazi nagy mű, Csinkvetti nem is tudja, hogy mennyire. A nő megint ásítani készült, amikor Lajos, a mindenki által jól ismert sötét hajú, lenyalt frizurájú, cigányképű pincér mégis csak megmentette a helyzetet: fürgén ott termett. Felkapta az abroszt az asztról, megrázta, majd fonákjával felfelé leterítette. S közben hanyag eleganciával, szellemeskedve kérdezte: – Kávét? Vagy valami dusegrejkát, szívet s lelket melegítő? *Já váasz szlusájú.*

Eizenstein két kávét, két konyakot, ásványvizet, és a kislánynak egy fagylaltot rendelt. Miközben a rendelést felszolgált (,,alig” tíz, tizenöt perc alatt térült, fordult a Lajos), a fagylaltról megjegyezte: – Zálivnoje sz várenyjem, vajas fagylalt ízesen. Oroszul és magyarul mondta. – Nagyon finom, ízleni fog – tette hozzá még kedvesen, de most már csak magyarul a kislány felé (az oroszsal nem fárasztotta magát, ha nem volt muszáj), és letette a rendelést. Csinkvetti, Eizenstein nem kis megrökönyödésére, a konyakot rögtön felkapta, és fejének egy határozott mozdulatával bevágta, mint szél a budiajtót. Amikor az egy decis kis talpas poharat visszahelyezte az asztrra, fejét lehajtva és mély lélegzetet véve mondta a lehető legegyszerűbb arckifejezéssel: – Ez jól esett. Rendeljen még egyet. Eizenstein hívta a Lajost. Az valahogy most azonnal ugrott. Csinkvetti a második konyakot kissé megízlelte, letette, majd kioktatóan, mint egy tanítónéni, azoknak az ungvári értelmiségieknek pallérozott, hibátlan irodalmi nagyorosz nyelvén, akik minden más szláv nyelvet magasan lenéztek, kissé moszkvaiasan „ázva” (ki tudja, hol és kitől szedte fel) megszólalt és beszélni kezdett.

– Mivel feltételezem, hogy az én történetemet – mármint azt, hogy van egy kislányom egy itáljányectól, maga, mint minden jóra való, tisztességes és jól informált „*uzsgáárodskij cselovek*” (maga is „uzsgáárodskij” – ungvári – többé-kevésbé, ugye?) – már úgyis ismeri, megkérném valamire. Arra, hogy ne az abszurd dráma és színházművészet rejtelméről, no meg Hamlet atyjának szelleméről tartson itt nekem kis- és nagyelőadást. Ebbe a témába az előbb már annyira belemelegedett, hogy hármat kellett ásitanom, hogy észrevegye, mennyire untat (halálosan, ha meg nem sértem). Ha mást sem tud mondani, mint színház, meg színház és színház, akkor inkább hallgasson. De tudja, mit? Beszéljen nyugodtan minden férfiember kedvenc témájáról, a nőkről. Vagy saját magáról. Hogy került ide hozzánk, *v Uzsgorod*? Szeretem tudni, kivel állok szemben. Magáról meg semmit sem tudok. Csak annyit, hogy Eizenstein, aki szeret színházat játszani, ami egyébként nem bűn, csak engemet abszolúte nem érdekel. De bármennyire is furcsa, a különböző emberek élete igen. Egyrészt szórakoztat, másrészt pedig szeretem összehasonlítani az enyémmel. Szeretném megtudni: peches, szerencsétlen, vagy éppen fordítva, mázlista gyevuská vagyok, akinek szerencséje van, komu vezjot. Mert ugyebár, amint azt maga is unos-untalan itt nekem hangoztatni igyekszik a reneszánsz, az abszurd meg meggyász dráma kapcsán, minden relatív. Mármint a szépség a művészetben, az erkölcsi mérce a társadalomban, blabla, szóval minden. Tehát: hallgatom. Kicsoda meg kicsoda maga? Mit eszik, mit iszik és kivel fekszik? Szóval?

Eizenstein erre a szóözönre haja tövéig elpirult már az elején, s kortyolt a konyakból. Mélységesen elszégyellte magát amiatt, hogy ő Csinkvettinek elsősorban azt a nagy okos esztét és műveltségét próbálta fitogtatni. Ugyanis mi mást tehetett volna, mentette azért magát gondolatban. És ebből kifolyólag a világ legunalmasabb (kívülállóknak persze) témájával hozakodott elő. Bakiját helyrehozandó, szabadkozni, és szégyenlősen mesélni kezdett. Az ő, mármint Eizenstein, életében nincsen semmi rendkívüli. Született, élt, és hát minden bizonnyal meg fog halni, mint mindenki. – De ha magát érdekli, azért elmondhatom: *prijezszij* (bevándorolt személy) vagyok, s nem ungvári. És még mi mást mondhatnék magamról?

– Hát például azt, hogy ki fia-borja, hogy került ide, van-e felesége és gyereke, meg ehhez hasonló pikáns részleteket. Gyerünk már, rajta. Ne kerteljen – mondta Csinkvetti, és kiürítette a stampedit. – Három a magyar igazság – mondta ezután. – Úgyhogy, ha meg nem sértem, megkérem, hogy rendeljen már még egyet. És tudja mit? Aztán még egyet. Valahogy ma ilyen kedvem van.

– Persze, hogyne – mondta zavartan Eizenstein. És hogy ne úgy nézzen ki a dolog, mintha ő elítélné, esetleg alkoholistának nézné azt az embert, aki időnként megiszik egy-két pohárával a kompánia kedvéért, magának is rendelt. – Még két konyakot – intett és szólt oda Lajosnak. A rendelés érkezett is menetrend szerinti pontossággal (tíz, tizenöt perc). A Verhovinában a pincérek szerették azt a vendéget, aki konyakot rendelt. A konyak egyrészt drágább volt, mint a vodka, és előrevetette egy gazdagabb borra való valószínűségét is.

– Szóval, várom tiszta szívű őszinte önéletrajzírását – mondta kissé csipkelődve Csinkvetti, és a fény felé emelte poharát. Megszagolta, megízlelte az új rendelést, mert mi van, ha esetleg meg akarják mérgezni, és nem konyak ez az ízé, hanem valami más, és már csillogó szemekkel, sokkal barátságosabban folytatta:

– Ne kerteljen. Fapofa és neki a sűrűjének. Én már sok mindent láttam, hallottam és tapasztaltam. Ne kíméljen.

– Hát jó – mondta Eizenstein, s ő is kortyintott italából. Jobban szerette a vodkát, de hát a társaság kedvéért mit meg nem tesz az ember. – Mint mondtam, prijezzsj vagyok. Eredetileg kijevi.

Amit Csinkvetti a férfi elbeszéléséből megtudott, röviden a következő volt: orosznak tartotta magát, bár csak anyja volt igazán az. Az apja örmény, nem, nem grúz, mint sokan hitték Eizensteinnek kissé nagy és görbe orráról, hanem örmény volt, kereskedő, vagy jó, legyen úgy, ahogy Csinkvetti mondja: seftes. Ez nem volt igazán jó családi káderlap, mármint hogy örmény és kereskedő, az orosz és a munkás-paraszt az igazán jó káderlap.

– Igaz – szólt közbe Csinkvetti –, de hát nem lehet mindenki az. – Én például értelmiségi vagyok, magyar, vengerká, de jóanyám jevrejká, ami szintén nem jó itt a Szovjetunióban. Sőt, egyáltalán nem jó, mert mi, ugyebár, a palesztinokat támogatjuk. Ám most nem rólam, hanem magáról beszélünk. Folytassa.

Eizenstein kortyintott egyet, majd a következőket mondotta. Nem cifrázta különösebben, nem nagyképzősködött.

– Szóval, apám kereskedő volt, és kicsit fogyatékos, mert gyerekkorában fára mászott, leesett és eltörte a lábát, és a csont rosszul forrt össze. Sánta lett, bicebóca. Ez azért érdekes, mert így nem lett katona, felszabadító, hős szovjet katona, aki elesett volna. De úgy hozta a sors, hogy tudtán kívül partizán lett, tehát mégis harcolt a hazáért a német megszállók ellen, stob ányi propályi. Pedig csak egy kis boltos volt egy sarki rőfös üzletben. Partizán múltja is abból állt, hogy a németek által megszállt Kijevben is nyitva tartotta az üzletet,

és takarókat szerzett be és adott el mindenkinek, aki fizetett. A németeknek is, de – és ez volt a fontos – titokban a partizánoknak is. Nekik ingyen adta. Ezért a háború után kijelentette, hogy ő is partizán volt, mert meleg takarókkal támogatta a mozgalmat. Mert ha ezt a németek megtudják! Kapott is egy kitüntetést ezért, *Zá otvágu* vagy *Zá rogyinu*, mindegy.

Ő, folytatta Eizenstein, négy éves volt akkoriban. Aztán színész szeretett volna lenni, s ezért a színművészeti főiskolára felvételizett volna Moszkvában, ám a szülei hallani sem akartak arról, hogy egy komoly ember – mint mondták – clown legyen. Azt akarták, hogy orvosnak tanuljon. Végül is neki sem volt ellene különösebb kifogása, mert nem állt tőle távol a dolog, így az lett. Az ungvári egyetemre jelentkezett, s azonnal felvették az érettségi után. Pedig óriási volt a konkursz, az egy helyre jelentkezők száma. Először is, nem volt rossz tanuló, csupa ötös meg négyes, de az apuka „partizán múltja” is sokat nyomott a latban. Itt Ungváron, a közismert medfákon szerzett diplomát, és aztán itt is helyezkedett el. Mehetett volna Kijevbe is, kapott volna állást ott is, de jött a nagy szerelem. Úgy hívták, hogy Ohrázánszki Mariska, Márija Sztjepánovná, Sztorozsnyicáról, magyarul Ördarmáról. A falut hívták így, természetesen, ahol a Mariska élt. Tulajdonképpen nem járt vele rosszul. Az Ohrázánszki papa helyi kiskirály volt, a jól ismert és hatalmas sztorozsnyicai téesz-gyümölcsösnek az elnöke, vagy igazgatója, mindegy. A lényeg az, hogy pénze, mint a pelyva, kapcsolata meg még annál is több. Fütttyentett egyet, és lett lakás. Azonnal. A városban. Ördarmán is lakhattak volna, mert a papának ott meg olyan kacsalábon forgó kis palotája van, hogy csuda. Estélyeket is adtak. Egyszer a papa meghívta egy murira. – Csak nehogy elmond – mondotta, amit majd látsz és hallasz. És főként, ne a lányomnak. Ugyanis ott volt a város és a megye jónéhány fejese: első- és másodtitkárok, KGB-s tisztek, üzletvezetők. Nagyon berúgtunk. S aztán fekete Volgákba ültünk, s kint Kamjanyicán folytattuk. Nő is jutott mindenkinek. Nekem is, játszott az őszintét, vagy nagyképpűsködött Eizenstein.

Aztán, mint elmonda, tíz évig élt együtt ezzel az Ohrázánszki Mariskával. Gyerekük nem volt, mert Mariskának nem lehetett. Van ilyen. Aztán elvált tőle. No, nem azért vagy ezért, hanem csak egyszerűen megunták egymást, ismerte be őszintén Eizenstein. Simán ment a válás. Volt neje visszaköltözött szüleihez, Sztorozsnyicára, és a lakásban ő maradt. Gavallér volt ő is, meg a szülei is. Otthagytak neki egy egész lakást, pedig hivatalosan és de facto is a feleségéé volt. Azaz csak félig. De mit nekik egy lakás, amikor annyi pénzük van, és lehet még annyi, amennyit csak lopni tudnak. Habár manap-

ság aki nem lop, ha teheti, az hülye. Egyébként az ő életében, amíg együtt éltek, nem volt más nő, no, egy-két kalandot, botlást leszámítva. Az olyanokat, mint az Ohrázánszki papával azon a kanmurin. De hát az nem komoly. És amennyire ő tudja, a feleségének sem volt senkije. Nem érdekelték a férfiak. Végtelenül pedáns és tisztaságmániás volt a Mariskája. Ha csak hozzáért a fehérre lakkozott ajtóhoz, máris rohant szivaccsal, ronggyal törölgetni. Talán épp ebből lett elege, ki tudja? Főzni is szeretett az asszony. Túrós csuszát, azt nagyon jól tudta elkészíteni. Meg az orosz borscsot. Soha senki jobban. Kereskedelmi szakiskolát végzett a Mariska, de sohasem volt munkahelye. Mi-nek? A papa mindent adott. Még kocsit is. Ha pénzre volt szükségük, kértek a papától. Mindig annyit adott, amennyit kértek. Vagy többet. És sohasem kellett megadni. Veszekedni sem szoktak különösebben. Mindössze az történt, hogy megszűnt a szerelem, és nem volt mi összetartsa őket. Ő, mármint Eizenstein, visszautazhatott volna Kijevbe, vagy Moszkvába is mehetett volna, mert ott is voltak kapcsolatai. De az igazság az, hogy itt Ungváron jobban érzi magát, mint másutt: kellemes az éghajlat, sokkal jobb az ellátás, mint az ország keleti részében, kulturáltabb, civilizáltabb a környezet. Minek menjen el? Van lakása az Engels utcában, két szoba összkomfort, jó munkahelye a kórháznál, mint orvost ismerik és elismerik, nem kell különösebben sokat dolgoznia sem, ha nem akar. Úgyhogy van ideje arra is, amit szeret. Szereti a színházat, úgyhogy összetoborzott egy társulatot. Ő lett a rendező. Ezért is kapta a becenevét. Sőt, a legtöbben csak így ismerik. Nem is tudják, hogy Karamzin orvos. Pedig annak sem rossz, még Csinkvetti is elismerheti.

– Jó itt nekem, sokkal jobb, mint bárhol másutt – mondotta Eizenstein, s ezt komolyan gondolta. Csinkvetti hallgatta. Csak néha-néha szakította félbe az elbeszélést, és kérdezett olyasmit, már elég spiccesen, hogy „csinos volt az asszonyka?”, „kefélni is tudott, nemcsak főzni?”, vagy „a munkatársaival is jól ki tud jönni?”, és hogy „a kis színésznőcskékkel meg mi van? Hányat dugott már meg közülük?”

VI.

Már későre járt, amikor Eizenstein végül hazakísérte a kissé már bizonytalanul lépegető, vagy inkább már támolgó Csinkvettit (mert aztán volt még vagy három konyak) és a lányát. A kislány hol előttük, hol mögöttük jött. Gyerek az még, no, gondolta Eizenstein. Az asszony erősen fogta Eizenstein karját, és ha szólt, akadozott a nyelve: – Kellemes este volt, szép volt a film,

a konyak is jól esett. És maga is aranyos. Kedvelem magát. – Ilyeneket mondogatott, illetve próbált mondani Csinkvetti. Nagyon jó helyen, „úri helyen” lakott: a Rafandában az Ung partján a kőhídnál. Búcsúzáskor Eizenstein találgatást kért tőle. Csinkvetti rábólintott. Megkérdezte, hol. Eizenstein hirtelen nem tudott jobbat kitalálni, mint azt, hogy itt a ház előtt, az Ung partján, egy padon ülve várjon rá. Majd jön a megbeszélte időben, nem szokott késni. Legalábbis nem sokat.

– Jó – hangzott a válasz –, itt leszek. Tehát holnap, este hatkor. Rendben?

Találkozni kezdtek. Felfedezték, hogy azért van közös témájuk. Nem, nem a színház, vagy az orvostudomány, hanem maga a nagybetűs Élet, ahogy egymásnak mondták. Vagyis mindkettőjükben volt egy hajlam az elvont filozófiára, ami – legalább is ők azt mondták egymásnak – érdekes. És szerettek olyasmikről beszélgetni, hogy például mi a helyes és mi a helytelen ebben az életben úgy általában. Egyet értettek abban, hogy kellene valamilyen erkölcsi mérce, de az most nincs. Mert a régit a marxizmus-leninizmus megszüntette elvetette, de mit adott helyette: egy kilátást a fényes jövőre? Hogy majd egyszer a kommunizmusban, ahol lesz majd minden? És az emberek nem sértik meg a törvényt és nem követnek el bűnöket csak úgy, minden további nélkül? Mert belátják saját maguktól, hogy ez a helyes? Krisztus, Jehova, vagy Mohamed, illetve tanításuk nélkül? Isten nélkül? Amikor semmitől sem kell tartani? Na, ne, ezt ugyan ki veszi be? Természetesen senki, de úgy kell tenni, mintha. Ám ugyanakkor mindenki úgy él, ahogy tud. Elméletileg Isten ments, de gyakorlatilag lehet lopni, csalni, hazudni, sőt embert ölni is, ha úgy hozza a sors. Miért ne, ha egyszer a másik úgy is megteszi, vagy megtenné, ha büntetlenül tehetné? Mert vajon nem emberölés-e az, ha valakit feljelenítettünk, vagy esetleg „csak” besúgtunk azért, mert kulák, spion vagy egyéb módon a nép ellensége? Hiszen az illetőt elvitték valahová messze, az Ural hegységen, vagy az északi sarkkörön túlra, ahol megfagyott, éhen halt, vagy valamilyen más módon fejezte be földi pályafutását. De hamarosan befejezte, lett légyen bármilyen egészséges. Bizony az, emberölés a javából, amit az állam még bátorított és bátorít ma is, hazafias tetteknek, állampolgári kötelességnek mond. Mert például itt van Csinkvetti kollégája, a közismert Twist, na ugye, Eizenstein is hallott róla. Sőt, személyesen is ismeri. Hát velük mit tettek, és miért tették azt, amit tettek, amikor itt Ungváron mindenki tudja, hogy ártatlan? Lám, lám, értettek egyet egymással Eizenstein és Csinkvetti filozófiájuk sarkalatos tételeit illetően. Időnként Eizenstein szeretett volna kedvenc színházáról is beszélni egy kicsit, s bár a színház, a színjátszás és

a rendezés Csinkvettit nem érdekelte, de azért hagyta. Igaz, aztán mindig elmondta, hogy elege volt a rendezőkből egy életre, amivel szerelmi csalódására célzott, ám erről nem beszélt részletesen. Érdekelték viszont a nyelvek. Kiderült, hogy tud franciául, mert még tizenkét évesen elkezdett tanulni, csak úgy, mert valamiért tetszett neki a francia, és mire tizenkilenc éves lett, már tudott is. És olaszul is megtanult önállóan, tanár nélkül, „leendő férje” kedvéért, meg hát hogy értesse meg magát ott Olaszországban, ha nem tud olaszul? És ha egy kicsit a pohár fenekére nézett, vagy inkább: jól berúgott, ami szinte minden találkozásuk alkalmából megtörtént, cukkolni is kezdte Eizensteint. Ezt általában úgy kezdte, hogy énekelni kezdett szép, kellemes hangján. Hol ezt, hol amaszt. De legtöbbször azt, hogy: „Snájder Fáni aszonta, nem kell neki piros szoknya, de kell neki a gingerli, ami ötet ingerli”. Ilyenkor Eizenstein mérgelődött, és megkérdezte, hogy mit énekel. És miért énekel olyasmit, amit ő nem ért? Ez szerinté sértő, „nye horoso”. „Russzis kulturis”, válaszolt erre Csinkvetti gúnyosan. Merthogy hát itt van a nagy orosz értelmiség egyik prominens képviselője, mán vagy húsz éve él itt magyarok között, a felesége is félig magyar, félig tót vót, szlovácská az Isten adta, és még azt sem tudja mondani, hogy gutentág. Hát milyen prominens képviselő az ilyen? Ő, Csinkvetti, még hottentottául is megtanulna, ha közöttük élne. Bezzeg Eizenstein, és úgy az oroszok álcúzámmen... De ez a téma, a lingvisztika, mint mondta, meg Eizensteint nem érdekelte. Ő, mondotta, örmény származása és annak ellenére, hogy Ukrajnában él, csak egyetlen nyelvet ismert, az orosz, és ez neki, mint minden orosz, elég itt a nagy Szovjetunióban. Külföldre meg nem szokott járni, mert nem is engedik. Orosz létére meg mi a fenének fárasza magát más nyelvvel? Shakespeare meg van oroszul is, Synge darabját meg a Lenocska lefordítja, ha kell, úgyhogy ő minek törje magát? Hülyeség, teljesen fölösleges. Hisz az orosz nemcsak ennek az országnak a nyelve, hanem világnyelv is. Erre Csinkvetti azt mondta neki moszkvai akcentussal, hogy nyeuzselyi, amit körülbelül úgy lehet lefordítani magyarra, hogy „ne nevetessél, mert cserepes a szám”. Na, jó, még nem az, egyezett bele Eizenstein Csinkvetti ellenvetésébe, de előbb-utóbb az lesz, mert talán, ki tudja, mégis csak lesz egyszer egy világforradalom, mirovájá revolyucijá, még akkor is, ha ő úgy látja, hogy nem a szocializmus a legjobb társadalmi berendezkedés, de a kapitalista sem az. És végül is „protyiv vetrá...”, azaz szél ellen, ugye, nem lehet. Úgy hogy Csinkvetti csak olvasson magyarul, oroszul, franciául és olaszul, ha van ideje, és még tiszta a feje, azaz nem pityókás. De minek az a sok nyelv? Mjortvij grúz, fölösleges

teher. Elég az orosz, bőven elég. – És miért iszol annyit? – kérdezte nem egyszer Eizenstein.

– Mondjuk, bánatomban. – szokta volt válaszolni Csinkvetti – Mert boldogtalan vagyok. És bár az alkohol öl, butít, meg nyomorba dönt, meg minden, de míg a hatása tart, addig boldog vagyok. S aztán kezdődik minden előlről. Jön a másnaposság, amire pedig inni kell, ezt Csápájev is megmondta Petykának, na, ugye? Ja, és hogy miért vagyok boldogtalan? Talán azért, mert iszom – ütötte el viccel a témát hangosan kacagva Csinkvetti. Úgy melleleg, tette még hozzá, meg kinek mi köze hozzá? És pont Eizenstein, a nagy orosz, tart neki erkölcsi prédikációt, amikor jól tudja, hogy ebben az országban már a csecsszopó is iszik. A haldokló meg kortyint még egy kis vodkát, oszt befordul a sírjába. Kloty-kloty, utánozta Csinkvetti a gégén lefelé igyekvő vodka hangját, és zsupsz, bele a sírba. Ha-ha. Az orosz nép meg az absztinencia. Mintha azt mondaná a lemergi lengyel zsidónak, hogy ne sefteljen, hanem menjen el a kolhozba vagy a szénbányába dolgozni. Ki hallott már ilyet? De majd egyszer abbahagyja. Mármint az ivást. Ha lesz ereje hozzá. És valami kis célja ebben a bűdös életben. És hogy miért nem szerez diplomát és nem megy nyelvet tanítani, ha egyszer annyira szereti azt a sok nyelvet? Azért, mert nem szeret, és nem is tud tanítani. A gyerekek hülyeségeitől azonnal kiborulna, mint a bili. Még a lánya is idegesíti, amikor egészen gyerekes dolgokat művel. Mint például, ha otthon ül, és nem csinál semmit. De azért is haragszik, ha elmegy valahová a barátnőivel, és későn jön haza. Pedig hányszor megmondta már neki, hogy nem járhat haza későn, mert megnyúzza. Neki, mármint egy szem édes lányának, ne legyen zabi gyereke, mint az anyjának. Inkább megöli. Megfojtja, agyonveri, dühöngött részen Csinkvetti. Nem elég neki az anyja rossz példája. Fel is pofozza néha, sőt, el is agyabugyalja őt rendesen, szíjjal, pálcával, prédikációk helyett, ha ilyesmi előfordul (elő szokott fordulni, mondta az asszony), vagy, ha nem fogad szót. Meg aztán, tudta meg Eizenstein, Csinkvetti inkább a zenét szereti, a modern könnyűzenét. Az olaszokat egyszerűen imádja, nem tehet róla. Az a náció azért termett, hogy muzsikáljon először is. S csak aztán csináljon bármi más: futballozzon, fessen meg építsen. De a zenéjük, lelkendezett Csinkvetti, az utolérhetetlen. Ám ha tanítana egy iskolában, nem énekelhetne, a tükörteremben például. Eizenstein egytértett. És a szíj, a nádpálca bogarat ültetett a fülébe.

Már a második vagy a harmadik napon Csinkvetti a lakására is felhívta Eizensteint. Egy teára, kávéra, vagy ha akarja, hát egy pohárára. Az lehetett bor, portói, konyak, vodka és sör kísérőnek. Eizenstein úgy hitte, hogy a nő

tulajdonképpen azt akarja, vagy szeretné, hogy legyen a szeretője. De amikor azzal próbálkozott, hogy szájon csókolja, Csinkvetti részegsége – ha a férfival volt, mindig elég sokat ivott – ellenére is eltolta, és csak azt mondta, hogy ezt ő nem akarja. Jól érzi magát Eizenstein társaságában, tud vele beszélgetni, meg minden, de nem akar a szeretője lenni. Sem az övé, sem másoké.

– De azért most bújjunk az ágyba. – mondta hirtelen – Ezer éve nem voltam senkivel, és hátha még jó is lesz.

Persze ezt nem kellett a kis kecskeszakállas rendezőnek kétszer is mondani.

VII.

Együttlétüknek gyakran volt harmadik szereplője Csinkvetti lánya, akire Eizenstein sunyi módon csak a szeme sarkából figyelt. De egy szót se szólt hozzá soha. Félt, hogy elárulja magát, és kimutatja, hogy nem is annyira Csinkvetti kell neki, hanem ő, a 16 éves fruska, aki olyan szép volt, mint a bimbódzó rózsza. A kislány sem zavarta őket különösebben, nem beszélt sokat, sőt, néha egy szót sem szólt ő sem, de ott volt. Hol a konyhában, hol pedig az elég tágas, ám egyetlen szobában. Ha ők beszélgettek és iszogattak, a kislány egy puffon ült az ágya előtt, és legtöbbször könyvet vagy valamilyen színes folyóiratot lapozgatott. Sokszor viszont egyáltalán nem volt otthon. Valamelyik barátnőjéhez ment, mondta ilyenkor az anyja. S aztán még legtöbbször hozzátette: – Nem szeretem, ha kimarad.

Történt egyszer, hogy Eizenstein sokáig maradt. Egyedül voltak, s már két üveg vodkát is megittak, és aztán az ágyban is próbálkoztak. Egyikük sem volt józan, de Csinkvetti már alig állt a lábán, és a nyelve is nehezen forgott. Tíz óra (a hivatalos moszkvai idő szerint tizenkettő) is elmúlt, amikor beálított a kislány. – Hol voltál? – kérdezte az anyja, és felpofozta. Aztán egy nádpálcával kegyetlenül ütlegelni kezdte, s közben csúnyán, mint a részegek, szidalmazta:

– Hányszor mondtam már neked, te ringyó, hogy ne gyere nekem későn haza, és ne mászkálj nekem össze-vissza a városban? Nem hallgatsz anyádra, nem tanultál a példáján? Azt akarod, hogy téged is basszanak meg, és hagyjanak ott világ csúfjára, te szajha, te kurva, te isten verése, te. – És záporoztak az ütések a kislány hátára, karjára, lábára és fenekére. Csinkvetti ütötte, ahol érte. A kislány sírt, visított, könyörgött, hogy ne bántsák. Eizenstein nézte, és nem szólt semmit. Gondolta, beavatkozik, mint egy úriember, és kiveszi a

pálcát az asszony kezéből. De aztán tétlen maradt. Nézte, és bizseregni kezdett. Felizgatta ez a perverz szadizmus. Nadrágzsebébe nyúlt, hogy elleplezze növekvő izgalmát.

Magányos sétáik és az együttes iszogatások során Csinkvetti többször beszélt arról, hogy menekülni akar ebből a kurva országból. – Utálom ezt az egész kurva kibaszott rendszert. – mondotta többször is, ha már berúgott. – Nem, nemcsak arról van szó, hogy itt alig lehet megélni. És ha akad is valami kis pénze az embernek, hát semmit sem tud érte venni, mert a boltok mindig üresek. Hanem magáról a rendszerről: hazug, sunyi és kegyetlen. Akinek van egy kis esze, hát elmenekül innen. Akinek annál több, az meg még meg is szedi magát, mert lopni azt lehet, csak tudni kell. Mint a te apósod, például. Na, jó, a volt apósod. Egy egész állami gazdaság, jó nagy, szinte személyes tulajdona, csak épp hogy papíron (ná bumázske) nem az. Igen, hát persze, hogy ő is lop a kocsmában, mert becsapja a kuncaftot, vizezi a bort és a vodkát, de hülye lenne, ha nem tenné. Minek adjon a részegnek féldecit, ha mán azt sem látja, vagy tudja, hogy mit iszik. Hogy még részegebb legyen? Elég neki harminc, vagy húsz centi is, felvizezve. Ha tehetné, még többet lopna. Mint egy gyárigazgató, vagy kolhozelnök. Aki azért nem bukik le, mert felfel is tejel. Igen, jól megszédné magát, és aztán elhúzná a csikot.

Aztán még elmondta, hogy mindig is az volt a vágya, hogy kirepüljön ebből a hatalmas ketrecből. Úgy örült akkor, amikor az a férfi, az olasz, megígérte, hogy kiviszi. Persze, jóképű is volt, de főképpen azért szerette, mert azt mondta, hogy kiviszi. Hát ez nem jött be. – De attól még ki akarok menni, minden áron – mondotta Csinkvetti. És elmondta bizalmasan Eizensteinnek, hogy Izraelben vannak rokonai, az anyjának testvére és gyerekei, és hívják. Ő meg menne, ha engednék. Már négy éve, hogy beadta kérvényét a szükséges iratokkal, és kérte, hogy engedjék ki, de eddig még semmi sem történt. Igen, Ungvár szép és kellemes egy város, ez a szülővárosa, ez a hazája, de csak Ungvár és Kárpátalja, de nem az egész rohadt kibaszott Szovjetunió, izvinyi pozsálosztá, hogy verje meg az Isten úgy, ahogy van. Mi köze van neki a Szovjetunióhoz? Mi köze van neki az oroszokhoz, az ukránokhoz, meg ehhez a velejéig züllött, korrupt, vicsorító és hatalommániás kommunista bandához? Azért szeresse őket, mert szülőföldjét, hamm, bekapták, és most nem tudnak vele mit kezdeni, csak lezüllesztteni? Illetve mást is, nagyon is tudnak, már csak azért is, mert jó katonai hídfőállás. Milyen jól jött 56-ban meg 68-ban! Nem kellett a szovjet tankoknak hegyet mászni, hogy lerohanják azokat a szerencsétlen magyarokat, illetve a cseheket, mi? Egyébként meg csak rom-

bolnak. Elég ideje él-e már Eizenstein is itt Kárpátalján, Ungváron, hogy lássa ezt a rombolást, melynek hivatalosan szocialista építőmunka a neve? Igen? Nem? Hát akkor tudja meg, hogy e harminc-negyven év alatt, amióta, a moszkályi, ahogy a mi ruszinjaink az oroszokat nevezik, azaz magyarul a ruszlik (pardon és bocsánat, egyetlen nagyorosz Eizensteinem) itt vannak, a térség annyit, de annyit változott, hogy már csak árnyéka előző önmagának. Ez a város egy virágzó kis meseország volt a magyarok és a csehek alatt. Csillogott és villogott itt minden. Társasági élet? Pozsálosztá (parancsoljon). Árúbőség? Pozsálosztá. Tisztaság, rend, fegyelem stb., pozsálosztá. Minden volt. Most meg mi van? Russziss kulturiss? Vodka, meg szeljodka (pácolt herring), trojnoj ogyekolon és gármoska (olcsó kölnifajta és tangóharmonika), ahogy jó anyám szokta volt mondani szegény. És néha elmehetünk berúgni a resztoránba, az étterembe, sőt a tükörterembe, ahol van egy nagy szám. Énekel Dzsinyola Csinkveti: Alla porte del sole! Igen, menni akar. S már több mint egy éve beadta kivándorlási kérelmét Izraelbe, hívták is „beszélgetésre” vagy kétszer-háromszor, egy cigányképű milícia alezredes, bizonyos Pántyó Iván Ivánovics fogadta, de semmit sem mondott határozottan. Azt sem, hogy dá, azt sem, hogy nyet. Csak ordibált vele, hogy szvolocsj (pofátlan disznó) meg hazaáruló. Meg hogy mit akar ott, abban a cionista zsidó világban, csak nem az amerikaiaknak akar eladni értékes szovjet információkat? Handabandázott, meg egyebek. Egyszer a fogadáson jelen volt egy nagydarab disznófejű gentleman is civilben, aki roppant udvariasan beszélt vele, olyan mézes-mázos, kedves meg figyelmes volt, hogy no. Persze, be akarta szervezni. Egyébként nem ez volt az első eset, hogy be akarták szervezni. Egy ideig, rögtön az érettségi után, mivel tudott franciául és csinos volt, felvették az Inturisztba is dolgozni, mesélte Csinkveti. Egy hónap után hívatta a főnök, egy bizonyos Szilágyi, magyar neve ellenére egy kukkot sem tudott magyarul, és kerek perec kijelentette neki, hogy csak úgy maradhat a cégnél, ha spicli, vagy informátor, téglá, magyarán besúgó lesz, és neki pedig lefekszik. Ha nem, hát nem. Akkor kirúgja. Ki is rúgta. Na, jó, hát ezt hagyjuk. Szóval ez a disznófejű pedig ott az OVIR-ban azzal állt elő, hogy „már holnap utazhatok, ha hajlandó vagyok együttműködni a KGB-vel”. Azt válaszoltam, hogy nem vagyok hajlandó a KGB-vel együttműködni. Lehet, hogy hülye vagyok, mert egyszer hagytam magam becsapni egy férfi által, s ebből kifolyólag lett egy saját gyártmányú gyerekem, oszt kissé alkoholista is lettem meg minden, de a KGB-vel valahogy nincs kedvem együttműködni. Nem csípem őket valamiért. Inkább itt maradok a szovjet Uzsgorodon, árulom és iszom a vodkát,

este meg élnekelek egy számot olaszul a tükörteremben, ha a KGB is megengedi, mondtam a lehető legudvariasabban és választékos nagyorosz nyelven a disznófejűnek. – Hát akkor csak nyugodtan énekelgessen a tükörteremben, habár, amint maga mondja, még meggondolhatjuk, és iszogassa a vodkát és a konyakot, amíg van pénze, és állása, persze. Ám ne haragudjon, ha sármos lényére továbbra is igényt tartunk ebben az országban. Nem fogjuk megengedni, hogy esetleg cionista banditák kezére kerüljön külföldön – mondotta a disznófejű, és dühösen otthagyt.

– Tudja mit, Eizenstein, mindent megteszek neked, Eizenstein, drágám, ha segítsz megkapni a kiutazást. Tudom, hogy vannak összekötéseid. Hisz magad mondtad, hogy a volt apósod bennfentes, és mindenkit ismer. Meg aztán te orosz vagy, nem valamilyen kis ruszin, ukrán, vagy Isten őrizz magyar, hanem orosz, násztojáscsij russzkij cselovek, és az ilyennek szava van. Segítség?

– Hát, ha jobban meggondoljuk, azt hiszem, segíthetek – mondotta Eizenstein. – Vannak ismerőseim, talán az OVIR-ban is. Szólok nekik, és meglátjuk. A volt apósommal is tartom a kapcsolatot. Te is szólhattál volna hamarabb – hazudozott Eizenstein. – Akkor hát megállapodtunk? – kérdezte Csinkvetti.

– Igen – válaszolt Eizenstein, pedig esze ágában sem volt segíteni, sőt: még a kisujját sem akarta mozdítani Csinkvettiék kiutazása érdekében. Ugyanis nem voltak sem kapcsolatai, sem pedig ismerősei az OVIR-ban. Az apósával meg rég elfelejtették egymást. De meg akarta kapni Csinkvettit és – segítségével – utána a lányát. A fenébe is, eleget udvarolt neki, meg drága pénzen itatta, ötszillagos örmény meg francia konyakkal. Ideje lépni egyet. „Akkor hát vetkőzzek?” – kérdezte, as a matter of fact, Csinkvetti, és a szeme se rebbent. – Drágám, egyetlenem – lihegte Eizenstein, mert már a gondolattól is felizgult. – Micsoda kérdés! Már hogyan? – És hányini kezdte magáról lefelé a sok fölösleges ruhát.

De mint mondtuk, ehhez Csinkvettinek is épp kedve volt. Meg amúgy is be volt rúgva.

VIII.

Így kerültek tehát abba az ágyba, melyben elbeszélésünk kezdetén találtuk őket. Eizenstein elégedett volt. Csinkvetti végre-alahára a szeretője lett. Készülhet a következő lépésre. A gondolattól, hogy végül annak is sikerülnie kell, annyira begerjedt, hogy magához húzta a nőt, megcsókolta a nyakát, és rögtön szeretkezni kezdett vele még egyszer. Egy-két szokatlan figurával

is megpróbálkozott. Kiderült, hogy Csinkvetti különösen szereti, ha ő van felül, és ő irányít, miközben a kék elhomályosítja szemét, tüdeje zihál, s közben rövid sikkantások hagyják el a torkát. Neki ez a póz kellett, hogy elismerje: Eizenstein jó az ágyban. Jó volt ez neki is, bár nem volt szerelmes belé egy cseppet sem, és tudta, vagy csak gondolta, hogy a nő se őbelé, de hát így volt ez rendjén. Szép volt és kíváncsi ez az asszony, még alkoholizmusa ellenére is, bárki bármit is mond. Az egész város szeretne hentelegni vele egyet. S lám, ő megkapta. Csak kár, hogy iszik. Néha elég sokat. De végül is, ez az ő, Csinkvetti dolga, határozta el magában Eizenstein. S közben állandóan ott volt az a hátsó gondolat. Ő és Csinkvetti lánya. Már a gondolatától is csorgott a nyála. Csak tudná, hogyan.

Eizensteinnek valahogy mindig az az eset járt a fejében, amikor a részeg Csinkvetti olyan alaposan elpáholt a lányát. Először is szerette volna újra átélni azt a bizsergést, amit akkor érzett, és úgy gondolta, hogy utána valamilyen csalafintasággal a célját is elérheti, vagy legalább is közelebb jut hozzá. Valahogy úgy képzelte, hogy az anyai pofonok után ő majd meg tudja vigasztalni a kislányt. Aztán lassan levetkőzteti, és csókolni fogja érett, már egyáltalán nem kislányos mellét, simogatni fogja arcát, karját és combját, felizgatja őt, hisz már nem gyerek, és lefekteti szépen. Ha meg ellenkezne, hát úgy is jó. Akkor is kegyetlenül és könyörtelenül meghágja, mert hát mit is tudna tenni az a kis nyeszlett gyerek az ő, Eizenstein, százhusz kilójával szemben. Lenyomja őt az ágyra, vagy a padlóra, és védtelen sovány kis teste ott lesz majd hatalmas mancsai között. S aztán meghágja, kegyetlenül meghágja. Az ilyen és hasonló képek minduntalan megfordultak Eizenstein fejében. Ha ilyesmire gondolt, rögtön megmerevedett a fallosza, és ha nem volt kéznél Csinkvetti, segített magán néhány kézmozdulattal. Aztán egy tervet eszelt ki, hogy perverz víziói megvalósulhassanak. Próba szerencse – gondolta magában.

Első próbálkozásként azt mondta a már részeg Csinkvettinek, hogy a lánya meglopta. Valamelyik nap kitette az asztalra a bugyellárisát, mondotta Eizenstein, amikor keresgált magánál valamit, és hát ilyen szenilis vénember ő, elfelejtette visszatenni. Azt mondta, a pénztárcát a lánya visszaadta ugyan, de üresen, pedig volt benne még harminc vagy negyven rubel a fizetéséből, pontosan nem emlékszik. Az igazság az volt, hogy Eizenstein szándékosan az asztalon „felejtette” bugyellárisát, de csak tíz rubel volt benne, és a kislány másnap szólt neki és odaadta. Erre Eizenstein gavallérosan neki ajándékozta a tízest. Csinkvetti mogorván védelmezte a lányát. A kislány nem tolvaj, mondotta, nem úgy nevelte. Ha Eizenstein pénztárcájában nem volt pénz, amikor visszakapta,

akkor előtte sem volt pénz, és punctum, mérgelődött Csinkvetti. De nem volt biztos a dolgában, és gyanakodni kezdett. Mind a két személyre. Már csak azért is, mert Eizenstein meg azt mondta neki, hogy hagyja az egészet, nem érdekes. Nem múlik az élete azon a néhány rongyos rubelen.

IX.

Egy este, amikor megint csak együtt voltak, elég sokat ittak, aztán egy kis hancúrozásra is kedvük szottyant. Még az ágyban voltak, amikor hallották, hogy nyílik a bejárati ajtó. A kislány jött haza. Egy kicsit későn. Vagy negyedórával az engedélyezett idő után. Eizenstein újabb üveg vodkát bontott. Féldecis adagokat öntött, megitták, utána meg sört, kísérőnek. Szemük már ennek megfelelően csillogott. Eizenstein, a félig részeg embert játszva, megint felhozta „a lopást”. Arról beszélt, hogy azt bizony keményen meg kell torolni, mert az nem szép dolog. Ha ő, Eizenstein, lenne az apja a lánynak, mondta, ő előbb meztelenre vetkőztetné, és úgy vesszőzné meg. Mert a ruhán át, ahogy Csinkvetti szokta őt püfölni, nem is fáj. – Nem is tudtam, egyetlen szerelmem, hogy neked szadista hajlamaid is vannak – mondta Csinkvetti gúnyosan. A férfi mentegetőzni próbált. – Rendben van, mondta Csinkvetti, ha már velem nem tudsz igazán élvezni, megszerzem neked ezt az örömet. De csak azért, mert nekem is örömet okoz, ha örülni látlak. Szerelmem – tette hozzá Csinkvetti gúnyosan.

– Ó, dehogy, egyáltalán nem erről van szó, hanem az igazságról – próbált köntörfalazni Eizenstein. – Mindössze teoretice beszélek. És felteszem a kérdést: büntetést érdemel-e a lopás, vagy sem? Büntetünk-e, vagy hagyjuk a fenébe az egészet? Nekem úgy is jó. Ne okozz nekem örömet.

Csinkvetti kurtán, furán ránézett, megvetően elhúzta a száját, még fúj is egyet hozzá, de nem szólt semmit. Csak felkapta a vodkás üveget, magához szorította, mintha csak magának akarná az egészet, megtöltött félig egy vizes poharat, felhajtotta, prüsszkölt és fúj egyet, majd egy „pfuj, de utálatos” felkiáltással a poharat odatartotta Eizensteinnek, hogy töltsön már abból a sörből is kísérőnek. Aztán nyugodtan kiszállt az ágyból, magára kapta csiricsaré divatos pongyoláját, és kezébe vette a nádpálcát. Megvárta, míg lánya leteszi táskáját, leveti kabátját az előszobában, és belép a nagyszobába. Csinkvetti nem kérdezett semmit, csak kurtán ráfordult a lányára:

- Hol voltál? – Bálintéknál – válaszolt nyeglén a kislány.
- Vetkőzz.

– Mi? – kérdezte ijedten. – Mit csináljak?

– Nem vagy süket, jól hallottad. Vetkőzz le! – válaszolt Csinkvetti, és szeme már szikrákat szórt. – Mindent végy le magadról.

A kislány fogai összekoccantak, ám vetkőzni kezdett. Eizenstein meg bizseregni. Kezét bedugta nadrágzsebébe. A kombinét és a bugyit viszont már nem volt hajlandó levenni magáról a kislány az istennek sem. – Vedd le azt is – szólt rá keményen és dühös részegséggel az anyja.

– De mama, itt Eizenstein előtt? – próbált még ellenkezni és sírva fakadt.

– Ne pofázz – szólt rá Csinkvetti. – Eizenstein nem számít, tekintsd apádnak – mondotta gunyorosan és élesen, és rácsapott lányának karjára a rugalmas vesszővel. A gúny Eizensteinnek szólt, akiről kiderült immár egy s más, például, hogy egy kicsit ő is szadista, nemcsak a mama. És talán a pedofília sem áll távol tőle. A szép lányok, meg talán még a fiúcskák is érdeklik. Huncut gyerek ez az Eizenstein. No, mindegy, gondolta Csinkvetti, tegyük meg, amit látni szeretne. És ütött. Jó volt, hogy verhetett, megalázhathott valakit, mint ahogy őt is verte és megalázta ez a kurva, kibaszott élet. Szeretett verni. Mindegy, hogy miért, csak ütni, ütni és ütni, míg bele nem fárad a karja. A kislány felszisszent, kétszer is azt mondta, hogy „jaj-jaj, leveszek mindent, csak ne bánts.” Levette a kombinét, majd szipogva, de engedelmesen, kibujt bugyijából is. Csinkvetti meg szó nélkül püfölni kezdte karcsú szép, kissé olaszosan kreol nagylányos testét. Ütötte, ahol érte. Vastag piros hurkák keletkeztek az ütések helyén. De az anya most nem kiabált. Hangtalanul vert, mint egy hóhér. Mintha csak bemutatót tartana a szerinte helyes gyereknevelésből, és azért, hogy a férfi perverz szadista hajlamait kielégítse, mint ahogy ígérte. Eizenstein nézte, és, hogy csillapítsa izgalmát, sört ivott. A nádpálcasuhogás és a gyerek rimánkodása öt percig is eltartott.

A testmozgás alaposan kifárasztotta Csinkvettit. Miután a rugalmas vesszőt gondosan a sarokba állította, ránézett Eizensteinre, és jól látta, amit látni akart. A férfinak a szája félig nyitva volt a kéjtől és a gyönyörtől, és kicsordult rajta a nyála. Nem érezte, nem vette észre, és nem törölte lett. Majd kétszer-háromszor nagyokat nyelt. Nyilván gombóc keletkezett a torkában. Csinkvetti szóra sem méltatta. Utálta. Őt is, magát is, a lányát is, aki biztos olyan lesz, mint ő. Hülye ribanc! Odament az asztalhoz, és töltött magának egy nagy adag vodkát, megitta, és aztán a sörös üveget emelte szájához. Nagy kortyokban nyelte a sört. Letette az üveget. Lihegett, az ágyához ment, végignyúlt rajta, s mint aki jól végezte dolgát, percekben belül elaludt. Horkolt is hozzá a nagyon részegek csúnya horkolásával.

A kislány a saját agyán feküdt a sarokban, úgy, ahogy volt, meggyötört testtel és meztelenül a paplan alatt. Csendesen sírdogált, szípozott. Eizenstein odaült mellé, és simogatni kezdte a haját, csókolgatta az arcát és duruzsolt neki, mint ahogy azt képzeletben már nem egyszer megtette: – Semmi baj, kislányom, semmi baj. Anyád egy kicsit felöntött a garatra. Holnap már bántni fogja. Hiába mondtam neki, hogy neked adtam a pénzt. Azt mondta, hogy elloptad, és én csak mentegetni akarlak. Mert azt akarom, hogy ne bántson.

A kislány hirtelen felült az ágyán. A takaró lecsúszott válláról, már nőiesen nagy és kemény cicijéről. Nem törődött vele, nem rántotta vissza szégyenlősen a takarót. Keblét meztelenül hagyva ölelni és csókolni kezdte Eizensteint, ahol érte: a haját, az arcát, a homlokát, a száját. S miközben csókolta, szüntelenül azt suttogetta sírós kis hangján, hogy: Apuci, apuci, légy hozzám jó, ugye, az lesz? És ne engedd, hogy bántsanak. Szeressél engemet. Eizenstein visszacsókolta, s meglepetten tapasztalta, hogy a kislány teste forró, és reszket, majd még meglepettebben, hogy megfogja egyik kezét, s a mellére teszi, majd a fejét is húzni kezdi, szintúgy a melle felé, suttogetva: – Csókolj, igen, csókolj, te hatalmas szép ember. Úgy szeretlek. Szeretlek. Nem tudtad, nem láttad, nem vetted észre? – Reszketni kezdett izgalmában, s a kéjvágy forró tűzként járta át Eizenstein testét is. Erősen megszorította a kislány mellét, és ez már fájhatott neki, mert felszisszent, a másik kezével pedig két combja közé nyúlt. Lenyomta az ágyra nagy testének mind a százhusz kilójával, és szájával betapasztotta a száját, melyből készült kitörni a vágyakozás és a fájdalom keverékének sikolya. Az aktus tán egy fél percig sem tartott. A nagydarab ember kőkemény dorongja nem ütközött különösebb ellenállásba, de azért túl szűk és még egészen száraz volt neki a kislány testének lába köze, s ezért nehezen nyomult előre. De azért nyomult, és alig egy fél perc alatt el is érte a célját. Eizenstein csodálkozott is egy szemvillanásnyit, hogy áldozata már nem is szűz, pedig azt várta. „Nézd csak a kis csitrit. Hát erre meg mikor volt ideje? Jogos volt tehát a verés” – villant át agyán. Ám ez a tény nem érdekelte különösebben, sőt, valahol örült is annak, hogy nem kellett még szűzhártya-repesztéssel is bajlódnia, amikor már úgy érzi, hogy ott van fent a csúcson. És csakugyan: izgatottsága gyorsan elérte a tetőfokot, és csak másodpercekre volt szükség, hogy spriccelni kezdjen. Orgazmusa közben hörgött, mint a disznó a böllér kése alatt. Aztán nem erőlködött tovább. Visszavonult, és elnézte elégedetlen áldozatát, akinek még égett az egész teste, tűzpiros volt az arca, és lihegett. Szemében még ott a kielégítetlen vágy és a csodálkozás: ”Titkos szerelmétől csak ennyire tellett? Hát, ez nem volt egy nagy szám. A

két évvel felette járó iskolatársai jobban ki szokták őt elégíteni az asztalon, vagy a padlón, lent a laborban, ahová egyiküknek kulcsa is van. Ez a durva aktus azonban egyáltalán nem volt öröme. Micsoda alak. Vén és csúnya, és még rendesen kefélni sem tud. Mit lát benne az anyja?

Eizenstein kéjvágya a kielégülés után egy varázsütésre elmúlt. Az, amit látott: a szép fiatal, meztelen test itt előtte, a friss és ropogós husika, a könnyes kis pofika, a nagy barna csodálkozó, sejtelmes és szerelmeskedésre vágyó szemek már nem izgatták. Kielégült, és persze egy kicsit szégyellte is magát. Ő, Eizenstein, az ungvári Don Juan, a város bikája, fél perc alatt elévezett. Ejaculatio precox... Megszégyenült egy fruska előtt. Most már csak egy női testet látott a szép, üde és hamvas nagylányban, aki alig tizenhat éves, de már romlott gyümölcs, kis kurva. Pont olyan lesz, mint az anyja – gondolta. Ribanc, és inni fog. No, ebből neki elege van. Ő megjavul. Nem iszik, hisz úgysem szeret, és csak rendes barátnői lesznek. Mint Lenocska Káspárovics, például. Aki a legszebb színésznő és egyetemistalány Ungváron. Mindenki bukik rá, de az a lány csak őt meg az ő nagy és csodálatos rendezői tehetségét szereti. Ilyen nő kell neki. Ágyó, Csinkvetti és a lánya. Legyetek boldogok. De nélkülem. Ide nem jön többet sohasem.

X.

Eltelt egy év, talán több is egy kevéssel, s Eizenstein egy újabb premieren is túl volt. John Millington Synge *The Riders of the Sea* című darabját mutatták be sejtelmes és újszerű módon. Az egyetem angolszakosai fordították le Lenocska irányításával, aki perfekt tudott angolul. Jó volt a fordítás is. Volt benne ír mitológia, folklór és mélyen szántó antiklerikális filozófia is, no meg természetesen nyomor és nyomor a köbön, mert ugyebár, mi mást is lehet elvárni egy kapitalista burzsoá társadalomtól. Meg hát azért nem egészen úgy van az, hogy Eizenstein gondol egyet, és hopp, máris elővesz egy ír dekadens szerzőcskét. A császárnak (értsd: a szovjet cenzúrának) is meg kell adni, ami az övé. Tehát ezt, az elengedhetetlen nyomort a kapitalista társadalomban, kidomborítjuk, gyerekek, szóló a rendezői utasítás. Az orosz cím is sokatmondóan ezt sugallta: Mucsnyiki morja – A tenger mártírjai. Szóval a premier nagy siker volt, és most Eizenstein és társulata ünnepelt. A tükörteremben, persze. Mert ezt kívánta az illendőség. Van pezsgő, kaviár és vodka természetesen. Meg itt van Lenocska Káspárovics is mellette, aki nemcsak szép, és kefélni is jól kefélt, most már, hogy betörte, hanem tehetséges is. De még

mennyire az. Ha van esze, lelép innen, és Kijevbe vagy Moszkvába megy, ahol igazi ártyisztká is lehet belőle. Persze, ha sikerül valakivel felkaroltatni magát. Egy öregecske rendezővel, például. Lenocskának a Taganka az álma, vagy esetleg valami más, nem igazán számít. Moszkva nagy, és Kijev sem kicsi. No de egyelőre itt van vele, és élvezik a sikert. Ettek, ittak, dáridóztak. Aztán jött a műsor, az a nagyszerű programmá. Az akrobaták, a kígyó testű lány és Twist a Dilájlával. És Csinkvetti? Ő nem lépett színpadra. Eizenstein meg is kérdezte a pincértől, aki épp nekik töltögetett:

– Hát az Alla Porte del Sole hol maradt?

A pincér csodálkozva ránézett: – Ó, hát maga nem tudja? Pedig a fél Ungvár erről beszél. Már vagy két hónapja kimentek Izraelbe. Mind a hárman.

Eizenstein kerekre nyílt csodálkozó szemekkel nézett a pincérre:

– Izraelbe? Mind a hárman? Hogy, hogy?

– Igen – erősítette meg a pincér. – Csinkvetti, meg a lánya, meg a lányának a kisbabája. Neki is lett egy zabija valakitől. Mert hát, ugye, az alma nem esik messze a fájától – mondta, és barátságosan nevetett. Közben cinkos módon – Eizensteinnek egy pillanatig úgy tűnt – szinte mindent tudóan a szemébe nézett. Épp hogy csak nem kacsintott hozzá egyet. Vagy mégis megtette volna? Erre azonban Eizenstein már nem mert volna megesküdni.

PETRUSZ ÖCSI HAZATÉR

I.

Már megint hangosan kopogott valaki Engels utcai lakásom ajtaján. A csengőm ugyanis már egy ideje nem működött. Nem érdekelt, nem bántam. Mert ahányszor csak megszólalt, frászt kaptam, úgy berregett. Ezért inkább amellett döntöttem, hogy csak hadd kopogjon, aki bebocsátást óhajt. Egyébként ma már többen is kopogtak. Húsvét hétfő volt, s a fiúk, mármint azok, akik baráti körömhöz tartoztak, csak jöttek, egyenként és csoportostul, hogy el ne hervadjak, meglocsolni. Valaki alaposan megöntözött, míg másvalaki csak épphogy, mert úgy látszik, sajnálta a drága párizsi parfümöt egy volt falusi lányra pazarolni. Persze már jóval elmúlt öt óra, mikor az első szélesen vihogó hetyke kis legényeknek ajtót nyitottam. Mert hát Húsvét ide, vagy oda, ezen a napon is dolgozni kell a harcos ateisták eme szép országában. Nehogy mán csak ünnepeljünk. Hisz nincs is mit. Isten nincs, tudományosan bizonyított tény, ugye, mert lám Gagarin felszállt a világűrbe, oszt eggyel sem találkozott. És ha Isten nincs, akkor Krisztus sem létezett. Ergo, fel sem támadhatott. Ergo, akkor meg mit és kit ünnepeljen a világ? A tojást tojó nyuszikát? Minek? Dolgozzon csak a jónép, minél jobban teljesítse az öt éves tervet, és építse a még szebb jövőt. Ez kell neki, nem a feltámadás.

Ha már kopogtak, ajtót kellett nyitnom. Meg is tettem. És lám, ki állott ott a nyitott ajtóban ravasz vigyorral az arcán. Nem más, mint két kedves kollégám, öltönyben, nyakkendőben, Misi és Vili. Már keresztbe állt a szemük egy kissé, mert úgy látszik, nem én voltam az első, kit megöntöztek. Beléptek hát, és már az ajtóban elkezdték, hogy kiskertemben jártam, ibolyát találtam... Aztán elővettek egy hatalmas kölnis üveget, *Trojnoj Ogyekolon* volt benne, és a hajamra zúdították a felét. Visítottam is, ahogy ilyenkor dukál. Aztán meg büzlöttem, mint az ungvári nyilvános végé a gyaloghíd előtt. Pedig hát mondtam nekik azelőtt, hogy fiúk, ha locsolkodni jöttek, és ha mán egy rendes párizsi Chat Noirra nem telik, akkor se legyen az *Trojnoj*. Minimum *Krásznájá Moszkvá*,

értem? Persze-persze, mondták, világos. De hát mondani nekik valamit falra hányt borsó. Nos, srácok, mit isztok? Sört, bort, pálinkát és konyakot is, ebben a sorrendben, sütöttem el a szakállas Kárpáti Igaz Szós viccet, amellyel azonban náluk mindig sikert arattam. Mint most is. Hangosan hahotáztak, ha-ha, majd mondták is, hogy ó, semmit, de semmit, Eszter, aranyos vagy, kedves vagy, de igazán semmit az égvilágon, már eleget ettünk, ittunk. De ha netalántán akadna egy kevés, de nagyon kevés Izabella vagy Irsávszkaja ebben a szép lakásban, no, azt szívesen. Annak nem lehet ellenállni, ugye? Hát volt. Ismertem e két ördögfióka ízlését, és jó előre elspájkoltam két üveggel. Csak nekik. Persze, ha netalán épp nem lett volna ebből a két jófajta borocskából, jó lett volna bizonyára minden, ami A betűvel kezdődik: a sör, a bor, a pálinka. Végül is irodalmárok, sőt újságírók, sőt szovjet újságírók lettek volna ökelmek, és nem vénasszonyok. A múzsa csókja nélkül meg nem lehet alkotni, ugye? Le is ülünk egy kicsit, mondták, de csak a rend kedvéért, és aztán sietünk, mert sietünk. Még Katikát, Icukát és Szilvikét is meg kell locsolni, mert kiszáradnak, elhervadnak, ha-ha.

Úgy láttam, hogy a két srácnak igencsak ízlett a borom, mert lecövekeltek. Az egyik pohárral gurították le a torkukon a másik pohár után, ki nem fogytak a szóból, az egyik poént sütötték el a másik után. Nem bántam. Ültem és mosolyogtam, időnként rájuk szóltam, hogy ezt azért mégse. Kedveltem őket. Kedves, okos gyerek volt mindkettő, még akkor is, ha időnként bődületes marhaságot is tudtak mondani. Ám általában volt humorérzékük, szellemesek voltak, sokszor meg dühösek. Misi például cékla vörös ábrázattal megint Ballát, a főszerkesztőt kezdte szidni, ócsárolni, és mutatta, hogy rángatja csokor nyakkendőjét, ha dühös vagy ideges. Sokszor volt az. Lehurrogtam. Mondtam neki, hogy te, nincs elegend belőle a szerkesztőségben, ahogy piszkál, még itt is vele kell foglalkozni. De hát így meg úgy, mondta. Vili, a költő és a széplélek azonban megint búslakodott: nem és nem, azért sem fog többet egy sort se a papírra vetni, mert az, amit most kérnek tőle, az szar. A becsületes párttitkár, amint helyes útra terelgeti a tévelygőket. Mint a mi Miska bácsink. A derék élenjáró vas-munkás és Mariska, a szintén élenjáró fejőnő nagy tiszta szerelme minden szex nélkül, mert ebben a társadalomban a gyereket is a golya hozza. Amikor pedig ő szerelmes, mert fiatal és bohó, legszívesebben minden nőt, öregot és fiatalot, az ágyba dugna, és jól megdugna, aztán meg megénekelné. Meg aztán szeme is van neki, látja, mi folyik itten, ebben a hatalmas Szozuzában. Röhögni kell, mert csak akkor tudja az ember, hogy valami biztosan igaz, ha a TASZSZ cáfolja. Nem lőttünk le koreai utasszállító gépet, nincs Amerikában szovjet kém egy szál se. Már hogy lenne? Azt csak az imperialista háborús uszítók állítják. És

hát az író feladata, hogy ezt írja meg a jónépnek. Semmi mást. Neki viszont ele-
ge van ebből. Egy sor szocreál szépirodalmat sem hajlandó többet leírni, mert
már fizikailag is fáj. Mégél inkább a fizetéséből, ami persze lehetetlenség, de
juszt is megél. Legfeljebb fizetés előtt már nem lesz cigarettája meg Izabellája.
Enni sem muszáj minden nap. Na és! Állítólag a női kollégák még két hétig is
kibírják pia nélkül, és fogóznak is ráadásul. Nincs igazam?

De aztán mégis csak megszálta az ihlet, és szólott a következőképpen,
borral teli poharát a ködös ablak fénye felé tartva:

– Nézzétek csak ezt az Izabellát. Hát nem gyönyörű? Csillog, villog,
mintha csak rubintkő lenne. Pedig nem az. Poshadt fekete szőlő leve cukor-
ral megbabrálvá. Mindegy. A lényeg az, hogy szép, és akárcsak a Húsvét, a
Húsvét hétfő, mindig a Petrusz famíliát juttatja eszembe. Jaj, ne mondjátok,
hogy sohasem hallottatok Petruszékről. Hisz aki csak él és mozog, és számít
valamit Ungváron, az mind jól tudja, hogy kik is azok a Petruszék, mert híres,
nevezetes família az, kérem. Ja, hogy ti még csak ungváriak sem vagytok.
Pardon, bocsánat, elfelejtettem, hogy mindkettőtök csak „gyütment”. Az
egyikőtök gáti, a másik meg beregszászi. Na, mindegy. Engedelmetekkel
azonban elmondom, hogy kik és mik azok a Petruszék, és nekem miért
emlékezetesek. Egy kis városi műveltség nem fog megártani buksi fejeteknek,
mondta Vili, nagyképűségét a humor mögé rejtve, kortyintott poharából egy
nagyot, és belekezdett. Valami olyasmit mondani neki, hogy Vilikém, most ne,
sürget az idő, mert menni kell, meg ilyesmi, teljesen fölösleges lett volna. Vilit
leállítani, ha mesélni akart, nem volt lehetséges. Épp oly lehetetlen lett volna
ilyesmi, mint a tenger fenekére bugyit húzni, vagy a befőttés üvegbe hurrikánt
tárolni. Az ember beletörődött a sorsába, és hallgatta Vilit.

II.

– Petruszékkal akkor kerültünk szorosabb kapcsolatba – kezdte szőni elbeszé-
lésének fonalát Vili –, amikor apám nem volt idehaza. Hogy hol s merre járt, az
nem titok. Elvitték a felszabadítók 25 évi rabszolgamunkára a vorkutai szénbá-
nyába, fel oda északra, ahol az Aurora Borealis is ragyog. Hét év után engedték
szabadon azzal, hogy bocs, *izvinyitye*, az ítélet és a szénbánya kisebb tévedés
volt, baki, amit mi, becsületes kommunisták, beláttunk. De mi rendes emberek
vagyunk, a kommunisták mind azok, ugye, s ezért haza is engedünk téged a
feleségedhez, a gyerekeidhez, de azért priuszos maradsz, mert hát mégis csak
büntetésben ültél, ami nem semmi. Szóval röpké hét év után apám hazajött. Fia-

tal volt, még kibírta az Aurora Borealist. Igen ám, de amíg távol volt, anyám itt maradt egyedül négy rossz gyerekkel. Be rosszak voltunk, Istenem, be rosszak. Vég nélkül tudnék mesélni róla. S ráadásul éhesek, meg rongyosak, télen meg fáztunk. Úgyhogy szegény anyámnak volt gondja, baja velünk doszt. Enni kellett adni, ruházni kellett valahogy, könyv, füzet, iskolatáska, meg sok ilyen apró gondja akadt szegénynek. Na és fel is kellett valahogy nevelnie. Nehogy mán csavargó, betörő, széltoló, hazug ember legyen belőlünk. Szóval volt, ahogy volt. De talán sehogy sem lett volna, ha az Isten, no meg – ahogy jó anyánk mondta – a jó emberek nem segítenek. De jó ember mindenütt van. Mint ahogy rossz is. Ilyen jó emberek voltak a Petruszék is. Margit néni és Pista bácsi. Pista bácsi, a családfeje, tanár, sőt igazgató is volt valamikor a kereskedelmi iskolában, az ucsiban, ahogy mi ungváriak neveztük. Margit néni pedig anyám valami rokona is volt, másod-, vagy talán harmadfokon. Nem emlékszem. És volt két fiuk, a Laci meg az Öcsi. Nos, a Petruszék embersége meg abban nyilvánult meg, hogy mi négyen, három kistestvérem meg én, akkor mehettünk hozzájuk, amikor csak akartunk, és azt csinálhattuk náluk, amit csak akartunk. Talán csak a házat felgyújtani volt tilos. Szép nagy házuk volt Petruszéknak, sok szép szobával, meg szép nagy kertjük, tele gyümölccsel. Almával, körtével, cseresznyével, szilvával, sőt még szőlővel is, amit aztán pusztíthattunk kedvünkre. Meg volt nekünk engedve. Pista bácsi rendszerint nagy öblös karosszékében üldögélt, amit mi csak bőrfotelnek neveztünk, és melyet Pista bácsi valószínűleg még az ő szüleitől, vagy éppen nagyszüleitől örökölt. Mindig egy nagyon vastag könyvet olvasott, lexikon lehetett, és néha-néha szemüvege felett ránk nézett szemrehányóan, ha már megint rosszkodtunk, hangoskodtunk. Akkor se igen mondott semmit, legföljebb csak annyit, hogy “lesztek mán csöndben”, de azt sem haragosan vagy hangosan, hanem csak úgy, félhangon, mint amikor a macskájának mondja valaki, hogy sicc, menj innen, miközben szemében vidámság csillogott. Margit néni meg, akinek a szája sarkában állandóan cigaretta fityegett, először is olyan szakács volt, hogy no. Amit ő készített, a szép vastag töltött káposzta tejföllel, a tepertős túrós csusza, a gyöngyszínű sárga húsleves hosszú levestész-tával, tele zöldséggel és egész csirkecombokkal, a legkülönbözőbb formájú és ízű édes sütemény, meg a nagyobb ünnepek, a Karácsony és Húsvét, valamint Pista bácsi – de csak Pista bácsi – névnapja, illetve születésnapja alkalmából készített habos torta, az mind felülmúlhatatlan volt. Azóta se ettem finomabbat sehol. S e tekintetben a Húsvét hétfők különösen emlékeztetések maradtak.

A Húsvét hétfők előtt ugyanis Pista bácsi sohase feledkezett meg arról, hogy nekünk kiadja az ukázt: ”No, csibészek, aztán Húsvétkor itt lenni, és

Margit nénit alaposan meglocsolni kölnivel. Mert, ha ő nekem idő előtt elhervad, ne is lássam többet a pofátokat, csibészek, egyiknek sem.” Ezt úgy mondta, mint betévedt vándornak, és mintha csak nem is lábatlankodtunk volna náluk szinte minden nap. Hát persze, hogy elmentünk, már hogyan mentünk volna el. Meg is locsoltuk Margit nénit, ahogy kell, a mi vízzel hígított (hogy több legyen) kölninkkel. És aztán kaptunk hímes tojást, ehetünk sonkát tormával és céklával, tömhetjük magunkba a sok finom süteményt és tortát, és szódavizet is annyit kaptunk málnasziruppal, amennyi csak belénk fért. És még mielőtt elmentünk volna, Pista bácsi pénzt dugott a zsebünkbe, mert hát olyan szépen szavaltuk a kiskertemben jártam című műremeket, hogy ő szinte könnyezett. De aztán a Margit néni meg ne tudja, mondta kacsintva, amikor a pénzt „titokban” a zsebünkbe dugta. Ezt a pénzt aztán mindig odaadtunk anyáknak, aki tapsolt örömeiben, hogy pénze is, meg sok ilyen jó gyereke is van, akik mozi vagy fagyalt helyett inkább hazaadják a nehezen megkeresett kopekeket.

Ami a két Petrusz fiút illeti, úgy többé-kevésbé haverok is voltunk, már amennyire négy kis srác egyrészt és két nagyfiú közt másrészt haverkodásról lehet beszélni. Mert hát ők csak oktattak, tanítottak bennünket arra vonatkozóan, hogy kell, és mint kell élni ebben az új és szép világban, fitogtatva felsőbbrendűségüket. Egyébként azok is voltak, felsőbbrendűek, a mi szemünkben. Először is, már igazi nagy fiúk voltak, tíz, vagy talán több évvel is idősebbek, meg aztán apjuk is volt, nemcsak anyjuk, és hát gazdagok voltak, egyáltalán nem olyan csórók, mint mi. Így hát természetesen minden alapjuk és joguk megvolt ahhoz, hogy arról prédikáljanak nekünk, kis butáknak, hogy mennyire fontos, talán mindennél fontosabb az embernek az erős akarat és az erős fizikum. *Mens sana in corpore sano*, mondogatták, és mivel nem értettük, hát még jobban felnéztünk rájuk. Így amikor Laci azt mondta, hogy nézzétek meg, milyen nagy tudós és professzor lesz belőlem, elhittük neki, sőt bizonyosak voltunk benne, hogy az lesz. Öcsi viszont azt hajtogatta, hogy neki bizony esze ágában sincs egy irodában vagy valami ilyesmiben megposhadni, és Lacival ellentétben ő a kalandos életet részesíti előnyben. Ezért, majd meglátjuk, ő hős és bátor katonatiszt lesz, aki majd a tábornokságig viszi. De az is lehet, hogy az Északi vagy a Déli sark kutatója lesz, még eldönti. Természetesen mindezt neki is elhittük, hogy úgy is lesz, és őt is épp úgy tiszteltük, csodáltuk, mint Lacit. A két Petrusz fiú szava az isteni kinyilatkoztatásnál is több volt számunkra. Laci egyébként az lett, ami lenni akart. Professzor, az egyetem rektorhelyettese, és vagy 150 kiló. Lakása előtt állandóan állt egy fekete Volga sofőrrel, hogy ide, vagy amoda vigye. Az egyetemre, az obkomba, pártgyűlésre, meg ki tudja, még

hová. Minden más tekintetben, mondták az emberek, egy nagy rakás szar lett belőle, mely messziről bűzlik. Szüleit megtagadta, hogy nagy ember lehessen. Mert hát gyógyíthatatlan kispolgári burzsoák, templomba is járnak, Istenben hisznek, nahát! Öccsét is megtagadta, mert az meg... Nos, várjunk, mert hát épp róla szól majd a történet, mondta Vili, amint poharát újratöltötte. Színültig. – Nem fog megártani? – kérdeztem tőle egy kicsi aggódva. – Az Izabella, nekem? Soha. Kinek nézel? – mondta Vili, és folytatta.

III.

– Aztán valahogy elmúlt a Petrusz korszak is az életünkben. Történelmileg így alakult, ahogy egy híres ember mondta, vagy valami ilyesmi. Évekig nem láttuk egymást, meg hallani is alig hallottunk valamit egymásról. S amikor megint összefutottam egy Petrusszal, évekkel később, az Öcsi volt. A szülei, az aranyos Pista bácsi és a még aranyosabb Margit néni, már nem éltek. Laci pedig, amint már említettem, olyan magasan állt felettünk, mint a Notre Dame de Sion Budapest és a pénztárcák felett. Egyszerű halandó számára elérhetetlen magasságban. Öcsit illetően voltak városi pletykák ugyan, olyasmik, hogy katonatiszt lett, és valahol jó messze szolgál a kínai határnál, vagy Kukutyinban, ebben a hatalmas mamutbirodalomban, de részleteket nem tudtunk. Nem is nagyon érdekeltek, mert hát az embernek van saját baja, gondja is éppen elég. Közlebbit akkor tudtam meg róla, amikor személyesen is összetalálkoztunk ismét, már itt Ungváron. A korzón futottunk össze, ami nem volt nehéz, hisz ott minden épkézláb ember, aki e városból való, megfordul egyszer-kétszer. Mert ha itt látni akarsz valakit, akkor menj ki a korzóra. Tulajdonképpen rossz szul mondom, ha azt mondom, hogy összefutottunk. Ugyanis idővel, amint végig mentem a korzón, mindig is észrevettem, hogy Öcsi fel és alá sétálgat a főutcán, s időnként, úgy látszik, amint megszomjazik, bekukkant az utca közepén levő borozóba, a Szkálába. Jó erős kárpátaljai borokat mérnek ott a helyi piásoknak. Izabellát meg Irsavszkáját. Hisz tudjátok, hol van. Nemegyszer mi is benézegetünk ám oda. Főként akkor, amikor már annyira hiányzik a Múzs csókja. Így hát Öcsi megint csak közismert figura lett a városban, s „az állandóan korzózó Petrusz” nevet kapta. Persze tudták róla azt is, hogy nyugdíjból él, leszálalékolták ezért meg azért, tehát van ideje böven. S akkor meg miért ne sétálna. Csak kell csinálni az embernek valamit az után is, hogy beüt a krach. Egyesek, ha ez történik velük, elmennek horgászni az Ungra, a Kalap vagy Nevicke alá, mások elkezdenek bélyeget gyűjteni, kártyázni vagy sakkozni,

mások pedig a híres nevezetes ungvári kocsmákat, és főként a Szkálát járják majd rendületlenül, le is gurítanak a torkukon valamicskét. Kinek mi köze hozzá? Mi van, ha kocsmázik valaki? Kocsmázzon. Csak utána ne hadonásson az öklével, ne törjön, zúzzon, ne okádjon a padlóra, és ne aludjon el az aszfalton, mert akkor beviszik a vitrezvilókába, amit minden épeszű ember el akar kerülni, mert az már k..., azaz roppant kellemetlen. És szégyen. De hát Öcsi nem volt olyan, akit a vitrezvilókába kellett vinni. Ha esetleg és történetesen többet is ivott a kelleténél, hát dülöngélt kissé, de azért megmaradt úriembernek. Neki még volt gyerekszobája. Csak korzózott tovább, szája szegletében, mint édesanyjának, Margit néninek, egy erős Pamír vagy Verhovina cigaretta füstszűrő nélkül, büdös, mint az isten nyila, vagy inkább, mint az orosz katonai mahorka, és mély főhajtással köszöngtetett jobbra, balra az ismerősöknek. Nekem is, ha találkoztunk.

– Aztán mégis csak felelevenítettük régi „barátságunkat”. Történt egyszer, hogy megállított a korzón, amint épp a szerkesztőségbe siettem. Siettem, persze, mert mindig siettem, de jól emlékszem, hogy dolgom az nem volt semmi. Szóval, megállított az Öcsi, és azt mondja: „Gyere, igyunk meg egy Izabellát.” Ó, köszönöm, mondom neki, ma nem ihatok, mert még dolgoznom kell. „Hát ki mondja, hogy te is igyál, ha nem tudsz? – válaszolta – Elég, ha fizetsz. Mert, tudod, otthon maradt a bukszám, és ma még egy kortyot sem ittam.” Nos, ez utóbbi állításában erősen kételkedtem, mert hát érezni lehetett a lehetétén, hogy minimum egy-két feles, no meg több pohár Izabella, már biztos lecsúszott a gégején reggel hat óra óta, amikor is a Szkála megnyitja kapuit az ott sorban álló és a nyitásra váró ungvári álkások előtt, hogy gyógyulhassanak. És gondoltam, lerázom. De aztán eszembe jutott Margit néni, Pista bácsi, a töltöttkáposzta-hegyek, amit ott fogyasztottunk el mi, éhes gyerekek, csámcsogva, hogy az állunkról is csöpögött a zsír, a sok finom süti, gyümölcs, meg pénz, amit Pista bácsi dugott a zsebünkbe a locsolkodásért, amikor otthon még száraz kenyér se igen volt. Elszégyelltem magam, és mondtam az Öcsinek, jó, szívesen. Felcsillant erre a szeme. Igencsak szomjas lehetett szegény, fizetni meg, úgy látszik, már senki sem akart neki. Meg hát, hogy ne hazudjak, nem is bántam, hogy ihatok vele, és válthatunk egy-két szót. Mindig is kedveltem őt. Jó társalgó volt, szellemes és vicces, nem mutogatta lelki sebeit, nem panaszkodott. Hát Istenem, iszik. És ki nem ebben a rohadt országban?

Aztán többször is „meghívt” imígyen, hogy „gyere és igyál meg velem valamit”, s én legtöbbször el is fogadtam szívélyes invitálását. S így megtudtam apránként, mert elmondta, hogy miért nem sikerült neki is, mint báty-

jának, annak a szerencsemalac rakás szarnak, a lottó ötös, és hogy történt, hogy nem lett hadseregtábornok, vagy sarkkutató, amikor pedig az akart lenni. És ne gondoljam, hogy gyenge volt az akarata, vagy a teste. Erős és izmos volt bizony mindkettő. *Mens sana in corpore sano*. Ugye emlékszem? Igen, csakugyan, mondta, bátor, hős szovjet katona akart lenni, aki – akárcsak egy új Alekszandr Matroszov – életét is kész feláldozni, ha kell, a szovjet hazáért. És lám, haver, mondta, az Isten majdhogynem teljesítette is ezt az óhajomat. Alighogy Moszkvában befejeztem a tiszti főiskolát, rögtön küldtek is Koreába. Akkoriban, tudod, volt ott egy kis csetepaté a déliek meg az északiak közt. Olyan aprócska kis csetepaté, semmi komoly. Húsz- vagy harmincezer halott és sebesült egy-egy oldalon. Talán valamivel több, de mit számít. Bagatell, nem volt ez világháború. Két szememmel láttam, és meg is sebesültem. Egyszer, tudod, a szakasszal épp járőröztünk egy olyan dombos, sziklás terepen, amikor az ellenség ránk támadott. A piszkos disznók. Semmi sztoj vagy hands up, semmi. Csak bumm, robbant egy kézigránát, és aztán hallom ám, hogy tra-ta-ta, tra-ta-ta, kezdi köpködni az ölmet egy géppuska a szikla mögül, a szakasztól balra. S aztán jött jobbról is a tra-ta-ta. Hullottunk, mint a legyek. Én meg csak érzek egy ütést a mellemen, és elsötétült a világ. Kaptam egy tüdőlövést, haver. Akarod látni, haver?

Nem várta meg, míg azt mondom, hogy nem vagy igen, hanem csak felgyűrte ingét elől és hátul és mutatta. Két seb, elől egy lyuk, egy mélyedés a mellén, hátul meg egy hosszú vágás a jobb lapocka alatt, ahol a golyót és a fél tüdejét távolította el a sebész kése Öcsinek. Néhány borozgató kartárs kíváncsian szemlélt: csak nem akarunk itt verekedni? De azért megúsztam, folytatta Öcsi. Anyám jól imádkozott. Nem haltam bele, pedig a tüdőlövés általában, tízből kilenc, halálos. A vér előnti a tüdőt, és megfulladsz, mert nem kapsz levegőt. Vlagyivosztkban sebesültszállító vonatra tettek, a vonat hosszú volt és tele sebesültekkel, és irány Leningrád. Hogy miért éppen Leningrád, máig sem tudom. Katonai titok, vagy ki tudja. Azok a srácok, akik útközben elpatkoltak, egy másik vonatra lettek téve, és haza lettek szállítva apákhoz, anyákhoz, arákhoz, kinek miye volt. *RIP, Requiescat in pace*, bajtársaim, szegény fiúk.

IV.

– Leningrádban – mesélte tovább Öcsi – volt egy katonakórház, állítólag titkos volt az is, ahol megműtöttek. A sebésznek, aki feldarabolt majd összerakott, Zsorzs Iszakijevics Rot volt a neve, s olyan 35-40 éves lehetett, akit csak

ZsJORÁnak hívtak a kollégái enyhe odesszai kiejtése miatt, amikor is a zsé és az es után egy kis jé is hallható, magánhangzók előtt. Tulajdonképpen csak egy csúnya kis odesszai izraelita volt a ZsJorá, de a kórházban ő volt az Isten. Egyébként termetre nem is volt kicsi. Éppen ellenkezőleg. Hosszú volt, mármint magas, és nyakigláb. Keskeny, vékony arcából szürke kis disznószemek kandikáltak ki kíváncsian a világba, jó nagy orra és húsos szája volt, alsó ajkát meg állandóan harapdálta. Víziteknél a nehezebb eseteket jelentő betegnek általában az egyik vállára tette a kezét, keskeny, hosszú ujjai voltak, mint a zongoristáknak, mélyen és komolyan a szemébe nézett, ám majdhogynem vidáman kérdezte: „*Nu, kák gyelá, brát?*” Csak nem akarsz itthagyni bennünket? Kicsit korai lenne, nem? És miután megműtötte az ipsét, az biztos, hogy életben maradt. Velem is ezt tette. Az egyik vállamra tette a kezét, és a következőket mondta a ZsJorá: „Nocsak-nocsak, te is menni akarsz? Korán van kissé, nem? Azt hiszem azonban, hogy tévedni tetszik, hadnagy elvtársam. Zsity bugyes. Élni fogsz.” Igen, nem hazudok, ő volt az Atyaúrستن egy személyben. S amikor utoljára vizsgált meg, s aztán kiírtak, azt mondta: „Nos, hadnagy elvtársam, mit mondtam? Nyolcvan éves korodban fogsz meghalni, *ot szifiliszá. Ponyimájés? Szifiliszben.*” És hogy ilyen csúnyát mondott, elfutotta a könny a szememet. Merthogy ettől a csúnya, nagyorrú, húsos szájú odesszai embertől kaptam egy apró kis ajándékot. Igen, egy egészen aprócskát, szóra sem érdemeset, ami nem volt más, mint a nyamvadt kis szaros életem. Nem tudom, mi ütött belém, de hirtelen és ösztönösen lehajoltam, és kezét csókoltam neki. Valahogy épp az egyik hosszú csontos zongorista ujját csókoltam meg. A doki elpirult, mint egy szűz kislány, elkapta a kezét, és majdnem megölt apró kis disznó szemeivel, melyek most szikráztak a haragtól. De aztán csak megveregette a vállamat, és nem szólt semmit.

Hát igen, a kórház, a betegszoba – mondta Petrusz Öcsi és hörpintett egyet borából, füstöt inhalált, majd engedett ki orrán, száján, köhögött, és folytatta. – Bizony-bizony, alaposan megváltoztatta életemet. Amíg ott feküdtem, és szinte mozdulni se tudtam, a kis bájos nővérek úgy repdestek körülöttem, mint a méhecskék. Zümmögtek és csicseregtek, és be szépek voltak mind. Olyan szépek, de olyan szépek, hogy szinte elolvadtam a gyönyörűségtől. Hisz tudod, haver, hogy szokott ez lenni. Voltál már kórházban, mint beteg, nem? Akkor tudod. Ott fekszel betegen, kiszolgáltatva, tehetetlenül, de lám, mégse vagy egészen tehetetlen, mert ott vannak melletted ezek a nővérek, ezek a gyönyörű, kíváncsian, kemény húsu, rugalmas mellű fiatal nők, akik a homlokra teszik a kezüket, megigazítják a párnádat, és mosolyogva kérdezik, hogy ugye, ma már sokkal jobban van a beteg, nem igaz? És erre szíved megtelik

melegséggel, elönti a hála, mert ugyebár itt vagy te, elesetten, sebesülten, bekötözve, elfelejtve, és valamelyik testrészed, kint vagy bent, mindegy, hiányzik. De mégsem vagy egészen elesett, mert van valaki, aki törődik veled. S ez olyan jó. Hát persze, hogy lángra lobbansz, mint a száraz avar az erdőben, ha villám csap belé. Hogyne lobbannál lángra? Aztán meg, tudod, világeletemben nagy Hemingway rajongó voltam, s a Búcsú a fegyverektől című regényét különösen szerettem. Ugye, te is olvastad, haver? Mert ha nem, szóba se állok veled többé, még ha hűsz Izabellát is fizetsz soron kívül. Szóval, mint Hemingwaynél, én vagyok Henry hadnagy, képzelődtem, fekszek a kórteremben, s van ott mellett egy Catherine Barkley, és hát természetesen, mi mást is tehetnénk egy ilyen szituációban? Egymásba szeretünk, mint egy nagyágyú. Hát nem csodálatos? És hát mellettem is volt egy ilyen csodálatos nőszemély. Kérdeztem, mi a neve. Közel hajolt hozzám, egészen közel, s a fülembe súgta édes szájával, ámbraillatú lehetetével, hogy Léna. *Menyá závut Lyená,* duruzsolta. S aztán kedvesen megismogatta a homlokomat, megnézte, nincs-e lázam, megigazította a párnámat és elment. Elment, és én elkezdtem ragozni a nevét. Léna, Lénácska, kicsi Léna. Nem láttam még hozzá foghatót soha, döntöttem el magamban. Égett a szívem, mint egy máglya. Itt volt a csoda. A nagybetűs Szerelem.

Hogy Léna mennyire szerethetett, azt azért józan eszemmel, amikor nem fogott el egészen a révület, el tudtam képzelni. Tisztában voltam azzal, hogy nem jelenthettem többet neki, mint egy beteget, akivel munkaköri kötelességre törődni. Csak ennyit, és nem többet. Ugyanis hogy lehet egy olyan embert szeretni, mint amilyen én voltam akkor. Úgy néztem ki, mint maga a halál. Csupa csont és bőr, no és volt egy fél tudóm, a másik fél kidobva, disznóknak eledeliül. Arcom beesett és sárga, testem mosdatlan és bűdös, rajta a hagyományos fekete-fehér csíkos kórházi koszos köpeny. Egy horrorfilmben biztosan jól mutatnék, gondoltam. Tudtam azt jól, hogy nincs nő, aki egy ilyen emberi ronszba beleszerethet, hacsak nincsenek egészen fura és perverz hajlamai. Ráadásul egy ilyen nő, egy ilyen igazi szépség, kék és elképesztően tutajos szemű, hosszú szőke hajú, karcsú és izmos, mint egy atléta. Nemcsak nő volt ez a Léna, hanem egy telivér kanca is egyben, és ó, boldog férfiember, aki egyszer majd megülheti. Természetesen az nem én leszek. Hogy is lehetnék? Kinek kellek így? Ne légy nevetséges, Öcsi, mondtam magamnak, felejtsd el inkább ezt a Lénát, felejtsd el, mondtam ezt, amikor rá gondoltam. És hogy milyen gyakran gondoltam rá, azt kérdezni sem kell. Mert a „gyakran” az nem szó, a „mindig”, igen, a „mindig” volt a helyes. Mert hát állandóan rá gondoltam, éjjel is, nappal is. És hogy hogyan? Mindenféleképpen. Szexuális képzelődéseimnek állandó

tárgya lett a Léna, s elkövettem vele mindent, amit csak ki tudtam gondolni. Például, „nem szeretsz?“, kérdem én tőle, s máris válaszoltam is a kérdésre én magam. „Nem baj, ne is törődj vele, mert én úgyis szeretlek, és úgyis az enyém leszel, akár akarod, akár nem. – mondtam neki – És most megbüntetlek azért, mert nem szeretsz.” S akkor durván megragadtam, képzeletemben persze, és mint egy kecskét szokás a nyakánál oda kötöttem egy fához, mely történetesen épp egy virágzó vadcseresznyefa volt egy napsütötte réten, valahol fent a Kárpátokban, ahol egykor annyit túráztam osztálytársaimmal. Szóval odakötöttem. „És most – mondom neki fenyegetően – olyat teszek, hogy...” S aztán durván, mint az amerikai cowboy filmekben a fő gonosz, letéptem róla hófehér nővére uniformisát, melyet állandóan viselt a kórtermekben, majd mindent, ami alatta volt. A kombinét, a melltartót, és végül a bugyit. S ott állt ő, Léna, anyaszült meztelenül a fához kötözve, szemében a rémület, és reszketett félelmében, mert tudta, mi következik. Ilyen és ehhez hasonló képek állandóan gyötörtek, olyannyira, hogy nem is bírtam tovább, és meggyóntam Lénának. Elmondtam, hogy csak rá tudok gondolni, semmi és senki másra. És, hogy tudja meg, mivel nem reménykedek, hogy valaha is az enyém lesz, letépem magamról a kötéseket, és elvérzek, mint egy disznó. Ugyanakkor, mondtam, minek kötést itt letépdetni, amikor a reménytelenségtől és az állandó képzelődéstől, melyet mindig önkielégítés követ, már olyan gyenge vagyok, hogy úgyis hamarosan meghalok? Léna meghallgatott, bosszúsán ráncolta a szemöldökét, és azt mondta: „Durák! Inkább azon járjon az eszed, hogy mielőbb kikerülj innen.” Ebből láttam, hogy nem vagyok én neki más, mint a többi itt lábadozó beteg: munkahelyi ártalom.

Aztán akár hiszed, akár nem, felgyógyultam. Nem téptem le a kötéseimet, és az állandó Léna csábképek, melyek aztán rendesen arra ösztönöztek, hogy ki is elégítem magam, nem akadályoztak meg abban, hogy talpra álljak. Hiába, no, az erős szervezet, a *mens sana in corpore sano*, győzedelmeskedet. Persze a katonáskodás véget ért, leszereltek, és azt mondták, mehetek arra, amerre a két szemem lát, de segítenek elhelyezkedni, munkát találni, ha akarom, bárhol a Szojuzában, mert én a haza hőse vagyok, veterán. Először haza akartam menni, Ungvárra. De aztán úgy döntöttem, hogy egye fene, és próba szerencse, megkérem a Léna kezét. Legfeljebb visszautasít, és ha visszautasít, akkor hazamegyek. Így hát megkértem. Léna meg azt mondta, hogy *hárásó*, miért ne. Ideje, hogy férjhez menjek, mert már közeledik a huszonöt, s egy vénasszonyt majd senki sem fog feleségül venni. Olyan boldog voltam, de olyan, hogy el se hiszed. Ráadásul kiderült, hogy Lénának lakása is van Leningrádban, szép nagy kétszobás panel, méghozzá erkéllyel, egy modern lakótelepen, valahol a

Vaszilevszkij osztrov környékén, egészen a központban. Kiderült továbbá az is, ami először meglepett kissé, hogy Lénának már volt egy három éves gyermeke is, egy szőzi kis aranyos kislány, előző házasságából. „És ki volt a férjed?” – kérdeztem, de Lénának nem volt több mondanivalója ezzel kapcsolatban. „Fontos ez?” – kérdezte. Én meg azt mondtam, hogy nem, miért is lenne fontos. Az a fontos, hogy szeressük egymást, a többi meg... majd lesz valahogy. Jó, hogy élek, méghozzá egy szép nagyvárosban, észak Velencéjében, azt mondják, mely egy kicsit nekem hideg, meg hosszú a tél is, de szép. És van lakásom, feleségem, és – bár ez nem volt beprogramozva – gyermekem is. Ez már azért is jó, mondtam Lénának, mert nem kell egy közöset is összehozni. Léna helyeselt. Egy is épp elég, mondta. A mai világban.

A szerencsesorozat aztán folytatódott. Két hónap alatt munkát is sikerült találnom, mivel a tisztí főiskolán villamosmérnöki képesítést is kaptam. Valaki szólt Lénának, Léna meg nekem, hogy az egyetem fizika tanszékének egyik laboratóriumában van üresedés, úgyhogy ugorjak csak be és érdeklődjek. Azonnal felvettek. S a munkám sem volt nehéz. Holmi berendezéseket kellett szemmel tartanom, és szükség esetén megjavítanom. A kollégák is nagyszerű emberek voltak. Barátságosak, segítőkészek, tréfás kedvűek. Csak egy valami volt a bökkenő. Az is csak az elején. Meg is mondom, hogy mi. A fizetés. Pontosabban a fizetési napok. És pedig azért, mert havonta kétszer, amikor is előleget, ávánst, illetve fizetést kaptunk, íratlan törvény volt, szinte kötelező, hogy kirúgjunk a hámból, azaz tartsunk egy szabántujt, ahogy a kollégák mondták. Ez azt jelentette, hogy vodkát és sört kellett hozni, jó sokat, meg harapnivalót, rendszerint ruszlit, kolbászt, szalonnát, ecetes uborkát, és berúgtunk. Vagy nem vettünk semmit, hanem elmentünk egy zákuszcsnájába, ami nem volt más, mint egy kocsmá, és ott rúgtunk be. Mindig berúgtunk, mert ha elkezdünk piálni, nem hagytuk abba, míg valamelyikünk össze nem esett, mint egy colstok. Ez volt a szokás, nem volt mit tenni ellene. Én meg még fiatal voltam, alig múltam huszonnégy, és nem volt tapasztalatom. Jó-jó, nem azt akarom mondani, hogy sohasem ittam, azt itt, ebben az országban nem lehet, de nem túl sokat, és nem túl gyakran. A kollégák már tapasztalt vén álkások voltak, és kiröhögtek, ha én még egy jelentéktelen kis vizespohár vodkát se tudtam úgy benyesni, mint ők. Hát te férfi vagy, *muzs-scsína*, egyáltalán, vagy bába, vén-asszony? Vágd be, mint szél a budiajtót, s igyál utána egy kis krepákot, vagy sört kísérőnek. Vagy bort, az is jó, mondták, és én úgy tettem. Megszoktam, és a házasságomnak nyilván nem tett jót, hogy rászoktam. Viszont hazudnék, ha azt mondanám, hogy nem esett jól. Jólesett, és segített felejtetni. Elsősorban

azt, amit nehezen tudtam. Azt a nyavalyás, bűdös háborút, ott Koreában, ahol átlótték a tudómet, és úgy véreztem, hogy majdnem elpatkoltam ott helyben, bajtársaimat, akikkel valamikor együtt tanultunk, vettünk részt kiképzésben, futkostunk a lányok után, s aztán elestek ütközetben. Látom őket, szinte kezemmel tapintom, a fiatal srácokat, tiszteket és katonákat, amint fekszenek a csatamezőn, s ordítanak vérfagyasztóan, hogy vigyük ki innen őket, ne hagyjuk őket így megdöglenni, s közben próbálják visszatuszkolni beleiket oda, ahonnan kiestek. S egyik állandó rémálmom volt, hogy egy öreg, cowboykalapos amerikai katonával játszunk bújócskát a hegyekben, kezemben géppuska, s az ő kezében is géppuska, és tudjuk, hogy a másik mindjárt felbukkan és löni fog, illetve biztos le fog löni. S lám, már itt is van, emeli a fegyvert, meghúzza a ravaszt, a csőből lángok csapnak ki, és... felébredek, hideg verítékben fürdök tetőtől talpig. Nos, ha berúgtam, utána mindig mélyen aludtam, és nem jöttek elő ezek a rémálmok. Csak később – mondta még Öcsi, és poharát fenéig ürítette.

– Most akkor a házasságomról is kell mondanom néhány szót. – folytatta – Tulajdonképpen sima volt, nem voltak különösebb gondok. Az egyiket már említettem, ami a pia volt. Léna természetesen nem szerette, ha spiccesen, részegen, vagy, ahogy ő szokta mondogatni, robotpilóta segítségével tudtam csak hazajönni. Melyik asszony szereti? Egyik sem. Mindig csinált egy kis patáliát, ha berúgtam. Leszidott és kiabált, hogy részeges disznó vagyok, és hogy rögtön másnap beadja a válópert, és hogy utálja a részegeseket, mert már volt egyszer szerencséje, és a többi, és a többi, hisz tudod. Másnap persze, amikor a szokásos hasogató fejfájásra ébredtem a vodkától meg a sörtől, illetve attól, hogy kevertem, és erősen másnapos voltam, akkor letérdeltem Léna elé, és bocsánatáért esedeztem, mondván, hogy soha de soha többé. Persze aztán jött megint a fizetés, és én megint ittam. Azt is mondtam már, hogy miért. A háború meg minden. Ha másra nem is volt jó, legalább arra, hogy enyhítse lelki bajaimat. No, és a szégyent amiatt, hogy iszok. És hogy ne szégyelljem magam, inni kellett. Ördögi kör ez, komám, higgyl nekem.

Minden más tekintetben Léna maga volt a tökély. Végtelenül pedáns volt, főzni is tudott, orosz nőknél ez ritkaság, és rendet tartott. Ing és nadrág mindig vasalva, a cipőm is ragyogott mindig, mint Salamon töke, és ha úgy határoztunk, hogy kiruccanunk valahová, moziba, színházba, vagy étterembe, Léna is úgy kicsípte magát, hogy jó volt ránézni. Csinos volt és kíváncsú. Arról sem tudok, hogy viszonya lett volna valakivel a tizenkét év alatt, amíg együtt voltunk. Igaz, nekem se volt, csak egyszer, de az se az én hibámból. Ami pedig a nemi életünket illeti, hát az... – mondta Öcsi hezitálva – Nos, egy úriember

nem szokott arról beszélni, hogy milyen a nemi élete a nejevel. Ámde először is én nem vagyok úriember, másodszor pedig Léna már nem a feleségem. Tehát beszélhetek róla. Így elmondhatom, hogy az, mármint a nemi életünk, végül is nem volt olyan fergeteges, mint amilyennek a kórházi betegágyban műtét után képzeltem, hogy lesz. Sőt, meglehetősen szürke és unalmas volt. Azt is elmondom, hogy miért. Nem azt mondom, hogy nem volt jó Lénával az ágyban, de túl jó sem volt igazán. Ami leginkább zavart, az volt, hogy csak egyféleképpen volt velem hajlandó közösülni. Még hozzá úgy, hogy ő hasra feküdt, megemelte kissé a popsiját, nekem meg hátulról kellett behatolni. Azt mondta, hogy minden tisztességes házaspár így csinálja, ő pedig tisztességes akar lenni. Meg egyébként is, más testtartásban nem tud eljutni az orgazmusig, mondta. Ugyanakkor én a hagyományos módit kedvelem. Azt, amikor a nő hanyatt fekszik, szélesre tárja combját és ölet, a férfi meg ráhajol felülről, és úgy hatol belé. Hogy miért is vagyok ennyire maradi? Hát csak azért, mert szeretkezés közben nem bánom, ha világos van, vagy csak félhomály, és láthatom kedvesem szerelemtől, vágytól és kéjtől ittas nyitott két szemét, mely tükrözi, hogy a férfi, mármint én, micsoda egy jó bika vagyok, s közben csókol és csókol, harap és nyal a nyelvével, és nyög, sikoltozik. Közben azt mondja, hogy még, ó, be jó, és még, ne hagyj abba, még, míg az eszemet nem vesztem. Merthogy én csak egy perverz alak vagyok, mondta erre Léna, a feleségem, ha én ezt elkotyogtam neki, és hogy ő az ilyen disznóságokra nyi za sto, semmiért sem hajlandó. Ráadásul az volt a nagy helyzet, hogy a Léna kedvenc póza engem egyszerűen lelohasztott. Mindig attól félttem, hogy így én sohase jutok el a csúcsra, és bizony ez nem egyszer meg is történt. Amikor is Léna azt mondta, hogy most már igazán hagyjam abba, mert neki már fáj, hogy csak fűrészelek. Légy szíves, Ecsi (így hívott), most már igazán elég, húzd ki. Szégyen ide vagy oda, megesett, hogy a feleségemmel való szeretkezés után csukló mozdulatokkal kellett magamon segíteni, hogy azért én is élvezzem azt a valamit, amit szexként ismer az emberiség. Sebaj, a kórházban már úgymé is rászoktam.

V.

– Nos, öregem – mesélte Öcsi gyakori iszogatásaink közben –, így éltünk mi odafönt az északi sarkkör közelében, a szép Leningrádban. Múltak az évek, aztán egy évtized is elmúlt, és aztán még több. Tulajdonképpen nem volt okom panaszra. Egy szép nagyvárosban laktam, volt lakásom, munkám, szép és hüvelyes feleségem, voltak barátaim, és általában minden, ami kell ahhoz, hogy az

embernek ne legyen oka panaszkodni. Ám úgy látszik, ha túl jó dolga van valakinek, akkor előbb vagy utóbb mégis beüt a krach. Ugye említettem, hogy volt egy mostohalányom? Eddig nem sokat meséltem róla, pedig tudnék, hisz ő is fontos szerepet töltött be az életemben, s végül meg is változtatta az egészemet. Már a legelején mondtam, hogy kedves, aranyos kislány volt a kis Léna, Lénocska, már három évesen is. Azonnal megszerettem. Aztán amint nőtt és cseperedett, még inkább. Már csak azért is, mert amúgy jó gyerek volt, gond nem volt vele egy szál se. És lassan úgy kinyílt, mint egy szép szál rózsa. Szép nagylány lett belőle, és hát bevallom, kezdte izgatni a fantáziámat. Mi lenne, ha magamévá tenném. Miért ne, hisz még csak nem is rokonom. S mivel az anyja meglehetősen ridegen bánt vele, megpróbáltam először is jó apja lenni. S úgy tűnt, hogy velem inkább volt bizalmas, mint anyjához, és jobban is kedvelt. Például, ha kisebb-nagyobb problémái, gondjai akadtak, tőlem kért tanácsot. Vajon melyik szoknyácskát vagy nadrágot, blúzt vagy pulcsit kapja magára, ha házibulizni, vizsgázni, vagy moziba megy ügyeletes udvarlójával? Adnék-e neki igazolást, ha lógni szeretne egyet az iskolából? Az is gyakran előfordult, hogy elmentünk az állatkertbe, metrózni, vagy csak úgy sétálni a nagyvárosban. S azt sose felejttem el, amikor tizenhárom volt a Léna, még kislány, de már igencsak nyiladozott, s egyszer, júniusban kora estétől hajnalig sétáltam vele a Néva parton, hogy lássa, megismerje és megszeresse a fehér éjszakákat, melyeket szinte minden jelentősebb orosz író és költő megénekelte így vagy amúgy. Amikor már majdnem otthon voltunk, hozzám simult, mint egy kismacska, és szájon csókolt, úgy oroszosan, a számon. Valami nagyon megdobbant bennem erre a csókra. Talán azért, gondoltam én akkor, mert valahogy nem nagyon volt szokás a csók a családban. Tanultam is a kis Lénával sokszor. Nem volt buta kislány, de nehezen ment neki a matek és a fizika. Sokszor kért, hogy csináljam meg a házi feladatát. Megtettem. Az angolt például annyira megszerette, s ebben nekem is részem volt, hogy később szakmának is ezt választotta. Én ugyanis, akárcsak szüleim, mindig angománias voltam. Anyám és apám is olvasott angolul, voltak otthon könyveink ezen a nyelven. Mint ahogy németül is, de németül csak anyám tudott. Anyám tanítani is próbált mindkét nyelvre, de aztán abba maradt. Ugyanis akkoriban nem volt divat az iskolában idegen nyelvet tanulni, és az angol vagy német óra olyan rosszkedvű óra volt csak. Akárcsak a rajz meg az ének, amikor a gyerek jól kitombolhatja magát a tanár rovására. Ám a főiskolán igyekeztem nyelvet tanulni, amennyire csak lehetett. Nem kötelező angolórákra is jártam. Ugyanis elhatároztam, hogy Hemingwayt, akit korunk legnagyobb írójának tartottam, eredetiben fogom olvasni. El tudod képzelni, milyen büszke voltam magamra,

amikor sikerült a *The Snows of Kilimanjaro*-t, szótár segítségével ugyan, de mégis csak kiolvasnom. Persze, hogy nem tudod elképzelni, mert mi az neked. Egyszer, tudod, még az is előfordult, hogy tolmács voltam Koreában. Elfogtak egy amerikai kiskatonát, és hát a fejesek azt gondolták, hogy meg lehet tudni valamit tőle. Úgyhogy a *politruk* hívatott, mert azt hallotta (ugyan, hallotta a fenét, ott volt a káderlapomon), hogy tudok angolul. A KGB-s tiszt is úgy döntött, hogy inkább kérdez, mintsem hogy veréssel vallasson, mert minek. S amikor sikerült lefordítanom, amit a tiszt a kiskatonától akart kérdezni, mármint azt, hogy tiszt-e vagy sem, s aztán mást is, nagyon büszke voltam magamra, sőt, boldog voltam. Még boldogabb voltam, amikor azt is le tudtam fordítani, amit az amerikai gyerek mondott, hogy dehogyis tiszt, hanem csak egy egyszerű dzsiáj, azaz prájvit, meg a többit, hát még büszkébb lettem magamra. De eltértem a tárgytól. A kis mostohalányomról beszéltem, a kis Lénáról, aki kezdte már birizgálni a fantáziámat. Szóval az évekkel úgy kivirult, és olyan szép lett, hogy nem is találók szavakat. Persze, hogy szép lett. Hisz még tíz éves korában elvittem egy ismert tornász edzőhöz, akivel elég szép eredményeket tudott az iskolások versenyein felmutatni. Még első is volt egyszer. De persze nem az volt a fontos, hogy bajnok legyen, hanem inkább az, hogy egészséges, sportos lány legyen, és szép legyen az alakja. Az is lett. De még mennyire! Az után, hogy azt a csókot kaptam tőle azokért a fehér éjszakákért, tulajdonképpen már tudtam, hogy nem csak úgy szeretem, mint a lányomat. S később, amikor már nagylány lett, úgy tizenhat éves, többször gondoltam arra, hogy be jó lenne elcsábítani ezt az orosz szépséget. Hisz elég volt látnom, ahogy ez a szép nagylány tesz-vesz, sűrög-forog körülöttem, és meglesnem néha, ahogy vetkőzik, és férfiaságom máris dagadozott. De ilyesmire, mármint arra, hogy valami olyasmit tegyek a mostohalányommal, amit nem szabad, csak gondolni mertem. Csendesen nyavalyogtam, és legfeljebb úgy enyhítettem rajta, mármint ezen a nyavalygáson, hogy Lénát, a feleségemet, parancsoltam ágyba. Általában engedelmeskedett. És ha mégsem, hát a régi módszerhez folyamodtam. A kezemet használtam. A legjobb megoldás. Betegség kizárva, ha tiszta a kezed.

VI.

– S aztán megtörtént. Hogy tulajdonképpen mi történt, azt máig se tudom pontosan, de azt tudom, hogy utána úgy dőlt össze egész életem, mint egy kártyavár. Hogy mi is volt az, ami megtörtént? Hát nézzük. Ha szépen sorba rakom az eseményeket, talán kiderül. És így megérted. Meg talán én is.

– Február volt és hideg, s megint egy fizetési nap. Munka után tehát jött az újabb *szabantuj*. A társaság azonban most az egyszer elegáns helyen akart mulatni, és nem a munkahelyen vagy holmi kiskocsmában. Elmentünk tehát a Nyevszkij prospektre, a jól ismert Zvezda Szeverá étterembe, mely majd-hogynem a legelőkelőbbnek számított akkoriban. Ittunk egy vodkát meg egy sört, de enni már semmit sem ettünk, mert sokalltuk a számlát. Fel is kerekedtünk, és mégis csak benéztünk néhány *zábígálovkába* a környéken. Ötbe, vagy hatba, vagy még többbe, nem emlékszem. A lényeg, hogy megint mindnyájan berúgtunk, méghozzá alaposan. Szerencsémre még sikerült elcsípnem valamivel éjfél után az utolsó metrót hazafelé, mert ha kint kellett volna maradnom éjszakázni valamelyik parkban, hát megfagyok. Igaz, ha minden törik, vagy szakad, csak találtam volna egy taxit, ámbár az akkoriban nem volt könnyű. De mint mondtam, szerencsém volt. Elértem az utolsó szerelvényt.

– Amikor a kulcsot a zárba tettem, még erősen zúgott a fejem. Na, gondoltam, lesz mindjárt nemulass. Kapok majd megint a nejemtől. Majd hallhatom, hogy te részeg disznó, hát így kell hazajönni? Ámde a részekek bátorsága is megvolt bennem, az a bátorság, mely néha erőt ad ahhoz, hogy jól eltángáljam a Lénát, ha már nem bírtam tovább cérnával. S ilyenkor, lám, még csak térdre sem kellett borulnom előtte másnap, hogy megbocsásson, mert ő lett olyan, mint a kezesbárány. Aranyos és kedves, és ilyenkor állandóan ágyba akart bújni velem. Egyszer meg is kérdeztem, hogy lehet, hogy nem is haragszik, pedig ha jól emlékszem, az előző nap alaposan elagyabugyáltam. Erre azt felelte, hogy „*Jeszlyi ti ko mnye po-cselovecseszki, já tozse k tyebe po-cselovecseszki* – Ha te is emberségesen bánsz velem, én is emberségesen bánok veled”. Ki érti ezeket az orosz nőket? Mert én nem. Úgy látszik, valami régi orosz beidegződés, hogy az asszony verve, a pénz meg számolva jó, ki tudja? Szóval, hazajövök, és, legyünk őszinték, részegen, éjfél már régen elmúlt, a fejem is elkezd fájni, mint ilyenkor szokott, de azért még egyenesen mentem, és rosszul se voltam. Nem volt hányingerem. Sőt, jól éreztem magam, nagyon is virágos volt a kedvem. De azért igyekeztem csendben lenni, mert az az angol közmondás járt a fejemben, hogy „let sleeping dogs sleep”, ami ugyebár a harapós asszonykákra is vonatkozik, nem csak a kutákra, gondoltam kajánul. Gyorsan levetkőztem tehát, pizsamába bújtam, fogat mostam, és lefeküdtem a feleségem mellé, aki szerintem már aludt. Legalább is úgy tűnt. Szép egyenletesen szedte a levegőt. Már én is úgy éreztem, hogy jön az álomtündér, amikor a feleségem (azt hittem, a feleségem, ki más) mocorogni kezdett. Aztán meg érzem, hogy ott babrál a sliccem körül, kigombolja, bedugja a kezét, és simogatni kezd ott, ahol

annyira szerettem. Aztán felém hajol, és szenvedélyes puszt nyom a számra, és nyelvével a nyelvemet keresi. Hogy lehetséges ez? Az én Lénám, aki soha, de soha... De végül is, *was liegt daran*, ahogy otthon mondta anyám néha, mert sváb vér is volt benne. Mi van abban? Talán ő is megunta végre az egyformaságot, és most valami újat akar. Szóval épp arra készülök, hogy Léna felvegye a szokásos pózt, tudod, már mondtam, amikor ő hasra fekszik, oszt megemeli kicsit a fenekét, ám egek, láss csodát, az én Lénám átkulcsolja két karjával a nyakam, és el kezd húzni magára. Én vagyok felül, ő alattam, öle szélesre tárva, és súgja, hogy most jó, gyere-gyere, nagyon jó, gyere. S ebben az ősi, hagyományos pozitúrában csókol és harap, igen, harap és csókol, mintha néhány órával ezelőtt nem ittam volna meg több, mint fél liter vodkát és legalább egy hordó sört, s mintha ezt nem is érezné leheletemen. Lehet, hogy érezte, de most mit sem törődött vele. Csókolt és harapott, karmolt és szorított, sikoltozott és nyögdecselelt, amit ezelőtt meg nem tett volna soha a világ összes kincseért sem. Aztán, mivel az alkohol miatt sehogy sem tudtam élvezni, arra kért, hogy dugjam a szájába, és a mellére spricceljek. Ilyet! Megáll az ész!

Aztán, mielőtt még elaludtam volna, helyesebben álomba ájultam volna, az a mámoros gondolat járt a fejemben, hogy lám, mégis csak sikerült. Végre valahára egy olyan nővel voltam, akit már évek óta szerettem, és szeretek, és aki életem értelme. S ez a tudat olyan boldoggá tett, de olyan boldoggá, mint még semmi ezelőtt. Szárnyalni szerettem volna, repülni valahová. De helyette elaludtam, s aludtam, mint akit letaglóztak. Majdnem egészen délig. Nem kellett sietnem, vasárnap volt.

– Amikor felébredtem és lassan magamhoz tértem, hangokat hallottam a konyhából. A feleségem és a mostohalányom beszélgettek. Nem éppen hangosan, de mivel mindig is jó volt a hallásom, jól kivettem szavaikat. Némelyiket. A kis Léna szipogott, az orrát fújta, és mintha olyasmit mondott volna, hogy „á, dehogy volt az erőszak, én akartam, már régen akartam. De nem akartam, hogy felcsináljon, ezért nem engedtem, hogy belém, hanem... Igen, részeg volt, nagyon részeg, nem tudta, kivel volt, észre sem vette.” S aztán hallom, amint a nejem azt mondja, „jól van, no, engem nem érdekel. Ha akartad, hát legyen, kit érdekel. Én sose szerettem. Mit? Hogy neked tetszik, és még akarsz? Azt már nem. Nem hagyom... a lányommal mégse... Azt már nem... Dehogy fogtok itt a szemem láttára hentergőzni...” Miközben ezeket mondta, nevetett is hozzá hangosan. S a lánya, az én kis ártatlan Lénám szintén...

– Leesett a tantusz. Most értettem meg, csak most. Ezek összeesküdtek ellenem. Mint azok a gyémántcsempész maffiózók, akik egy orosz filmben egy

olyan, hogy mondjam, ledér nőcskét használnak csaleteknek, hogy félrevezessenek egy tisztességes szovjet állampolgárt, és megtudják, hol vannak az ékszeres elrejtve. Hirtelen úgy éreztem magam, mit Pecsorin, Lermontov hőse: fölösleges vagyok, lyisnij cselovek. Megtűrnek, de nem kellek. Illetve csak azért kellek, hogy odaadjam a fizetésemnek azt a részét, amit nem iszok meg, s teljesítsem – időnként – férji kötelességemet, de amúgy kutyába sem vesznek. De azért mégis csak legyen egy férfi a háznál, aki nem baj, ha van. Lám, most már a másik nőnek is kelleni fogok időnként, ha igazi szexet akar, egy igazit. Micsoda lányok, micsoda némberek. Kurvák! Megtudtam azt, amit talán nem akartak, hogy megtudjam. Azt, hogy nem én vagyok itt az úr, sohasem voltam, s ez itt nem az én házam, az én otthonom, sosem volt, és nem is lesz az. Itt lakok ugyan, de tudnom kell, hogy hol a helyem. Csak utánuk. Vagyis itt nem vagyok otthon. Pedig azért születünk erre a világra, hogy valahol otthon legyünk benne, ha még jól emlékszem gyermekkori olvasmányaim valamelyikére. Hogy ki írta, már nem tudom. De döntöttem.

Kikaszálódtam az ágyból, s a fürdőszobába mentem. Gondosan megbotorválokztam, lezuhanyoztam. S aztán szóltanul összecsomagoltam minden cuccomat. Belefért egy bőröndbe és a katonazsákomba. Léna még megkérdezte, kudá szobralszjá, hová mész, Ecsi, sz csemodánom, a bőrönddel? Nem válaszoltam. Minek? Nem kellek én ide. És már tudja, hogy én ezt most már jól tudom. Felvettem a kabátom, fejemre tettem az usánkát és elmentem. Szó nélkül. A Vársávskij Vokzálla mentem. Metróval. Ott jegyet váltottam Csapig. Még két napig kellett a pályaudvaron rostokolnom, mert jegyet csak elővételbe tudtam venni. Elvoltam valahogy, nem bántam. Elmúlt ez a két nap is, míg végre felülhettem a vonatra. Két nap és két éjszaka a gyorsvonat egy hálófülkájében a szinte kötelező, hagyományosan erős és forró csájával. De aztán megérkeztem. Hazatértem. Majdnem húsz évvel azután, hogy elmentem.

– Hát, haver, így nem lettem tábornok, ármiji genyerál, ami akartam lenni. Hiba csúszott a haditervembe. Vagy talán mégis csak az van, hogy ember tervez, Isten végez? Mert tábornok helyett valami más lettem. Elsősorban álkás, alkoholist Ungváron. Vagy, hogy is mondják ezt mostanában? Ráadásul még invályid is lettem, rokkantnyugdijas. Semmire se jó *invályid*, nemcsak lyisnij cselovek, lermontovi fölösleges ember. Ugyanis jó múltkorában, úgy öt hónappal ezelőtt még úgy gondoltam, keresek még valami plusz munkát magamnak ehhez a kis állami rokkantsági nyögdíjhoz, nehogy mán piára is kéregetnem kelljen. Elmentem hát az amúgy is esedékes és kötelező orvosi vizsgálatra. Megállapították, hogy a fél tüdőm rendben van ugyan, működik rendesen,

de újabban van még egy másik bajom is. Leukémia. Valószínűleg sugárfertőzéstől, mondják. Hol dolgoztam utoljára, kérdik az okos orvosok. Mondom nekik, hogy hol. És betartotta a biztonsági előírásokat? – kérdezték. Milyen biztonsági előírásokat? – kérdelem én. Hát azokat, melyeket akkor kell betartani, ha radioaktív anyaggal is dolgozik valaki. Vastag gumikesztyű, gumi kötény, meg ilyesmi. Nézek rájuk. Hogy tarthattam volna be, ha nem mondták, hogy radioaktív anyag is van a munkahelyemen valahol? Egyébként, honnan tudják, hogy mi volt ott? Radioaktív anyag vagy valami más? Nem szóltak az okos orvosok semmit. Csak a fejüket csóválták, és néztek rám nagy komolyan.

***

– Nos, nagyjából ez minden, amit Öcsi elmondott – csóválta Vili búsan a fejét. – Amikor utoljára láttam és beszéltem vele, rendületlenül szívta méreg-erős Verhovináját, és köhögött. Sokat, szinte állandóan köhögött, s ilyenkor bocsánatkérően nézett az emberre.

– Ne is törődj, vele, haver, mondta. Talán még lesz egy kis időm, hogy elborozgassak veled egy kicsit az utolsó bevetésem előtt. Mert hát ostoba dolog a meghalás, tudom, és nagyon remélem, hogy addig, amíg énram kerül a sor, még fel fognak találni valami szérumot ellene. De különben az sem baj, ha nem. Csak ne köhögnekk annyi ettől a Verhovinától. Mit gondolsz, nem kéne áttérnem valami gyengébbre? Vagy esetleg netalántán valamelyik filteresre? Biztos nem köhögnekk annyi – mondta akkor még Öcsi, és nevetett. Köhögött, de jókedvűen nevetett. Sokat köhögött, nagyon sokat. De arról nem tudok, hogy ezért abbahagyta volna a dohányzást. Vagy valamilyen füst-szűrőre tért volna át legalább.

Ezzel Vili be is fejezte mondókáját. Mindenki hallgatott, senki sem szólt egy szót se. Vili se többet. Aztán Misi letette üres poharát a már üres butéliák mellé. – Nos, úgy látszik, ez is elfogyott, mint Petrusz Öcsinél az élet. Nincs több? – kérdezte még az illem kedvéért. – Se bor, se sör, se mondóka? Akkor hát mehetünk is, nem? Merthogy Trojnoj még van, az van. És hát elígérkezünk még máshová is. Nehogy mán a többi kollegina elhervadjon itt nekünk. Meg másnap még agyoncsapnak. Szóval, boldog Húsvéti Ünnepeket, Eszter, boldog ünnepeket...

MEGHÍVÁS BESZÉLGETÉSRE

I.

A fiatalasszony elmúlt huszonnégy. Mindenki azt mondta róla, hogy szép, ő meg elhitte. Miért is ne? Törekeny, már-már sovány volt a teste, s nem túl magas: épp hogy meghaladta a középtermetűt. Egy icipicit karikalábai karcsúak, mellei aprók, de kemények. Valamikor rendszeresen sportolt, tizenkét éves korától talán tizenhétig. Tornázott, megyei érmes is volt, de aztán abbahagyta: edzője, akit nagyon szeretett, állítólag családi okokból, csalta a felesége, vagy ki tudja miért, felakasztotta magát. Ez annyira megrázta, hogy képtelen volt többé a tornatermeknek még a tájkára is menni. Így a sportolás abbamaradt, de a sportos alkat, egyenes, büszke testtartás, és rugalmas járás, mint eredmény vagy következmény, megmaradt. Úgy lépegetett, mint egy balerina. Először mindig a lábujjára, és csak aztán a talpára: jó volt nézni, ahogy járt. Arca vékony, szinte görögös, klaszszikusan szép. Szája piciny, de orra kissé nagyobb volt a kelleténél. Vörösesharna haját szerette feltűzve, kontyba hordani: még versenyző korából megszokta. Ha kiengedte, vagy lófarokba fogta, a válláig ért, és enyhén hullámos volt, pedig sohasem daueroltatta. Utált fodrászhoz járni. Ha fel volt tűzve a haja, akkor látni lehetett apró kis fülcimpáit, melyeket biztos szívesen harapdáltak volna a férfiak. Nagy, kerek és kissé dülledt szemei voltak, melyek szinte állandó lángban égtek, de valahogy mindig naivan néztek a világra. Pedig távolról sem volt naiv. Nem is lehetett az, hiszen már tapasztalt egy s mást az életből. Tizennyolc éves korában egyszer már férjhez ment. Méghozzá nem is akárkihez, hanem a város egyik közismert – de inkább hírhedt – negyven év körüli, oszét vagy dagesztáni származású orosz nőgyógyászához, aki, hogy kézzelfoghatóan is kimutassa világszemléletének filozófiai gyökereit, Dosztojevszkij-szakállt viselt. S azok a badarságok, melyeket úton-útfélen hangoztatott, állítólag a nagy orosz író filozófiájának a mai élethez idomított tételei voltak a szakállas nőgyógyász szerint. Tény, hogy ezzel a Dosztojevszkijnek tulajdonított zagyvasággal megfűzte az akkor még szűzkislány fiatalasszony fejét, és ő persze, hogy hozzámént, ha egyszer olyan

szépen kérték. Anyja, apja hiába óvták, féltették, és mondták neki, hogy öreg az a férfi hozzá, és ráadásul orosz, a mi családukban? Hát ezt hogy képzeled? Borzalom. Ő nem és nem, szüleinek nincs igaza, a csúnya nőgyógyásznak meg igen-igen, miután a sok mézes duma, és Dosztojevszkij nagyságának hatására, no meg azért, mert egyszer-kétszer lefeküdt a közismert csábítóval, és úgy gondolta, egyéb tapasztalatok híján, hogy a szexben ez a csúcs, amit ez a szakállas helyi zseni produkált, eldöntötte, hogy ettől nincs semmi, és nem is lehet csodálatosabb. Ez a férfi az igazi, és szerelmük örökké fog tartani. És mit számít az, hogy valaki orosz, ukrán, vagy netalántán hótentőt, szakállas és görbe hátú, a fogai is rozszak, meg a lehelete is bűdös vodka- és kapadodhányszagú, no meg egy kicsit idősebb is, mint ő – 20-22 évvel, semmiség – és Dosztojevszkij filozófiáját hirdeti? Micsoda ósdi gondolkodás, kispolgári előítéletek. Ő igenis, juszt is megmutatja a szüleinek, és az egész világnak, hogy egyáltalán nincs igazuk, mert az igaz szerelem mindenféle ócska hiedelmeken is győzedelmeskedik, és ő és a nőgyógyász csak azért is boldogak lesznek, most és mindörökké. Mindenki látni fogja.

Aztán ő is, mint sokan mások, akik ilyen meggondolatlan házasságokba fejest ugrottak, megütötte kissé a bokáját. Magyarán pofára esett. Mert mint kiderült, minden jó tulajdonsága és hatalmas esze ellenére szerelmes férje rajta kívül időnként más nőket is tudott szeretni. Tulajdonképpen mindenkit (fene tudja, hogy van ez), aki megfordult rendelőjében, és aki elmúlt tizenhárom, vagy még nem volt ötven, és egy fokkal szebb volt a kecskénél. S amikor a fiatalasszony ezért neki jeleneteket rendezett, azzal vágott vissza, hogy elmondta, ő úgy van a nőkkel, s ezt tessék neki megérteni, mint Dosztojevszkij volt a rulettel. Nem bír nekik ellenállni. Meg aztán változtak is az idők, 1980-at írunk. S a házassági hűséget meg amúgy is csak a papok találták ki, és csak a nőkre kötelező. Mert az élet már ilyen. Ám ha az asszonyka tovább toporzékolt, sírt vagy hisztizett, akkor élete párja, a nagy műveltségű orosz entellektüel a kaukázusi hegyekből, azonnal falusi libának, bunkó parasztasszonynak nevezte, lehülyézte, lemagyározta, lefasisztázta. Mert aki magyar, az bizony fasiszta. Szerinte. No meg nyárspolgár. Szintén szerinte. Még akkor is az, ha ott fent a hegyekben az anyja annak idején saját nyálával keverve készítette a juhtúrós sztrapacskát, mert hát úgy az igazi.

II.

A válás simán ment. Nem volt sem közös vagyon, sem közös gyerek. S mivel a lakás eredetileg is a férjé volt, visszaköltözött szüleihez Darócra, az *ulyica Ukrajinszkája* harmincba, a kis kertés családi házba. Jobb volt, ezerszer jobb,

mint a panel, ahol a zseniális és szakállas nőgyógyász férjével lakott, annak ellenére, hogy a családi házban a budi az udvar hátsó felében volt. Faajtós, fa ülökés és a többi. Télen kissé hideg, ámde nyáron és tavasszal, egészen késő őszig besugog a diófa egyik ágának levele, és az csodálatos.

A leveleket is második férjétől erre a címre kapta: Kéry Imrené, Ungvár – Uzsgorod, Drávci (Daróc), ulyica Ukrajinszkaja 30, SZSZKSZ (CCCP), USZSZK, Kárpátontúli terület, 297015. Ez volt a teljes címe. Szinte majdnem minden nap kapott levelet tőle. Úgy beleesett az Imre, mint egy nagyágyú. Mást se látott, se hallott, csak őtet, azt a zungvári kiscsajt, vallotta be kamaszos őszinteséggel maga-magának, és másoknak is, ha kérdezték. Annak rendje s módja szerint hullá szerelmes lett. Mint a pinty. „Drágám, kedvesem, szeretlek, imádlak, kívánlak, veled fekszem, veled kelek”, és így tovább ad infinitum. Ő meg lelkiismeretesen válaszolt is minden levélre. Köszöni szépen a nagy szerelmet. Ő is szereti őt, és reméli, de nagyon, hogy hamarosan végleg oda költözhessen hozzá, a gyönyörű Budapestre, a XI. kerületi Szakasits út 45-be, abba a gyönyörű világba, ahol minden nagyszerű, mert ő tudja, hisz saját két szemével látta és tapasztalta. Járt már Budapesten, kétszer is. Imre is gyönyörű, az ő családja is az, mert az egy más világ, teljesen más világ, gyönyörű szép új világ. Az emberek is mások, szépek, csodálatosak. Nem baj, hogy Imrus szereti a sört, miért lenne baj, hisz az is csak magyar és kőbányai, tehát gyönyörű. Ő ugyan nem szereti a sört, mert az itt Ungváron nincs, vagy legalább is nagyon ritkán, s akkor meg óriási ocsereregységek vannak érte, de a csehek is szeretik, a bajorok is, meg az írek is. Az ale-t (ejtsd élt), mert az, ugyebár, ír nemzeti ital. És ugye hogy egyszer elmennek majd Írországba és Angliába, mert hát hogy ő angol szakos, itt végzett az ungvári egyetemen, az angol filológián, de még anyanyelvű angollal, vagy netalántán amerikaival sose beszélt, mert ilyenek itt Ungváron nincsenek, csak olyanok, akik orosz, ukrán vagy örmény létükre jól vagy rosszul megtanulták az angolt, és most másokat tanítanak. Mert hát ő nagyon kíváncsi egy kislány, de ezt az Imrus is tudja, és kiviszi őt és megmutatja neki Angliát meg Párizst, meg az egész világot, amit ő nagyon szeretne látni, hisz érthető. És ő ezért az Imrust persze, hogy nagyon szeretni fogja, és mindent meg is fog tenni neki, akár naponta háromszor is szexelhet vele, vagy a vállára teszi két lábát, vagy akármit, ha akarja, mert ő, az Imrus, csakugyan tudja, hogy mi a szex, hisz pesti, és igazán tud bánni a nőkkel, és vele lenni az egy álom. Még az olyan vidéki falusi libának is, mint ő, aki férjnél volt ugyan már egyszer, de ő, az előző férjét és Imrust egy lapon se lehet említeni. Az Imrus az olyan, de olyan, hogy no. Szóval sok puszi és szex,

és Imrus, jöjjön, amikor csak teheti, ő ötöt mindig tárt karokkal és lábakkal várja. Imrus jött is rendszeresen, sem időt, sem pénzt nem sajnálva, két, három hónaponként, Ungvár–Munkács, no meg a Vereckei hágó látogatására tervezett IBUSZ-utakra befizetve, hogy aztán a Zakarpattye szálló vendégeként az Ukrajna utca 30 alatt kikötve ki se szálljon kedves neje ágyából azon a két-három napon, amikor hivatalosan is, mint turista, a szovjetunióbeli Uzsgorodon tartózkodhatott.

Ez az igazi, ám távszerelem, már lassan a második év vége felé közeledett. Teljesen véletlenül ismerkedtek össze. Bár igaz, hogy a fiatalasszony másodszorra inkább szeretett volna Magyarországra férjhez menni, mint odahaza. Ki ne szeretett volna? Hisz aki csak tehetett, menekült a koldusszegény szovjet ukrán Zákárpátyról. És ha csak egy mód is nyílt rá, hát el is húzta a csíkot, arrafelé nyugatabbra. Megtenni viszont nem volt könnyű. A legegyszerűbb megoldásnak a házasság látszott. És ha valaki egyszer megfogta az Isten lábát, azaz sikerült ott, a gyönyörű szép Magyarországon férjet vagy asszonyt találni, hát természetesen igyekezett azt el nem engedni (mármint az Isten lábát), és meg is tartani (mármint a férjet vagy az asszonykát). Ennek az volt a technikája, hogy be kellett adni a kérvényt a magyarországi áttelepülésre, és várni. Hogy meddig kellett várni, azt soha senki sem tudhatta. Három hónapot, fél évet, kettőt, vagy még többet. Volt ez is, meg az is. Csak maga a magasságos jó Isten tudott valamit. Vagy talán még ő sem láthatott bele a szovjet rendőrség diplomáciai pókerpartijaiba. A lényeg az, hogy a fiatalasszonynak volt egy távoli rokona valahol Miskolcon, a Kossuth utca tízben, és meglátogatta őt. Nyár volt és június, és a rokon gyermekei levitték őt a Balaton partjára, Zamárdiba, ahol volt nekik egy kertes házuk, rögtön a tó partján. A strandon tüstént feltűnt a fiúknak a jó alakú, csinibaba kis ungvári lány, és a fiatalok, de még a szakállasabbak is, körül dongták, mint a legyek a mézes kenyeret. Minden nap hívták röplabdázni, vitorlázni, este meg a diszkóba. Ment is ő, már hogynem ment volna. Ungvárhoz viszonyítva igazi dolce vita volt itt az élet. Imrussal, egy szép szál, napbarnított, helyre kis huszonöt éves legénnyel is a strandon ismerkedett össze. Mondta is neki, az Imrusnak, hogy ungvári. A fiú azt sem tudta, hogy hol van. Mármint Ungvár. Valahol Erdélyben, vagy Csehszlovákiában? Munkácsról, meg Zrínyi Ilonáról sem hallott. Ugyan, minek az neki? Ő egy egyszerű pesti melós gyerek, marós a lámpagyárnál a Fehérvári úton. Minek neki Ungvár, Munkács, meg Zrínyi Ilona? Csak bonyolítja az életet. Viszont a csaj jó. Az ilyet jól meg kell dugni, és kész. Mielőbb. Meg is történt egy szép holdvilágos éjszakán. Diszkó után egy kis lassú testmasszázs és anatómiai kutatgatás,

no meg néhány üveg kőbányai után (előtte azért volt egy-két Vilmos körte is, valljuk be őszintén) Imrus hazavitte őt, szüleinek zamárdi nyaralójába, ahol neki is volt egy hálófülkéje. Reggelig nyalták-falták egymást, sóhajtoztak, lihegtek, visongtak, és döngött a priccs napkeltéig. Fél órát sem aludtak, aztán megint ébresztő, és vad, buja szerelem. Aztán kéz a kézben három napig együtt voltak, talán még a végére is együtt mentek. Amíg a fiatalasszonynak haza nem kellett mennie. Lejárt a *pászpörtjában* a látogatási idő, mennie kellett. Vissza a Szovjetunióba, a világproletáriátus hatalmas nagy börtönébe, hogy mindenki értse. Imrus majd belehalt. Meg is mondta neki, hogy ő aztán nem, nélküle nem hajlandó tovább élni, marós lenni, de még kőbányait sem inni, mert így egyedül már az sem ízlik. Legyen a felesége, örökre az övé. Csak az övé. Jó, mondta a fiatalasszony, nem bánja, sőt, szívesen, boldogan.

Még ugyanazon év október tizenhatodikán, a hivatalos papírok beszerzése után, össze is házasodtak az ungvári anyakönyvi hivatalban. Szűk családi körben. Volt utána egy kis pezsgő, vodka meg zakuska, ahogy dukál. Aztán a nászéjszaka, mely nem volt ugyan szűzhártyarepesztő újdonság és boldogság, de azért jó volt. Csak hajnalban aludtak el, mert hát az olyan snassz, ha a nászéjszakán is alszik az ember, nem? Szép, meleg őszi napok jöttek, és ők nem tudták, hogy mire vállalkoztak. Egyikük sem tudta. Gondolták, egy kérvény, egy határozat, és az illető már mehet is. Hát igen, menni mehet, csak hogy nem éppen oda, ahová szeretett volna.

III.

A fiatalasszony kérvényét megírta, mellékelte az összes szükséges iratot: ön-életrajz, munkahelyi jellemrajz, családi állapota, apja, anyja, nagyapja meg összes rokona, meg hogy az égvilágon senkinek sem tartozik semmivel a nagy Szovjetunióban, se könyvvel a könyvtáraknak, se villanyszámlával a villamos műveknek, és még felsorolni is sok, mi mindennel nem tartozik még valakinek. Ezt a nagy paksamétát aztán annak rendje s módja szerint benyújtotta a rendőrség illetékes osztályába, az OVIR-ba. Aztán elmúlt egy hónap, majd kettő és három, aztán egy fél év, és sehol semmi. Érdeklődni se nagyon lehetett, mert az információs ablaknál azt mondták, hogy ügye folyamatban van, várjon, majd értesítik. Közben Imrus le-lejárogatott Budapestről, ő tehetne, szabad nyugati világban élt: nagyokat beszélgettek a jövőről, nagyokat hancúroztak. Ha együtt voltak, szinte mindig hancúroztak. Csak előtte meg utána beszélgettek egy kicsit. Ez tartotta bennük a lelket. Mert hát nagy volt a szerelem, nagy volt

a vágyakozás a rendezett életre, és nagy volt a türelmetlensége a fiatalasszonynak. Már hogy ne lett volna nagy. Se férje, se munkája. Ugyanis mivel külföldi *grázdányin*hoz ment férjhez, munkahelyéről, a 3. sz. középiskolából, ahol angol nyelvet tanított, azonnal kirúgták. Semmivel sem indokolták. Menjen, itt tovább nem taníthat, mondta neki az igazgatónő, gyaníthatóan felsőbb ukázra. S azóta így élt légüres térben. Semmit se tett. Néha elővette angol könyveit és szótározgatott. Megpróbált önállóan németül is tanulni. De ritkán volt kedve és ereje hozzá, hogy egy másik idegen nyelvet is megtanuljon önállóan, minden külső segítség nélkül. Időnként elment hazulról, még nap közben, és csak este tért haza. Enyhe alkoholillattal leheletén. Ilyenkor azt mondta szüleinek, hogy ezzel vagy azzal a barátnőjével volt, megittak egy vagy két feketét, és néhány stampedli konyakot. Ez igaz is volt, meg nem is. Voltak jó ismerősei még az egyetemről, aztán meg a munkahelyről. De titokban volt egy szeretője is, vele egyidős, aki nősülni készült ugyan, de nagyon szívesen volt vele. Talán szívesebben, mint törvényes arájával. De az ara egy jómódú falusi tézselnök lánya volt, házzal meg autóval, ami már valami. Azt el kell venni. Vele, mármint a facér fiatalasszonnyal meg lehet henteregni, ha tiszta volt a levegő, és nem kellett félni a lebukástól. Egyikük sem akart kockáztatni. Természetesen, ezt szülei még csak nem is gyanították. Vagy mégis? Csak úgy tettek volna, mintha? Mindenesetre, hogy időnként unja magát, és elmegy hazulról barátnőivel pletyzni, és hát Istenem, közben isznak is egy keveset, nem kifogásolták. Megértették, hogy kell az a kis kikapcsolódás. Egyébként nagyon féltették. A rossz emberektől és rossz nyelvektől, a rendőröktől, a KGB-től, az egész világtól, mely gonosz volt és irigy. Hogy ennek a nőnek micsoda mázlija van. Az első férje nagymenő orvos volt, a második pedig lám budapesti.

Elmúlt egy év is, mikor az első idézést az OVIR-től megkapta. Az idézés csak annyit közölt, hogy ez mindössze egy *Priglasenijje ná szobeszედoványijje*, meghívás beszélgetésre. Az aláírás olvashatatlan, valamilyen alezredes.

Dobogó szívvel ült le a megadott helyen a megadott időben. Sokan voltak. Talán húszan is. A várószoba ajtajában egy tányérsapkás, kék karszalagos, nagydarab kiskatona állt. Piros váll-lapokkal, tehát KGB-s katona. A rendre felügyelt. A várakozóknak nem volt szabad egymással beszélgetni. Annak ellenére sem, hogy sokat kellett itt ücsörögni. Ha valaki megszólalt, pusmogott valamit, a kiskatona rendreutasította: *nye rázgováriváty*, pofa be. Nem sorrendben, hanem név szerint szólították a kérelmezőket. Milyen elv alapján, nem lehetett tudni. Berendelték őket, és várni kellett. A fiatalasszonyra dél körül, majd négy órás várakozás után került sor.

A szobában egy cigányképű rendőr alezredes fogadta. Előtte aktacsomó. Ráordított a fiatalasszonyra: „Neve, foglalkozása, születési éve és helye. És mit akar?” A fiatalasszony rémülten, mint a nyuszika, válaszolgatott. „Maga hazaáruló” – ordított rá az alezredes. „Írja meg a férjének, hogy magának esze ágában sincs külföldre utazni, és hogy ő költözzön magához. Mi senkit sem engedünk külföldre távozni. Még csak az hiányzik. Hogy imperialista ügynökök beszervezzék, és rágalmazzák a Szovjetuniót! Még mit nem? Elmehet.” A fiatalasszony megpróbált valamit mondani, hogy már egy éve összeházassodtak, és őt még látogatóba sem engedik Magyarországra, és hogy a férje kénytelen őt látogatni, mint turista, ami sok pénzbe kerül, de az alezredes oda sem bagózott. „*Vi sto, gluhájá?* Mi az, süket? Elmehet.” – mondta, ej dehogy mondta, ordította ismét az alezredes. Jobb kezével mutatta is, merre van az ajtó. Aztán megint irataiba mélyedt.

Még kétszer kapott ilyen meghívót beszélgetésre a rákövetkező hónapokban. A második és harmadik „beszélgetés” is úgy zajlott le, mint az első. A cigányképű ordibált, összefüggéstelenül handabandázott, aztán meg kirúgta. Aztán valaki azt a tippet adta a fiatalasszonynak, hogy menjen a kijevi, és ha az sem segít, a moszkvai OVIR-ba. Ott majd orvosolják a dolgot, mert ezek a bunkó helybeliek mindig mindent túlzásba visznek. Mert pápábbak akarnak lenni a pápánál. Semmi okuk, hogy őt ne engedjék ki, de mégsem engedik, mert kekeckedni mégiscsak jobb. Ez a módszerük.

IV.

Megtette. Először Kijevben próbált szerencsét. A külföldi turistákkal foglalkozó hivatalban, az Inturisztban dolgozó ismerősein keresztül, valahol a külvárosban, egy szállóban, talán Komszomolszkaja vagy Pionyerszkaja volt a neve, szobát foglaltatott, mert a vonat későn, este nyolc után érkezett, s aznap már tuti, hogy semmit sem tud intézni. Legalább jól kialussza magát, gondolta, és másnap kora reggeltől le tudja majd rendezni, amiért oda ment. De aztán minden egy kissé máshogy alakult. Kábé tizenkét órát utazott, a vonat késett, és jóval este kilenc óra után érkezett meg Kijevbe. Metrón és autóbusszal sikerült eljutnia a megadott címre, de a recepciós kijelentette, hogy sajnálja, de délután ötig kellett volna elfoglalnia a szobát. Mivel nem jelentkezett, a szobát kiadták. Más üres szoba pedig nincs. Hogy hol aludjon? Hát azt ő honnan tudhassa? Sétáljon, vagy menjen a pályaudvarra, és utazzon vissza. Mit tudja ő? Nem kötelessége vidékiekkel foglalkoznia, nekik itt Kijevben

szállást találni, ahol minden szállodai szobát jó előre lefoglalnak az emberek. Egyszóval nincs üres szoba, érti? *Já vám porusszki gávárju*, oroszul mondom, azt meg mindenkinek érteni kell Ukrajna fővárosában. Neki is.

A fiatalasszony teljesen tanácstalanul, minden cókémókjával, ami elért egy közepes nagyságú bőröndben, kibandukolt a szálloda elé. Ott állt, és nem tudta, mitévő legyen. Egy taxi fékezett előtte. „*Kudá?*”, kérdezte a sofőr, miután beült. „*Sto nyibugy pokusáty*. enni szeretnék valamit” – válaszolt a fiatalasszony, mert rettenetesen éhes volt. Egész nap alig, szinte semmit sem evett. „Vigyen egy étterembe”. A sofőr, egy harminc körüli hosszú hajú, csendes, de gyors beszédű orosz fiatalember, aki valamiért a harmadik Karamazov testvérre, Aljosára emlékeztette a fiatalasszonyt, vette a lapot. Jó másfél órát furikázott vele, egyik helyről a másikra a már kihalt nagyvárosban: tíz óra már elmúlt, és a szovjet népet erkölcsös szellemben nevelik. Csak semmi mulatozás, étterem, kabaré vagy színház. Este tíz után mindenki menjen csucsukálni. Mert reggel már vár a munka, a tervteljesítés, sőt, a tervtúlteljesítés. Világos, nem? Az éttermek tehát mind bezárnak. A fiatalasszonynak meg majd kiesett a szeme az éhségtől. A sofőrnek meg a szíve esett meg a fiatalasszonyon, és felajánlotta, hogy legyen a vendége. A felesége majd ad neki vacsorát, és talán azt is megengedi, hogy náluk aludjon. Jó asszony, mondta a sofőr, meg fogja érteni.

A sofőr felesége, egy nagyon szép arcú, ám egy kicsit túlsúlyos (kábé száz-húsz kilós) fiatal orosz nő, igazi orosz vendégszeretettel, kedvesen fogadta a fiatalasszonyt, miután a férje már az ajtóban elkiáltotta magát: „*Másá, gosztyá privjoz* (Mása, vendéget hoztam)”. Megkínálták vodkával, majd borsccsal. Kapott hozzá tejfölt, meg finom orosz barna kenyeret, ami mind nagyon ízlett neki. Nem is emlékezett rá, hogy mikor evett ilyen finomat utoljára. Nagyon belakmározott, pukkadásig jóllakott. Közben elmondta, hogy milyen szerencsétlenül járt a szállodával, meg hogy mi járatban van itt Kijevben. Együttéreztek vele, de azt sehogy sem értették, hogy miért akar külföldre menni. Hisz itt, a Szovjetunióban a legjobb, nem igaz? De végül is ő tudja. Ha olyan nagy az a szerelem azzal a magyar fiúval, hát menni kell, akár külföldre is, mert az az igazi. „*Ljubovj jeszty ljubovj*,” mondogatták, s bólogattak is hozzá megértően. Közben a fiatalasszonynak arra is volt ideje, hogy jól megnézzze magának a férfit, az Aljosa Karamázovot. Mert már csak így hívta magában. Nem értette, hogy tud egy aránylag ilyen jóvágású, izmos és sportos testalkatú férfi egy ilyen debellával élni. Mi lehetett az, amivel megfogta? Biztos nem volt mindig ilyen, gondolta, csak valami betegségből kifolyólag.

Az orosz feleség vendégszeretete határtalan volt. Ha egyszer a fiatalasszonynak nincs hol aludnia, mondotta, hát ne vesse meg szerény hajlékukat, ő megágyaz neki a másik szobában (a család egy tízemeletes panel kilencedik emeleti kétszobás lakásában lakott), ők meg meghúzzák magukat a másikban a két gyerekkel. Fogadja ezt a vendég olyan szeretettel, mint amilyenrel adják. Elutasítani nem volt semmi értelme. Köszönettel elfogadta.

Kicsomagolt. Aztán tisztálkodott, fogat mosott, hálóingbe bújt, és rögtön el is aludt. Arra ébredt, hogy valaki tenyerével befogja a száját. „Ne siokoltson, ne ébressze fel a feleségemet. Ha nem akarja, hogy magához bújjak, akkor elmegyek.” Aljosa Karamazov, a sofőr volt az. A fiatalasszony talán tíz másodpercig gondolkodott. Játssza most meg az esztét, hogy most ilyen vagy amolyan, azaz annyira tisztességes, hogy no, amikor férfit kíván? Hisz már legalább három hónapja szex-mentes életet él. Imrus most nem jön, a barátja meg állandóan foglalt. Az is lehet, hogy megunt. Ki tudja? És ez az Aljosa Karamazov, a sofőr pedig egy jóképű szimpatikus fiú. Neki is tetszik. Hát akkor miért ne? Egy mozdulattal helyet csinált az ágyán, a fal felé húzódván, s maga mellé paskolt a tenyerével, mutatván, hogy az ajánlat elfogadva.

A kis Karamazov jó szeretőnek bizonyult. Kissé hevesen és durván kezdett, semmi előjáték, meg ilyesmi, ó, ezek az orosz férfiak, rögtön nekiesnek a nőnek, pedig belül még olyan száraz, mint a Szahara. Ismerős volt a figura, hisz az első férje is orosz volt, s ugyanilyen volt a technikája. De aztán később nem volt semmi baj: „Aljosa” jól és sokáig szeretkezett vele. Mindkettőjüknek lucskos lett a teste. Közben a férfi harapdálta és csókolta, a száját is (azt nagyon szerette, mert az mindig felizgatta), majdnem szenvedélyesen karmolászta combját, és szopogatta mellbimbóját. Háromszor is elvitte az orgazmusig, pedig a fiatalasszony nem akart odáig eljutni. Ezt mindig csak a „szeretett” férfinak tartogatta. De meg kell vallani, ügyes volt a fickó. Amikor már azt hitte, hogy vége, a kis Karamazov meglepetésére egy egészen váratlan figurával folytatta, és a negyedik orgazmusig is elvitte. Jó volt, na. Soha rosszabbat. Ez az igazság.

Másnap elment a kijevei OVIR-ba. Egy fiatal, tejföls képű hadnagyocskafogadta, aránylag udvariasan. Már az is nagy különbség volt az ungvári bánásmóddhoz viszonyítva, hogy nem ordibált vele, és nem nevezte hazaárulónak. De határozottan semmit sem mondott. Mindössze annyit, hogy végül is a helyi szerveknek kell döntenüik, és hogy ők, a kijevek, megteszik javaslatukat. Ámen.

Aztán megint csak várt. Hogy meddig, már nem is számolta. Valahol elfogadta, hogy ez a világ rendje. Megpróbálta saját helyzetét a hatóság szemével nézni. Úgy gondolta, hogy a hatóság valószínűleg azért nem engedi ki, mert

tudomást szerzett arról, hogy ő mennyire léha, és hogy ott, Magyarországon sem tud majd megállni a saját lábán. Elősködik majd másokon, és jobbra, balra meg félre lépeget, hogy valahogy megéljen, s ezzel majd lejárhatja a Szovjetuniót egy „testvéri” országban. Igazuk lenne? Lehet, hogy ő csakugyan olyan. Hisz most is, lám, például a sofőr Kijevben. Nem tud ellenállni a kísértésnek. Ha éhes, és jön egy férfi, rögtön szétteszi a lábát. És minden bizonnyal tudják, hogy nem Imrus, a férje, az egyetlen férfi az életében. Tudhatnak itteni kapcsolatairól, meg ne adj’ isten, a kijevei sofőrökről is tudnak, mert ezek mindent tudnak. Tehát végül is ő a bűnös, és nem a hatóság. Be jó lenne, ha ő is olyan szent lehetne, mint édesanyja és édesapja. Akik mindig tudják, hogy mi a helyes, és mi a helytelen. Ezt egész életükkel bizonyították. Semmivel sem lehetett őket letéríteni arról az útról, amelyik szerintük az egyetlen jó és a helyes. Bezzeg ő! Állandóan csak az önigazolásnak él. Próbálta elmagyarázni saját magának, és másoknak is persze, hogy ezt vagy amazt azért tette és teszi, merthogy hát ugyebár ilyen a világ, és hogy manapság nem lehet már a régi eszmék alapján élni. Csak templomba járni és imádkozni. Ki kell használni az időt. Élni kell, amíg az ember fiatal és teheti. Ezért éljen a szerelem, és a szex mindenekelőtt. És hát oda kell menni, ahol jobb, kellemesebb az élet. Lehet enni, inni, szép ruhákban járni, felizgatni a férfinépet a Balaton partján. Hát ez lett belőle? Egy számító ribanc? Pfuj, undorító.

Egyszer megint csak hívták: beszélgetésre, az OVIR-ba. Olvashatatlan aláírás, valamilyen alezredes.

Dobogó szívvel ült le a fogadószoba előtt a váróban. Úgy érezte, valaminek történnie kell. Jó-e, vagy rossz, nem sejtette. Csak érezte, hogy lesz valami. Várakozott. Már talán négy órát is várt. Nem szólították. A kiskatona is gyakran felé fordult, kíváncsi és érdeklődő tekintettel, de nem szólt. Csak néha, ha valaki suttogni merészelt: „*Nye rázgovárviváty, pofa be.*” Aztán mégis csak őt szólították. Bement. A cigányképű alezredes, mint mindig, az íróasztalnál ült. Felnézett aktacsomójából. Nem kiabált. Aránylag udvariasan mondta: „Kiutazási kérelme a legfelsőbb moszkvai szervekhez került. Ezt érte el azzal, hogy nem bízik a helyi hatóságban, és ide-oda futkos, szaladgál, meg kérvényezget. Február 28-án, szerdán fogadja majd magát *genyerál kágebe* N.N., az Állambiztonsági Bizottság tábornoka. Itt a cím, és a meghívó ná szobeszédoványije, beszélgetésre. Menjen és készüljön az utazásra. Pontos legyen. Do szvidányijá.” A cigányképű alezredes intett a kezével. Akárcsak Poncius Pilátus. A fiatalasszony már-már alázatosan köszönt, és azt rebegte: „*Bálysoje szpászibo, hálásan köszönöm.*” A cigányképű elgondolkodva,

hosszan figyelte, amint a fiatalasszony feláll, megfeszül kemény kis mellén a blúz, helyre igazítja a széket, amelyen ült, és szemében reménnyel távozik.

V.

A fiatalasszony többször is járt már Moszkvában. Egyszer szabadsága alatt az Inturiszt képviselőjében egy magyarországi csoportot is elkísért. Úgyhogy az utazás nem idegesítette különösebben. Sokkal inkább idegesítette más- valami. Egyik ismerőse mondott neki valamit. Még pedig azt, hogy neki van is egy ismerőse, vagy talán még annak is egy ismerőse, aki ugyanabban a cipőben járt, mint a fiatalasszony, azaz szintén Magyarországra készült tá-vozni, és már megkapta útlevelét egy moszkvai látogatás után. Szóval ez az ismerőse megsúgta neki, hogy ha lesz nála ötszáz amerikai dollár, nem, nem tévedés, amerikai dollár, és azt oda tudja adni a megfelelő személynek (hogy ki az a személy, azt ő pontosan nem tudja, meg lehet, hogy nem is kell az a pénz, vagy legalább is, kevesebb is elég), akkor nyert ügye van: az útlevelét száz százalék megkapja. Nos, a fiatalasszony számára ennek az 500 dollárnak az előteremtése volt gond. De végül is sikerült: Ungvár aránylag nem nagy- város, alig százezres vagy valamicskével több, és mindenki mindenkit ismert. Adtak kölcsön a jó barátok, rokonok és ismerősök. Inturisztos ismerősei ré- vén a beváltás is megtörtént. Persze feketén, mely a szovjet törvények értelmé- ben bűntény. Ha a hivatalos szervek, mondjuk a rendőrség, megtalálják nála, öt vagy talán még ettől is több év börtönt kaphatna, valutaüzérkedésért. De ilyenkor ki törődik ilyesmivel? Kockázat nélkül nincs remény, és siker sincs. Megvolt az ötszáz dollár. Indulhatott a szerencsét megvásárolni.

Mintegy huszonnégy órát kellett utaznia vonattal, ezért természetesen hálókocsit vett, méghozzá fülkését, mert az drágább valamivel, de sokkal kényelmesebb: csak három másik utastársával kellett megosztania a fülkét, s nem hattal. Sokkal jobban izgult amiatt, hogy vajon könnyen odatalál-e arra a címre, a megadott időre, délelőtt 10-kor, és hogy nem késik-e majd a vonat, nem lesz-e útközben fennakadás. Nem volt. Reggel hat óra körül, menetrend szerint érkezve, a vonat berobogott a Kijevszkij Vokzára. Bár rosszul aludt, mert nagyon izgult, hogy mi lesz, de azért mégis csak pihent. Majd utastársait megelőzve a mosdón, megmosakodott, fogat mosott, kicsípte magát. Kissé jobban kirúszosztta az ajkát, mint szokta, és a szempilláit is kifestette. Elegáns magyarországi miniszoknya, divatos, magasított sarkú szűk fekete csizma volt rajta, mely ruházati cikkek hatásosan emelték ki hosszú lábszárát, ke-

mény, izmos és gusztusos combját. Hogy a hatás érzékletes legyen, kabátja is rövid, szintén magyarországi irhabunda volt. Vöröses haja kibontva, a válláig ért. A mínusz tíz fok ellenére nem tett kalapot, vagy sapkát a fejére. Ez náluk, Ungváron, nem volt divat, és ezt a moszkvaiaknak is mutatni akarta. Summa summarum, nagyon jól nézett ki a fiatalasszony. Mint egy Nyugatról idecsöppent filmszínésző. Meg is bámulta őt mindenki, a kalauztól a fővárosba érkező professzorig. Megnyugodott. Bőven volt még ideje tíz óráig.

A megadott cím egy nyolc, tízemeletes, a sztálini szocreál stílusban épített, hatalmas sziklatömbökből álló épület volt, nem messze az Árbáttól. Homlokzatán a felirat azt hirdette, hogy valamilyen Proletárszkij rájonnij gorodszkoj szovjet: proletár kerületi városi tanács. A hatodik emeleten, a 618-as szobában kellett jelentkeznie genyerál N. N.-nél. Meglepetésére szinte azonnal fogadták. A városzobában egy titkárnő elvette meghívóját, személyi igazolványát, jelentette főnökének, hogy „*uzsgorodszkájá gyevuská prijehála,*” megjött az ungvári kisasszony, és kitárta előtte az ajtót. A fiatalasszony belépett.

Az íróasztala előtt egy nagydarab, talán két méter magas, csúnyán kövér, disznófejű férfi állt. Nem ült, hanem állt, és a fiatalasszony óriási meglepetésére tárt karokkal, undok pofájára valamilyen bájvigyort erőltetve, köszönt: *zdrávsztvujtye, zdrávsztvujtye.* És mint jó ismerősöket szokás, keresztnevéen és apai nevéen szólította, majd a legudvariasabban megkérte, hogy foglaljon helyet: *szágyityesz, pozsálosztá.* Ó, nem, nem. Nem az íróasztalhoz, hanem ide, a kanapéra, *ná gyiváncsik, pozsálosztá, po udobnyej,* minél kényelmesebben. A tábornok civilben volt, sötét, jól szabott öltöny, fehér ing és nyakkendő, és drága krokodilbőr cipő. Tetőtől talpig az elegáns, KGB-s civil egyenruha. Ám a fiatalasszonynak rögtön valami nagyon unszimpatikus, sőt undorító is volt ebben az emberben. Talán az, hogy elől két-három aranyfoga is volt, s miközben beszélt, az a három fog izléstelenül villogott, és a tábornok szájából szinte állandóan csorgott a nyál. Zsebkendőjével törülgette ugyan, de a nyál azért csak tovább csorgott. És nyájas udvariassága is valahogy visszatetszőnek tűnt. Talán azért, mert megszokta, hogy a kisebb vagy nagyobb fejeseek állandóan csak ordibálnak vele, morfondírozott. Nem tudta eldönteni.

A tábornok egy-két udvarias kérdéssel kezdte: *Nu, rásszkázsitye, kák pozsivájetye;* mondja el, hogy van, mármint ő, a fiatalasszony. És hogy vannak a szülei? Tetszik-e a *rábotá,* a munka? Hogy lassan már egy éve állástalan? Hát az hogy lehet? Elbocsátották, kirúgták? Azért mert nem szovjet állampolgár a férje, az ember életének egyetlen nagy szerelme? De hát ez hallatlan, törvénytelen. Miért nem fordult azonnal hozzájuk? Ők rögtön és azonnal, sőt tüstént –

pányimájetye, v tu zse szekundu – megmutatták volna azoknak az ungvári kiskirályoknak, hogy mi a szovjet törvényesség. A fiatalasszony csak hápogott. Igen, belátja, rosszul tette, hogy nem fordult azonnal Moszkvához, a moszkvai elvtársakhoz, akik – már tapasztalta, és most őszintén megmondja – egészen mások. Mint ég és föld. De hát ő ezt nem tudhatta. Neki nem mondták. *Mea culpa, mea maxima culpa. Mnye ocseny, ocseny zsály.* Borzasztóan sajnálom.

No de, mondotta végül a tábornok, térjenek azért a tárgyra. Az ungváriak disznóságairól még majd beszélnek, és minden a legnagyobb rendben lesz. Ő erre tábornoki becületszavát adja, *csesztnoje genyerályszkoje szlovo*, a fiatalasszony maximálisan hihet neki. De őt, a fiatalasszonyt azért hívták meg ide Moszkvába, á, dehogy, nem rendelték, vagy parancsolták, hogy is gondolhat a fiatalasszony ilyet, hanem a lehető legnagyobb tisztelettel, *sz számim bolysim uvászsenyijem, pányimájetye, priglászilyi*, meghívtuk, hangsúlyozta a tábornok, mert van egy ajánlatunk. Tulajdonképpen üzlet, biznyisz, ahogy az amerikaiak mondják, há-há-há, hiszen maga angolul is kitűnően tud, no látja, hát mi mindent tudunk magáról, s ezért van maga itt. Segítsen nekünk, és mi is segítünk magának. Áll az alku?

Mit is válaszolhatott volna erre a fiatalasszony? Hát persze, hogyne, ő mindig kész segíteni. Ha tud, segít. Természetesen, miért ne? Miről van szó?

– Nézze – mondta a tábornok –, állami fontosságú ügyről van szó, *gyelo gosszudársztvennoj vásznsosztji*. Ha beleegyeznek, nem tud majd visszatáncolni. Nem engedhetjük meg. De a lényeg a következő. Van egy veszélyes gengszterbanda itt Moszkvában, mely sok mindennel foglalkozik, de elsősorban arannyal, ékszerrel és főként valutával üzérkedik. Na mármost, mindez a szovjet törvények értelmében a legsúlyosabban büntetendő cselekmény. A valuta állami monopólium. Pontos adataink vannak a bandáról, de nem tudjuk őket megcsípni, mert ügyesek. De maga segíthet, mondta a tábornok.

– Hogyan? – kérdezte a fiatalasszony.

– Nos – válaszolta a tábornok –, ha elmondom, akkor már vállalnia kell. Mondjam?

A fiatalasszony szemei előtt külföldi útlevele, a gyönyörű világváros, a szép Budapest, Magyarország és a Balaton lebegett. A boldog és szabad élet. A Paradicsom! „Igen”, mondta határozottan.

A tábornok elmondta. Itt ő most és azonnal átnyújt a fiatalasszonynak egy briliánsokkal kirakott arany karkötőt. A fiatalasszonynak persze alá kell írnia, hogy átvette. Add neki egy telefonszámot. Azt pontban 13 órakor felhívja. Azt mondja majd, hogy Sztjopa bácsival megegyezett: ma este nyolc

és kilenc között várja az illetőt a *Gosztyinyica Ukrajinszkaja* (Ukrajna Szálló) 1567-es szobájában. Ő átad egy karkötőt és kéri a dollárt. A telefonban összeget nem mond. Ezt az illető ismeri. De ő, a tábornok, megmondhatja, sőt, meg is kell mondania a fiatalasszonynak (mert így fair), hogy a karkötő ára ezer amerikai dollár. De ha kevesebbet kap, az sem baj, csak kapjon, még hozzá dollárt. És ha ő, a fiatalasszony ezt az akciót sikeresen lebonyolítja, számíthat a szovjet kormány és a KGB hálijára. Természetesen ők, az állambiztonság emberei, ott lesznek, és a kellő időben a férfit nyakon csípi. S az majd köp, abban biztos lehet. Vannak módszereik. Neki, a fiatalasszonynak, semmi bántódása nem eshet. A férfi, akivel a fiatalasszony találkozni fog, veszélyes. Lehet, hogy pisztoly is van nála. De kés egész biztos. Ezért vigyázzon. De ők, a KGB emberei is vigyáznak majd rá. „Szóval ennyi. Mindent megbeszéltünk, itt a karkötő, és erre a papírra, *bumázskára* kérünk egy aláírást. Úgy. Köszönöm. Most tehát egy óráig szabad. Aztán akcióba lép. Kocsival már most elvisszük a szállodába. Ott fog lakni, mint vendég. A szállodát, az ebédet és a vacsorát fizetjük. Ez magától értetődik.”

A Moszkvában is luxusszállónak számító Ukrajna hotel 1567-es szobájának fürdőkádjában, melyet teleengedett jó forró vízzel, és belecsücsült, a fiatalasszony egészen kellemes gondolatokkal foglalkozott. Először is arra gondolt, hogy holnap már valószínűleg megkapja útlevelét, és akkor már Good bye Ungvár, Moszkva és a Szovjetunió, ez a hatalmas börtön. Meg aztán, ez a feladat, amivel a tábornok megbízta, izgalmas, filmekbe illő feladat, és egyáltalán nem kellemetlen. Utóvégre miért is ne buktathatna ő le egy bűnszövetkezetet. A bűntény az bűntény. Büntetés jár érte. Ő meg igazán nem tesz ezzel rosszat, ha segít felszámolni egy gengszterbandát, akik lopnak, zsarolnak és gyilkolnak. Az ilyeneknek végül is börtönben a helyük. S ő segít. A KGB-nek, a világ legerősebb kémelhárításának, mert, ugye, még az emáj fájv, meg a CIA és az FBI is félnek tőle. Ha úgy vesszük, hát akkor most ő is kémnő, egy Mata Hari. Ezen nevetni kell, de nem rossz érzés. Mint ahogy a luxusszálló luxusszobája is kellemes. Azért mennyire más ez a Moszkva, mint Ungvár, Lemberg, vagy akár Kijev.

Hét órakor a fiatalasszony már a szép szoba szép nagy tükre előtt ült, és sminkelte magát. Fogalma se volt, hogy ki és mi az a férfi, akivel találkozni fog, de jól akart kinézni. Már csak azért is, mert a könyvekből és a filmekből úgy tudta, hogy egy kémnő, egy Mata Hari, nem nézhet ki akárhogy. Arcának nem kellett sok smink, szép volt ő amúgy is. Természetesen miniszoknyát vett fel. Hozzá fehér, feszes blézert, minőségi árut, és magas sarkú

piros cipőt, melynek reklámfotója egy pár szép karcsú lábon, akárcsak az övé, évekig ott volt egy Kálvin téri ház tűzfalán. Minden ruhadarabját férje hozta neki Budapestről. A Vörösmarty téri Luxus áruházban szokott imádott neje-nek cuccot vásárolni. Parfümöt is, amivel most alaposan megöntözte magát. Szép volt, sőt gyönyörű, illatos és csinos. Így várta a találkát a bandavezérrel, akit neki kellett lebuktatni.

Valamivel nyolc óra után, talán öt-tíz perccel, kopogtattak szobája ajtaján. Egy közepes termetű, rókaképű fiatalember dugta be a fejét: *Mázsno?* – kérdezte grúz akcentussal. A fiatalasszonyt kereste. Bejött, kabátját nem vette le, de invitálás nélkül leült az egyik karosszékre. Csak néhány közömbös mondatot váltottak, mint például „hideg van odakint”, és hogy „ez a szoba elég nagy, de jó meleg”. Aztán kérte az árut. Megnézte a karkötőt, amit a fiatalasszony a retiküljéből vett elő és adott át neki. Megjegyzést nem tett. Kabátja belső zsebébe nyúlt, és leszámolt az asztalra ötszáz amerikai dollárt. „Ahogy Szyopa bácsival megbeszéltük. Ötszáz USA dollár, *pjátyszot dollárovo SZöSA*” – mondta. Ezzel felállt, és menni készült. Ekkor nyílt nagy robajjal az ajtó. Három férfi rontott be a szobába. Két hatalmas irhabundás gorilla, orosz prémsapkában, és a disznófejű tábornok, elegáns prémgalléros kabátban, hajadonfőt. „Ká-ge-be!” – dörögték. „Senki se mozduljon”, ordította valamelyikük erős bariton hangján. Az igazolványt a három férfi közül csak az egyik mutatta fel. Az egyik gorilla a rókaképűhöz lépett, hátracsavarta kezét és megbilincselte, a másik pedig a fiatalasszonyhoz. Durván hátracsavarta kezét neki is, és őt is megbilincselte. Aztán a rókaképűt a két gorilla elvezette. A tábornok lassan letette fenekét a karosszékre, amelyben az előbb még a rókaképű ült, és a fiatalasszonyt nézte. Egy szót sem szólt. A csend ijesztő volt. A fiatalasszony, hátul megbilincselte kezekkel, a nagy francia ágyon ült, és érezte, hogy kiüt rajta a hideg verejtek. Nem tudta mire vélni a dolgot, de próbálta magát megnyugtatni, hogy mindez része az akciónak. Mindjárt leveszik róla a bilincset, nevetnek, megdicsérik, hogy jó munkát végzett, átadja a pénzt, és megmondják neki, hogy másnap hová menjen az útleveléért. Vagy lehet, hogy a tábornok a sikeres akció fejében rögtön át is nyújtja neki azt az útlevelet? Megpróbált mondani valamit, de a disznófejű rámordult: „*Molcsáty!* Nem pofázunk!”

Aztán visszajött a két gorilla. Az egyik a tábornokhoz hajolt, és súgott neki valamit. A tábornok zsíros arcán gonosz mosoly suhant át, és azt mondta hangosan:

– Nu, togdá nácsnyom (akkor kezdjük). – Ide a pénzt. Hol van? – kérdezte a disznófejű. A fiatalasszony a fejével az asztal felé bökött. – Ott – mondta

– az asztalon. – Az egyik gorilla odament, felvette a köteget, és átszámolta a bankókat. Volt köztük tízes, húszas, ötvenes, és két százas is. A végösszeget hangosan bemondta, moszkvai akcentusán: – *Pityszot*.

– A többit hová tetted? – kérdezte a disznófejű. – Én azt mondtam, ezer dollár, és nem ötszáz. Eldugtad? Kell a pénz külföldre, mi? Hogy olyan szép drága cuccokat vásárolj magadnak, mint amilyenekben most is vagy, mi? – dörögte. – De hisz csak ennyit kaptam – válaszolta a fiatalasszony. Elsápadt, és reszketni kezdett. Rosszat sejtett. Csőbe húzták volna? De miért?

– Van nálam még ötszáz dollár, de az az enyém, mert... – a fiatalasszony kétségbeesetten próbálta elmondani, hogy miért és honnan van neki a retiküljében még ötszáz dollár, de érezte, hogy magyarázkodása összefüggéstelen, nehezen hihető. Az ötszáz dollárt a másik gorilla a retikülben persze azonnal megtalálta. – Nos, hát mi is kedvet kaptunk egy kicsit valutázni, valutázgatni, mi? – ordította bőszen a disznófejű. Délelőtti nyájassága eltűnt, mint a tavalyi hó. – Biztos, hogy csak ennyit kaptál? Nincs semmi a melltartódban? Nem hordasz melltartót? Nocsak, nocsak, milyenek is ezek az ungvári hölgyek, *bárisnyi iz Zákárpátyjá*. Ez már egészen nyugati módi. Hát akkor talán a bugyidban? Egy, vagy két darab ötvenes, vagy százas amerikai dollár? Bugyit csak viselsz, vagy azt sem? – élcelődött a disznófejű, röhögött és csorgott a nyála. Majd kurtán odaszólt embereinek: – Motozzátok meg!

Arca rezzenéstelen volt, ám szájából csak csorgott a nyál. Levette kabátját. A másik két legény is azt tette. Majd mind a kettő a fiatalasszonyhoz lépett. Felrángatták az ágyról, levették róla a bilincset, és durván tapogatni kezdték. Amikor egyikük a lába közt megfogta, a fiatalasszony elkezdett sikoltozni. A másik egy horoggal állon vágta, és kiütötte.

Amikor magához tért, mert vagy egy fél vödör vizet loccsantottak az arcába, két keze a feje felett a masszív íróasztal egyik lábához volt kötözve egy vékony, de erős zsineggel, mely vágta csuklóját, és fájta, ha mozdulni akart. A hátán, a padlószőnyegen feküdt. Arca és haja csurom víz volt, és a víz meggyűlt a háta mögött a padlón, mint egy tócsa: a szőnyeg műanyag lehetett, nem szívta fel a vizet. A túlfűtött szobában is fázott. Vagy csak a félelemtől reszketett? A három férfi ingujjra vetkőzve, nyakkendőjét kibontva, állt ott előtte, és gonoszul bámulta. A disznófejűnek csorgott a nyála, de most nem törölgette zsebkendőjével. Oda ment az íróasztalhoz, melyen egy üveg vodka és három vizespohár állt, és mindegyiket félig töltötte. Kettőt a gorilláinak kezébe adott, a harmadikat ő maga itta meg egy nyeléssel. A másik kettő is ezt tette. – Legyünk jók, és adjunk ennek a nőnek is – mondta a disznófejű somolyogva.

Az egyik legény hajánál fogva felhúzta a fiatalasszony fejét, a másik meg egyik kezével megszorította állkapcsát, hogy így kényszerítse kinyitni a száját, a másikkal meg az üveg tartalmát töltötte belé. A fiatalasszony egy kortyot nyelt, aztán fulladozva köhögni kezdett. A három férfi röhögött. – *Ládno* – mondta a disznófejű is röhögve. – *Iznászilujtye prosztyitukku*. Basszátok meg.

Ágyban tért magához. Két orvos fehér köpenyben, egyikük egy ötven körüli kövér nő, foglalatосkodott körülötte. Mindkét csuklója vastagon bepólyálva, a feje is bekötve, mert, mondták neki, lehet, hogy eltört az állkapcsa. Mindene fáj, és nagyon piszkosnak, mocskosnak érezte magát. Kérte, hagyják megfürödni. Ám helyette mentőkocsiba tették, és nagy szirénázással elszállították az egyik moszkvai kórházba.

Két hétig tartották ott. De egyszer sem hallgatta ki senki. Nem jött rendőr egy se, amin tulajdonképpen nem csodálkozott. Ismerte a rendszert. Tudta, hogy azoknak mindent szabad, s azt teszik, amit akarnak. Úgy hogy ő sem szólt semmit. Hallgatott. Mert jobban teszi, ha ki sem nyitja a száját. Hisz a hatalom szemében ő a bűnös. Itt akarja hagyni hazáját, a szép Szovjetuniót. Még jó, hogy nem ítélik el öt évre, vagy ki tudja mennyire valutázásért. Ezért hát igyekezett mielőbb meggyógyulni, és hazamenni Ungvárra. Ott legalább otthon lesz, a szüleivel, akik mégis csak vigyáznak rá. És mindent megbocsátanak neki, mert hát a gyerekek. Azt is, hogy durván megerőszakolták.

Két hét után a börtönparancsnok hívatta. Eléje tett egy három oldalas jelentést, mondván, hogy olvassa el. A jelentésben az állt, hogy a fiatalasszony ügyét (gyelo) kivizsgálták. Megállapítást nyert, hogy egy bűnbanda tagjai szállodaszobájában meglepték, értéktárgyait elvitték, megerőszakolták, s aztán elmenekültek. A rendőrség keresi őket. A nyomozás végeredményéről majd értesítést kap.

VI.

Hazaérkezése után egy hónappal kapott újra meghívót az ungvári OVIR-tól beszélgetésre. A cigányképű alezredes szinte azonnal fogadta. Szó szerint a következőket mondta:

– Maga nagyon szép nő és kíváncsú, és erre most ráfaragott. Tudom. Hogy honnan, ne érdekelje. De tudja meg, hogy én is megkívántam magát. Ha most itt rögtön az ölembe ül, és önként és dalolva az enyém lesz, odaadom az útlevelét. Ha elutasít, akkor legalább még egy fél, vagy egy egész évig járhat majd beszélgetésre.

A fiatalasszony egy minutát sem gondolkodott. Fején keresztül lehúzta pulóverét, odalépett a cigányképűhöz, és hagyta, hogy az kigombolja a blúzát. Amikor ez megtörtént, bal kezével kiemelte kicsi, de kemény mellét a blúzból, és kicsi, de kemény mellének barna kis bimbóját a cigányképű szájába tette.

Otthon, mint mindig a „beszélgetések” után, már az előszobában, aggódó szemek várták. – Apám, anyám, megvan az útleve! – szölt a fiatalasszony, de hangjában nem volt öröm. – Hál’ Istennek – borult a nyakába édesanyja. – Lám, mégis csak érdemes volt Moszkvába menni. Ugye megmondtam.

Apja szintén megölelte. – Szegény kislányom, szegény kis... Nem tudta folytatni. Zokogni kezdett.

OKSZÁN

I.

Csütörtök volt, szürke, mint az élet. Húsvét vasárnapját követő csütörtök. Hideg és szeles volt az idő, szitált az eső. Fáztunk, mert már a múlt héten levettük a nagykabátot a hirtelen jött kánikulában. Most meg az esernyők alatt, vagy nélküle, csapzottan és hajadonfótt álltuk körül a sírt, megrendülten. Mert ugyebár így jár, aki. Kantos Pityut temettük, az ismert festőt, a város prominens, de bohém alakját. Még ötven sem volt, vagy alig. Búcsúztak tőle családja és barátai, kollégái és ismerősei. Főnöke szép kerek beszédet mondott az alkalomra. Még Kijevből is jött egy delegáció a képzőművészeti szövetségtől. Szép nagy koszorút helyezett el a síron egy kopasz kis emberke, Alekszandr Mávrukejevics Rot. Azt mondták, nagy kutya. Egy idősebb csúnya nő társaságában volt, aki Lenint is láthatta valaha. Bizonyította kabátján az a sok plecsni. Sokan voltunk a gyászoló csoportban. Többen, mint ahányan elfértek a Kálvária felső sírkertjében. De még így is feltűnő jelenség volt egy szép magas, fiatalnak már nem mondható nő vagy asszony, esernyővel és egy szál piros rózsával a kezében. Fejét lehajtva állt oldalt és kissé távolabb a gyászoló tömegtől, egyedül, egy útszéli szomorúfűz alatt. Szép volt, ámbar ki tudja. A szemében azonban biztos volt valami, ami ezt a nőt veszélyesen szépé tette. Ha felemelte fejét, villant egyet a szeme. És ez a villanás, mely csak egy villanás volt csupán, elég volt ahhoz, hogy az ember azt mondja: „Szép ez a nő az istenit, de még mennyire”. Látszott rajta, meg azon, ahogy állt, és nem figyelt senkire, talán egy kicsit bántóan és sértően, hogy nem ismer itt senkit. Mert hát őt sem igen ismerhették. S amikor vége volt a szertartásnak, nem ment oda kondoleálni a családhoz. Én tudtam róla, hogy kicsoda (hogy honnan, mindjárt kiderül), és maradtam. Ő is mindvégig maradt. S amikor már mindenki elment, lépett oda a koszorúkkal borított hantokhoz, és helyezte el az emlékezés egy szál piros rózsáját a saját nevében Kantos Pityu fejfájához. Keresztet nem tett fejfájának – nem mert – a család ebben a kutya ateista világ-

ban. Csak egy táblát, melyen az állt mindössze, magyarul, hogy „KANTOS ISTVÁN. 1926 – 19...” A nő lehajtotta fejét, mintha csak imádkozna. Ám nem hiszem, hogy az ilyen nő imádkozni is tudott volna. Honnan? Hiszen sosem tanították. Talán még élő papot sem igen látott azon a környéken, ahol élt. Legfeljebb csak filmen, karikatúrozza.

Figyeltem őt. Magas volt és jó alakú, mint egy atlétanő. Arca a pirosító alatt is halálosan sápadt, de mégis csak szép (a már említett szemek miatt), s egy kicsit hosszúkas. Szőke haja kontyban feltűzve. Szeme nyugodt, és száraz lehetett, mert nem volt kezében zsebkendő könnyeit törölgetni. És amikor a virágot elhelyezve felemelte fejét, először azt hittem, hogy Marina Vladyt látom késő ifúságának díszében. De csak először, mert természetesen nem ő volt az. Sőt, egészen más. Egy tip-top kis mennyecske ugyan, de tipikusan kárpátaljai arcvonásokkal, akit csak a hegyekből szalasztottak ide, erre a temetésre a nagyvárosba, kissé illetlenül, vidékiesen öltözve, fejkendő és kalap nélkül. Ám meglepett szemének áttetsző tüze, és az, ami a nézésében volt. Langyos borzongás futott végig a tagjaimon tőle. Volt benne valami, ami megdöbbenett, lebénytett szinte: a mélységes szomorúság, mellyel a halottat gyászolta? Igen, de vajon ki volt ő neki? Az élete, a mindene? Igen, igen, ez is benne lehetett ebben a nézésben. De még valami, amit világosan elárult ez a szem. Hogy mit? Nem tudtam. Ám ezért a fátyolos tekintetért, már csak a tekintetért, a középkorban megégették volna. Ma pedig? Biztos volt baja miatta, mert vonzott, mint egy mágnes. Lehetetlen volt nem észrevenni.

Az áprilisi Ung folyónak és a folyópartnak nincs párja a világon. Legalább is annak a szakasznak, mely ott csörgedezik csendesen a Galagóban, ahol kissé pityókásan vagy józanul meg szokott állni az ember, hogy pihenjen vagy elmélázzon. Ha hiszed, ha nem, ez egy természeti csoda. A rózsaszínű virágba boruló japáncseresznyefák egymásba érő koronái, a rajtuk átszüremelő napfény, mely a virágtól lágy rózsaszínű, a langymeleg virágillatos levegő, és ilyenkor tavasszal a mindig bő vízű, megáradt folyó sárgásan csillámló hullámai azok, ami csak itt, ebben a városban, és csak ilyenkor, április elején, látható, található és szagolható. Igenis, szagolható. Sehol másutt kerek e földtekén. És ráadásul állandóan vibrál valami a levegőben. Ott van valahol a fejjünk fölött, láthatatlanul kering, gomolyog, s várható, hogy mindjárt itt, azonnal, a szemünk láttára kisül, elpattan, s elárasztja a környező világot. De nem, nem pattan el, nem teheti. Csak itt van, mert itt van, fogva tart, s ettől az ember állandóan izeg-mozog és bizserég. Hangyácskák futkosnak a bőrén. Felnőttek és gyerekeknek, nőnek és férfinak egyaránt. Így csapongtak a gondolatok össze-vissza

az én fennkölt agyamban is, amikor Kantos Pityut pillantottam meg, néhány nappal a fentebb elregélt történelmi események előtt 19...-ben, Húsvét előtt három nappal, ragyogóan napsütéses időben, délután, egy padon ülve.

Amint meglátott, udvariasan felállt, nyújtotta kezét, és – amit nem vártam – meghívott. Egy feketére, itt a közelben, a Verhovina presszóban. Elfogadod? – kérdezte. Miért ne? – mondtam, hisz nem vagyunk ellenségek.

Kávét és konyakot rendelt, majd rágyújtottunk egy Málboróra, melyet természetes arckifejezéssel, egyáltalán nem hivalkodóan, mint mások, ha ilyen cigijük volt, vett elő lazán zakójának jobb oldalsó zsebéből. Mintha csak egy doboz Verhovina vagy Pamír, vagy esetleg más szovjet kapadohány lett volna, s nem méregdrága amerikai csempészárú. S beszélni kezdett, saját magáról. Kissé spicces is lehetett, mert ömlött belőle a szó, és nem volt mindig összefüggő, amit mondott. Érdeklődéssel hallgattam. Mert amit Kantos Pityu mondani szokott, azt meg kellett hallgatni itt ebben a városban, mint isteni kinyilatkoztatást, élőnek és holtnak egyaránt. Hisz húzásai, pikáns kalandjainak részletei, reggelig tartó és sokszor a kijózanítóban végződő dorbézolásai, verekedései az éttermekben a milicistákkal, közismertek voltak városszerte. Gondoltam, ezekről kíván majd beszélni, hogy saját fülemmel hallhassam, milyen nagy vagány is ő tulajdonképpen. Valahogy így is kezdte. De aztán témát váltott, és gyónni kezdett. Hogy miért? Ki tudja. Talán azért, mert hitét elveszítve, vagy inkább magától szándékosan eltaszítva, szándékosan sutba vetve, mint egy későbbi korok James Joyce-a, azért maradt még benne valami a régi békebeli polgári nevelésből, és most el kellett valakinek mondani legnagyobb bűnét (nem tudom, az volt e), hogy legalább képtelen feloldozást nyerni. Vagy csak egyszerűen elkapta az a fene nagy ungvári őszinteségi roham a két-három pohár, vagy netalántán üveg, Izabella-Irsavszkája után, amit sokszor a levegő, a környezet vagy mit tudom én, mi okoz ezen a környéken. Mert tapasztaltam, hogy időnként mindenkit elkap ez a ragály. S akkor az ember csak beszél és beszél, megállás nélkül, és kiönti a lelkét. Nos, ezt tette Kantos Pityu is. Álljon itt szinte szó szerint ez a „gyónás.” Ha csakugyan annak szánta, akkor hadd mondjam ki előre: ami engem illet, én őt feloldoztam. Különösen azután, hogy távozott is ebből az árnyékvilágból.

II.

– Szíves engedelmeddel – kezdte mondókáját Kantos Pityu a kávézóban zaccos feketéjét szűrösölve –, elmesélek Neked egy történetet, amit mindenképpen el kell mondanom valakinek. Muszáj. Ki kell, hogy jöjjön belőlem. Úgy,

ahogy megéltém. Egyedül képtelen vagyok megemészteni. Beszélnem kell róla. Most rögtön. Nem tűr halasztást. Mert van egy furcsa érzésem: ha nem mondom el most azonnal valakinek, magammal fogom vinni a sírba. És hogy miért éppen Neked? Nem tudom. Pont ezen gondolkodtam, amikor jöttél. És hát, gondoltam, az egyik ember olyan, mint a másik. Meg egyébként is erősen másnapos, sőt megint piás vagyok. Hajnali négykor ébredtem, és az első mozdulatom a frizsider volt. A sör, a jó öreg *Pivo*, *Pivce Zsigulivszkoje*. Égett a meszesgödör, mert tegnap jól berúgtam. Megint. S most kéne egy jó barát, tudod, akivel kidumálhatnám magam. De ne csodálkozz: nincsenek jó barátaim. Ha most telefonálnék „a legjobb barátaimnak”, hogy hallgassanak meg, mert szükségem van rájuk, tudom, mi lenne a válasz. „Jó, jó, Pityukám, majd holnap, ha józan leszel”. Szóval ivócimborám, *szábutyilnyik*-om van sok, úgy, ahogy mondom. Téged pedig ismerlek. Talán nem túl jól, de jobban, mint gondolnád. Szóval, ha megengeded. – Megtisztelsz. – válaszoltam – Hallgatlak.

– Hát akkor elkezdem – mondta Pityu, és kissé mintha zavarban lett volna. – Csak azt nem tudom még pontosan, hogy hol. Talán ott és azzal, amit már biztos tudsz rólam. Azt, hogy festő vagyok, „művész”. Idézőjelben mondom. Mert hát azt mondják. Kantos Pityu, *zákárpátszkij hudozsnyik*, Erdélyi és Boksai szellemi örököse. Persze, elég jó képeket is tudok festeni, és gyorsan is dolgozom. Tárlataim is voltak, és vásárolták is képeimet, mint a cukrot. Pártember lettem, és tagja a Szovjet Képzőművészek Szövetségének. Kezdtem az átlagosnál is jobban élni. Felújítottam házunkat, nekem elhiheted, nem volt olcsó mindent „beszerezni”, kocsit is vettem, még hozzá piros Zsigulit, a legmenőbb vagyok rajta a városban, feleségül vettem osztálytársnőmet, a szépséges Balogh Katicát, akit az egész város irigyelt tőlem. Szerettük egymást, többé-kevésbé, olyan langyos szerelemmel, de azért jól megvoltunk. Van két csemeténk is, Marika és Pistike, és minden a legnagyobb rendben lett volna egészen addig, ha úgy tíz-tizenkét évvel ezelőtt nem dőbbenek rá valamire csak úgy magamtól. Arra, hogy nem vagyok én valami nagy vásziszdász. Sőt, egyáltalán nem vagyok művész. Rossz képeket festek. Nincs stílusom, nincsenek témáim, a finomabb részletekhez semmi kedvem, és csak sablonokban tudok gondolkozni. Vagy megrendelésre. Lenin-portré, Brezsnyev-portré, mosolygós úttörők a pionírtáborban, fuj. Egyszer csak úgy rádőbbsentem erre. Mint Hontalan, a költő, Bulgakov regényében. De ő egyszerűen megoldotta a problémát: elhatározta, hogy nem fog rossz verseket írni. Ám mivel csak rossz verseket tudott írni, jókat nem, úgy döntött, hogy nem ír többet, és inkább bevonul a bolondok házába. Mert ott a helye. Én meg rájöt-

tem, hogy csak tucatképet tudok festeni. És csak azért van nevem meg hírem, no meg pénzem, mert vannak kapcsolataim. És ha a „barátaim”, a párttitkár, a KGB-főnök vagy akárki kolhozparaszt képet rendel, azt festek. Ha Brezsnyev-képet, akkor meg azt. De ha szükség van egy kis szocialista romantikára, mondjuk egy parasztlány és egy munkásfiú kéz a kézben, ünneplő ruhában, felmagasztosult mosollyal az arcukon, a „kultúra-parkban”, ellenfényben, amint épp az Empíriokriticizmust olvassák, vagy bármire, amit a főnökség óhajt, hát miért ne? Kantos Pityu máris ugrik, és a kívánság – parancs. Ezért pénzt is kapok. Elég sokat, mer már nevem van. De száz szónak is egy a vége, én nem vagyok művész. Csak egy szocreálfestő. Egy pancser. Megpróbáltam én is azt tenni, amit Hontalan, a költő. Nem írni, azaz nem festeni. No, persze nem vonultam be a diliházba. Arra bármikor ráérek, gondoltam. Még akkor is, ha tulajdonképpen csakugyan ott lenne a helyem. Helyette lelki nyavalyáim gyógyítására a jól bevált módszert választottam: a piát. Védelni kezdtem, mint a gödény. Főként konyakot, mert művész embernek a konyak a benzine. Ittam sutyiban is, no meg a cimborákkal. S valahányszor elkezdtünk dorbézolni, jó orosz szokás szerint, ezt gyorsan megtanultuk, és átvettük tőlük, addig tartott, míg le nem fordultam a székről. Kedves haverjaim meg betettek a Zsigulimba, s én meg hazahajtottam. Egyszer sem volt még egy karcolásom se. A részeket Istene vigyázott rám. Persze, azért így mátyósan elég sok hülyeséget is elkövettem. Többek közt azt is, hogy közvetlen főnökömmel, aki pedig az obkomnak, a megyei pártbizottságnak a tagja, enyhén szólva „tisztetetlenül bántam”. Magyarán: elküldtem őt a „náhu”-ba. Pedig hát ő olyan nagy ember, hogy egyszerű halandó ezt fel sem tudja fogni (illusztrációkat készítettem a lapnak, melynek ő volt a szerkesztője). Az ilyennel kikezdeni öngyilkosság. Sőt, ékes orosz nyelven, összevont pártbizottsági gyűlésen – fel tudod ezt fogni, józanul és nyilvánosan, azaz még részeg se voltam, ami enyhítő körülmény – korunk egyik legtehetségesebb, ezen a téren óriási nagy tudományos ismeretekkel rendelkező seggnyalójának mondtam, bele egyenesen a pofájába, mások előtt. Azzal vágott vissza, hogy bemószerolt az obkom-nál, és megszüntette rendeléseimet. Szép képek ide, szép képek oda, ám dekadens, részeges, meg erkölcstelen személy vagyok, mert a feleségemen kívül (nahát) más nőszemélyekkel is volt dolgom, ecsetelte. Egyáltalán nem az a lényeg, hogy mit festek. Hanem az, hogy láttak feslett erkölcsű nők társaságában. Például Maruszjával, akinek mindegy, hogy kivel, ha kap egy kis tütt. Meg hogy részegen épp a Lenin szobornál kellett pisálnom a Ráda előtt, és közben röhögtem. Ez egyébként így igaz, ám szóra sem érdemes. Ahhoz képest, amit

a kolléga Zimomrja csinált a múltkor, semmiség. A szerkesztőség ablakából pisált le az utcára, a második emeletről, szép vastag sugárban. Húgyleves az emberek fejére. Jó, mi? Persze, hulla részeg volt. Még jó, hogy nem esett ki az ablakon a hülye. Nem tudom, meddig tartott ez így. Egy darabig, jó sokáig? Persze, mondanom sem kell, hogy a kedves nejem ezt nehezen tűrte. Állandóan azzal fenyegetőzött, hogy összecsomagol, és hazamegy a mamához. Egy alkoholistával ő aztán nem hajlandó élni, mert nem lehet. Még a gyerekeket is rám hagyja, és aztán tegyek azt, amit akarok. Neveljem fel őket, mert ő kiszáll a buliból. Ha kell, még tartásdíjat is fizet, vagy amit akarok. Jó, jó, mondtam neki, megjavulok. De már nem tudtam abbahagyni. Mert ugye berúgsz, aztán másnapos vagy, és hogy ne kínlódjon az ember, és ne szégyellje magát azért, mert tegnap részeg volt, hát iszik. Megint iszik. Így hát csúsztam lefelé. Anyagilag is. Mert amíg volt, csak az ötcsillagosat ittam. Azt az örmény konyakot. De aztán adtam már lejjebb is. Ráfanyalodtam a krepuskára. Merthogy rájöttem, nem is olyan rossz az. Édes, itatja magát, és jó fejbekölintős. Jobb, mint az örmény konyak. Különösen az Izabella meg az Irsavszkaja. Egy fél litertől totál be vagy rúgva. Jobban, mint a vodkától. A Szkála borkóstoló – mert nálunk nincsenek kocsmák, csak büfék meg zákuszcsonáják meg ilyesmik –, szóval a Szkála lett a törzshelyem itt a korzón, ahol a többi alkoholistával együtt már reggel hatkor sorba álltam. Vártam a nyitást, mert égett a meszesgödör. És reszketett a kezem, miközben az első adagot magamba döntöttem. Aztán később az is előfordult, hogy már a piára is kölcsön kellett kérnem. Emlékszem, egyszer hogy ledöbbsentél, amikor a korzón megállítottalak, és azt mondtam neked, hogy adj kölcsön öt rubelt. Nagyokat pislogtál: "Hogy-hogy? A nagy Kantos Pityunak nincsen pénze?" Hát akkor pont nem volt, elhiheted. Viszont inni akartam, mert erősen másnapos voltam.

Nem, sehogy sem volt ez jó így. Mert aki á-t mond, mondjon b-t is, gondoltam nem egyszer. Meg kellett volna festenem egy-két építkezést, egy élenjáró munkás portréját, vagy valami ilyesmit, hogy megint legyen pénzem. Egy szép párttitkár portrét, rendjelekkel a nagy ember mellén, íróasztalánál, nagyon ki tudott volna húzni a slamasztikából. Végül is, ha egyszer az ember eladta a lelkét az ördögnek, már nem lehet visszatáncolni. De nem ment. Már ilyen képeket sem tudtam festeni. Ha ecsetet fogtam, reszketett a kezem. És csak akkor maradt abba, ha ittam egy pohárával. Vagy inkább kettővel. Vagy egy egész üveggel: Bella, Bella, Izabella, gyere és jöjj, te, szépségem, vigasztalaj meg, énekeltem. Ezt hívják úgy, hogy delirium tremens. Egerekről és patkányokról is álmodtam, ami intő jel, mondják sokan. Tudtam, ha ez így

megy még egy ideig, akkor Kantos Pityunak kámpec. Találkozom majd Kám és Pec elvtársakkal, akik majd hidegre tesznek, s elküldenek oda, – *g-gye ráki zimujut* – ahol a rákok töltik a telet, ahogy szép édes orosz anyanyelvünkön mondják nekünk, magyaroknak, ha finoman el akarnak küldeni valahová ruszki elvbarátaink. Azaz, nekem aztán befellegzett. Végleg lezüllök. A szemétdomb meg a csatorna a végállomás. Vannak itt egy páran ebben a városban ilyen jobb sorsra érdemes álkások, mint például az egyik legjobb kosaras, a Vályera. Vagy az egykor kitűnő ezermester és bunyós, Orémusz Sanyi, aki összehúgyozza magát a korzón, és sötét foltokkal meg csíkokkal a gatyáján sétál tovább cikkcakkosan, mint a villám, mert mit neki Hekuba, ő pedig mi Hekubának, és le van szarva mindenki, ha már piára sem adnak neki kölcsönt, amit úgy sem ad meg. Legyek én is olyan. Hát nem. Nem és nem. Mosdatlan, piszkos, bűdös, reszkető kezű, ide-oda lódörgő alak, aki mindenkít megállít húsz kopekért italra. Ki kellet valahogy másznom ebből. S azt is tudtam, hogy egyedül. Külső segítség nélkül. Mert végül is, ki az ördög fog segíteni? Mert legfeljebb csak röhög majd rajtam, mint már nem egyszer előfordult, amikor megkértem valakit, hogy rántsion ki, az istenit, mert meg tudja tenni, az istenit. De nem, inkább rúg egyet még belém, mert hát ilyen az ember. Inkább rúg, mint segít.

Hogy meggyógyulhassak, de közben senki se lássa nyavalygásaimat, el kellett utaznom valahová. Ám hová? Hol tudom majd megállni, hogy ne igyak, ne rúgjak be már másnap, mert az olyan jó és könnyű? A harc meg keserves. Ugyanis nem voltam az a nagy hős, egy Abafi Jósika regényéből, aki hipp-hopp egy kettőre kigyógyul alkoholizmusából, és rögtön derék harcos meg hazafi lett belőle. S az olyan elveknek is híjával voltam, mint az a Bíró Jenő, szintén festő, a Midas királyból. Kutya kemény szocializmusban éltünk.

III.

Gyerekkoromban sokszor megfordultam Nagybereznán. Élt ott a falu, vagy inkább kisváros szélén, egészen a hegyek alatt egy nénikém. Nagyapám anyjának volt a testvére. Úgy hívták, hogy Dudinszki Juliska néni. Pap volt az édesapja, görög katolikus pap, mint nálunk és nálatok is sokan a családban. Azon a híres plébánián, mely az 1854. és az 1886. évi tűzvész idején, amikor az egész falu kétszer is porrá égett, állva maradt. Mert a plébános felesége, távoli rokonom, állítólag szent asszony volt. Böjtölt és vezekelt, meg istápolta a betegeket. Szóval, nyáron is, meg télen is, az iskolai szünetekben többször

elküldtek hozzá a szüleim. Mint mondták, nyaralni, télen meg síelni. Nyáron a hegyekben bókásztram, télen meg síelni próbáltam. Meg is tanultam, még-hozzá egész jól. Csak úgy, egyedül. Két szál deszkán, melybe csak bedugtad a lábad, és kész. A nagynéném már nem élt, de arra jól emlékeztem, hogy milyen kitűnően is éreztem ott magam mindig. Nyáron a gyönyörű táj, erdő meg micsoda, télen meg a hó, a fagy, a szikrázó napsütés, s aztán a meleg cse-répkálya. Elhatároztam, hogy odamegyek önkéntes elvonókúrára. Járom a hegyeket, sétálok az erdőben, meg ami kell. S megpróbálom keresni az Istent, akit elvettek tőlünk a komcsik, s mi hagytuk, mert még csak nem is akartunk harcolni érte. Mert kényelmesebb volt Isten nélkül élni. Semmire se kell gondolni, arra sem, hogy van. Pedig van Isten, az istenét neki. Érti azt az ember, amikor pácban van. „Jaj, Istenem, jaj, jaj, jaj. Add, hogy ne dögöljek meg, mint egy utolsó álkás a szemétkupacon.” Letérdelek majd újból, és szépen kérlek, ahogy a jó anyám tanította. Hisz olyan szép az ima, és milyen igaz: „Szabadíts meg a gonosztól, mely belém fészkelte magát, és már élni, élni sem hagy. Neki adózok nap, mint nap, és már csak neki élek. Jézusom, maradok, amíg szükség van rá, amíg csak te akarsz. Csak egészségesen térjek haza. És ha nem sikerül, hát marad esténként a *vitrezvilovka*, vagy akár a bolondok háza, ahová bedugnak. Vagy a csatorna, az árokpart, élettelenül megpihenni. S úgy végy magadhoz, Krisztus, ahogy éltem. Mocskosan, sárosan, leokádva. És taszíts a gyehegnára” – imádkoztam nem egyszer. Szóval, megyek, indulok Bereznára.

Felpakoltam hát a Zsigulit, vittem magammal sok-sok Sekszpírt meg Thomas Mannt flaska és demizson helyett, festőállványt, meg mindent, amiről gondoltam, majd hasznát veszem a ringben, az alkohol elleni bokszmeccsen. S ahol nem szenvedek majd kiütést. Szeptember közepe volt, és tudod, ilyenkor gyönyörűek, de még mennyire, Kárpátalján az erdők és a hegyek. Szébb semmi sem lehet kerek e földtekén. S aki ettől se gyógyul meg, gondoltam, s inkább választja a piát, az igazán elveszett ember, azon mán nem lehet segíteni. Ungvár–Nagyberezna alig valamivel több, mint egy óra a szép szerpentinek országúton, Perecseny felé. Onnan jöttek a magyarok keletről. A barbár népség, nyereg alatt puhított húsaikkal és nyilaikkal, az őshonos ukránokat leigázni. Meg is érkeztem szépen. És már az első kocsmánál a tábla után érdeklődtem is: hol kaphatnék itt szállást néhány napra, vagy esetleg egy hétre, mert festő vagyok, mondám egy kisebb csoportnak, nőknek meg férfiaknak vegyesen, és az erdőt, meg a hegyeket jöttem festeni ná viztávku – a kiállításra. Ez tetszett nekik: A kiállításra, ná viztávku. Még Moszkvába is eljuthatnak a képek, mondtam. Mondta is egy fejkendősenénike, a füle több volt, mint a foga, ékes és selypítő

ruszinsággal, hogy „joj, to duze tyászko”, azaz „esz nem könnyű”, mert hát itt a legjobb családoknak is csak egy szobája van a háta-ban (a házban), s benne a disznó meg a baromfi, hogy ne fázzék az ember. Úgyhogy kvártély az nincsen. Ám ha jobban belegondol, akkor mégis csak itt van az a *ne zgyisná* – nem idevalósi – *huculka*, csúnya *mágyárszki* neve van, Okszán, egy szép nagydarab erős menyecske, aki csak tavaly került ide a férjével és a kislánnyal. Korábban fent laktak a Verhovinán, valahol a Szinyevír környékén, ám lejöttek ide a hegyekből valamiért, *bob znáje csomu*, s akinél talán kapok egy szobát, mert a férje más férfiakkal együtt a környékről épp Kazahsztánban arat, vagy betakarít valamit a *celinán*. Cukorrépát, kukoricát vagy napraforgót, a nagy kereset reményében. *Stob brosi málé* – legyen nekik pénzecskéjük. Aztán ő, mármint a néni, tudja, hogy ő, mármint Okszán, akinek több szobája is van, mert azt a nagy házat, hátát, vették meg az iskola mellett, vagy örökölték, mindegy, ilyenkor szokott kiadni szobát idegeneknek, ha megfizetik, mert hát azt nem tiltja a törvény – *néjákij zákon to ne záprescsáje* –, vagyis szabad. Neki meg biztos kell a pénz „bednyázkának” (szegénykének), hogy most az ura nincs itthon, és csak egyedül keres, ötven rubelt havonta, ami mire elég, mondja. A tejgyárban, ahol dolgozik, csakugyan keveset fizetnek az embernek. Másutt se sokkal többet, az igaz. Ja, hogy hol lakik Okszán? Nem messze. Ha tovább megyek itt a Lenin utcán vagy 200 métert, látja, ott balra fordulok, és a Ticsina utca legvégén egy fehérre meszelt hátá nagy ablakokkal, és nagy diófa áll előtte, most már a dióit is potyogtatja, az iskola mellett, egészen az Ung partján. Ott, ott kanyarog az istenadta, de csúf is tud lenni az a recská (folyócska), ha megárad. Könnyen odatalál, hadarta a néni. Csak vigyázzak, mert sok a gödör meg a kátyú az úton, s némely pocsolya is elég mély, ott lehet maradni az autóval, ha az ember nem vigyáz. Dobre, mondom szépen a nénikének, *duzse hárho gyákuju*, és már indultam is. Nem tudtam, hogy a végzetem felé, mondta szokvány módon elbicsakló hangján, csendesesen, Pityu, felhajtván a pohara alján elfeküdt olajosan szikrázó barna lötytyöt, a konyakot. Zaccos kávé is ivott hozzá.

Kátyú és gödör, hepehupa ide és oda, megérkeztem szerencsésen a néni által említett házhoz is. Végig a Lenin utcán, majd balra fordulva a Ticsina utcába. Igaz, végig kettesben haladt a kocsi, s igencsak nézmem kellett a pocsolyákat, melyek némelyike szinte ellepte itt-ott a Zsiguli kerekét. Egy nagy fehér kuvasz láncra kötve ugatott az udvaron az ismeretlenre és a kocsira, de azért Isten neki fakeszt lekasztottam a láncot a kapuról, bementem és kopogtam a takaros kis ház ajtaján. Oszt vártam vagy fél percet. Egy harmincöt körüli menyecske nyitott ajtót, haragos tekintettel (a kedves, mosolygós pofi

itt nem szokás). Keze lisztes volt, és a blúz a karján fel volt tűrve. De mi-csoda karja és vállai voltak! Mint egy ruhásszekrény. Haragosan összevont szemöldöke ellenére is kellemesek voltak az arcvonásai. És ami szokatlan volt számomra, hogy amint meglátott, kicsit haragudott ugyan, mert hát az illem is ezt kívánta, de aztán rám mosolygott. A kárpátaljai ruszin nők tartózkodónak szeretik feltüntetni magukat, s ezért sohasem mosolyognak idegenre. Ám úgy látszik, szimpatikus lehettem neki. S ez a nő hófehér és szabályos fog-sorával fogpasztareklámnak is elmegetett volna, ami szintén szokatlan volt kissé, mert a fogszuvasodás Kárpátalján népbetegség. Mint tudod, a harmin-con felüli vidéki embernek már alig van foga. Sőt, némelyiknek több a füle, mint a foga, de hagyjuk. A szemét és a haját is rögtön megfigyeltem. Mélykék volt a szeme, s benne az a bizonyos „Schlafzimmerblick”, biztos ismered. Haja meg simán hátrafésülve, lófarokba fogva, majdnem szőke, világosbarna. Szabályos volt az orra – mondjam azt, hogy túl nagy egy átlagpolgár számára? – és kissé túl vastag az ajka, de – amint megnyílt a fogsora felett – piszo-kul érzéki. Termetre magas, majd fél fejjel magasabb, mint én, pedig én sem vagyok törpe, s izmos, mint egy balerina, vagy tornásznő. Valamikor én is tornáztam, meg kosaraztam, és jól ismertem az ilyen típusú nőket. Még most is az orromban van a szaguk az öltözőkből. De neki nem ilyen volt a szaga. Hanem mint az erdőé körülötte. Hóvirág és ibolya szaga volt. Igen, kimon-dottan ibolya szaga. Pontosabban illata. Azonnal bizseregni kezdtem tőle. Akárcsak kamasz koromban, amikor olyan tornász vagy atléta lányt láttam, aki tetszett nekem. De tetszett nekem mind. Tetszett ezeknek a lányoknak az izmos alakja, mozgása, és kendőzetlen magamutogatása (kézenállás a geren-dán széttárt izmos lábakkal. Fú, beleizzadok a látványba még ma is). Erről az Okszánról is gondoltam rögtön, hogy no, ha ez a nő itt elkapna egy fordulóra, megbánnám. Aztán el is kapott. Nem egy, hanem életemnek egész további fordulójára, melynek aztán most már vége. Egyszer s mindenkorra. Érzem. Jelzést kaptam. De erről majd később.

IV.

A hölgy megkérdezte, mi járatban vagyok. Elmondtam neki is, hogy mi járatban, mint a faluszéli nénikének, s azt is hozzátettem, hogy őt ajánlották, mint olyat, aki ideiglenesen albérlőt tud tartani. Befogadna? Igen, mondta, de csak egy hónapra, mert akkor már megjön a férje, s reméli, hoz is haza majd valami kis pénzt, amiből legalább egy évig szépen éléldeglhetnek. Ta-

lán egy kocsira is telik, egy Zaporozsecre legalább. De ki tudja. Mindenesetre, ha nekem megfelel, egy hónapra ötven rubelért ellakhatom nála. Ő főzni is szokott, és ha nem vagyok finnyás, és megeszem, amit ők, akkor szívesen ad nekem is ezért a pénzért. Bundás kenyér, *borscs i vszjo tákoje* – mondta nagy-oroszul, egész jó kiejtéssel, mert hát hogy művelt értelmiséginek (városinak) nézett, egyem a kis szívét. És hogy mutassa, azért ő is tud emberi nyelven, nemcsak *po násemu*. A pénzt előre. Egyébként van egy kislánya, Okszának, azaz Okszánkának hívják őt is, az istenadtát, mert hát úgy kapta valakitől ott fenn a faluban, hogy vagy húsz részeg legény hágtat meg egyszerre. Hogy miért mondja? És miért ne? Játssza meg az apácát? Ott fenn a hegyekben ez a divat. Hat hónapig is el vannak vágva a külvilágtól, olyan nagy a hó. Se ki, se be. Mindenki megvadul, kanos lesz. Tudom-e, hogy mi a vérfertőzés? Igen, nos, ott az is van. A fiúk a répapálinkától jól berúgnak, és ha a lány nem akar, legyen az unokatestvér, testvér vagy bárki, leteperik, lefogják, és mit sem adnak arra, hogy sikoltozik. Az benne a pláne. A szülők meg csak azt mondják a lánynak, miért nem vigyáztál? Nem láttad, hogy részeg? Meg ilyesmi. A kis Okszánka, tizenhat éves múlt a nyáron, most nyolcadikos, mert egyszer már megbukott. Vagy kétszer, nem emlékszik, mondta Okszán, és nevetett, mert minek az a sok tudomány. Éppen iskolában van. Csúnya és makacs lány, oszt még tanulni sem akar. Imádja az apját, mert az mindent megenged neki. „*Okszánko ták, Okszánko szják, holubka mojá*”. Kis galambom, te mindenem és egyetlenem. Rá, az anyjára, nem hallgat. Csak az apjára. Egyébként nem is igazi apja persze, hanem csak a mostohaapja. Ezért ő, az édesanyja, sokszor elpáholja. Ellensúlyozásul, mert makacs. Mert így mi lesz belőle? Makacs, szófogatlan. És szereti, ha a fiúk megbámulják. Majd lesz neki is egy zabi kölyke, mint az anyjának. Mert ő is, lám, mire vitte? *Udárnicja*, élenjáró dolgozó a tejiparban, jó, jó, de pénz, az meg semmi. S mindezt a nő csevegve, vidáman mesélte. Turbékolt és nevetett. Én meg bizseregtem. Nagyokat nyeltem, úgy megkívántam ezt a nőt. Azt mondd, van ilyen? Van, bizonyíthatom.

– Egyébként – folytatta Okszán – azt teszek, amit akarok, amíg itt vagyok. Ő nem törődik vele egy szemernyi sem (*nyi kápeljku*). Tisztálkodni a kútnál lehet, vagy akár az Ungra is kimehetek. Itt folyik a kert alatt. Tiszta és jéghideg, brrr. Itt, Nagybereznánál még csak egy kis patak, de ha *bozse upászi* kiönt, akkor csúnya sárga és haragos, és a kert végén levő budit még mindig elviszi, fekáliástul, mindenestül. Igen, igen, jól hallottam, a vécé a gyümölcsös végén van. Ösvény is van arrafelé, vagy száz méter. Csak vigyázzak, az oda vezető deszkákról le ne lépjek, mert akkor elmerülök a fekáliában, és neki nincs

ideje idegen férfiakat onnan kimenteni, meg aztán kötél sincs kéznél kihúzni valakit. S megint csak nevetett. Jóízűen, hófehér egyenes fogsorát villogtatva. Tetszett nekem ez a nő. Nagyon. És azt is láttam, hogy én is neki. Ja, igen, tette még hozzá. Meg kell fogadnom, hogy ha a kocsmába megyek, nem rúgok be, és nem fogok randalírozni, mert akkor nem adja ki a szobát. A férje, aki most távol van – *ná celinye v Kázáhsztánye* – majd minden nap berúg, ha itthon van, és randalírozik, mert náluk az már így szokás. A férfi az iszik mind, és megveri a feleségét, hogy mutassa, ő az úr a háznál. Őt, igaz nem meri, mert ő az erősebb. Nézze, és mutatta, milyen izmos és erős a karja. Az is volt. Közben nevetett. Ő viszont – Isten bocsássa meg neki (*bog prosztyit*) – utálja a részegeket. Ezért nehogy mán engemet is el kelljen viselnie, ahogy támolygok, meg összerondítok mindent magam körül, mint Iván, amikor részeg, monddta Okszán, és jókat kacarászott hozzá. Hát, hiszen nem azért jöttem, hogy igyak, hanem épp ellenkezőleg, gondoltam, és persze, hogy megígértem, hogy ilyesmit nem teszek. De ha már minden áron inni akarok, tette hozzá félig komolyan és félig tréfásan, mivel hogy ő azért nem inkvizítor vagy valami, és ő jól tudja, hogy a férfiak nem lehetnek meg ital nélkül, még egy napot sem, mert a *muzscsina* az csak *muzscsina*, akkor csak szóljak, ő megkínál. A sajátjából. Nekik ugyanis mindig van házi erjesztésű pálinkájuk, krumpliból, répából és cukorból, az idén is lesz vagy egy hordóval, de még nem forrta ki magát egészen, az igaz. Ez még csak *brázska*, mindössze negyven fokos, csak később lesz hatvan, de azért már iható, egész jó, és ő azt ajánlja, hogy ha ilyen szépen összejöttünk, akkor igyunk is egyet az üzletre, monddta kuncogva, kedvesen. *”Zgyelájtye odolzsennyije”* – monddta, s megint csak nagyoroszul, jó kiejtéssel, mintha nem is a ruszin lenne az anyanyelve. Nem szabad visszautasítani. „Hát – monddom én erre – Igynk, ha már monddja.” Mi mást monddhattam volna? Ő meg térült-fordult, mint a szélvész. Egy nagy vödörben, fedővel a tetején behozott valamit. Elővett két kruzskát, megemelte a fedőt, megmérítette a csuprokat a vödörben, megemelte szoknyája alját, és megvillant két izmos, kemény, hófehér combja, az istenit neki. Mert, mint már monddtam, a lába hosszú, izmos és gusztusos volt, olyan enni való, mint a sportoló lányoké mind (micsoda lábak!), és szoknyája aljával megtörülte a csuprok alját. Az egyiket elem tette, a másikat meg maga elé. A csuporban valami kotyvalék volt. Bűdös és fehér. De nem tejszínű, hanem valami olyasmi, mint a vízbe mártott mész. Még sohasem láttam ilyet. Látdta, hogy gyanúsan méregetem az italt, s erre újra nevetett. Majd megemelte a csuprot, odapöccintette az enyémhez, zá váse zdorovje, monddta, és inni kezdett. Nagy kortyokban nyelte

a brázsát, mintha csak kútvíz lenne. A szeme se rebbent. Az egészet kiitta, és a csuprot keményen az asztalra tette: puff. Várákozóan, égszínkék boszorka szemével a szemembe nézett. Libabőrös lett tőle a hátam, úgy megkívántam ezt az ismeretlen nőt. Elszédültem tőle, bezsongtam. Behunytam a szemem, és én is felhajtottam a csupor tartalmát. A mérget is megittam volna, úgy megigézett. Miután a gyomromba jutott a kotyvalék (az ízéről ne beszéljünk), először melegíteni kezdett. Aztán fejbe csapott, mint egy fél téglá. Kábultan ültem, és néztem ezt gyönyörű nagydarab nőt. Ilyen szépet még nem láttam életemben, de még festményen sem. Nem fogod elhinni, egyszerűen szerelmes lettem. Hipp-hopp, és kész. Ő is. Hogy honnan tudtam? Onnan, hogy már nem mosolygott. Egyik kezével megtámasztotta a fejét, és engem nézett. A világ minden kincséért sem lett volna hajlandó elfordítani a fejét. Csak nézett és nézett, és mind gyorsabban szedte a levegőt. Én is. Visszanéztem rá. Pupillái kitágultak, mint a macskáé a sötétben. Talán az italtól, attól a kotyvaléktól, amit ő is meg én is csak úgy benyestünk, mint a balszélső a szögletrúgást. De égszínkék szemének fényében nem az alkohol dominált. Hanem a vágy. A vágy a férfi után, akit már ki tudja, mióta hiányol itt a kárpáti őserdőben, ebben a dzsungelben. Itt pedig férfi rajtam kívül nincs egyetlen szál se. Akkor tehát engem kíván ez a szerelemittas nőtény, ez az éhes tigris és oroszlán egy személyben. És ha már akar, meg is fog enni. Érted? Engem! Igen, gondoltam, hisz az a barom férje már egy fél éve itt hagyta. Egy ilyen nőt itt hagyni? Akit pedig az Isten is arra teremtett, hogy csókolják, öleljék, szeressék, leteperjék és közben halálra marcangolják. Dagadozni kezdtem. Izmom megfeszült, két karom meggörbült, mint a sólyomé, mely prédára vár: "Héja-nász az avaron, héja-nász az avaron" – vijjogta a lelkem. Forrni kezdett a vérem, és előntötte az agyamat valami. Az állati kéjvágy, a perverz birtoklás vágya. Igen, az. Ej, dehogyis az, hazudok itt most neked. Tudtam én azt jól, hogy mi az, ami szétáradt bennem. Mondjam? Roppant banális, de megmondom: a szerelem. Hallod? A nagybetűs Szerelem. Fordítsam le? Love, Liebe, Ljubov. Csupa '–el', mint a nyelv, melyet kitépni kell a másik lény szájából, ha csókolsz. Csókoltál már így, csókoltak már így? Nem? Pedig csak így érdemes. Azt mondod, nincs is ilyen, mert csak most találtam ki az egészet? Nincs igazad. Van. De még mennyire. Hihetetlen, de van. Bizonyíthatom. Az én bőröm a bizonyság, melyen még most is látszik mély harapásainak, karcolásainak a nyoma. Le voltam taglózva. Ha azt mondják, ott haljak meg, hát ott halok meg. De folytatom a sztorit. Mert nem az érdekes, amit éreztem, hanem az, ami történt. Szóval: aztán a fény ebben a két gyönyörű szempárban

megváltozott. Fátyolos lett. Nem láttam még ilyen tekintetet, soha az életben nem láttam. Ez már nemcsak a vágyat tükrözte, hanem igen, igen, a szerelem lidérces hátborzongató fénye is benne volt. Az ő szerelmének a fénye, és az odaadása. Ez a nő, Okszán, Okszán, zsongta a lelkem, viszont szeret, dobban nagyot a szívem. Már biztos voltam benne. Eredetileg is egymásnak voltunk teremtvé, és most – csak most – találkoztunk. S ez az igazi szerelem, bárki bármit is mond. Meglátni őt, meginni vele valamilyen, bármilyen báj- vagy varázsitalt, és érezni testünkben a tüzet, mely perzsel, éget, s odalök a másik elé. Tégy velem, kedves, amit akarsz. Ölelj, csókolj és harapjál. Szó nem hangzott el egy se. Szentségtörés lett volna. Csak néztük egymást. De lépni kellett, mert eljött az ideje az első beteljesülésnek is. Ó, az ágy! Ha csak egy kis piccs is lett volna az egész, az nem lett volna baj. De olyan messze volt. Bent valahol az egyik szobában. Két-három méterre is innen. Ezt a nőt pedig nem tudom a karjaimban odavinni. Fizikai lehetetlenség, nem bírom megemelni: hisz nagyobb, mint én, és legalább hetven kiló. De mit számít az ágy? Egymásnak eshetünk úgylis. Ám az a rengeteg ruha rajta. Igen, most meztelennek kellene lennünk, hogy egyszerűen csak egymásba omlva elkezdhessük harapni, tépni, szaggatni egymást, kéz, láb, test teljesen összegabalyodva. Örjítő. Ilyen egyszerűen nincs, nem létezik.

Felálltam. Csak egyet kellett lépnem, hogy ott legyek előtte. Fejét felemelte, s megadóan nézett hűséges szemével. Benne az a fátyolos láng. Kezemet a mellére tettem. Csak nézett. Kigomboltam agyonmosott blúza felső gombját. Nem szólt, csak nézett. Majd a másodikat, harmadikat. A blúzból kibillant két fehér alma nagyságú melle. Olyan bimbói voltak ezeknek az alma nagyságú kemény melleknek, mint a virág. Nagyok és sötétek. És a vágytól duzzadtak. Simogatni kezdtem. Ellenkezni próbált a szentem, mert ugye az illem. „Joj, to ne szlobudno” – mondta, de minden meggyőződés nélkül. Tette a dolgát automatikusan, mint a nő, akinek el kell bukni, mert ez a sorsa. Elrendeltetett. Már rég kőkemény voltam, az orgazmus határán, mióta csak a szemébe néztem. Mindkét kezével a „ne szlobudno” ellenére már tépte is rólam az inget, és szájával az anyémet kereste. Lassan, óvatosan, de lázasan. S aztán csillogó éles fogaival az ajkamba harapott. Nyelve, mint egy kemény, forró csiga, forgolódott a számban. Aztán hajamba markolt a tarkómon, elhúzta fejét az anyémtól, s lázasan suttogott, hogy senki se hallja, csak én, miközben a szám már vérzett egy kicsit. S aztán, mint egy szerelmes verset, élő vallomást, vagy már nem is tudom, hogy mit, dadogta, kántálta elakadva, de már az anyanyelvén: O, mij ljubéměj, so zo mnoju. Poj do mene, poj. Aztán mintha csak engemet

akarna bekapni szőröstül, bőröstül, megint nekem esett, vetkőztetett. Mart és harapott, nyelt és cuppogott, s arcának két oldalán mély gödröcskék keletkeztek tőle. S aztán, amikor még, még és még, megpróbált egészen lenyelni, s így forró manduláit is éreztem, nem bírtam tovább: hosszú rángásokkal élvezni kezdtem. Ő meg el nem engedett volna a világ minden kincséért sem. Meg akart enni. De aztán egy kis maradék csak kibuggyant a száján, végig folyt az állán, és a mellére pottyant, mint egy vízcsepp. Követte szemével. Jobb kezével, csendesen, szertartásosan, beledörzsölte mellbimbójába. Majd felém fordította arcát, s rám nézett mélykék, még mindig adakozni vágyó, szerelemtől fénylő szemével. Már nem volt fátyolos. S azt kérdezte: „Té mene tezs ljuvés, právdá?” „Te is szeretsz engem, igaz?” „Igen, szeretlek, drágám. És mindig csak téged szerettelek” – mondtam a szavakat, melyek spontán ugrottak elő. „Jaj, most olyan boldog vagyok.” – *Oj, já táká csásáztlévá. I já ználá, scso té scse préjdes, muszis préjté.* ”Tudtam, hogy még egyszer eljössz, mert el kellett jönnöd. Megéreztem, megálmodtam” – mondta ő a hegyvidék dallamos ruszin nyelvén, melyet különböző előítéletekből kifolyólag sohasem kedveltem különösebben, de mivel neki elválaszthatatlan része volt, ezért most már azt is szeretni kezdtem.

V.

És eljött a mi időnk. A szerelemé, a szerelem igazi gyakorlásáé. Mert az első és ellenállhatatlan nekiveselkedés, az egymás csókolása, marása, szívása, vetkőztetése csak a spontán kielégülést szolgálta. Az elsőt. De most már nem kellett sietni. Lassítani lehetett a testi örömet, s élvezni minden percét. S aztán korábbi kijelentése ellenére, mármint hogy a kútra, vagy a folyóhoz kell járnom mosakodni, maga hozott a kútról vizet egy nagy kondérba, szilvalekvárfőzéshez alkalmas kondérba, amit a tűzhelyre tett. S aztán aládurrantott gyújtóssal, hasogatott fát tett rája. Közben tett-vett a konyhában. Kenyeret és szalonnát tett elé, meg egy kancsó vizet. S közben mindig úgy tüsténkedett, hogy valahogy hozzám érjen. Karjával, vállával, combjával, mellével. S mindez nagyon, de nagyon jólesett. Minden érintése, a szeme, kopott ruhájának frissen vasalt vászon szaga. Hihetetlen, de szerelmes voltam, mint egy nagyagyú. Aztán a kamrából előhozott egy nagy dézsát, tudod, olyat, mint amelyet a régi amerikai westernfilmekben láthat az ember, és csak a vadnyugaton vagy itt a hegyekben, megöntötte a dézsát forró vízzel, szappant és törülközőt vett elő. Kibujt a ruhából, teljesen meztelenre vetkőzött, mester-

kéletlenül, szégyentelenül, és belecsücsült a vízbe. Én, Isten bizony, szájtátva néztem és bámultam az egész procedúrát. Ilyen sudár, magas, izmos, kemény húsú nővel még életemben nem volt dolgom. Te, hogy kerülhetett egy ilyen a hegyek közé? Szép hosszú combjai voltak, izmos lábikrái, bozontja meg rőt, ami mindig tetszett a nőkön. Olvastad a Nanát? Igen, azt, amit a Zola bácsi írt arról a párizsi kurtizánról. Hát ő lehetett ilyen. Maga Diána istennő. Vagy csak úgy tűnt, mert hát fülig szerelmes lettem volna? Na, mindegy. Minden tetszett rajta. Bent csücsülvén a dézsában, rám mosolygott elkápráztató mosolyával, fátyolos kék szeméből tüzes nyilakat lövellve felém, s ingerkedve kérdezte: „Hát te, muzsik, piszkos maradsz?” Dehogyan maradtam volna az. Úgy dobáltam le magamról a ruhát, mint egy katona. Pillanatokon belül ott ültem mellette a dézsában, a jó forró vízben. Simogatni, szappanozni kezdtük egymást. S közben vadul csókolóztunk, mintha húsz évesek lettünk volna. Vizesen, szappanosan, pucéron. Néha a lélegzetünk is elakadt.

VI.

Egyszer csak nyílt az ajtó, s betoppan egy kislány. Tizenöt, vagy tizenhat éves. Egy kissé vékony és nyeszlett, de szép kislány, kedves, durcás pofikával. Rövid, bő szoknyácska rajta, formás kis lábakkal, félre taposott cipőben. Olyan Lolita féle, igazi nimfácska. Fején kis kötött sapka, egészen a fülére húzva. Arcvonásaira teljesen az anyja. Ugyanaz a száj, égszínkéék szem, világosbarna hajfonat. Meglepődhetett kissé, mert nem köszönt. Én, a férfi, elpirultam, mint egy gyerek, ott meztelenül a dézsában. Okszán viszont még csak a fejét sem fordította elképedt lánya felé, s úgy bökte oda: „Holubká, galambocskám, elébb egyél valamit, s ha már mi befejeztük, te is megfürödhetsz.” – Azt már nem – válaszolta fintorogva a kisasszony. – Idegenek után, piszkos vízben? Soha. – Az anyja válasza sem méltatta. A kisasszony pedig nagy dérral-dúrral ránk csapta az ajtót.

Szépen megmosakodtunk, s aztán megtörülgettük egymást. Én már nyúltam is az alsónadrág felé, de Okszán kivette kezemből. „Nem akarok estig várni. Bújjunk az ágyba. Most, tüstént, azonnal” – parancsolt rám. Hát jó, gondoltam, de nem voltam elragadtatva az ötlettől. Zavart a kislány jelenléte a másik szobában. S tudtam magamról, hogyha valami zavaró körülmény van, egyszerűen impotens leszek. Úgy is történt. Ő viszont megint lázba jött, tűzforró lett a teste, csókolt, simogatott, masszírozott, de nem sokra ment velem. Restelltem magam, hogy itt a kókadt farkú indián szerepe jutott nekem, de hát mit tegyek, ilyen vagyok. Mondani viszont nem mondtam semmit, szé-

gyelltem. Szerelmem kis idő után rájöhetett arra, hogy mi a bibi. Ki sem szállt az ágyból, csak átkiáltott a lányának: „Okszáná”. Kisvártatva nyílt az ajtó, s durcásan bár, de a kis Okszán megjelent. Sapkával a fején, fülig húzva. „Mit akarsz, hagyj békén, mama.” Azt hittem, az anyja elküldi valahová. Moziba, cukrászdába, vagy mit tudom én, mi van még itt Nagybereznán, ahová egy gyereket el lehet küldeni, ha a mama és a papa akar valamit egymástól. De nem. Az anyja ráparancsolt: „Rozgyáhájszá! – Vetkőzz!” „Hogy mi?” – nézett az anyjára döbbenten a kislány. „Jól hallottad. Vetkőzz!” „Itt? Most?” – értetlenkedett a kislány. „Igen! És ne pofázz!” A kislány lassan vetkőzni kezdett. Fején keresztül levette kopott kis pulóverét, majd a földre ült, s lassan fűzni kezdte a cipőjét. „Gyorsabban” – förmedt rá az anyja. „Nincs időm várni.” Végül is meg lett a két cipő. A harisnya következett, miközben megvillant a kislány tejfehér húsú, gömbölyded, már nem is olyan fejletlen combja, mely hosszú volt, mint az anyjáé, csak vékonyabb kissé. Majd levette a szoknyát, a blúzt, és egy kis gondolkodás után a kombinét. Bizseregni kezdtem az ágyékom körül. Mert ott állt előttem, előttünk egy gyönyörű szép testű fiatal kis parasztlány, sportos és kemény, de még növéiben lévő, s ezért kissé nyeszelt és fejletlen, de aki után nálunk Ungváron mindegyik jampi és kéjenc megnyalta volna az ujját. Állt és várt. „Tovább, rozgyáhájszá” – szólt rá az anyja. Okszánka pityeregni és szipogni kezdett, de engedelmeskedett. Kikapcsolta melltartóját. Előbukkant két kis almányi melle, olyan barna és duzzadt bimbókkal, mint az anyjáé. „A bugyit is” – mordult rá haragosan az anyja, merthogy ilyen engedetlen. A kis Okszán most már hangosan sírt, de azért levette bugyiját is. Bozontja még egészen ritka, de lehetett látni, hogy rőt lesz az is, mint az anyjáé. „Jól van” – mondta az anyja – „s most bújj ide közénk.” „Ahhoz a бүдös, nagydarab emberhez” – csattant a kis Okszán vékonyka hangja. „Nye, né hocsu (nem akarom).” S lehajolt, hogy felkapja ruháit és elfusson. Anyja, úgy ahogy volt, anyaszült meztelenül, mint egy дühös Pallasz Athéne, kirepült az ágyból. A sarokhoz rohant, ahol a falnak támasztva állt egy hosszúnyelű ostor, mint minden ruszin parasztházban, mely ostorral valószínűleg a legelőről hazatért tehenet szokta beterelni az istállóba az anya vagy a lánya. „Te бүдös kis ribanc” – kiáltotta дühösen. „Ellenkezni mersz az anyáddal, te istenadta?” S ütni kezdte a lányát az ostorral. A szíj hosszú, sötét nyomokat hagyott a kislány fehér bőrén, a hátán, a hasán, a vállán, a fenekén. A kislány visított, sikoltozott, zokogott és könyörgött. „Jaj, ne bánts, mama, ne bánts. Ígérem, jó leszek, csak ne bánts. Fáj!” De Okszánnak ez csak olaj volt a tűzre. „Velem pofázol, te céda, amikor jól tudod, hogy én is tudom, milyen vagy? Az

apádnak minden áldott héten lefekszel, amikor csak akarja, és közben nyögsz és visongatsz, mert élvezel, s mondogatod, hogy milyen jó vagy, papa, és még, még, jobban, jobban, mélyebbre. Megöllek, te céda. Az se zavar, hogy mindig hulla részeg a disznó, amikor maga mellé parancsol, és amit odahány, azt nekem kell kivakarni az ágyából, és a te ágyadból is, he? És most az egyszer én akarok tőled valamit ebben a bűdös életben, és azt mondod, hogy nem.” És csak úgy záporoztak tovább az ütések a kislány testére, csípték, vágták, marták. Nem kegyelmezett: tovább püfölte, kegyetlenül, szadista élvezettel, és ordibált, hangosan és csúnyán. Mondta a magáét, azt, ami már évek óta ott volt a begyében. „Nehogy azt mond, hogy te nem akartad, és hogy téged erőszakkal tett magáévá először az állat. Ez nem volt erőszak, te céda. Te magad akartad, hogy valaki már elkapjon, mert bizseregétl. Állandóan illegetted magad előtte. Meglevetköztél. Azt hiszed, nem láttam? Mindenkit tiltott tőled, mert féltékeny volt, és ő vetett rád szemet. Te meg nem is bántad. Lényeg az aktus, mi? Hát itt volt ő kéznél, s bebújtál hozzá az ágyba. Persze, hogy rád feküdt, mert olyan, ha begerjed. Jó neki a kecske is, ha segítenie kell magán. Én tudom, hogy mi az erőszak, mert a hegyekben nőttem fel, és nem itt a városban, mint te. Hallod? Kegyetlenül sokat szenvedtem, nem úgy, mint te. De most és itt én vagyok az úr, s én dirigálok. Neked is meg annak a disznónak is, aki a férjem. Hivatalosan. De utálok, nem úgy, mint te. S hagytaalak benneteket, és nem is szóltam semmit azért, hogy önként és dalolva a mostohaapád matraca lettél, te céda, te. Legalább engem békén hagyott. Mert tudta, érezte, hogy utálok. De most elegendem van belőle és belőled, de előbb teszel nekem egy kis szívességet. Ha nem teszed azt, amit mondok, agyonverlek, világgá kergetlek, hallod? Nekem is van egy életem. S élni akarom, érted?”

Okszán nagyon dühös volt. Szinte félni kezdtem. Most hazudtam neked, nem voltam őszinte. Az igazság az, hogy nagyon is élveztem ezt a kis szadista előjátékot, perverz kiselőadást a vad hegyi népek családi életének háttéréről, s valahol az agyam mélyén már sejtettem, hogy a folytatás is érdekes és izgalmas lesz. Nem tévedtem. A kislány odaborult anyja lábai elé, sírt, zokogott, és fogadkozott, hogy mindent megtesz, amit mond neki, csak tegye el az ostort, és ne bántsa, mert fáj. „Akkor jó – válaszolt Okszán, és eldobta a botot. – Gyere ide, s tedd azt, amit most én mondok neked. Nem lesz az olyan rossz, majd meglátod. Ismered az anya és a lánya figurát, nem? Nem is hallottál róla? Na, ne. Épp te ne hallottál volna, te céda. Ketten fogjuk szeretni Pistát.”

És láss csodát, a kislány engedelmessé vált. Összevert kis testével ő is odabújt hozzánk, reszketett a kiadós veréstől, s magára húzta a dunyhát.

„Mit tegyek?” – kérdezte. „Simogasd és csókold a Pistát – mondta Okszán. – Legyen újból férfi.” Megtette. Kelletlenül és ügyetlenül, előbb csak ujjával simogatott, de aztán a nyelvével is. Finom hosszú ujjai voltak, s a tenyere lágy, sima, mint az Ung vize. Félénkségét is levetkőzte, és kedvvel simogatott, csókolgatott mindenütt. Jobban, mint bármelyik nő, akit a városban pénzért vettem. A csinos arcocskától, könnyes szemektől már amúgy is begerjedtem, és nem kellett különösebben sokat fáradnia, hogy újból készen álljak egy csatára. Okszán figyelt, élvezte az előjátékot, melyet most az ő akaratából a lánya végzett el helyette. Haragos arca kisimult, megenyhült, fejét könyökére téve nézett és várt. Most már szelíd szóval oktattatta lányát: „Hát erre kellett té, édes lányom, mert szerelmem impotens lett attól, hogy ott vagy a másik szobában, és leskelődsz. Ki kellett téged hozni onnan. Így legalább mindent láthatsz. Kukucskálni sem kell. És férfit varázsoltál Pistából, akit most mindjárt elkapok. És neked sem olyan rossz, igaz? Hisz te is szereted az ilyesmit. Tudom, mert láttam, hallottam, ahogy ott nyögsz a másik szobában. Miközben ő, az állat hörög rajtad. Érted már?” – Érttem, mama – mondta a lánya, és neheztelésnek már nyoma se volt a hangjában. Tökéletes volt ez a kis perverz összejáték anya és lánya között.

Aztán a kis Okszán hasra feküdt mellettem, elfordította a fejét. Átadta a terepet az anyjának. Okszán meg rám nézett boszorka szemével, arca komoly volt, szinte gondterhelt. Majd két tenyerével lenyomta vállamat, és belecsücsült az ölembe. Síkos volt belül és tűzforró. Rám hajolt és csókolt, a nyelvemet kereste, megmarkolta erős kezével a vállam, kemény kis cicijét hozzám dörzsölte. Vadul szeretkeztünk. Ő el is jutott jó néhányszor az orgazmusig, és önzetlenül mindig magával akart vinni. Eszeveszett iramban kezdte ilyenkor riszálni kemény és domború fenekét, és szinte hörögte: „Poj zo mnoju, gyere, gyere, szerelmem, élvezz velem”. De nekem ez volt a jel, hogy fogjam vissza magam, és várjak még az orgazmussal. S aztán? Néhányszor, hogy így visszatáncoltam már a cél előtt, nem voltam képes élvezni. Átbillentem rajta, ahogy magamnak szoktam mondogatni. Elő szokott ez fordulni, és most is ez történt. Ilyenkor, sajnos, dolgomat nem befejezve, kielégületlenül kellett elhagynom a terepet. De most nem volt kedvem hozzá. Mert annyira jólesett ez a gyönyörű nő, hogy hajlandó lettem volna akár reggelig is vele lenni, hogy aztán csapzottan, teljesen kimerülten végül is feladjam. Be szépen is mutatott volna csapzottan, mint egy kanca, remegő inakkal, fujtatva. Lett volna kedvem hozzá, hogy ilyen „csúfosan” fejezzem be ezt a szép napot. A lényeg, hogy nem tudtam eljutni az orgazmusig, pedig ő már a hatodikon is túl volt, s mondta, hogy most már

aztán fejezzem be, mert ez már neki is sok. Már nem élvezi, fáj. Gondoltam egyet. Kisé odébb húzódtam, ahol a kis Okszán feküdt, és nyitott szemmel kíváncsian leste szerelmi játékunkat. Aztán? Két kezemmel lenyomtam a hasán fekvő kislány hátát, s fölője guggoltam. A kislány nem ellenkezett, mert még nem tudta, mit akarok. Biztos nem hitte, hogy valamit is merek tenni vele anyja jelenlétében. De tévedett. Mertem. Jobb kezemmel megkerestem pop-sijának sötét kis nyílását, a másikkal pedig odanyomtam kökeményen ágáló kielégületlen férfiasságom. Valami reccsent, és a kislány felsikoltott, de a kemény, megduzzadt makkom úgy csúszott bele a kis Okszán végbélnyílásába, mint kés a vajba. „Jaj, nagyon fáj, duzse boléty. Hagyd abba” – sikoltozott és rúgkapált a kislány. Nem engedelmeskedtem. Okszán meg csak most ébredt. „So tü robis, szvényá? Mit csinálsz, te disznó?” – kérdezte, és kétszer keményen tarkón vágott, majd behúzott egyet az arcomba. Eleredt az orrom vére, s maszatos lett tőle. Ő is, a kis Okszán meg a lepedő és a dunyha. De ez már mit sem számított. Testem már vonaglott, és óriási nyögések közt, dicsőségesen spricceltem, mélyen a kis Okszán végbelében. A kislány már nem sikoltozott. Talán azért, mert mi mást tehetett volna. Vagy már tetszett is neki? Aztán Okszán is felfogta, hogy mi és miért. Rám borult és zokogott: „Ne szerdészjá ná mene, duzse tyá prosu. Mozses ne szerdétészjá? Já né kák né mohlá zrozumété, no záráz rozuméju. – Bocsáss meg nekem, bocsáss meg. Meg tudsz bocsátani? Nem értettelek, de most már értem.” S mindezt ruszinul. A nagyoroszt már elfelejtette. Nem akart műveltnek látszani. Csak nő, szerelmes nő akart lenni, és szeretni akart. S azt, hogy én is szeressem. Még akkor is, úgy is, ha szerelmemből másnak is juttatok valamit.

VII.

Szép napfényes szeptemberi és októberi nyár volt abban az évben a Kárpátokban. Reggel egy kicsit hűvös volt ugyan, de aztán felmelegedett a levegő, az erdők és a hegyek ezer színben pompáztak. Néha eleredt az eső, tartott egy fél napig, majd újra jött a napfény. Jártam az erdőt, olvastam és festettem. Róluk, Okszánról és a kis Okszánról is készült portré, külön-külön és együtt, mint mama és lánya. Meztelenül is lefestettem őket. Aktképnek sem volt rossz, szép testű nő volt mind a kettő. Egyik kép sem volt műremek, de nekik örömet szereztem velük. Közben a két nő meg végezte dolgát. A kislány elment az iskolába, a mama az üzembe, s nap, mint nap odaállt a futószalaghoz tejet töltögetni. Okszán két műszakban dolgozott: délelőtt, vagy délután. Ha

délelőtt, akkor hattól kettőig, ha délután, kettőtől tízig dolgozott. A hétvégén jó ruszinos ebédeket főzött. Egyes ételeknek a nevét se tudtam, de mindegyik ízlett. Meg hát az igazság az, még a mérget is elvettem volna tőle, olyan szerelmes voltam belé, és rettegve vártam azt a napot, amikor el kell majd mennem. Alkoholt egy kortyot sem ittam, mert hát az alkohol árt a férfi potenciának. Arra pedig nagyon nagy szükségem volt. Hisz minden áldott nap szeretkezni kellett velük. Nem sportból, hanem már-már kötelességből. Mert ugyebár itt volt Okszán. Az első, végül is sikeresnek mondható szeretkezésünkön kívül, amikor először leblokkoltam ugyan, de aztán a kis Okszán „átsegített a holtponton”, később soha sem volt semmi más ajzószerre szükségem, csak a szemére. Elég volt belenézni, látnom a fátyolos tekintetet, és hallanom azt a szót, hogy „szeretsz?”, és máris kész voltam vele akár órák hosszat szeretkezni, ami mindig maga volt a gyönyör. Sőt, gyönyör a köbön: a mennyország. Sokat figuráztunk, de az sohasem volt a cél. Csak egy valami: hogy a másinak örömet tudjunk szerezni. Ha megérezte, hogy valamit még szeretnék, mindig megkérdezte: „Mit tegyek még, egyetlen szerelmem, drágaságom, mindenem? Mojá lásztocská (kisfecském)?” S közben elárasztott csókjaival, tetőtől talpig, amit mindig készséggel viszonztam. És soha semmire sem mondta, hogy nem. Ha esetleg a víz alatt szottyant volna kedvem, akkor a víz alatt. Hogy többször hármásban is voltunk, azaz a kis Okszánt is bevettük a szerelmi játékba, az is az ő kívánsága volt, mert én, mondta ő, úgy szerettem volna, csak nem mondom, mert nem akarom őt megbántani. S ő ezt nem azzal magyarázta, hogy én is csak egy perverz kujon és szoknyapécér vagyok, hanem azzal, hogy az csak természetes, hogy a lányát is szeretem, mert nekem mindent szeretnem kell, ami az övé. A kisujját is, meg a kis Okszánt is. És hogy ő is viszont szeret, az meg még ennél is természetesebb, mert ha egy nőnek van szeme, esze és szíve, az csak engem szerethet. Engem, Kantos Pityut. Azt a jóképű aranyos fiút, hlopca, aki vagyok. És elárasztott bókokkal. Okos, erős, szelíd, igazi férfi voltam az ő szemében. Így filozofált. Ami meg a kis Okszánt illeti, hát ő is csak szeretett engem. A maga módján, ami szinte teljesen arra korlátozódott, hogy az ágyban, a pajtában, vagy akár a napsütötte réten szeressem. Állva, ülve, vagy fekvé. Azt hiszem, kissé fehér-májú lehetett a kisasszony. Egyáltalán nem bántam. Jó volt érezni, hogy újból férfi vagyok e két nő jóvoltából.

Kis Okszán általában akkor érkezett haza, amikor anyja még munkában volt. Akár délelőtt, akár délután. Ha nem talált otthon, azonnal a keresésemre indult. S amikor megtalált, ott, ahol épp festegettem, megcsókolt, és aztán csó-

kolózni kezdtünk. Majd kezemet megfogva vezetett haza, v hátú (a házba), ahol gyorsan ledobálta magáról összes ruhadarabját, és bebújt anyja ágyába. Szinte könyörgött, hogy siessek, menjek hozzá, mert engem akar. Mint soha senkit. S aztán szeretkezünk. Más volt, mint az anyja, természetesen más. Valahogy nem olyan heves. Inkább, mint az Ung folyó vize, ahol mély. Lassú és csendes. Vagy csak fiatalsága izgatott? Előfordult, hogy szeretkezésünk elhúzódott, s Okszán „rajta csipett” bennünket. S ahelyett, hogy patáliát csapott volna, még ő is gyorsan ágyba bújt, úgy izzadtan és mosdatlanul, a tejcsarnok szagával, ahogy volt, hogy „legalább a végéről le ne maradjon”. Mondtam is neki, hogy ő sohasem tud semmiről sem lemaradni. Vele mindig kész és hajlandó vagyok. S ettől sokszor annyira tűzbe jöttünk, hogy még órák hosszat szeretkezünk, pedig a kis Okszánnal már legalább kétszer kielégültem. Istenem, férfi lettem megint. Egy tenyészbika. És ha volt nő, akit mindig kívántam, akkor az én eszemben ez Okszán volt. Igen, a lányát, kis Okszánt is szerettem, persze, hogy szerettem. Fiatal, friss és fenyőszagú volt. És perverz módon kívántam is. Izgatott fiatalsága. Mint egy vénembert a pipi hús. Eszembe sem jutott, hogy ezt ne valljam be magamnak, és azt mondjam, hogy na ne, Pityu, ez disznóság, amit csinálsz. Eszembe se jutott. Állandóan kanos voltam és... Szóval még perverz is.

Biztosan azt is tudni akarod, hogyan titkolta el Okszán a falu, illetve a szomszédok előtt ezt a nagy szerelmet. Meg is kérdeztem tőle: a so, jakscso lyudi uznájuty. Mi lesz, ha megtudják? Azt válaszolta, hogy ezzel nem érdekes törődni. Először is, ebben az éraban (ezt a szót) használta, a házasságtörés s minden deviancia, ezt a szót is ismerte, nem bűn. Mindenki csinálja, sőt tudnak is róla, fecsegnék is róla, csak nem szabad nyilvánosan elismerni, propagálni, vagy nagydobra verni. Mindenki tudja, például mi folyik fent a hegyi falvakban. Amit ő már nekem a legelején elmondott, mármint hogy a házasság náluk nem szentség, tipikus jelenség. A vérfertőző viszony sem ritka, amiről szintén mindenki tud, de nem beszél. „Hidd el nekem, egyetlen szerelmem – mondotta nekem –, én szeretem a gyermekem, de vajmi keveset tehettem azért, hogy a mostohaapja, akihez csak azért mentem férjhez, mert talán még jobb is, mint a többi, meg ne rontsa. Ez egy ilyen világ, ez a répápálinka-búzos parasztvilág, melyet most, hogy már nincs Isten, sem papok, semmi az égvilágon nem tart vissza a sártól és a mocsoktól. Ott érzik jól magukat a „násé ljudé”, a mi embereink. Ez az ő világuk. Sajnos ismerem őket. És én is csak behunyom a szemem.

Kantos Pityu itt elhallgatott. Rendelt és felhajtott még egy kupica konyaktot, szüröcsölt feketéjéből, és rágyújtott nem is emlékszem hányadik cigarettára.

jára. Valamit azonban nem értettem. „És miért volt szükséged arra, hogy ezt valakinek most elmondd? Miért nem tíz évvel ezelőtt tárulkoztál ki valakinek? Csak most lett lelkiismeret-furdalásod vagy minek is nevezzük?” – kérdeztem. Hosszan, fürkészve nézett rám. Játszott az idegeimmel. Tudta, hogy kíváncsivá tett ezzel a történettel, s most már tudni akarom, hogy mi az egészben a logika. Csak hosszabb szünet után válaszolt, mintha gondolatait kéne előbb összegyűjtenie. Pedig kész volt már a fejében minden. Tudta ő jól, hogy mit is akar velem közölni. Hisz amit eddig elmondott, csak bevezetője volt gyónásának.

– Egyszer ki kellett mennem a reptérre valamiért. – folytatta – Beszélnem kellett egy góréval egy képről. Akkor szállt le a kijeji gép. Mindig szerettem nézni a le- és felszálló gépeket, úgyhogy a korlátnál megálltam és néztem. Azt is szeretem látni, ahogy a repülőgépből kirajzanak az utasok. Gondoltam, ha már itt vagyok, elnézelődöm. Egyszer csak egy ismerős alakot véltem felfedezni az emberek között. Egy nőt, s még hozzá szépet. Elegáns szürke kosztümben, a szoknya térdig érő, tűsarkú cipő, csodálatos két hosszú izmos lábszár, hosszú vállig érő haj, csak úgy, kiengedve, két vállán szétterülve, jobb karján ballonkabát, vállán egy nagyobb táska, mint egy New York-i dáma. A szívem a torkomban dobolt. Azonnal felismertem. Ő volt. És integetett. Érted? Integetett. Nekem. Tíz éve nem láttam. Tíz év után. Te jó Isten! De amikor átölelt és forrón szájon csókolt, úgy éreztem, mintha csak tegnap váltunk volna el egymástól. Nem változott semmit. Legfeljebb több lett a ráncocska, a szarikaláb a szeme körül. „Ljubimij – mondta nagyoroszul. – Ná másinye? (Szerelmem, ugye itt a kocsid?). Vigyél a Zakarpattyéba. Ott rendeltem Kijeből szállást, mert látni akartalak. Tudtam, hogy várni fogsz”. Hogyhogy tudta, és miért akart látni, azt nem mondta. Sem most, sem később. Elmondta viszont, még a kocsiban, hogy Kijevben egy úgynevezett konferencián vett részt, az élenjáró tejipari dolgozók találkozóján, mert ő most már élenjáró tejipari dolgozó, mit szólok hozzá, mondta nevetve. Volt egy nagygyűlés, lekcija (előadás), felszólalások, taps, azután ingyen kaja, ingyen pia, kijeji városnézés, meg ami szokott lenni. Nem vált el a férjétől, mert ha nem élhet azzal, akit szeret, akkor minek? De nem fekszik le vele soha. Soha többé. Nem tud és nem akar. Ha Iván közeledik, és akar valamit, ő nemes egyszerűséggel elküldi őt melegebb tájakra. Így náhuj, mondja neki és kész. Ő apáca lett. Nem hivatalosan. Hagyja őt békén. Meg aztán, nem fogom elhinni, hogy tíz évvel ezelőtt született egy kislánya, azt Okszánnak keresztelték. És nem fogom elhinni, a kis Okszánnak is született egy kislánya, egy vagy két héttel később tíz évvel ezelőtt, az is Okszán, mert ő tudja, hogy én ezt a nevet választottam

volna neki is. A két kislány majdnem olyan, mint egy ikerpár, és mindkettő feltűnően hasonlít rá, az igazi Okszánra. Csak a szemük sötétbarna. Csodálkozott is Iván, a férje, hogy az hogy lehet, hisz az anyjuknak kék, és az övé is kék. Iván mindkét gyerek apjának hiszi magát. Nem csoda, mert azon a napon, amikor megérkezett Kazahsztánból, hetvenkedve mutogatta azt a pácskát, vastag pénzköteget, amit ott keresett a celinán, és a haverokkal úgy berúgott, hogy nagybögőnek nézte a csillagos eget. Semmire sem emlékszik. Pláne arra nem, hogy kivel hált, vagy hált-e egyáltalán. A Zakarpattye szállóban, mivel helybéli lakos nem kaphatott szobát, csak úgy felosontam. A folyosón dezsuraló (ügyelő) nőnek adtam egy kis baksist, és minden el volt intézve. Reggelig maradtam. Mintha sohasem lett volna távol: mintha ez a tizenvalahány év nélküle nem is létezett volna. Amikor elbúcsúztunk, száraz volt a szeme. Egy könnycsepp sem csillant benne. Csak mosolygott rám szomorúan. És amit még furcsállottam: ennek az egészségtől szinte mindig kicsattanó nőnek halálsápadt volt az arca. Mondani akart valamit, igen, mondani, de nem tudta. Én meg azt nem tudtam, hogyan kérdezzem meg, hogy mi az, amit mondani szeretne. Úgyhogy semmit sem kérdeztem. Ő meg semmit sem mondott. Így váltunk el.

VIII.

Kantos Pityut a Húsvét vasárnapját követő csütörtökön temették. Szeles, hideg volt ez a csütörtök. Sokan kísértük utolsó útjára. Állítólag infarktus végzett vele. Azt mondják, Húsvét hétfőjén elment meglocsolni nőismerőseit, s mivel sokan voltak, sok helyre ment. Összevett és -ivott mindent, mondták. Főként konyakot. Rá meg sört és édes bort. Az utcán este hatkor esett össze. A kórházban már nem tudtak rajta segíteni.

Temetésén a gyászoló tömegtől kissé távolabb egy magas karcsú nő állt, sötét ruhában, egy szál piros rózsával a kezében. A gyászoló családtagokhoz nem ment oda kondoleálni. Csak amikor mindenki elvonult lassan, lépett oda a sírhoz, és helyezte el a fejfánál (keresztet nem mert állítani a család) a piros rózsát. Nem sírt. De arca a pirosító ellenére is halálsápadt volt. S közben mondott is valamit halkán, magában. Hallani véltem. Szerelmétől, a szerelemtől búcsúzott. S oly fájdalom ült az arcán, mely azt mondta, hogy talán még a máglyahalált is vállalta volna ezért az emberért. Mint régen a nők Indiában, hogy elhunyt párjukat ott, a másik világban is szeretni tudják. Mind-egy, hogy mi az ára.

A SZPÁRTÁK HŐSEI

I.

Valamikor réges-régen hajdanán, még a vízözön előtti időkben – jó, nem kerletek tovább, hanem őszintén bevallom, még akkor is, ha kitűnik belőle, menyire megöregedtünk mi, öregek –, egészen pontosan valamikor az 1940-es évek végén és az 1950-es évek elején, volt Ungváron egy focicsapat. A legenda ungvári UAC utóda, a Szpárták, mely focicsapat fogalom volt nemcsak a városban, hanem az egész Kárpátalján (Zákárpátszékja oblaszty), s annak határain túl is. Hogy miért? Könnyű rá válaszolni: az ungvári Szpárták egyszerűen verhetetlen volt. Évek óta nem volt rá példa, hogy valaki legyőzte volna. Esetleg becsúszott egy-két döntetlen, amikor rossz napot fogtak ki a fiúk, vagy mély volt a pálya talaja, és az ilyen pályán az ungváriak nem szerettek játszani, azt mindenki tudta, de hogy kikapott volna a csapat, az nem fordulhatott elő. Emberemlékezet óta nem történt meg vele ilyen csúfság. A Szpárták játékosai úgy tudtak focizni, mint az angyalok. És állhatott az ellenfél csapata akár csupa, csupa ördögökből is, a Szpártákkal szemben nem volt esélye. Egy fikarcnyi sem. Mert hát ezek a fiúk akkor rúgtak gólt, amikor akartak. Vagy legalább is akkor, amikor kellett. Így nem csoda, hogy legtöbbször a meccs nagyarányú győzelemmel zárult a Szpárták javára: négy–nulla, hat–nulla, kilenc–kettő, meg ehhez hasonló. Ha „csak” négy–kettő, vagy ne adj’ Isten, kettő–egyre állt valamelyik mérkőzés, a szurkolók már elégedetlenek voltak. És jó ízesen be is kiabáltak a pálya széléről: „Kacsavári, ne tölkölj!”, „Mi az, Oláh, két bal lábad van?” (ő volt a balszélső), „Huszár, mi az? Nem bírsz? Meccs előtt hagyd békén a lányokat!” Meg, hogy: „Fiúk, ébresztő!” S mindezt magyarul. Akkoriban még csak magyarul beszéltek ungvári meccseken az emberek, mert a foci nyelve az volt. A szurkolók, no meg a játékosok körében is. Hisz az oroszok még csak alig öt éve, hogy bejöttek, és még nem volt idő megtanulni a nyelvüket. Mindenki úgy beszélt, ahogy tudott: magyarul, ruszinul, tótul. E két utóbbit nem mindenki, de a magyart mindenki beszélte. A tót, a ruszin, és a román, ott,

valahol Aknaszlatina környékén. „Ez az enyém csuka, hagyjad engem békén, hülye Pityu, mert összetöröm neked a pofát, durnéj” – mondta teljesen folyékonyan és hibátlan magyarsággal Farkas, aki csak magyarul szeretett beszélni a csapatnál, pedig otthon az egész család a ruszint használta: „Pepicsku, poj do domu, jiszté trebá.” Meg hát nem is lehet más nyelven valakit igazán jól ledorongolni. Oroszul, ruszinul? Ugyan már. Ki hallott már olyat? Ha valaki azt mondja a pályán, hogy dáj lobdu, vagy peredáj mjács, hát mindenki a hasát fogja a röhögéstől. Így még az is előfordult, hogy egy-egy nagyobb vereség után (nulla-hat, vagy egy-nyolc), a keletről jött ellenfél valamit susmogott és pusmogott az orra alatt. Persze, okoskodtak, hát ennek a Szpártáknak így könnyű, mert a játékosok nem emberi nyelven (értsd: nem oroszul) beszélnek, hanem egy olyat használnak egymás közt, amit a szibériai sámánok, vagy mit tudom én milyen varázslók Afrikában. S ők, az ellenfél, ebből a nyelvből egy kukkot sem értenek, és így nem tudják elejét venni semmi olyan disznóságnak, amit ezek ott egymás közt megbeszélnek. Ezért nem egyszer a súlyos vereség elé néző ellenfél idegesen oda is mondogatott a Szpárták játékosainak: „*Sto vi tám tárábányitye? Govoritye na cselovecseszkom jázike.*” Ám az ungvári aranycsapat rá se hederített. Csak rúgta a gólokat, mintha ellenfél nem is lett volna a pályán egy szál se. Mondom tehát, hogy a Szpárták fogalom volt. Nem is akadt ember, öreg vagy fiatal, kicsi vagy nagy, magyar vagy ruszin, orosz vagy ukrán Ungváron, ej mit Ungváron, az egész vidéken, aki ne fújta volna elejétől végig, a tartalékot is beleértve, az egész csapat nevét. Tóth Béla, Bilovári, Egervári, Hrabcsák... Meg hogy „holnap a Pipást biztos nem teszik be, mert a múlt meccsen nem volt sehol. A kis Kalinyák játszik majd helyette.” És hogy „egy ilyen jó kapus, mint a Tóth, hogy kaphatott egy olyan potyát? Meglátod, a Pap véd majd legközelebb” – és így tovább. Még mi, tizenéves és kisebb gyerekek is, vagy talán épp mi igazán, szinte mindent tudtunk ezekről a játékosokról. Már mint úgy mindent, hogy ha teszem fel, Oláh Karcsi elrobg a bal szélén és felnéz, akkor mindig hosszú átadás következik átlósan előre, a tizenegyes környékére, ahol Hrabcsák már biztos ott lesz, hogy lecsapjon és fejeljen, vagy kapásból kapura rúgjon. Vagy például azt, hogy Egervári legalább háromszor fog „ollózni hátrafele” a meccsen. Meg hogy Tóth Bélának a tizenhatosnál messzebből csak laposan lehet gólt lőni, és csak a bal alsó sarokba, mert az a gyengébb oldala, és lapos labdára nem szeret vetődni. És hogy a Pap is van olyan jó kapus, csak még túl fiatal. Egyébként neki rendes gólt rúgni nem lehet, képtelenség. Olyan, mint a párdúc. Aki azért bekap néha potyát a hasa alatt, vagy a lába között. Ezért azon egyáltalán nem lehet csodálkozni, hogy mi, utcagyerekek, a villanytelep és az

ungvári bútorgyár, ismertebb nevén a Mundusz környékén, a Margitsziget, a tűzoltók (a városi tűzoltóságot mi így hívtuk) és a vele szomszédos utcákban, a grundon, ahol minden nap reggeltől estig zajlottak a futballcsaták, mezítláb, egy szál gatyában, mindenben a Szpárták játékosait igyekeztük utánozni. Azt, ahogy ők futnak, cseleznek, elesnek és káromkodnak. Gyorsan pergő nyelven, mint ők: „Gyere, gyere. Ide, ide. Add már, az anyád, add már”. Sok ügyes kis srác volt közöttünk mindig. Tulajdonképpen mind azok voltunk. Mert hát csak fociztunk, mást nem tudtunk csinálni. Az egyik azonban közülünk is ki-tűnt a grundon. Reggeltől estig, szinte megállás nélkül kész volt a labdát rúgni. S emellett szeretett – no meg mert – a tőlünk négy-öt évvel is idősebb fiúkkal játszani, akik nekünk „nagyfiúk” voltak, és tulajdonképpen a közelükbe se merésztünk menni. Féltünk tőlük és tiszteltük őket, mint valami félisteneket, mert nagy volt a szájuk, gyorsan járt a kezük, és behúztak egyet, ha valami nem tetszett nekik. Ám úgy általában kutyába se vettek bennünket. Vagy legfeljebb jól seggbe rúgtak, ha „pofázni” mertünk. De már ez is megtiszteltetés számba ment: legalább észrevették az apró kis senkiket a nagyok.

II.

Ezt a bátor kis gyereket Szabó Józsefnek hívták. De nekünk csak a kis Jotya volt. Az iskolából is kimaradt, még az általánosban, mert csak focizni szeretett, mást nem igen. Bent ülni négy-öt órát egy osztályteremben? És körmölni, meg mifene? Még mit nem. Amikor kint a jó ungvári külvárosi kormos és füstös levegő, amit olyan jó beszívni rohanás közben, s aztán köpködni tőle jó nagyokat és feketét. Ja, hogy nincs cipő. Minek az? A labdát és a srácokat jól bokán rúgni lehet mezítláb is, sőt, úgy az igazi. Igaz, iskolába járni cipő nélkül, pláne télvíz idején, már kevésbé kellemes. A cipő, sőt, sokszor a kenyér, Jotyáéknál nagy gond volt bizony. Egy tizennégy gyerekes (vagy ekörül) munkácsoládnak volt egyik csemetéje a Jotya. Az apja, ha jól emlékszem, körfűrészén dolgozott reggeltől estig a telepen, a mama, egy terebélyes aszszonyság, fityegő cigivel a szája sarkában, a háztartást vezette és a gyerekeket nevelte fenékpaskolással a gyár melletti szoba-konyhás, utcára nyíló lakásban. A testvérek közül az egyik toloszékes volt. Apró kis nyomorék, vízfűjű. Jotya sem volt teljesen egészséges. Igencsak alultáplált (sokan voltunk azok), rosszszak voltak a fogai és rossz volt a tüdeje. Állandóan sípolt futás közben. Egyszer megmutatta szűrővizsgálati leletét, és azon a fél tüdeje lila tintával volt kifestve. De ennek ellenére focizás közben mindig járt a szája, lehordta és le-

anyázta a tőle sokkal idősebb fiúkat, s persze állandóan futott, rossz tüdő ide vagy oda, mit számít, le és fel a pályán. Cselezett, mi úgy mondtuk, driblizett, rúgott, csípett, mart, karmolt és harapott. S közben sípolt a tüdeje, de oda se neki. A labda, a játék, a gól, a győzelem a fontos. Focizni mindhalálig. De róla még mondok egy s mást lentebb.

Így nem lehetett csodálkozni azon, hogy minden meccs, melyet a Szpárták játszott itthon, azaz Ungváron, óriási eseménynek számított a városban. Mindenki már előre izgult, vitatkozott, kiabált, és az esélyeket latolgatta az ungváriak „mafla sarkán”, mely a korzó közepén volt a Dinamónál. Mindenki kiabált és bizonygatta igazát. Mármint azt, hogy hány gólt is rúg majd a csapat. Hogy győzni fog, azt soha senki sem vonta kétségbe. A kérdés csak az volt, hogy mennyire. Pedig most nem is akármilyen csapat volt a vendég, hanem a kijeji Dinamó, mely, akárhogy is nézzük, nagynevű csapat volt már az akkori időkben is. Természetesen minden jegy elkelt, mint legtöbbször mindig. Nem előre, mert akkoriban még nem volt elővásárlás, de a Szpárták pálya bejáratánál a parkban két pénztárnál, mely két egyszerű fabódé volt csak, előre és ököltre mentek az ungváriak a jegyekért. Teltház volt mindig. Nem emlékszem üres lelátókra, üres „tribünre”, vagy akár állóhelyekre. A szentély, a Sztágyion Szpártáká, mindig zsúfolt volt, tele izgatott, a nagy eseményt kidülledt szemmel váró drukkerekkel, akik szerteszéjjel köpködték a szemocski héját. És általános volt az üdvrivalgás, amikor Bilováriék (ő volt a csapatkapitány) kivonultak a pályára. Nagy nap a mai. Meglátjuk hát, mit is tud a Szpárták. Mert egyesek még azt is megkockáztatták kijelenteni, hogy most az egyszer nem lesz a fiúknak könnyű dolga. Még az is előfordulhat, mondták a kishitűek, hogy a csapat kikap a Dinamótól. Az ilyet dühösen lehurrogták, lehülyézték. Épp hogy csak meg nem verték. Szóval, minden jegy elkelt. Ám de a meccset az egész város (úgy ötven-hatvanezer ember) akarta látni, míg a stadionban, ha négyezer elfért, akkor sokat mondok. Mi legyen a többivel? Nekünk, gyerekeknek, kétféle megoldásunk is volt. Az egyik az volt, hogy megkértünk valakit, egy bácsit, akinek volt jegye, hogy „vigyen be”, mint saját csemetéjét. Ha az illető hajlandónak mutatkozott „bevinni”, a szigorú jegyszedőknek sem volt különösebb kifogása ellene. De előfordult, különösen nagyobb meccseken, amikor túl sok volt a beosonni akaró kíváncsi gyerek, hogy volt kifogásuk, és nem engedtek be még gyereket se jegy nélkül. A „jótevő” ilyenkor, mint ahogy máskor sem, nem törődött vele: ő lám hajlandó volt, lenne, lett volna, de hát a rend, az rend. Neki rendes jegye van. A másik lehetőség meg a jól bevált kerítésmászás volt. Feltéve, ha nem volt túl

szigorú az ellenőrzés. Jól ismertük, mert előre feltérképeztük, azokat a helyeket, ahol esetleg észrevétlenül át lehetett mászni, vagy az akkoriban már korhadó deszkakerítéssel körülvett pályán be lehetett csúszni egy lyukon, melyet két körmével mélyített ki sok apró kisgyerek, a kerítés alatt. Vagy ahol el lehetett mozdítani egy-egy deszkát, palánkot. De ennek is meg voltak a veszélyei. Időnként gonosz kis suhancok őrizték az ilyen helyeket. Ők meg tették is a dolgukat. Azt, aki átmászott, vagy bebújt valahol a lyukon, négyen-öten alaposan helyben hagyták e speciális feladathoz előkészített doronggal vagy mogyorófacálcával, ami úgy csípett, hogy no. Sok piros hurkát is hagyott az ember testén. Azaz, míg a kerítést mászó gyerek menekülni próbált a lyukon vagy a kerítés tetején, a kis gonosz csibészek, csihi-puhi, jól elverték, s közben röhögtek nagyon, hogy most aztán megkaptad. Jó vicc volt, mit is mondjak.

Ha e lehetőségek egyike sem volt megvalósítható, maradt még egy harmadik is, mely lehetőséget korlátlanul kihasználhatott bárki, aki meccset akart nézni. A focipálya a „Gorkij Pihenő és Kultúra-park” (tükörfordítás oroszról), az egykor szebb napokat megélt ungvári Vadaskert tözsomszéd-ságában, északon a vasút és délen az Ung között terült el. A folyó oly közel volt a pályához, hogy ha valaki egy igazán nagyot rúgott a labdába, ám az lecsúszott, akkor megesett, hogy a kerítésen átszállva a folyó vizébe pottyant. És ha utána ment valaki, mármint a labdának, először a kerítésen kellett átugrania, vagy megmásznia, majd neki kellett menni a folyónak. És vagy visszahozta a labdát, vagy sem. A kísérlet többesélyes volt. Mert a folyó olyan volt, mint az időjárás. Szeszélyes. És tőle, az időjárástól is függött. Ha esett, nagy volt, sáros, mély és gyors. Ha nem esett, kiszáradt. Alig volt benne víz. Ám a meccsnézés szempontjából nem a folyó, hanem a vasút volt a döntő. A sínek, két pár sín, egy töltésen futottak, mely töltésnek a szintje jóval magasabb volt, mint a pálya. És aki ingyen meccset akart nézni, az oda ment a sínekre. Igaz, hogy a nagy tribünnek nevezett főlelátó eltakarta a pálya egy részét, úgyhogy vagy a jobb, vagy pediglen a baloldali kaput nem lehetett tőle látni, de – és ez volt a lényeg – a pálya nagyobb részét, cirka 60 százalékát, igen. És ami a legfontosabb, a meccset a töltésről, mi úgy mondtuk, a strekről, nézni nem volt tilos, csak veszélyes. Mert időnként, hangos füttyüléssel, jött egy-egy teher- vagy személyvonat (én már utaztam úgy vonaton, hogy a Szpárták pálya mellett a nézők miatt lassítva épp folyt a meccs, és – ó micsoda öröm és boldogság! – láthattam belőle vagy másfél percnyit). Ilyenkor a nézők csak leléptek a strekről, előre vagy hátra, és hagyták a vonatot elmenni. Ezután visszamentek a töltésre, és nézték tovább a meccset. Ingyért.

III.

Vártuk tehát a kijevei Dinamót. Meg is jött. Ki is futott peckesen a pályára, fehér mezben, baloldalon az emberi szív tájkán egy ferde négyszögben az áthúzott 'D' betű, és hosszú fekete gatyában. Az ungváriak sokkal rövidebb sportnadrágban játszottak, hogy izmos vastag combjuk is látható legyen, és piros volt a hagyományos mezük, „C” betűvel (cirill „esz”) a közepén. Kemény, harcos fiúknak tűntek a kijevek, a másztyerá klásszá Á (az Á osztály mester focistái). A meccs előtti bemelegítésen magabiztosan, sőt nagyképűen játszadoztak, mintha csak azt akarták volna mutatni, hogy ők most itt hengerelni fognak. Mit nekik egy kis vidéki csapat! Egy „B” osztály. Megeszik őt reggelire szőröstül-bőröstül.

Az ungváriak meglehetősen óvatosan kezdtek. Mert hát ilyesmi is elő szokott fordulni a Szpárták történetében. Mint ahogy az is, hogy az elejétől végig kilencven percgig szinte csak bohóckodtak a fiúk (fejükön, vállukon táncoltatva, dekázgatva vitték a labdát az ellenfél tizenhatosáig, ott meg csel jobbra, csel balra, átadás középre, a kapu elé, és sakk-matt: gól a kapus lába között, a közönség örjöngése mellett). Ám aztán úgy játszott a csapat, mint szokott. Szellemes kombinációk, ravasz cselek és összjáték, meg minden, ami kell. Még egy kis „bohóckodást” (dekázgatást, fejelgetést, egy-egy jubkát – kötenyt – az ellenfélnek) is megengedtek maguknak. Míg a kijevek sehol sem voltak; csak erőlködtek, keménykedtek és durváskodtak. Tóth Bélát például majdnem le kellett cserélni, mert egyszer, amikor kivetődött, jól fejbe rúgták. De egy-egy fineszes ungvári megoldás láttán, s azon, hogy a Dinamó legénységét milyen könnyű volt pofára ejteni, a nézők többször is hangosan nevettek, és persze tapsoltak. Olyan volt az egész, mint egy színház, ahol sokadszorra játssza már az ismerős szereplőgárda ugyanazt a darabot: az ungvári fiúk megszerzik a labdát, csel, passz, beadás, kapura lövés vagy fejes, és... Igen, igen, a góllövő cipőt ezen a napon otthon felejtették a fiúk. Meg aztán, el kell ismerni, a kijevei kapus is parádésan védett. Ő volt az ellenfél kimagaslóan legjobb embere. A közönség már többször is gólt kiáltott, majd felhördült, és természetesen sportszerűen megtapsolta a kijevei kapust, amikor az nem egy „vinklibe” tartó labdát is bravúrosan hárított. Majd összetörte magát. De jó volt, és ezt el kellett ismerni. Ezzel szemben Tóth Bélának alig akadt dolga. Egy-két hazaadásszerű lövést kellett hárítania mindössze az említett fejberúgáson kívül. Amikor is a végén, tíz perc maradt hátra, a nézők ereiben meghűlt a vér. Egerváritól, aki pedig a legtechnikásabb volt a védősorban, valahogy elpattant a labda, „mit

csinálsz, te ökör” – hördült fel a közönség, s az egyik kijevi csatár lecsapott rá. A tizenhatoson belül megeresztett egy lövést. Kapura ment, Tóth Bélától balra, a bal sarokra, laposan. Mindenki tudta, hogy Tóth Bélának ez az Achilles-sarka: a lapos labda, mely történetesen épp a bal sarok felé tart. És a kapus csakugyan elég sután dobta el magát. Elegáns vetődés helyett szinte csak hasra esett, és – biztosan a jó Isten segedelmével, most még velünk volt – szögletre tudta ütni a labdát. A tömeg csak annyit mondott, hogy „húúú”. És kezdtek bekiabálni: „Fiúk, mit totójáztok? Elég a tökölésből. Ébresztő!” Amint már mondtam, a Szpárták játékosainak volt egy erénye, illetve több is, s ezt most is kamatoztatták. Bármennyire is a balszerencse szegődött melléjük egy-egy meccsen, mint most is, gólt kellett lőni. Lőttek. Kettőt. A befejezés előtt öt és fél perccel. Az első úgy esett, hogy Oláh megint csak elrobogott a bal szélén, és beadta a labdát a tizenegyes tájékára. Hrabcsák a magasba emelkedett, a feje találkozott a labdával, és bólintott. A kapusnak, pedig maga volt a tigris, esélye sem volt, hogy ezt is hárítsa. Úgy beakadt a labda a hálóba, a vinkli közé, mint a pinty. A szurkolótábor tombolt. Tapsolt, örjögött és kacagott. Füttyült és dobolt, és határtalanul boldog volt mindenki. Ölelték és csókolták egymást az ungváriak: a magyar az orosz, az orosz a ruszint, a ruszin az ukránt. Megvalósult az Internacionálé. Még ha csak rövid időre és csak az ungvári futballpályán. Az ott lévő sok drukker gyerek, mezítlábasan és szinte teljesen meztelenül – mert csak egy klottnadrág volt rajtuk, az ungvári szegények (és ki volt itt akkoriban gazdag) egyetlen nyári ruhadarabja, teljes öltözeke – úgy szökellt és ugrándozott, mint megannyi szíu indián a tábortűz körül. A második gól már csak hab volt a tortán. Szabadrúgást kapott a Szpárták, vagy 30 méterre a kaputól. A kijeviek még sorfalat sem állítottak. Ilyen messziről ennek a kapusnak nem lehet gólt lőni, gondolhatták. A labdát Bilovári állította le, és megsuhintotta. A kijevieknek igazuk volt. A jobb sarokra tartó bombát a kapus egy parádés robinzonáddal megfogta. Nem kiütötte, hanem megfogta. S ez lett a veszte: az erős lövés bevitte a kapuba. A labdával együtt a gólvonal mögött néhány centivel huppant a földre a kijeviek párdúca. A játékvezető ott állt a közelben. A leghatározottabban mutatott középre. Hiába tiltakoztak a kijeviek, hogy lám ott van, ni, a labda a kapus kezében. Röviden: a kijevi Dinamó supercsapat, az „A” osztály „profi” (azért idézőjelben, mert a SZU-ban hivatalosan nem létezett profizmus sem akkor, sem a későbbiekben) mesterei, többszörös szovjet bajnok, 1950 valahányban simán kikapott az ungvári magyar, ruszin és tót fiúktól. Lehajtott fejjel és lógó orral hagyták el a pályát a kijevi másztyerá (mesterek).

IV.

Ez a sikersorozat eltartott egy darabig. Mondjuk, ezerkilencszáznegyvenhat vagy -hétől ezerkilencszázötvennégyig. A csúcson az ungvári Szpárták Moszkvában játszott kupaselejtező meccse volt az akkori szovjet bajnokságot, a moszkvai Szpárták ellen. Öt-egyre győztünk úgy, hogy az első gólt az ötödik percben a moszkvaiak lőtték. Válaszul öt gólt rúgtunk a moszkvaiaknak saját barlangjukban, talán százezernél is több néző előtt. Ez akkoriban olyan elképesztő teljesítmény volt, mármint hogy a moszkvai csapatnak valaki öt gólt is tudjon rúgni, mintha most valaki a brazilok ellen próbálná meg ugyanezt. Erről még a helyi agyoncenzúrázott kommunista sajtó is kénytelen volt lelkendezve hírt adni oly módon, hogy ezt a sikert „a Kárpátontúli terület sportéletében végbement óriási szocialista” változásoknak tulajdonította. Öles betűkkel a negyedik oldalon (ez volt a sportoldal) hozta le a Zakarpatszka Pravda a sportszenzációt „*Geroji Szpártáká*” (a Szpárták hősei) címmel. Bilováriék sziporkázó játékkal Moszkvában legyőzték a bajnokot: Scsot pjaty ágyin (az eredmény öt egy).

Az ungvári Szpárták sikersorozata, s egyben hősi korszakának története egy napon véget ért. S történt mindez egy szomorú vasárnap. Előtte, mint ahogy szokás volt, városszerte kiakázták cirill betűkkel, hogy FUTBOL: Szpárták Álma-Áta – Szpárták Uzsgorod. Alma-Atáról csak annyit tudott a fáma, hogy irdatlanul messze van. Az Óperenciás tengeren túl, sőt még Moszkvától is messzebb. Talán a japán vagy kínai határ mellett. De valamiért, vagy talán épp ezért, minden eddigénél nagyobb, nagyon nagy volt az érdeklődés. Így hát minden kis ungvári kölyök tudta előre, hogy nem lesz könnyű bejutni jegy nélkül, amit pedig megfizetni képtelenség. Őrizni fogják a kerítéseket a piros karszalagos szervezők. Még több suhancot és gonosz kis barna bőrű gyereket fognak megbízni mogyorófpálcákkal és szíjas ostorokkal, hogy figyeljék a besurranókat. És a jegyszedők sem lesznek szívbarátok, azaz engedékenyek, az biztos. Akinek nem lesz jegye, kint marad. Az egész város mezítlábas gyerekserege izgulhatott, hogy fog bejutni a meccsre. Mi is izgulunk az öcsém-mel erősen. Anyánk, ezt észre véve, most az egyszer a meccsnézéssel szembeni fenntartásai ellenére is megengedett. És amikor minden fillérnek, pardon: kopéjának megvolt a helye a háztartásban, mert négy gyereknek minden nap enni is kellett valahogy, és a többről már nem is beszélve, mert ő, anyánk, volt az egyetlen családfenntartó (jó apánk, mint a legtöbb helybeli gyereké, „ült”) pénzt adott nekünk, hogy jegyet válthassunk a focimeccsre. Kimondani is sok, hogy mennyit: ÖT EGÉSZ RUBELT. Ezért a pénzért biztos nem egyszer kel-

lett felmosnia szegénynek a borbélyüzletet, ahol dolgozott. Egy szót sem szólt. Csak ideadta. Hogy a két „nagy fia” mindenképpen láthassa a nagy meccset.

Azért, mert elfogadtuk ezt a rengeteg pénzt anyánktól, máig is furdal a lelkiismeret, annak ellenére, hogy megbüntettetett érte az Isten. Jaj, de megbüntettetett. Kétszeresen is. Hogy miért kétszeresen is, mindjárt elmondom.

Megvettük tehát a jegyet, és most az egyszer, talán életünkben először, nem besurranóként, hanem teljesen legálisan, egy sok-sok pénzért vásárolt jeggyel a kezünkben, léphettünk be büszkén a szentélybe, a focipályára. Sajnos, abban bízván, hogy most lesz jegyünk, és nem kell sietni, no meg a sorban állás is sokáig tartott, alaposan elszúrtuk a dolgot. Óriási volt a tömeg. Mindenütt. Természetesen a pénz, amit anyánk adott, bármennyire is nagy összeg volt az a mi szemünkben, csak állóhelyre volt elég. Az egyetlen lelátó, a nagy tribün, a kiváltságosaké volt, azoké, akik a mi szemünkben csak egy fokkal voltak lejjebb, mint a magasságos Úristen. A tribünről nézhették a Szpárták játékát. Az állóhelyeken viszont az egész pálya körül olyan zsúfolt és tömött tömegben, három és négy sorban, álltak az emberek a drótkerítés mögött, hogy még a kerítést sem tudtuk megközelíteni. Hiába kértük a bácsikat, hogy engedjenek már előre bennünket, kicsiket, mert mi is látni szeretnénk valamit, senki sem moccant. Nem tudtunk befurakodni, lehetetlen volt. Az emberek semmivel és senkivel sem törődtek. Csak azzal, ami már a pályán zajlott. Ha meghúztuk valamelyikük karját vagy ingujját, dühösen ránk mordult, sőt, odalegyintett kezével. Nem törődtek velünk. Szemük kidülledt, kifejezéstelenül, vagy dühösen ránk bámultak, de csak a pályát látták, és azt, ami ottan lezajlani készült vagy éppenséggel zajlott. Ordítottak is, hogy „gyerünk, gyerünk”, „dáváj, dáváj”, hogy mindenki értse. S közben többször felhördültek, mert úgy látszik, azzal, amit ott, a pályán láttak, nem igen lehettek megelégedve. Röviden: bentről, a stadionon belül nem tudtunk meccset nézni. Még a futballisták mezének a színét sem láttuk. De még a labdát sem. Kicsik voltunk, az álldogálóknak alig a derekáig értünk. Kifizetett jegy ide, kifizetett jegy oda, szégyenszemre, könnyes szemekkel, ki kellett kullognunk a pályáról. Fel kellett mennünk a strekre, a töltésre, hogy láthassunk is valamit. Onnan néztük végig – csak az egyik kaput látva, és könnyeinkkel küszködve, mert érvényes jegyünk ellenére ilyen megalázó helyzetben kellett meccset néznünk – azt, hogyan kapnak ki a bálványozott félistenek, az uzsgorodi Szpárták futballistái, évek óta először, hazai pályán, egy–nullára, egy olyan csapattól, melynek eddig a nevét sem hallottuk, és amely valahonnan Ázsiából, Afrikából, vagy ki tudja, milyen föld-részről érkezett ide. Nem akartunk hinni a szemünknek. Képtelenek voltunk

felfogni, hogy történhetett meg ilyen csúfság a csapattal. Azzal a csapattal, mely tíz–nullára szokta volt verni ellenfeleit, és megverte, nem is olyan rég, a kijevi Dinamót, megverte a moszkvai Szpártákat, méghozzá öt–egyre, és egyébként is, soha nem kapott ki még soha ebben az életben. Még akkor sem, ha győzni esetleg nem tudott. Akkor is minimum hozta a döntetlent. Most pedig? Mi történt veletek, Szpárták hősei? Sírtunk. Mások is. Zokogott a stadion. Talán sokan harakirit is elkövettek azon a napon. Ki tudja. Sic transit gloria mundi, mondta volt apám későbbben, amikor hazaengedték a lágerből.

V.

Ez a történet, akárhogy nézem, egy ilyen befejezéssel mindenképp csonka maradna. Az érem másik oldalára is érdemes egy pillantást vetni. Mert ugyebár a fizika is azt tanítja, hogy minden energia, amit valamibe befektetünk, végül is nem vész el, csak átalakul. Valami ilyesmi történt a kárpátaljai fociba fektetett energiával is, mely természetesen nem negyvenötben, a „felszabadulással” kezdődött, hanem jóval korábban, a magyarországi tömegsporttal.

Mi, tizenéves gyerekek, akkoriban még nem olvastunk újságot, meg egyébként is, ezt egyetlen újság egyetlen szóval sem említette korábban. Mármost azt, hogy a moszkvai kirándulás után az ungvári csapatot ízekre szedték. De facto: megszüntették. Minden játékosát, még a tartalékokat is – hogy az akkori szakzsargont használjam – „elvitték” a kijevi Dinamóba. „Ha már így tudtok focizni – mondhatták nekik –, szerezzetek dicsőséget Kijevnek és a szovjet focinak.” Így a Szpárták Alma-Ata ellen már egy teljesen új, focizni elég jól tudó, de tapasztalatlan srácokból, meg kiöregedett játékosokból álló csapat lépett pályára, amely aztán később még a „B” osztályban sem igen tudott igazán helytállni. Időnként még villant egyet-egyet, de inkább csak vergődött, és mindinkább csúszott lefelé a szovjet vidéki, kisvárosi csapatok szintjére. Voltak próbálkozások, hogy a Szpárták Uzsgorod név újból szép legyen, „méltó régi hírnevéhez”, de ez nem sikerült, mert nem is sikerülhetett. Annak ellenére sem, hogy tehetséges és ügyes gyerek akadt elég, de az utánpótlást itt tartani lehetetlen volt. Megváltozott az országos sportpolitika. A kijevi Dinamó (és más nagy csapatok) éber szemét most már semmi sem kerülte el, ami az ungvári Szpárták háza táján történt. Amint egy tehetség feltűnt Ungváron, rögtön „elvitték” – a leigazolásnak ez a formája volt a gyakorlat – magukhoz. Egyáltalán nem volt titok ez akkoriban, hogy a Dinamó csapatának gerincét az ungvári, vagy kárpátaljai fiúk alkották. Tóth Dezső, Gazsó, Mihalina, Komán, Györffy Zoli. És később a párducmoz-

gású kapus, Havasi Bandi (Ándrej Gávási) Ungvárról, a középpályás Medvigy Fegyir Fancsikáról, a kőkemény jobb hátvéd Turjancsik Iván Munkácsról, és még sokan mások a Dinamó oszlopos tagjai voltak még a hatvanas-hetvenes években is. Medvigy és Turjancsik szovjet válogatott is volt évekig. Havasi olimpiai kerettag. Viszont ha egy-egy játékos kiöregedett, vagy lesérült, és a Dinamónak már nem kellett, hazajöhetett, és mint öregfiú, rúghatta tovább a labdát Ungváron, a Szpártákban, vagy esetleg valamelyik más csapatban. A városi vagy megyei bajnokságban. Attól függően, hol volt a munkahelye, ahol fizetést is kapott. Száz rubelt havonta. Ez elég volt a következő fizetésig, ha nem ivott túl sokat és nem rúgott be jó oroszosan egy-egy meccs után, és nem itta el az eszt egészen, mint pl. a Gyima Dubrovskij, aki nem volt az egyetlen.

Most pedig kanyarodjunk vissza a kis Szabóhoz. Mert aki a legtöbbre vitte, a legmagasabbra jutott, mint sportember, mint labdarúgó, s ezért, mint ember is, az ungvári fiúk közül, minden alultápláltsága és tébécéje ellenére, az egy tizenvalahány gyermekes ungvári munkáscsalád egyik csemetéje, állandó játszótársunk a grundon, a kis Szabó József, azaz Jotyá volt. A kis nyápic, fekete fogú, sípoló tüdejű, mindig éhes kis Szabó, aki reggeltől késő estig rúgta a labdát a villanytelep környéki porban és koromban. Ez volt egyetlen szórakozása. Állandóan rótt a környéket, lesve, hol lesz majd utcameccs. És ha volt valahol, ő kérdezés nélkül beállt. Valakit leküldött, szó szerint kilökdösött a „pályáról”, és ő állt be helyére. Tekintélyt nem tisztelt. Megtette ezt bárkivel, mármint hogy kilökdöste őket, a tőle nagyobb fiúkkal is, akiktől pedig, mint már korábban mondtam, igencsak tartottunk. S akkora volt benne az állandó játékkedve, hogy senki sem merészelt ellenkezni vele. Hagyták játszani. Mert nem csak szeretett, de tudott is játszani. Futballzeni volt. Stílusa nem hasonlított senkiére sem. Megmaradt Jotyának. Így is hívták. A kis Szabó, a kis Jotyá, mert növésre sem volt túl magas. Aztán hogy, hogy nem, elment egy edzésre Györffy Zoli bácsihoz. Akiről tudni kell, hogy a Szpárták kölyökcapatát nevelte, s ezzel talán az egész kijeji Dinamót, s így a fél szovjet válogatottat látta el később állandó utánpótlással. Csiszolni kezdte. Az atyai pofonokat sem sajnálta tőle. Kiosztott belőle jó néhányat neki is, másoknak is életében. Szokása volt, hogy a „bűnöst” maga elé rendelte, és azt mondta neki: „Hajtsd le a fejed, édes gyermekem, egyetlen szál mákvirágom”. S utána jött a pofon. No, persze, nem a pofonjai miatt kedvelték, szerették elsősorban, hanem sok minden másért. S főként azért, mert minden gyerek érezte, hogy Zoli bácsi nemcsak trénerük, hanem egy kicsit, vagy talán nagyon is, az apjuk. S így nem akadt olyan kölyök, bármennyire megátalkodott lett légyen is, aki ne imádta volna Zoli bácsit.

A nevét, azt hogy Zoli bácsi, is suttogva, áhítattal merték csak kiejteni. És amit a Zoli bácsi mondott, az persze felért egy isteni kinyilatkoztatással. Ezt még a hatóságok is elismerték. Megkapta, még életében, a legmagasabb edzői kitüntetést a szovjet pravityelsztvótól, kormánytól: „A Szovjetunió érdemes edzője” (mesteredzője) lett, és amikor 84 éves korában itt hagyta ezt az árnyékvilágot, virágkoszorús hivatalos temetést is kapott, trombitával, kijevei és moszkvai fejesek búcsúbeszédeivel meg egyebekkel. Mást nem. Pénzt például. Ő is szoba-konyhás külvárosi bérlakásban élt mindig: Uzsgorod, ulyicá Pártizánszkájá (Ungvár, Partizán u. 30). Szegényen, mint a templom egere.

Szóval, Zoli bácsi fogalom volt az ungvári életben. És hogy Jotya csiszolatlan gyémánt, azt Zoli bácsi természetesen azonnal észrevette. Mint ahogy azt is, hogy pimasz, fegyelmezetlen és neveletlen kölyök. Az ő szemében azonban ez sohase volt probléma. Kap egy-két pofont, és megtanulja, hogy mi a rend. Meg is tanulta. Jotya sztár lett. Már tizenhat évesen a kijevei Dinamóhoz került. Rögön betették a nagy csapatba. Amikor az első meccsét játszotta a Dinamó mezében az akkori bajnok moszkvai Torpedó ellen, azzal kezdte, hogy már a legelején úgy becsúszott Ivanovnak, a bajnokcsapat és a szovjet válogatott legnagyobb ászának (most úgy mondjuk, világklasszis és szupersztár), hogy az majd a nyakát szegte. És amikor a nagy sztár valami csúnyát merészelt neki mondani ezért, a kis Jotya felpattant, és pulykavörösen fenyegette meg egy rá jellemző mozdulattal – mind a két kezét könyökben behajlítva, öklét összeszorítva az arca előtt – a félistent: „bljátý, mordu rázobju.” (Tekintsünk el a fordítástól). Később a szovjet és a nemzetközi sportsajtó révén Joszip Szábov néven lett ismert, és mint a szovjet Pelé. Biztosan volt olyan jó, de egészen másképp. Középpályás volt, poluzáscsitnyik, ahogy akkoriban mondtuk. Mi volt az erőssége? Szinte minden. Először is futott, futott és futott. Úgy cselezett, vagy talán jobban, mint a brazil Garincha, úgy látta a pályát, vagy talán jobban, mint a spanyol di Stefano, és olyan pontos hosszú indításai voltak, mint Hidegkútinak. Bombáitól épp úgy rettegetek a kapusok, mint Puskásétól. És kilencven percen át tudott rohángálni a pályán, sprintelni le és fel, és közben mindenkit megrugdosni, ha kellett, mint az angol Stiles a műfogsora nélkül. És volt egy egyszerű, pimasz, de zseniális trükkje, amit még a grundon sajátított el, és később, mint profi labdarúgó, tökélyre vitt. Ez mindössze abból állt, hogy sokszor az ellenfél térfelén az alapvonalig, s egészen a szögletzászlóig vitte a labdát, és ott megállt, felnézett. Mintha hezitált volna: most mi a jó istent csináljon? Az ellenfél játékosai közül ilyenkor ketten-hárman is készen álltak arra, hogy lerohanják, és leradírozzák a pályáról. És ha csakugyan rárohantak, akkor ő egy szimpla csellel elhúzott mel-

lettük (a rohanó játékos lendületben van, már nem tud helyezkedni), és tovább vitte a labdát a kapu felé, készen egy életveszélyes beadásra, cselre, kiugratásra. Ha pedig a másik csapat játékosai, a cselre számítva, csak álltak előtte és helyezkedtek, akkor nemes egyszerűséggel beléjük bombázta a labdát, hogy szöglet-rúgás legyen belőle. „Kell labda? Nesztek!” Pimaszságára mi sem jellemzőbb, mint az az eset, amikor a Dinamó egyik bajnoki meccsén a saját kapuja felé vitte a labdát, mintha haza akarná adni (akkor még a kapus felvehette a hazaadást), és erre az ellenfél játékosai leálltak, nem üldözték tovább. Ekkor Jotya stoppolt, térdre ereszkedett, és elkezdte fűzni a cipőjét. Ezt látván három-négy játékos is rohanni kezdett feléje, hogy letámadja, sárba tiporja, földbe döngölje. Amikor már közvetlenül mellette voltak, Jotya öregurasan felállt, mint az a gyerek, akit az ungvári utcán csak megverni volt szokás, és a legnagyobb lelki nyugalommal, komótosan, mint a már említett öregúr, haza pöccintette a labdát a kapusnak, és csipőre tette a kezét: „Nem rohangálni kell a pályán, rebjátá (srácok), hanem játszani.” Ezt látszott mondani a mozdulat. A kijevi stadion százezres közönsége egy emberként tapsolt, tombolt és kacagott: vette a lapot, mert hát ilyesmi ritkán fordul elő futballpályán. Erre csak egy ungvári magyar proli gyerek képes. Summa summarum, Szabó Jotya a kijevi Dinamónak, a többszörös szovjet bajnok és kupagyőztes csapatnak, a mindig erős szovjet nagy válogatottnak évekig (több mint egy évtizeden át) volt oszlopos tagja. Ez a válogatott pedig, mint tudjuk (ki ne emlékezne például a megalázó hat–nullára a mexikói világbajnokságon), változatlanul ott volt a nemzetközi élmezőnyben. A villanytelep kéményei által ontott korom, mely helyenként a grundon, a külvárosi focipálya környékén, bokáig ért, a gyárkémények füstje és az utca pora, úgy látszik, jó iskolának bizonyult egy olyan ungvári gyerek számára, aki már az általánosból is kimaradt, mert télen sem volt cipője, és mezítláb kényszerült rúgni a labdát. Vagy legalább is nem akadályozták meg abban, hogy a kis szemtelen Jotya kölyök nevét, a Györffy Zoli bácsi által, az egykori nagy ungvári Szpárták „hőseinek” tradícióján nevelt középpályást az egész világ megismerhesse.

***

Szabó Jotya, kétségtelenül megérdemelten, szovjet viszonylatban dúsgazdag lett. Mert nemcsak a csapattól kapott fizetése volt magas, hanem a világot járva – az akkori szocialista sportvilág mentalitásának megfelelően – „üzletember” is lett, csencselni is megtanult. Méghozzá alaposan. Vett és adott mindent. Aranyat, ékszert, valutát. Farmert, rádiót, magnót, meg amit csak lehetett. Egyszer állítólag le is bukott, de bántani nem merték, olyan nagy volt a tekintélye az egész hatalmas szovjet birodalomban. Kijevben neki volt

először Csajka gépkocsija, ami odaát Mercedesnek, vagy inkább egy Cadillacnek felelt meg. Tehát hamarabb volt neki Mercedese, mint a köztársaság első titkárának. Lett is belőle (újabb) botrány meg kalamajka, amire Jotyának még a szeme se méltóztatott rebbenni. „Ugyan, kicsoda, micsoda egy első titkár Jozsip Szábovhoz képest? Vajon belövi-e a győztes gólt a CSZK elleni kupadöntőben? Nem? Akkor meg mit ugrál? Neki fog szurkolni százezer ember a kijevi Dinamó stadionban, hogy Szá-boo, Szá-boo?”

Jotya nemcsak mint focista, hanem mint ember is nagy volt. Emberi nagyságára mi sem jellemzőbb, hogy amikor már anyagilag jól ment neki, szüleinek és koldusszegény tizenvalahány testvére mindegyikének Ungváron öröklakást vett. Kifizette mellényzsebből. Ezt onnan tudom, hogy egyszer az ungvári Ávántgárd pályán, ahol, mint egyetemista edzettem, egyszer csak jön szembe valaki. Elegáns Allain Delon öltöny, habos ingmell, krokodilbőr cipő, arany nyaklánc és gyűrűk tömkelege. Jotya volt, a szegény proliú. Azért szeretett egy kicsit felválni, de ki nem? Egyáltalán nem tettetett örömmel megölelt, megcsókolt. „Hogy vagy?” – kérdezte. „Gyere, igyunk meg egy feketét a Verhovinában. Itt áll a kocsim a stadion előtt.” Igazán örült nekem, nem játszott a eszét, ahogy akkoriban mondtuk. Én meg komolyan nem tudtam, hová legyek a megtiszteltetéstől. A nagy Jozsip Szábov, és én, aki csak iskolatársa sem voltam, mert nekem sikerült leérettségizni, neki nem. Beszélgetünk. Főként a régi haverokról érdeklődött: „Hogy van Hávku? És Totya? Te mit csinálsz? Tanulsz? Angolt? Minek? Nincs jobb dolgod? Mennél inkább kereskedőnek, az pénzt is tud szerezni. Meg átveri a hülyéket.” Nem felejtette el anyanyelvét, a magyart, az orosz dzsungelben sem. Úgy beszélt, mint régen, kissé hangosan, és persze az ungvári csibésznyelven. Ha nem is minden második, akkor legalább minden negyedik-ötödik szava „az istenit” volt. Mint mondta, ez anyjának volt a szavajárása: ez a sok semmirevaló kölyök, az istenit. No meg tőlünk, ungváriaktól is több orosz szót és kifejezést használt, amikor magyarul beszélt. És hát megemlítette, hogy már csak azért is örül annak, hogy tehetős ember lett, mert így ki tudta vakarni a szegénységből, a nyomorból, ő úgy mondta, „a ganéból”, a szüleit és testvéreit is. Ezalatt értette, hogy tudott mindegyiküknek legalább egy lakást vásárolni (vagy inkább „szerezni”) Ungváron, a városban belül. No meg aztán majdhogynem el is tartotta őket. „Ez csak természetes, nem?” – válaszolta, amikor azt kérdeztem tőle, hogy nem sajnált-e ennyi pénzt és fáradságot fordítani csak lakásvásárlásra. „Ha egyszer nekem van, az istenit, akkor nekik is legyen, az istenit. Ők a családom, nem? Egyek vagyunk, nem? Te is ezt tennéd, az istenit, nem?”

*Szép szabadság! óh sehol sincs
E világon oly becses kincs,
Mely tenálad nagyobb volna,
Vagy tégedet kipótolna.*

(Csokonai)

IFJÚSÁGOM LEGSZEBB MADARA

I.

Sokan ismerik Tennessee Williams amerikai drámaíró Az ifjúság szép madara című megrázó darabját. Két okból kifolyólag is ismerhetik. Először is azért, mert már játszották Pesten valamikor, nagy sikerrel, másodsor pedig legalább azért, mert fordította Örkény István. S olyan jól, hogy akár mondhatnánk azt is, hogy Örkény párbeszédei ebben a darabban jobbak, mint az eredeti. Hogy miről is szól a darab? Hát csak arról, hogy bármilyen keserű is az élet, de amíg az ember fiatal, az élet mindig szép. S főként azért szép, mert fiatalon még van ereje elvetni, megtagadni azt, ami szabadságát ellopja, gúzsba köti, életét megkeseríti. És ha megöregszik, vágyik oda, fiatalabb éveibe, vissza, mert úgy érzi, valamit otffelejtett, elmulasztott, nem kapott meg, vagy nem hozott magával, s így élete és harca nem válhatott teljessé. S ez a valami ifjúságának szép, talán a legszebb madara volt és marad.

Nos, nekem 1956 októbere, novembere, a magyar forradalom két hete volt ifjúságom legszebb madara. Pedig csak áttételesen lehettem részese. Csak lélekben vehettem részt benne, mert hát akkoriban nem Magyarországon éltem, hanem „a gonosz birodalmában” (R.R. amerikai elnök kifejezése), mely gyönyörű és a világon páratlan forradalmunkat is vérbe fojtotta. A Szovjetunióban, a matuska Ukrajnához csatolt felszabadított (értsd: annektált) Kárpátalján, annak is megyeközpontjában, Ungváron születtem és éltem. Szóval, egy olyan országban, mely nem volt más, mint egy hatalmas, villany-

árammal is ellátott, sok-sok tízezer kilométereken át húzódó, szögesdróttal körülvett börtön, melyből szabadulni, vagy akárcsak rövid időre kikerülni szinte lehetetlennek tűnt: életem első külföldi útja huszonvalahány évesen, valamikor a hatvanas években a csehszlovák szobránci látogatás volt, mely város futballcsapatával – alig 20 km-re Ungvártól – meccset játszottunk. És ott Ungváron, következőképpen a nagy SZU-ban voltam megvetett „mágvár”, gyári munkás, hős szovjet katona, szénbányász, nyamvadt kis értelmiségi, intyelligentyik, meg miegymás, amit nem igazán szokott visszakívánni senki. De voltak barátok, szerelmek, sport, rock an’ roll, egyetemista évek és 56. Ami mind szép volt, nagyon szép, és persze felejthetetlen. Az ifjúság mind megannyi szép madara.

Hogy mit jelentett 56 akkoriban egy ungvári magyar kamasznak (14 éves voltam akkor), vagy az ottani magyaroknak általában, azt megpróbálom két apró, ezen eseménytől elvonatkoztatott történettel illusztrálni, melyet akár viccesnek is mondhatnánk, ha nem húzódna ott mögötte a szovjet valóság. És melynek lényegét, az anyagi és a szellemi alapját e két „tréfás” történet talán jobban mutatja, mint azok a borzalmak (kollektivizálás, iparosítás, nyomor, a Gulág, az üldözések, a kivégzések, stb.), melyekről szintén volt szerencsénk már egy s mást hallani.

Első történet. Amikor hozzánk, pontosabban a szüleimhez jött látogatóba magyarországi rokon, ismerős, kolléga vagy turista, úgy ők, mármint a hozzánk látogatók, jó magyar szokás szerint elkezdtek panaszkodni, hogy nekik milyen nehéz odaát, mert nincs pénz, nem mehetnek minden éven külföldre, minden drága, és még egy Trabantot sem tudnak venni, értsük meg, micso-da borzalom. Édesapám hallgatta, nem szólt semmit, csak a végén, amikor a látogató panaszáradata megszűnt. Akkor meg azt mondta: „Fiam (lányom), tégy meg nekem egy szívességet. Szívesen megkínálnálak ezzel-azzal, de a frizsider üres. S az utóbbi időben már nehezemre esik mászkálni. Ezért adok neked tíz rubeltet (sic!), a nagy pénz, és menj el helyettem ide a sarki mágázinba (boltba). És hozzál légy szíves két bulocskát (zsömleféleség), egy pácska (20 deka csomagolt) vaját, két kis банка (üveg) tejfölt, valami felvágottat, ha csak odesszskája van, az is jó lesz, és ha szereted a sört, hát hozzál magadnak két üveg Zsigulivszkáját vagy bármilyet. Oké?”

– Persze, szívesen, Elemér bácsi – volt a válasz.

A látogató ment, és úgy tíz perc múlva vissza is jött, kényelmetlenül feszengve, üres kézzel. „Elemér bácsi, mondta, szinte sírva, nem vettem semmit. Semmi sincs a boltban. Üresek a polcok. Hogy lehet?”

– Hát csak így! – válaszolta apám – De mi azért nem panaszkodunk. Mert minek?

Második történet. Vagy úgy tíz-tizenkét évig dolgoztam a magyar nyelvű ungvári Kárpáti Igaz Szónál mint fordító, újságíró. Balla László volt a főszerkesztő (áldassék a neve). Egyszer csak hívat Vladimir Miska bácsi főszerkesztő-helyettes, a párttitkár. Nagyúr volt egy párttitkár akkoriban, nagyon nagy, hisz tudják. No, gondolok, mi rossz fát tettem már megint a tűzre. Szoktam. Már mint rossz fát a tűzre tenni. Szóval, hívat Miska bácsi. Leültet, és azt mondja. „Te, ez a legutóbbi cikked arról a szocialista munkaversenyről a bútorgyárban. Egész jó, de tudod, hiányzik belőle valami, mint nálad mindig. Jól írsz, meg meggyász, szó se róla, de nem tudsz igazán hazudni. Azt őszintén, lelkesen kell, nem úgy, mint te, félvállról. Így sose lesz belőled igazán jó szovjet újságíró. Megmaradsz fordítónak.”

Ó, Miska bácsi. Egyik színfoltja, „szép madara” életemnek. Egy ungvári Hofi. Csak vicceit nem viccnek szánta.

E két kis történettel csak azt akartam illusztrálni, ha esetleg félreérthető voltam, hogy mi is jellemezte a nagy Szovjetuniót (a szocializmust, a kommunizmust: a lényeket) leginkább. Nem más, mint: az anyagi nyomor és a szellemi, ideológiai megátalkodottság, mely szerint tűzzel, vassal bizonyítandó, mert bizonyított, hogy ez a rendszer a legtökéletesebb a világon. Ha most nem, akkor majd lesz. Akkor is, ha nagyot kell hazudni, vagy mindig kell hazudni érte. Mert ott nincs, vagy nem lesz üres bolt, és az agy mosott ember, a homo szovjetikus mind egy szálig egyet akar: a fényes jövőt. Higgyétek el, mert ezt mi, becsületes kommunisták hazudjuk nektek. Őszintén, lelkesen. Aki mást mond, az ellenség, s azt börtönbe, diliházba kell csukni, a Gulágra kell küldeni, ki kell toloncolni.

II.

És egy ilyen világnak a tőszomszédságában kitört egy 56. Egy hihetetlen esemény. Hogy, hogy, hogy merészel valaki fegyvert fogni egy birodalom ellen, melytől retteg a fél világ és Amerika? Egy mamutbirodalom ellen?

Elnyomás, megfélemlítés, a hazugságok sorozata ide vagy oda, megtörtént. Egy maroknyi nép fegyvert fogott a hazugság, a gonosz birodalma ellen. Vajon már akkor is tudta, hogy ha „a szörnyeteg nem is halnak meg fiatalon” (idézet T.W.-tól), de előbb-utóbb mégis csak meghalnak? Lesz valamikor még „konyec továrisi”. De valakinek döfnie kell ebbe a szörnyetegbe először.

Anélkül bizony nem hal meg. Igen ám, csak senki se merte elsőnek megtenni ezt a döfést. Sem a nagy Anglia, sem a még nagyobb Amerika. Csak a kis magyar Dávid. Fültövön is találta Góliátját úgy, hogy megroggyant a térde. Aztán rövid ötven évvel ezután ki is múlt ez a hatalmas Góliát. Ötven év! Semmi az a történelemben, kérem szépen.

***

Lakásunk, nem is tudom, hányadik szoba-konyhás albérletünk ott Ungváron, ahol öten laktunk gyerekek plusz a szülők, a Csap felé vezető kockaköves Minajszkaja (Minaj) utca 7. sz. alatt volt található. Ablakunk mellett egy-két méterre három napig dübörögtek az orosz tankok Magyarország felé, rögtön 1956. október 23. után (nem november 4-én). Aludni sem lehetett. Nem tudtunk.

Számomra úgy kezdődött, hogy kora reggel, amikor megszólalt a Kossuth rádió, hallom, hogy Magyarországon ellenforradalom van. És a háttérből hallani lehetett a puskaropogást. Az „ellenforradalmárok” már a rádiót ostromolták.

És körülöttünk lebegni, terjedni, vibrálni kezdett valami mámorító, részegítő illat, mint a szerelemé. Fogni, tapintani lehetett. Szöges drótkerítés ide vagy oda, megcsapta az embert a szabadság levegőjének illata. És egyszerre jó lett bűdös mágyárnak lenni megint ennek tudatában még a Szovjetunióban is.

És megindultak a tankok megszámolhatatlanul. Nemcsak a Minaj utca, hanem a vasúti szerelvények is vitték a láncaltapasokat a szabadság szép madarát eltaposni.

Iskolánk, a híres nevezetes tízes számú iskola ott állt az Ung folyó bal partján, ahol északról nyugatnak kanyarodik, egy kőhajításnyira a fából épült vasúti hídtól. (Ma már nem vasúti, és kőből van). És az ablakokból láttuk, hogy mennek és mennek a hídon lassítva a szerelvények. Rajtuk ponyvával letakart tankok és ágyuk, melyeknek csak a csöve látszott. S egy ór mindegyik mellett kalasnyikov karabéllyal, szuronyosan. Mi kicsik és nagyok, oda rohantunk az ablakokhoz, öklünket ráztuk, kiabáltunk, piros rongyot égettünk, cserepet dobáltunk. Míg egyszer csak oda nem lépett, á, dehogy lépett, rohant szegény Lesó Gyuri bácsi, Jurij Jurijevics, az iskola rettegett és félelmetes igazgatója, de most valahogy halálsápadt arccal, félelemtől remegő ajkakkal, és könnyörgött, sírt, könnyek potyogtak a szeméből: „Fiúk, fiúk, ugye nem akarjátok, hogy elvigyenek?” Elég volt egyszer mondanía. Tudtuk, mit jelent az, hogy elvigyenek. Majdnem mindegyikünknek elvitték nagyapját, apját, valamelyik rokonát egyszer. Ezt nem akartuk. Szerettük Lesó Gyuri bácsit, nem csak féltünk tőle, mert mindig igazságos volt, és ő is szeretett bennünket.

Aztán... nincs tovább. Nekünk, ott Ungváron, a magyar tizenéves iskolás gyerekeknek, fiúknak, lányoknak, mindössze ennyi volt az egész ellenállás. Tudtuk, hogy a magyar szabadságharc elveszett. Már a legelején tudtuk. Nemcsak Nagy Imre kétségbeesett „segítsetek, segítsetek, segítsetek”-jei után. Nem lehettek illúzióink. Hisz ott éltünk azok között, akik ezt a forradalmat eltiporták, vérbe fojtották, és tudtuk, hogy milyen erősek és gonoszak. Nagyon erősek és nagyon, de nagyon gonoszak voltak. S tehetetlenségünk csak a szikrázó dacot és gyűlöletünket növelte, s fokozta mindazt, amit a kommunizmus kénköves bűzös levegője vett körül. És mindazok ellen, akik ezt a rendszert hirdették, képviselték. És netalántán ma is emlegetik, mint egy boldogabb korszakot Magyarország történetében, illetve hallgatnak borzalmairól, vagy netalántán eltusolni igyekeznek azokat.

56 levegőjét, a szabadság illatát, mint az első szerelemét, időnként, sajnos csak időnként, ma is érzem. Ő volt ifjúságom legszebb madara.

A PIROS HETES

I.

Budapestre beszökött az ősz. De csak a naptári, mert a nap már reggel is ragyogott, a levegő langyos, majd dél körül meleg, sőt, nagyon meleg volt, úgyhogy a tini lányok levették pulcsijukat, a derekukra tekerték, s a farmernadrág felett pucér lett a hasuk, villant a válluk és hófehér fogsoruk, és még mellbimbójuk is kirajzolódott feszes kis trikójuk alatt. A többi nőnemű lény sem különb ebben a városban. A ballonkabát, a kardigán, a dzseki, mind lekerül a női testekről, a harisnya a lábakról, s a meztelen combok és mellek kavalkádja az egész város, mint a strand Nassauban. A pesti nőknek mindig melege van, s ennek megfelelően öltözik. Csak úgy ring az egész Pest-Buda. Itt nem hordanak a lányok, asszonyok melltartót. Minek? Az zavarná őket a mozgásban.

Az öregúr reggel hét harmincháromkor szokott felszállni a piros hetesre az Etele városközpontban, az Etele és a Tétényi út sarkán. Már megszokta. Mehetett volna egy félórával később, de a többi fővárosi embertől eltérően nem szeretett rohanni, nem szeretett csak úgy, szokta volt mondogatni, „beesni a munkahelyre”. Inkább indult egy kicsit korábban, hogy elkerülje a csúcsot és a dugókat, ami ezen a járaton gyakori, hisz a busz átszeli egész Pest-Budát, és ráadásul épp a legforgalmasabb helyen. No meg azért, hogy megérkezvén, körülnézhessen asztalán, rendezkedjen, és a napi munkára összpontosíthasson. Az öregúr a Hold irodalmi szerkesztőségben dolgozott a Keletinél: kéziratokat olvasott, és fordított. Három nyelven – angolul, oroszul és németül – tudott. Az angolt és az orosz folyékonyan beszélte is. Németül, különösen az írott nyelvet, jól értette: ritkán kellett szótáraznia.

Legtöbbször mindig le tudott ülni. A busz a Kelenföldről indult, és az Etele városközpont a második megálló volt. Úgy hogy, amikor az öregúr felszállt, még volt bőven ülőhely. Ha tehetné, rögtön a csuklós busz közepén, háttal a menetiránynak foglalt helyet, az ablak mellett. Nézegette a forgalmat, a fel- és leszálló embereket, a mindig rafináltan csinos pesti nőket és fiatal lá-

nyokat. Éppúgy szerette őket, mint Kosztolányi az őskorban, akinek nevét egy tér is megörökítette azon a vonalon, melyen a piros hetes közlekedett: a Kosztolányi tér a Feneketlen tó mellett. A buszon különböző gondolatok röpködtek fejében. Utazás közben nem szeretett olvasni.

Ha hét harmincháromkor szállt fel a buszra, ami szokása volt, akkor – már vagy két-három, vagy talán már több éve is volt annak, hogy felfigyelt rá – a Móricz Zsigmond téren felpréselte magát egy zajosabb iskolás csoporttal egy tizenkét-tizenhárom éves kislány is, aki valahogy és valamiért feltűnt az öregúrnak. Az igazság az, hogy megtetszett neki a kislány. Amikor először látta, még teljesen éretlen volt. Nem volt kimondottan szép. Sőt, akár csúnyácskának is lehetett volna mondani kissé túl kerek arca, a kerekded álla alatt kirajzolódó tokácska, és nem egészen szabályos fogsora miatt. Később az öregúr azt is megfigyelte, hogy nincs éppen manöken alakja. Nem volt sem karcsú, sem különösebben formás. Lábai enyhén iksz-lábak, és térdtől lefelé vékonykák voltak. De szép volt a szeme: barna, és mindig fényesen csillogó. Arcocskáján, ha nevetett – ami gyakran megtörtént társaival való fecsegése során –, kis gödröcskék képződtek. És a legszebb volt a haja. Sötét gesztenyeszínű, fényes, és természetesen hullámos egészen a válláig. Az öregúr sokszor elnézte a kislányt, le sem vette róla a szemét, de az nem vett sem róla, sem a kitartó vizsgálódásairól tudomást. Egyszer-kétszer még az is előfordult, hogy amikor az egyik vagy másik megállónál felszabadult a hely az öregúr mellett, a kislány odahuppant melléje. Az öregúr soha nem merete megszólítani: hagyta, hogy ülve csiviteljen fogódzkodó társaival. Csak egyetlen egyszer tett valami olyasféle megjegyzést, amikor a kislány a történelem tanárukról, meg arról beszélt, hogy az osztályban senki sem tudta mikor volt a második mohácsi csata, csak ő, hogy lám, „a kisasszony nemcsak csinos, de okos is”, amire a kislány mélyen elpirult. Az öregúr nem tudhatta, miért pirult el. Amiatt, hogy őt csinosnak látják, vagy amiatt, hogy okosnak gondolják. Vagy netalántán attól – s erre az öregúr szíve hevesebben kezdett dobogni –, hogy a kislány mégis csak észrevette érdeklődését, és most esetleg kellemesen, vagy – ki tudja – kellemetlenül érinti, hogy megszólította, és bókolott neki. Mert hát ki lát egy kamaszlány titokzatos lelkébe?

Aztán minden verbális kommunikáció – közvetlen és közvetett, direkt és indirekt – megszakadt a két ember: a kislány és az öregúr között. Csak a szemek találkoztak egyszer-egyszer. Ami az öregurat illeti, úgy az övé félve és bátortalanul, büntudattal telten, a másikat kerülve. A kislányé néha kíváncsian, de legtöbbször közömbösen. Kapcsolatfelvétel, folytatása valaminek,

melynek nem volt még kezdete sem, nehezen volt elképzelhető. Az öregúr el is fogadta magában ezt a status quo-t. Egy kislány, ott az embertömegben, izzadság-, nedves kabát-, erős és csípős dezodorszagú férfiak és nők között, ott a zsúfolt autóbuszban, akit ő titokban szeret. Ez neki elég. És nem tud, és nem is fog tudni erről soha senki. Az ő szívének féltve őrzött titka marad mindig, egészen addig, amíg... Meddig is? Hát igen, egészen addig. És amikor erre gondolt, felcsendült lelkében a dal, az egykor híres táncdalfesztiválok szív- és könnyzacskót facsaró díjnyertes dala (a Koós Jánosé, akit ő egyébként ripacs-nak és bohócnak tartott), mely azt mondja, hogy azt mondja. Mit is? Hogy „Kislány a zongoránál, fehérebb az orgonánál, ki oly szépen játszott a Liszt rapszódiát...” S ilyenkor előtört a szívét valami csodálatosan szép és kellemes érzés, mely tiszta volt és makulátlan, mint a reggeli köd a Bakonyban, s mely könnyeket csalt a szemébe, mert hogy hát ő milyen jó, finom és nemes lelkű, merthogy könnyezik.

Egyszer, vagy egy évvel ezelőtt, minden bizonnyal perverz gondolatainak köszönhetően, vallotta be önmagának bűnbánóan az öregúr, egy csúfság is megesett vele az autóbuszban. Ült, üldögélt szokott helyén, hátrál a menetiránynak, amikor a kislány felszállt a buszra vagy egy fél tucat barátnővel, és mivel történetesen volt üres hely bőven, leült vele szemben átellenben éppen, kissé rézsút, de alig egy méterre. Fodros kék pöttyös szoknyácska volt rajta, mely, amikor leült – s ezt biztosan észre sem vette a szentem – hanyagul felcsúszott combja közepéig, és látni engedte két formás kis lábát, ropogós két combját, jóval térden felül. Az öregúr szeme oda szögeződött. Az ülésre, ahol a kislány ült, és a meztelen, gusztusos combokra. Közben a kislány, barátnőivel társalogva és csiripelve, hol ide fordult, hol meg oda, hol átvette az egyik lábát a másikon, hol pedig szétvetett lábakkal ült az ülésen, mint egy vadnyugati marhahajcsár, azaz egy amerikai cowboy. Aztán egy darabig így is maradt, a szoknyácska által mit sem takart lábacskaít szétterpesztve. Ám közben komolyan magyarázott valamit a háta mögött álló barátnőnek, fejét magasán hátra vetve és feléje fordítva. Felső testével meg – magyarázás közben – bizonyosan általa szintén észrevétlenül csúszott a kis hölgy az ülésen lefelé. Ő lefelé, a szoknyácska meg persze fölfelé, egészen addig, míg napbarnított combjai között megvillant a piszkos férfivágyak mindig izgató tárgyának: kis bugyijának rózsaszínű csíkja bőrének azzal a részével, hol már nem érte napsütés. Nehogy az illendőségen folt essék, a kislány azonnal, határozottan, szinte dühösen (hogy mersz te ilyesmit tenni, te bugyi, te szégyentelen) le is húzta a szoknyát a térde felé. Húzhatta, hisz így is meztelenül hagyta ropogós kis combját. Az öregúr

meg nadrágjának a jobb zsebébe nyúlt, hogy kezével visszafogja kökeménnyé duzzadt, egyre növekvő izgalmát. Elkésett. Már csak izgalmának következményét tudta jól, rosszul palástolni. Másik kezével zsebkendőt vett elő. Először orrát törölgette, és aztán hanyagul az ölébe ejtette, hogy eltakarja vele csúfságát: az egyre sötétebbé váló nedves foltot világosszürke nadrágján.

Langyos volt a szeptember, már feljött a nap, és a reggeli csillogás, sürgés-forgás már megjelent a nagy világvárosban. Szép volt az idő, és nem volt túl sok az utas. A piros hetesen az Etele városközpont megállóban még volt bőven ülőhely hét óra harminchárom perckor. Így az öregúr leült megszokott helyére: a busz közepén és jobb oldalán, háttal menetiránynak. Kellemesen érezte magát. Este nem nézett televíziót. Fitzgeraldot olvasta, a *Tender Is The Night*ot, angolul, már vagy tizedszer, s amikor elálmosodott, elaludt. És sikerült jól kialudnia magát, aminek mindig örült, mert sokszor küszködött alvászavarral. A buszra minden megállónál több és több utas szállt fel. Már a vezetőnek is meg kellett szólalnia, hogy „kérem, húzódjanak beljebb, mert mások is fel akarnak szállni, kérem, hogy nem lehet ezt megérteni.” A Móricz Zsigmondnál meg mindig különösen nagy a felszálló utasok tömege. No, és most szeptember van, és a gyerekek is indulnak iskolába. Sokan lesznek, gondolta az öregúr. Nem tévedett. A buszt szinte megrohamozták az emberek. Senki sem akart lemaradni. A pesti ember siet. Mit számít, hogy öt perc múlva jön a következő járat, amikor neki sürgős. Neki fel kell szállni, és kész.

A felszállók között volt a kislány is, aki annyira tetszett az öregúrnak. Most még jobban tetszett, mint két-három évvel ezelőtt, amikor először meglátta. Hisz oly gyorsan elrepült az a két-három év, és a kislány ennivalóan kedves fiatal kishölgy lett. Arcocskája, igaz, talán még kerekebb lett, a toka is megvastagodott az álla alatt, de fénylő szeme és fényes, hullámos, gesztenyeszínű barna, hosszú haja, a gödröcskék két oldalt az arcán, no meg a feszes fehér selyemtrikó, amely alatt két nagyon kemény, kerek kis alma feszült az apró, még keményebb, virágsziromhoz hasonló, a fehér selyem mögött is jól kivehető bimbókkal. Észveszejtően csinos és szexis volt a kicsike. Ezt sehogy sem lehetett tőle elvenni. És most a tömeg odapréselte eléje. Ott állt vele szemben, szinte a két combja közt, mindkét kezével a lelógó szíjat fogta, nagy iskolatászkájával a hátán, és barátnőivel cseverészve. A zsúfolt busz, a tömeg, és az öregúr (aki ott ült közvetlen előtte, s teste melegével a belőle áradó melejt is érzi, és persze megőrül tőle) a csinos fiatal pesti hölgyet abszolúte nem érdekelt. Fecsegett, kacarászott, és időnként, természetesen véletlenül, térdével oda-odaért az öregúr térdéhez, combjához. Végül is, az egész csak a kényszerűségből

adódhatott, még akkor is, amikor a kis hölgy érezte, hogy térdével időnként valami egészen furcsához ér: számára minden bizonyos ismeretlen eredetű, kukoricacsutkára emlékeztető keménységhez, ami nyilván kissé kíváncsivá is tette, mert kíváncsisága által hajtva már nemcsak egyszer-kétszer, de állandó jelleggel is odapréselődött az öregúr térdéhez, a kukoricacsutka eredete felől további ismereteket szerzendő. Félreértés ne essék, természetesen a túlszűfolt buszban lévő tömeg miatt, és semmiképpen sem másért. No meg egy icipicit a tudományos érdeklődésből kifolyólag is, természetesen. De közben eszmecseréje társaival akadálytalanul folytatódott: "A matekod is megvan? – Nincs. Csak a fizika. – Németből készültél? – Minek, hülyeség. Úgy sem hív fel."

Amikor a Ferenciek terénél (a Felszabtér – villant át az öregúr agyán automatikusan, merthogy évekig hallotta) szomszédja hirtelen felállt, hogy le szálljon, az öregúr szíve a torkában dobogott: mi lesz, ha valaki más csöppen melléje? De még végiggondolni sem volt ideje az egészet, amikor már le is huppant valaki a műbőr ülésre. Az öregúr a fellegekben járt a boldogságtól: a kislány volt az. Az a kislány, akit már vagy három éve – igen, most már tudta – szeretett, imádott, s álmaiban – hol így meg amúgy, ahogy csak fantáziája engedte – ezerszer is látott, hol így, hol meg amúgy. Mosolyogva, ránevetve, fürdőruhában és nélküle. Egyszer még azt is megengedte neki álmában a kis hölgy, hogy a száját megsókolja. Olyan boldogan ébredt, mint soha azelőtt.

„Ezt az alkalmat semmiképpen sem szabad elszalasztanom. Meg kell valahogy szólítanom őt” – gondolta kínkeservesen az öregúr. S agyában megfordult és átvillant ezer meg ezer különböző szó és frázis, amely az alkalomhoz talán a legmegfelelőbb lehet, és nem ijeszti el tőle talán örökre e szende és szolid ártatlanságot. Tépelődött, törte a fejét. Kínlódott. Az idő szaladt, és hamarosan majd le kell szállnia. A busz lassított, a Keleti, az ő megállója követte. Úgy döntött, mindent feltesz egy lapra. Minden vagy semmi.

– Elnézést, ne haragudjon, hogy megszólítom. Láthatnám kegyedet esetleg máskor is? – kérdezte fátyolos elcsukló hangon, ám a lehető legudvariasabban az öregúr.

A kislány meg sem lepődött. Feléje fordította arcocskáját, huncutul mosolygott, amitől a gödröcskék rögtön megjelentek arcának két oldalán. Sze mért kissé összehúzta, az öregúr szemébe nézett, és egy kacér és tapasztalt pesti dáma hanghordozásával, fejét kissé hátra vetve, orrocskáját magasabbra tartva, a szavakat hanyagul ejtve, mondta:

– Miért ne? Ma este öt és hat között megfelel? A Gourmand (gurmánynak ejtette) presszóban leszek, a Semmelweis és a Kossuth utca sarkán.

Szavai jól hallhatóan, természetesen csengtek. Aztán kissé elfordult, gusztusos napbarnított combjával az állóhelyek felé, hogy helyet adjon az öregúrnak a leszálláshoz.

II.

Az öregúr már öt előtt tíz perccel ott ült a presszóban. A hivatalba járáshoz használt öltöny helyett farmernadrágot, rövid ujjú világoskék inget és sötét-kék gyapjú pulóvert vett fel. Megpróbált fiatalosnak látszani. Szokása ellenére ma másodszor is megborotválkozott, összes bajuszát gondosan megnyírta, beillatosította magát a kolléganők által is bizsergetőnek mondott Axe arcszesszel és City Man dezodorral. A sötétkék gyapjú pulóvert most levette, mert a presszóban meleg volt. Kint sem volt hideg. Tartott a szeptemberi nyár. Fekétét rendelt, és mivel lámpaláza volt, egy konyakot is bátorítónak, és a kislányra gondolt. Hogyan fogadja? Mit mondjon majd neki? Miről beszélgessenek? Nagyon izgult. Még a konyak is alig segített.

A kislány nem is késett olyan sokat. Az öregúr legalább egy jó félórás késésre számított, sőt azzal is számolt, hogy csak játszottak vele, és imádottja meg sem jelenik majd a randevún. De itt volt, s alig öt perccel a megbeszélrt idő után. „Tehát számítok neki” – gondolta az öregúr, és valami megdöbbant belül. A kislány tündéri volt. Fehér selyem trikó, ragyogó meztelen vállak, talán egy kicsit csontosak, mint a bakfisoké általában, hasa feszes és kemény, pucér háta fénylő és kihívó, rövid, de bő szoknya, és a kissé iksz-lábai ennivaló, fekete topánkában, zokni és harisnya nélkül. Az öregúr még nem látott hozzá foghatót.

Ott ültek az ablak mellett, egy félholdalakú, bőr huzattal ellátott ülőkén. Sem a pad, sem az asztal nem volt mozdítható. A presszóban, mint mindig, most is sokan voltak. Halk zene szólt, Mozart, s a termet betöltötte az összebújt párok duruzsoló hangja. Az ablakokon még beszüremlett a délutáni fény, de a nap már valahol menni készült. Egy-két asztalon az odahelyezett lámpákat is felkattintották a vendégek. Két-három pár önfeledten csókolózott. Senki sem törődött velük. Néhány évvel ezelőtt még Budapest randevúzó helye volt a kétszintes Gourmand presszó a Semmelweis és a Kossuth utca sarkán. Fiatal és idős pároké. Aki el akart bújni valamiért, ide jött, ahol a nagy világáros apraja-nagyja láthatta.

Az öregúr süteményt és pezsgőt kért. A pincérnő, egy középkorú és egyáltalán nem szép, de jó alakú és szívélyes nőszemély, kissé elidőzött náluk, hogy tisztázza, milyen süteményt és pezsgőt óhajt a kedves vendég. A kislány egy lúd-

lábát szeretett volna, de pezsgő ügyben nem tudott dönteni. Rábízta az öregúrra, aki úgy gondolta, hogy a félédes orosz pezsgő illik leginkább az alkalomhoz. S amíg mindenféle közömbös dolgokról beszéltek, iskoláról, munkáról, a jelenről és a kilátásokról, az első üveg lassan elfogyott. – Jöhet még egy? – kérdezte a csúnyácska, de jó alakú pincérnő, amint épp arra akadt dolga. Az öregúr a kislányra nézett, aki leereszkedően bólintott, mintha ez lenne a világ legtermészetesebb dolga. Mármint az, hogy egy óra folyamán ő több pohárral is meg tud inni. – Igen – mondta az öregúr –, kérünk szépen. Aztán a férfi elmondta magáról, hogy olyan újságíróféle, kétszer volt nős, van két nagylánya, mindkettő férjnél, és hogy lányai szeretik apjukat, gyakran meglátogatják. Különösen, ha pénzre van szükségük. A kislány erre hangosan kacarászott, és mondta, hogy megérti. Majd arról mesélt, amit olvasni szokott. Faulknerrel és Camus-ról, Dosztojevszkijről meg Bulgakovról, Krúdy Gyuláról és Joyce-ról beszélt. A kislány hallgatta egy ideig, s néhányszor ásitott. Aztán megjegyezte, hogy ő nem szeret olvasni, mert a könyvek mind unalmasak, és ő csak elalszik tőlük. Egyéb-ként tanulni sem szeret. De szeret tévézni, szívesen jár moziba, barátnőivel a diszkóba, csak otthon azt mondják, hogy féltik a pesti éjszakától, és nem engedik hajnalig bulizni, pedig most minden fiatal ezt teszi. – Hát nem borzasztó, hogy ilyen maradiak a szüleim? – kérdezte a kislány, s próbált úgy tenni, mintha mélységesen fel lenne háborodva. Az öregúr megpróbált igazat adni a kislány szüleinek, és azt mondta, hogy a pesti éjszaka csakugyan életveszélyes egy fiatal lány számára, mire a kislány gúnyosan elhúzta a száját. Az öregúr elszégyellte magát, hogy egy ilyen átlátszó helyzetben, amikor is ez az „életveszély” ő maga, papolni igyekszik, ezért gyorsan takarodót fűjt. Hát, persze-persze, mondta végül az öregúr, mit fecseg ő itt össze-vissza, amikor szinte majd meghal a kíváncsiságtól, hogy megtudjon valamit új tüneményes kis ismerősenek életéről. Ó, ő nagyon szívesen beszél, mondta a kislány, és rögtön megenyhült, amikor látta, hogy az öregúr igyekszik jóvátenni baklövését, és kiiktatni az eszmecsere témái közül Bulgakovot és Joyce-t, no meg a pesti éjszakát. Mert ő aztán istentelenül szeret beszélni, mondta a kislány, sokat és megállás nélkül, ha hagyják, s akár reggeltől estig járatná a száját. Meg aztán mindent elmond ő saját magáról, kérdés nélkül is, nem titkolózik, mert minek össze-vissza hazudozni, és megjátszani egy olyas valakit, aki nem is ő igazából. Így például, már a legelején elmondja, hogy nem budapesti ő, és még csak nem is vidéki, mert Ungváron született, és az meg külföldön van, a nagy Szovjetunióban, helyesebben most Ukrajnában, s az öregúr biztos hallott már erről a városról. Ó, igen, válaszolta az öregúr. Ki ne hallott volna Ungvárról, Munkácsról, melyet Zrínyi Ilona vé-

dett meg annak idején, no meg Husztról és Beregszászról? Régi híres magyar városok voltak ezek. No meg vannak ungvári ismerősei, sőt kollégái is a szerkesztőségben, akik hosszasan tudnak beszélni arról, hogy milyen szép, patinás város is Ungvár. – Igen, volt valamikor, talán – mert azt ő is hallotta, mondta a kislány. De amikor ő élt ott, már csak egy nagy koszfészek volt, mely szinte romokban hevert, és ahol csak ukránul beszéltek a mindig dühös és agresszív emberek. Dühösek és agresszívek voltak, mert nem volt állásuk, nem volt pénzük, és állandóan ügyeskedniük kellett, hogy megéljenek. A szülei is, helyesebben az anyja és a mostohaapja is abból tartották el a családot, hogy csencseltek, mert még a két fizetés sem volt elég semmire. Átvittek a határon ezt meg azt, főként vodkát és cigarettát, aztán Nyíregyházán eladták, és vettek maguknak, no meg eladásra, ételre: szalámit, tejfölt, kenyeret. És természetesen ruhát meg cipőt. Ez így ment egészen addig, amíg Magyarországra nem költöztek, majdnem öt évvel ezelőtt. Az áttelepülésük, másokkal ellentétben, gyorsan ment, mert voltak kapcsolataik. Itt és ott is. Az anyjának van egy nővére, aki küldött eltartásit, vagyis egy olyan papírt, amely nélkül nem lehet áttelepedni. Ungváron volt egy családi házuk, azt dollárért sikerült eladni, és abból a pénzből vettek egy lakást a Körtér közelében, a Fehérvári úton. Nem nagy, de végül is megfelel.

– Ha jól értettem – szólt közbe az öregúr –, kegyed mostohaapát mondott. És az édesapja? Meghalt? Vagy talán elváltak a szülei?

– Nem, dehogy – válaszolt a kislány –, nem egészen. Nem szeretek erről beszélni, mert nem igazán kellemes és szívderítő, de ha már a legelején kijelentettem, hogy elmondom, akkor elmondom, minek a mellé duma, a cumidumi. Végül is nem én tehetek róla, hát akkor minek szégyelljem. Hazudnék, ha azt mondanám, hogy... Szóval, a helyzet a következő. Hagyja, hogy elmondjam, jó? Ne szóljon közbe.

– Az anyámnak semmi végzettsége sincs. Szerzett egy szovjet érettségit, azaz elvégzett tíz osztályt, de aztán esze ágában sem volt továbbtanulni. Egyetem vagy főiskola? Minek az neki, „a tudósok mind szegények”, mondogatta akkoriban, merthogy hát ő nemes lány, mert nemesi családból származott, hétszilvafás meg dzsentrí, sőt egyik nagynénikéje nagyanyai ágon még bárónő is volt, és nevetett hozzá hangosan. Szóval, volt egy érettségije, azaz tíz osztálya, és kész. Tizenhét éves korában sikerült elhelyezkednie a Kárpáti Igaz Szó szerkesztőségében, mint kezdő gépíró. Fialat volt, szép, formás és csinos. Minden munkatárs kötelességének tartotta, hogy udvaroljon neki, és ha lehet, pestiesen szólva – minek kerteljek – lefektesse. Az egyik rovatvezető különösen ráhajtott. A mostohaapám. De mielőtt még elfogadta volna az ő ajánlatait, anyám másvalakivel kezdett el járni.

Az ungvári focicsapat középcsatárával, egy orosz fiúval. Dubrovcszkij Dimitrij volt a tisztességes neve, de a városban csak úgy ismerték, mint Gyima. Korábban jobb csapatoknál, a szovjet Á osztályban, azaz NB 1-ben is játszott a fiú, Moszkvában, meg Kijevben, a nagy kijevi Dinamóban. Állítólag tehetséges focista, még válogatott kerettag is volt. Ő lett az apám. Anyám beleszeretett, vagy csak tettett neki, nem tudom. Ő nem mondta. Lényeg az, hogy anyám terhes lett tőle. De az apám sohasem vette el őt. Először is azért, mert jobban szerette a vodkát. Ezért is csúszott lefelé, és került magasabb osztályból Ungvárra, ahol még azért kisebb sztár lehetett. Másodszor meg azért, mert nem szerette anyámat. Anyám is csak egy volt a sok elbolondított ungvári buta libák közül. Úgyhogy apám lelépett. Először összeesetett a focicsapat edzőjével, felfofozta részegen meg ilyesmi, s ezért kirúgták. Mivel nem volt helyi lakos, hanem csak prijez-szij, bevándorló, hát szedte a sátorfáját, és távozott Ungvárról is. Az anyám és születendő gyermeke nem érdekelt. Miért is érdekelt volna?

– És hogy került össze az édesanyja ezek után a mostohaapjával? – furdalta a kíváncsiság az öregurat.

– Ilyenkor – válaszolt a kislány – azt szokás mondani, hogy a mostohaapám volt annyira nemes szívű és gavallér, hogy felajánlotta anyámnak a házasságot, mert mégis csak szerette. Hát fordítva történt a dolog. Anyám kérte meg mostohaapámat, hogy vegye el. Mert Ungvár százezer valahány lakosa ellenére azért kisváros, és nem nézik jó szemmel, ha valaki férj nélkül is szül gyereket. És anyám tudta, ha most nem szerez férjet, akkor később, ki tudja, lesz-e még alkalma, egy zabigyerekkel. Hát a mostohaapám belement. Azt mondta, hogy elveszi, mert szereti, a maga módján, de anyám sohase feledje, hogy milyen áldozatot is hozott érte. Akkor se, ha női szemmel nézve elkövet egy-két disznóságot. Anyám megígérte: nem fogja elfelejteni. Csak vegye el.

– Aztán később kiderült, hogy anyám azért mégsem kötött valami jó vásárt. A mostohaapám is szerette az italt, mint a legtöbb szovjet állampolgár, és durva volt, ha beivott. Gyakran hozott magával haza bort, de nem a száraz asztali borokat kedvelte, hanem az édes és erős kárpátaljai fajtákat. Az Irsavszkaja meg Izabella feliratokat láttam a legtöbbször az üvegen. Ha megivott két üveg ilyen bort, már részeg volt. S ilyenkor kötekedett, majd elment csavarogni. És rendszerint úgy jött vissza, hogy még részegebb volt. És sokszor agyba-főbe verte az anyámat ilyenkor. Igaz, engem nem bántott. Sohasem vert vagy szidott. Csak nézett, mint egy veszett kutya. Majd felfalt a szemével. Csak később értettem meg, miért.

– Miért, mi volt az oka? – Látszott, hogy az öregurat nagyon érdekelt a történet. Megfogta a kislány kezét, az ajkához emelte, és többször megcsókol-

ta. A kislány nem húzta vissza a kezét. Hagyta, hogy csókolják, simogassák. A szeme csillogott. Emlékeitől, és a pezsgőtől? Becsípett volna? Egy ideig hallgatott. Aztán folytatta.

– Hát jó, ha már a legelején azt mondtam, hogy őszinte leszek és semmi cumidumi, ahogy mi lányok mondjuk a suliban, akkor legyen, elmondom. Hogy ne legyenek kétségei afelől, ki és mi vagyok. Talán meglepődik majd egy kicsit, mert én, én rossz vagyok. Egyáltalán nem az a tiszta ártatlanság, és hófehér lilom, amilyennek hisz – hadarta a kislány, és reszketett. Vagy csak úgy tett, mint ha belülről rázta volna valami. Színészkedett volna? Nem lehet, lehetetlen. Hisz oly gyönyörű, kedves és ártatlan, gondolta az öregúr. – Maga szerint imádnivaló vagyok. Hófehér és tiszta, egyszerűen imádnivaló. Ez nem igaz. Nem szabad engem szeretni, tudja? Rossz vagyok. Romlott vagyok. Nem is képzelem, mennyire. És hogy ez mennyire az én hibám, vagy a másé, döntse el maga.

– Gyakran előfordult, különösen a hétvégén, hogy szüleim, azaz az anyám és a mostohaapám, sokáig ágyban maradtak. Nem kellett munkába menniük, hát szunyókáltak, lustálkodtak, mert – mint mondták – a héten halálra dolgozták magukat, és rájuk fér egy kis pihenés. Ilyenkor, mint kisgyerek, szerettem hozzájuk bújni az ágyba. És az is sokszor megtörtént, hogy vagy a mostohaapám, vagy az anyám, felkelt az ágyból, én meg ott maradtam valamelyikükkel lustálkodni. Talán még tizenkét éves sem voltam, amikor egy vasárnap reggel megint csak bebújtam az ágyukba. Aztán anyám kiment a konyhába kávézni, és reggelit készíteni. Hosszú hálóing volt rajtam, alatta szokás szerint semmi. Szóval anyám kiment, én meg odabújtam a papához, hogy érezzem teste melegét. Az ölébe helyeztem a fenekemet, és forgolódtam, kucorogtam, amíg hopp, azt nem érzem, hogy valami kemény bökdösi a popsimat. Nem húztam el magam, hanem érdeklődve forgolódtam tovább, hogy kitapasztaljam, mi is az a kemény tárgy mostohaapám ölében. Addig-addig forogtam, amíg hosszú hálóingem a hasamig csúszott, mostohaapám meg szőrös karjával magához szorított, jó erősen, és az a kemény valami pedig belém bökött, és kezdett csúszni felfelé. Mostohaapám csak azt sugdosta csendesén a fülembe, míg szorított, és el nem engedett volna a világ minden kincséért sem, hogy ez csak egy játék, és meglátom, nekem is tetszeni fog. Először nagyon fáj, meg feszített, és azt hittem, szétrepedek, és egyáltalán nem volt jó ez a játék, sőt: kimondottan rossz volt. Visítani meg kiabálni szerettem volna, de mostohaapám tenyerével befogta a számat, hogy még levegőt is alig kaptam. Vérezni is kezdtem, de csak egy kicsit, mert aztán abbamaradt. S aztán... Az egész nem is volt olyan rossz vagy kellemetlen. Valami meleg fröccsent belém, ami később visszacsorgott, és

nedves, ragacsos lett a combom tőle, de előtte még rángások futottak át rajtam, először ott lent, ahol alig egy perce még véreztem, aztán egész testemen. Idősebb barátnőim már meséltek erről. Azt mondták, ezt hívják orgazmusnak. Mostohaapámnak igaza lett, nekem is megtetszett ez a játék.

Az öregúrnak elnyílt a szeme, a kislány viszont csak folytatta. Beszélt, mintha az élete függött volna tőle.

– Aztán amikor tehetjük, mindig „játszottunk” valami ilyesmit a mostohaapámmal, aki végül is vér szerint nem volt az apám. Bebújtam hozzá az ágyba, megvártuk, míg anyunak valami dolga akad, kimegy a konyhába, vagy a fürdőszobába, és aztán a papa elkezdett simogatni. De minek is mondjam tovább. Ő lett az első igazi szeretőm. Már élni se tudott nélkülem. Hogy én mit éreztem, vagy gondoltam? Az igazság az, hogy tetszett. Jó volt.

– No de hát addig jár a kórsó a kútra, amíg el nem törik. Lebuktunk. Az úgy történt, hogy egyszer iskola után egyenesen haza mentem, és csak a mostohaapám volt otthon, merthogy hát épp beteget jelentett főnökének. Szokott ilyesmit tenni, ha nem volt különösebben kedve dolgozni, vagy erősen másnapos volt. Történetesen e kettő nála együtt járt. Mármost a másnaposság és a munkakedv. A lényeg, hogy otthon volt, és ült egy karosszékben kissé kókadtan, mert már megtörtént, úgy látszik, a „kutyaharapást szőrével” is bőven, és épp újságot olvasott. Amint beléptem, félre tette az újságot, és az ölébe parancsolt. Két tárgyiból is karót kaptam aznap, ezért igencsak kedvetlen voltam, és gondoltam, hogy egy kis „játék” biztosan feldob. Hát jó, akkor hát játszunk. Simogatni, becézgetni és csókolgatni kezdett vodka- és sörbűzös szájával. Aztán begerjedt. Nem engedte, hogy levetkőzzem. Ez egy új figura, mondta, amikor nem kell levetkőzni. Csak a bugyit. A ruha marad. És nekem is biztosan tetszeni fog.

– Hát mit mondjak? Igaza volt a papának. Tetszett az új figura. Lám, milyen romlott vagyok. Én a papa ölében, szoknyám felhajtva, a bugyim a földön, és nyögdécslek, meg sikoltozok, mert nem volt az egyáltalán rossz. S ekkor, mit ad Isten, belépett anyám. Nem hallottuk. Elnyílt a szeme, de hallgatott. Meg aztán minek is szólt volna. Hisz az egész együttélése mostohaapámmal amúgy is csak formaság volt már évek óta. Nem váltak el, mert külön lakásra nem tellett. Honnan is tellett volna, ha csak két bőrönddel és egy kiskorú gyermekkel települtek át ide Ungvárról. Csórok voltunk. Úgyhogy anyám is inkább „félrelépett”. Volt, akivel hentereghetett ő is. Többször voltam fültanúja, hogy a másik szobában jó anyám és a barátja mit csinál: „Áááh, ááh és ááá, még, még, ne hagyj abba, te, te, te, nagy faszú indián.” Törődött is ő azzal, hogy a lánya meg ott van a szomszéd szobában. Minek is törődött volna? A lánya még kicsi, úgysem érti, gondolhatta,

ha meg érti, hát annál jobb: megtanulja, hogy az élet már ilyen, a férje meg nem számít. Igaz, anyám se neki. Szóval, egy ideális szép család lettünk. Én a papával, és aki még akad, a papa meg énvelem, és aki akad, a mama „kedves jó ismerőssel”, és aki még akad. Úgy látszik, mégis csak örököltem valamit tőle. Ha nem mást, hát a rossz vért, mint mondani szokás. Szóval „a kedves jó ismerős” már régóta látogatta az anyámat, illetve gyakran feljárogatott hozzá. És nyilván úgy gondolta, amikor bizonyosságot szerzett kapcsolatunkról a papával, hogy minden oké: ő tudomásul veszi, hogy a lánya az ő a férjének szeretője, akkor a férje – no meg a lánya – vegye tudomásul, hogy a feleségnek, illetve anyukának is van állandó barátja. Az említett úriember egyébként a Benczúr utcában lakik. Harmincöt éves, kissé köpcös, jól menő orvos volt. Sebész, vagy ilyesmi. Szép nagy, ötszobás lakása van. Nem akárhol, hanem a Benczúr utcában, tudja? Elegancia magas fokon. És csak az anyámat boldogította, nem tartott más szeretőt, habár ki tudja, mindaddig, amíg én úgy nem döntöttem, hogy elcsábítom. Csak úgy, a változatosság kedvéért, no meg török egy kis borsot mindkét kedves szülőm orra alá. Mostohaapámnak, aki csak ágybetétnek használ, s közben olyan féltékeny, mint a mór, mert ha csak meghallja például, hogy egy srác hazakisért, máris az agyvérzés kerülgeti. Ordibál, csapkod és jeleneteket rendez. Meg lekurváz. Hogy ezt én személy szerint hogy képzelem? Mindenki cafkája leszek, pénzt kérek majd érte meg minden? Épp ő, hogy van pofája. Aki engem, a lányát, jó nem az édes lányát, de nem mindegy, egy kiskorút, egy liliomszálat, már tizenkét éves korában megtiport. S azóta is mindig megtipor ez a perverz disznó, ágyába parancsol, bemocskolja testemet, lelkemet, igen, bemocskolja, még akkor is, ha én is akarom, mert jó. És még én vagyok a kurva. Pont neki. Ha-ha-ha. Anyámnak meg sose kellett. Kedves férjét meg egyszerűen utálja. Hányini van kedve tőle. Már csak azért is, mert azért kellett férjhez menni hozzá, mert hát az a férfi, akit ő szeretett, vagy úgy hitte, hogy szeret, fűtyült rá. Felcsinálta és otthagya. Egye meg őket a fene. Mind a hármójukat. Kapjanak gutát. Hozzá is segítem őket. Miért is ne? – mondta dühösen a kislány, s kérte az öregurat, töltsön még abból a pezsgőből, ha maradt. Az öregúr szótlanul engedelmeskedett. Asztaltársának története szinte sokkolta.

III.

– No, és most fogódkodjon meg, kedves uram, mert olyat mondok, hogy nem hisz a fülének – mesélt tovább a kislány, s a pezsgő, meg valami belső kényszer hatására forgott a nyelve, mint egy motolla. – Amit elterveztem,

meg is valósítottam. Úgy, ahogy kell. Úgy sikerült minden, ahogy elterveztem. Hiába, no, profi vagyok. Naná. Mi az hogy! Igazi profi. Úgy megfűztem a pasast, de úgy, hogy arról kódul. Nem szerelemből, nehogy azt higgye. Hanem csak azért, hogy pontról pontra megvalósítsam azt, amit akartam. No meg azért, hogy anyámat bosszantsam. Azért akartam bosszantani, mert sosem szeretett. Akkor én miért szeressem? S azóta, hogy tudja, mi van köztem és mostohaapám között, egy kiskanál vízben is megfojtana. Látom a szeméből. Jó, akkor hát, török egy kis borsot az orra alá. Gondoltam, ha már az egyik férfit eloroztam tőle, akkor elveszem a másikat is. Ez a legkevesebb, amivel anyai szeretetért fizethetek.

Elmondom, hogy történt, csak azért, hogy tudja. És hogy ne gondolja, hogy én csak áldozat vagyok. Dehogy vagyok az. Egy gonosz boszorka, sőt vámpír vagyok, mindjárt megtudja. Nem vagyok áldozat, dehogy vagyok az. Úgyhogy vigyázzon, mert magát is csőbe húzhatom, ha akarom. De nem akarom, mert, szóval, mert maga egészen más. Szóval, nekem is van kulcsom a Benczúr utcai lakáshoz. Azért kaptam anyuci kedves jó ismerősétől, hogy ha kedvem szotytyan, gyáku máju – ahogy mi ungváriak szoktuk mondani – (ne is törődjön vele, az anyanyelvemet már a sámpánszkoje, a pezsgő beszélteti velem): szóval azért kaptam a kulcsot, hogy mutassa anyámnak, hogy ő milyen nemes és jószívű nagybetűs Ember. Übermencs, jól mondom? Egy régi vágású, echte úri gavallér. Mert itt Magyarban csak ilyenek vannak. Nem olyanok, mint mi, oroszok, vagy mit tudom én, milyen ukrainaiak, mondta ő, a pesti úriember, mert arról, hogy ruszin, az az orvos meg mifene a Benczúr utcai öt szobából, nem is hallott. Persze ezt azzal a cumidumival találta, hogy én is nyugodtan felmehessek, ha valamire esetleg szükségem van. Például, tornaórák után zuhanyozni, olvasgatni, tévét nézni, meg ilyesmi. Mert oda járok a fasori gimnáziumba, hogy tudja, és az csak egy ugrás. Egyszerűen, hogy bármikor fel tudjak menni a Benczúr utcai lakásba, ha akarok. Egy nap úgy gondoltam, hogy felmegyek haját mosni, és megfürdöm, miért ne? El kell kezdeni valahogy, nem? A többi meg úgyis jön magától, ezért figyeljen. A pasasnak nagyon szép fürdőszobája van. Hobbija a szép fürdőszoba. Világoskék csempe, aranyozott csapok, meg minden. Szóval, isteni. Gondoltam, egyszer kihasználom úgy istenigazából. Megfürödtem, haját mostam. Már a hajamat szárítottam, amikor a férfi hazajött. Puszi, puszi, kedves, hogy van az anyu meg az iskola, és bement a hálószobába átöltözködni, hogy valami kényelmesebbe, itt Pesten azt mondják „otthonka”, szóval valami kevésbé hivatalosba bújjon. Én a nappaliban voltam, a nagytükör előtt. Csak egy törülköző volt rajtam természetesen (tervem

nem elhanyagolható része, jó, mi?), és semmi más. Egyszer csak nyílik az ajtó, és megjelenik előttem ez az echte úriember, aki azért adott kulcsot egy kiskorúnak a lakásához, hogy az haját tudjon mosni, és megfürödjön. Anyaszült meztelenül lépett elé, amire azért én sem számítottam, nem hazudok. A füttyköse meg meredezik, az égnek, meg pont felém, mert hát úgy állt. Kihúzata a csatlakozóból a hajszárítót, letépte rólam a törülközőt, ölbe vett, bevitt a hálószobába, és a földre, illetve a perzsára tepert. A többbit a képzeletére bízom.

Ez volt az első alkalom anyám barátjával. És aztán még többször is felmentem hozzá. Ő rendszerint már várt, általában egy puha, hófehér olasz kötösben, és rögtön nekem esett. Még a fürdőszobába sem engedett kimenni. Mindig azt mondta, ő jobban szeret így, és jobban is izgatja, ha egy kicsit izzadtságzagú, lucskos fiatal és teniszező lányos a testem. Mert a teniszező lányokat, nagyon szereti, mondta. És van egy csomó videója is róluk. És amikor játszanak, visszaütnek meg lecsapnak, és lobbann a pici kis szoknyácska, és látni, milyen szép, hosszú és izmos a combjuk, különösen a fekete csajoké, hát akkor ő ki is tud eléggül, ha segít egy kicsit magának. Csak úgy, spontán, mert olyan izgi az egész.

Anyám, persze ezekről a légyottokról is tudomást szerzett, mert elmondtam neki, milyen hűséges barátja van. Azt mondta, világgá kergetne, és a legszívesebben kirúgna a házból, csak nem teheti, mert még kiskorú vagyok. Még tizenhat se. És ha netalántán egyszer elcsípnek egy razzia során, mert csatangelok, mit egy hajléktalan, vagy füvet szívok a srácokkal a diszkóban, vagy egyszerűen csak igazoltatnak a rendőrök, úgyis hazahoznak, és őt vonják majd felelősségre, nem engem. Tehát semmi értelme sincs engem kirúgni. Maradt tehát „a szeretete”, mely csak úgy izzott, és süttött belőle. Ha büntetlenül tehetne volna, biztosan megfojt – mondta még a kislány, s belenyalt pezsgőspoharába.

IV.

Az öregúr? Csak hallgatott szegény, nagyokat hallgatott. Először csak érdeklődve, mint egy mesét, mert nem hitte, de aztán izgatottan, és a végén halál-sápadtan és borzongva. Két kézzel takarta el orcáját, és nem akart hinni a kislány egy szavának sem. Pedig tudta, hogy igaz, ha nem is minden részletében, de nagy vonalakban és a lényegét tekintve igaz, amit itt kis barátnője elmesélt. Tudta, hogy az élet, ha nem is mindig ilyen, de könnyen lehet, hogy ilyen ott, ahol ő nincsen jelen. És még ilyenebb. Csak őt az ilyesfajta élet eddig és sze-

rencsére elkerülte. Mert hát ő kispolgár, nyárspolgár, burzsuj. És itt élt Nyugaton. Mert ez itt mégis csak Nyugat. Nem úgy, mint az a nagy ruszki ország, ahol ez az ártatlanság is hosszú ideig élt, és mindez a romlottság megfertőzte. Ezért, amikor megszólalt, ennek már mélységesen a tudatában volt, minden kétséget kizáróan mélységesen a tudatában. Egy valaminek a kivételével. De ezt az „egy valamit” még semmi sem vetette előre, az öregúr nem tudhatta, és ezért beszédét imígyen kezdte, majd folytatta:

– Istenem, hogy lehet ez? Drágám, egyetlen kis apró szentem, aki előtt leborulnék, itt és most, akarja? Egy szavát sem hiszem. Mondja, hogy nem igaz. És hogy csak most találta ki, hogy bosszantson ezzel az egész mesével. Hisz tudja, hogy szeretem, évek óta szeretem, és bármire képes lennék magáért. A világ végére is elmennék, mindent odaadnék egyetlen szaváért, mosolyáért. És ha mégis igaz, amit itt nekem elmondott, akkor mondja el azt is, hogy segíthetnék magácskán, hogy kikerüljön ebből a, ebből a fertőből – mondta, dadogta a pezsgőtől, no meg a szerelemtől megkótyagosodott öregúr.

A kislány erősen az öregúr szemébe nézett. Most olyan volt, mint a hipnotizőr, az a nő, aki tudja, hogy bármit mond, kér, parancsol, azt megteszi neki ez a férfi, mert szerelmes, s rajta kívül nem lát és nem hall senkit és semmit. Kótyagos, eszement, no. Csak füttyentenie kell, vagy csettinteni az ujjával. Csettintett is, gondolatban. Mondani viszont a következőket mondta lesüött szemmel, szerényen.

– Magával csakugyan azért ismerkedtem össze, kedves bácsi (erre a szóra az öregúr összerezsent, mintha arcul csapták volna), hogy csakugyan megkérjem: segítsen kimásznom ebből a slamasztikából. Nem akarok ilyen lenni. Ilyen romlott lenni, még akkor sem, ha belátja, hogy egyáltalán nem az én hibám. Nem maradhatok otthon. Anyám gyűlöl. Már csak azért is, mert két férfit is lecsaptam a kezéről, és ez még akkor is bántja, ha az egyiket sem kedveli igazán. Tulajdonképpen nem kell már neki a férfi, frigid lett, halvérű. Legfeljebb csak a hiúságának, hogy elmondhassa, neki is van valakije. De én itt most magának nagyon őszintén megmondom. Igazán őszinte leszek, nagyon őszinte. Hisz nekem?

És amikor az öregúr a szerelemtől kótyagosan épp, hogy csak bólintani tudott, mert szólni képtelen volt, és csak nyelt, görcsösen, nagyokat, a kislány folytatta.

– Anyámat nem szeretem. A két férfi közül nem kell az egyik sem. De amíg ott vagyok, nem tudok menekülni előlük. Mert, szóval, ha akarnak tőlem valamit, megteszem. Egyszerűen képtelen vagyok ellenállni. Jó, nem is

szépítem a dolgot: romlottnak születtem, úgy látszik, és kész. Mi lesz ebből? Utálok magamat, és a mostohaapámat, hogy így elrontott. A másik férfit is, mert az is csak kihasznál. Jó, használhatom a lakását, de minek az nekem? De még eddig semmit se kaptam tőle. Még egy szál virágot sem, vagy bonbont meg ilyesmit. Talán azt hiszi, hogy az iciri-piciri micsodája az minden. S örüljek, hogy megtisztel vele? De hát mi vagyok én neki? Egy kis szajha? Semmi más? Jó-jó, talán igaza van. De, de maga egészen más. Olyan fess, elegáns és komoly, mint egy csinovnyik egy Dosztojevszkij-regényből, mert azokat a regényeket nagyon szeretem ám. Mert bennük minden rossz nő és utcalány jó, mert a szívem mélyén én is az vagyok, csak senki sem tudja. Szóval maga igazi úriember, egy Jávor Pál, és én szívesen leszek a szeretője – és itt nagyot csillant a kislány amúgy is fényes két szép szeme –, vagy akár a felesége is, ha akarja. Mondja, hogy költözzem magához. Máris megyek. Egy szál pendelyben. Akarja? Mondja, hogy akarja.

A kislány az öregúr felé hajolt, és megcsókolta. Az öregúr nagyon felizgult, az egész teste remegett. Megfogta a kislány vállát, magához húzta, és csókolni kezdte. Vadul, szerelmesen. A kislány nem ellenkezett. A nyelvét is előre nyújtotta egy nyelves puszihoz. Eszeveszett csókolózásba kezdtek. S az öregúr, miközben egyik kezével a kislány tarkóján a haját simogatta, a másikkal egyszerűen lehúzta a cipzárt farmerja sliccén. Az asztal alatt kihalászta a már hosszú idők óta lustálkodó, de most kőkemény szerszámát. Megfogta a kislány egyik kezét, és rátette. A kislány tenyere és ujjai korát meghazudtoló fürgeséggel rátekeredtek az öregúr szerelmének e cáfolhatatlan bizonyítékára. – Ó, milyen szép nagy, kőkemény és forró – sóhajtotta a kislány, s egy kicsit szorított rajta. Az öregurat úgy egy percen belül elöntötte a forróság. Férfiassága görcsös rángásokba kezdett, s aztán az asztal lapjánál is magasabbra lövellt friss szerelmének forró nedve. Egy része a kislány kezére. De ettől a szeme se rebbent. Megtörölgette egy szalvétával. S aztán egy királynői fejbólintással kegyesen engedélyezte, hogy az öregúr távozzon, s a toaletten rendbe hozhassa magát.

Búcsúzóul az öregúr adott egy névjegykártyát a kislánynak. És elkérte telefonszámát. A kislány egy papírzsebkendőre felírta: „Dubrovszakaja Szilvia, 3-831-867”. Az öregúr elolvasta, majd eltette. Most döbönt csak rá, hogy a kislánynak még a nevét sem tudta eddig. És hogy ő sem mutatkozott be neki. Kecsesen meghajolt ültében, mint Jávor Pál, amikor a magyar dzsentrit játsza, és mondta a nevét: Török István.

Amikor felállt, hogy kimenjenek a presszóból, a kislány gödröcskéikkel kísért kedves mosolyával fordult az öregúr felé.

- Kérhetnék valamit magától, István?
- Rendelkezzen velem, Szilvia.
- Meg vagyok szorulva. Szeretnék húszezer forintot kérni. Kölcsön.

Az öregúr két darab tízezrest vett ki a pénztárcájából, és rezzenéstelen arc-cal nyújtotta át a kislánynak:

- Parancsoljon. Megadja, amikor tudja.

V.

Másnap az öregúr szándékosan nem a hét harminchármas járatra ült. Nem szeretett volna a kislánnyal találkozni. Mintha hibás lenne valamiért, amiért röstelkednie kellett volna. Talán úgy gondolta, hogy korai lenne őt az adósságra emlékeztetni. No meg azt remélte, hogy a kislány jelentkezik előbb, felhívja. De a telefon nem csörgött, sem otthon, sem a munkahelyén. Illetve, amikor megcsörrent, izgatottan gondolt arra, hátha őt keresik. Egyszer sem őt keresték. Meg amúgy sem igen szokták. Ezért a következő napon már a szokásos időben szállt fel a buszra, és nagyon remélte, hogy látja majd a kislányt, beszélhet vele. Ennek már a gondolatától is előntötte a forróság. Ám a Körtérnél nem volt ott a kedves arcocská. Nem volt ott a rá következő napon, majd az azt követő napokon sem. Az öregúr megijedt, rosszat sejtett. Váltogatni kezdte a járatokat, hátha. De nem. A kislány nem szállt fel többé a piros hetesre. Legalább is akkor nem, ha az öregúr rajta volt. Aztán várt rá a fasori gimnázium előtt is. Amikor az órák után kirajzanak a tanulók, fiúk és lányok vegyesen. A kislány nem volt közöttük. Egyszer még azt a bátorságot is vette magának, hogy a kislány egyik kortársát, egy szöszi kis dundit, megszólítson, és érdeklődjön.

- Kisasszony, a Dubrovskaja Szilviát nem ismeri véletlenül?

A dundi szöszi sohasem hallotta ezt a nevet, pedig ő nagyjából mindenkit ismer, volt a meglehetősen nyeglécske válasz. Így már csak egyetlen reménysugara maradt: a telefonszám, amit a kislánytól kapott.

Munka után, izgatottan tárcsázta szerkesztőségi telefonján a 3-831-867-et. A telefon nem csengett ki, hanem hármassal giling-galang után egy gépi hang jelentkezett. A következőket mondta: „A hívott számon előfizető nem kapcsolható. A hívott számon előfizető nem kapcsolható.”

Az öregúr letette a kagylót és mélyet sóhajtott. Ó, Szilvia, Szilvi, Szilvike. Biztos nem is az volt a neve. Majd papírzsebkendőt vett elő a zsebéből, kifújta orrát, s megtörölgette szemét. Égett a szeme, de száraz volt. Csak a szíve volt nehéz, és könnyezett valamiért.

EGYFORINTOS FEKETÉK

Vilinek kezdett igazán jó kedve lenni. Miért is ne, a harmadik pohár után? Viccelődni támadt kedve. Nem szerettem, mert hülye viccei voltak. Gondoltam, most is mond mindjárt egy ilyet. Mondott is.

– No, kedves barátom, tudod-e, melyik a legszagosabb virág? – kérdezte, és nemcsak a bor csillogott a poharában, hanem a szeme is.

– Persze – feleltem. – A liliom.

– Nem.

– Akkor a rózsza.

– Nem.

– Jó, akkor szabad a gazda.

– A Pusoma Ibolya.

Elöntött a pulykaméreg.

– Hülye vagy te, Vili, és a viceid is hülyék – mondtam, de már nem haragudtam. Röhögtem. – Muszáj mindig ilyen rasszistának lenni?

– Nem vagyok az – mondta Vili. – Internacionalista vagyok. Szeretem a nemzeteket. S elsősorban az angolt.

– Miért épp az angolt?

– Hogyhogy miért? Hallottál már Shakespeare-ről?

– Egy keveset.

– És James Joyce-ról?

– Róla is. De ő ír volt.

– De angolul írt. És még Horthy Miklóst is tanította.

– Ezt nem tudtam.

– Sok mindent nem tudsz, komám. Például azt se, hogy ki volt az a pesti nagymama.

– Csakugyan nem. De eddig nem is említettél ilyet.

– Ez igaz. De ha fizetsz még egy pohár Izabellát, akkor majd róla is mondok egy szép, igaz mesét.

Odamentem hát a Szkála oltárához, a pulthoz, és kértem a gyevuskától még két pohárral. Az egyiket máris elébe tettem. Megszagolta, kortyolt belőle, elhúzta a száját, mintha rossz lenne.

– No, akkor halld, amit mondok. Mert ha már annyit meséltem neked a felmenőimről, akkor anyai nagyanyámat se hagyhatom szó nélkül. Mert még meg találsz rám sértődni, hogy olyan tudatlanul kell meghalnod. Szóval, nem cifrázom, hanem egyenesen belevágok. Vitéz Györgyné volt a tisztességes aszszonyneve, a leánykori pedig Gerschmeier Irma. Úgy bizony, Gerschmeier, jó apám nagy gyönyörűségére. Mert így cukkolhatta, azaz szemére hányhatta anyámnak esetenkénti zsugoriságát – dehogy volt ő zsugori, épp anyám, aki két kézzel szórta szeretetét és mindenét, amije csak volt – azzal, hogy persze, ha egyszer sváb vér is csörgedezik az ereiben.

– Csörgedezett?

– Ezek szerint igen.

– És talán ezért nem akartál róla mesélni?

– Dehogy. Csak azért nem meséltem róla, mert nem volt annyira része az életemnek, mint az itteniek. Messze volt tőlünk. Zárójel, tudod, külföldön, Budapesten lakott.

– Lám, ezt se tudtam. Bár mondtad, hogy apád Pesten járt szemináriumba.

– Egyetemre, lüke. A Pázmány Péterre. Akkor hát mégis csak említettem.

– Lehet. De úgy látszik, nem figyeltem.

– Akkor hát figyelj. Mert a pesti nagymama is megér egy misét.

– Ezt hogy érted?

– Úgy, hogy volt szerepe az életünkben. Például, amikor mélyszegénységben éltünk, ő ruházta szinte az egész családot. Mert menetrendszerűen hozta a használt és új ruhát a „gazdag” Budapestről. De, hogy ne csapongjak, megpróbálok egy kis kronológiai sorrendet tartani a róla szóló beszámolómban. Ne szólj már mindig közbe.

– Jó. De mégis, mi a legfontosabb, amit először is tudni kell róla?

– Például azt, hogy mi, gyerekek, irigyeltük. Mi itt nyomorogtunk egy lepra országban, ő pedig odaát élt szabadon, jól. Jól.

– De hát ez nem igaz. Volt ott is probléma elég. Elég, ha csak arra a gazember Rákosira gondolsz, aki pápább volt a pápánál, azaz rosszabb volt, mint maga a megtestesült sátán, a Sztálin Józsa.

– Így igaz. De mi ezt honnan tudtuk volna? Talán még jó anyám se volt egészen tisztában azzal, hogy milyen is ott az élet. Biztos azt sem tudta, mit műveltek a szovjetek Budapesten, és az egész országban a háború alatt és

után. Hogy Budapest romváros lett, és az emberek döghúst ettek, a „felszabadítók” megerőszakolják a nőket, elviszik az embereket, s aztán meg kitelepítettek mindenkit, akiről azt mondták, hogy osztályellenség, és így tovább. Nehéz idők jártak arrafelé, bizony nehéz idők. Itt nálunk, Ungváron, legalább háborús pusztítás nem volt. A köhíd volt az egyetlen háborús áldozat. A német és magyar csapatok, hogy ne kerüljenek harapófogóba, a románok kiugrása után, már 1944 őszén szépen kivonultak Kárpátaljáról, a szovjetek meg szépen bejöttek és „felszabadítottak” bennünket. Boldogok lehettünk.

– No, ez már régi mese. Beszélj inkább a pesti nagymamáról.

– Fentebb említettem, hogy anyám két kézzel szórta szeretetét, nagyon tudott szeretni. Bár ezt sosem mutatta. Embernek legalább is. Istennek meg minek, hisz úgy is a szívekbe lát. Így természetes, hogy amikor nagyanyám, szegény, megöregedett, megromlott a hallása és a látása, és baj volt az emlékezetével, mert sok mindent elfelejtett, azt mondta neki: „Anyu, gyere hozzám ide lakni, Ungvárra.” Nem igen ecsetelte, hogy miért. Tudta ő jól, hogy anyja ott Pesten, a nyolc kerületi Vajdahunyad utca 38 vagy 39-ben, a saját otthonában hogyan él. Nem igen kapja meg azt, amit egy öreg szülő joggal elvárhatna családjától. Mert volt ott Pesten is neki egy lánya, anyám húga, akiről – hogy ne bántsam emlékét – csak annyit mondok, hogy nem igazán szerette az anyját. Talán ő is beteg lehetett szegény, hisz alig egy-két évvel élte túl – szóval ő még a szépen csempézett fürdőszobában sem engedte tisztálkodni, mert arra hivatkozott, hogy koszos, piszkos lesz tőle a szép fehér fürdőszoba. Hát persze, hogy koszos, ha nem tud megfürdeni. Főzni, mosni se volt hajlandó anyjára, ő pedig már nem bírta, vagy legalább is nem nagyon. Csak sínylődött ott az öregasszony. Megtűrt személy volt saját otthonában, vagy talán még az sem.

– Így hát idősebbik lányához költözött Ungvárra, és fürdött szeretetében. Anyám minden reggel megfőzte neki a kávé, és eléje tette, reggeli előtt vagy közben meg apám adott neki 3 cent szíverősítőt, egy kis konyakot egy kispohárban. Mondta is egyszer apám, hogy „kíváncsi voltam, vajon nagyanyátok mindent elfelejt, vagy nem igazán mindent, és egyszer nem adtam oda neki a megszokott adagját.” Erre nagymama azt kérdi: „Fiacskám, már nem szeretsz?” – „Miért, anyuka?” – kérdi apám. – „Mert nem adsz nekem inni” – felelte nagyanyám.

– Lám, erre emlékezett. Ami jár, az jár, azt idős kora ellenére sem felejtette el. Mint ahogy azt sem, hogy jó kávé csak anyámtól kaphat. Mondta is neki minden reggel: „Babuci – így hívta anyámat –, hogy te engem mennyire szeretsz, Babuci. Mert ilyen jó kávé csinálsz nekem. Nagyon szeretsz, Babuci.”

Anyám ilyenkor csak legyintett. Anyu, hagyd, mondta. Hisz csak természetes a gyermeki szeretet. Egyszer valahogy én is kedveskedni akartam nagyanyámnak, és megkérdeztem, ne főzzek-e neki kávé. Elfogadta. Meg is csináltam azt a kávé ugyanabból az Omniából, ugyanazzal a kotyogós főzővel, ahogy anyám is szokta. De amikor odatettem eléje és belekóstolt, dühösen rám fortyant: „Mi az, fiam, meg akarsz mérgezni? Ez nem kávé, hanem lötty, moslék, ezt nem lehet meginni.” És kiöntötte a mosogatóba. Nem mondtam semmit. Nem sértődtem meg. Megértettem: jó kávé csak az ő drága Babucija tud neki csinálni. Meghagytam hitében, és a lánya – aki az anyám volt – iránti imádatában.

– Egy szóval a pesti nagymamának anyám házában mindene megvolt, amit egy öreg szülő gyerekétől elvárhat az isteni törvények értelmében. Mert, ugye, a Szentírás is azt mondja: „Tiszteld atyádat és anyádat, hogy hosszú életű lehess a földön.” De anyám nemcsak az isteni törvényeknek, hanem a szívének is engedelmeskedett. Így nagymama mindent megkapott, még azon felül is mindent. Fülhallgatót a tévéhez, melegítőt a lábához, tiszta alsó- és felsőruhát, fürdetést, mert anyám hetente egyszer jól lecsutakolta az öreglányt személyesen a fürdőkádban, hisz már a fürdőkádba is nehezen tudott belépni. Dehogy volt ő már koszos; Ungváron, anyám házában olyan tiszta volt, mint a harangszó. (Ez egy tükörfordítás angolból, hogy értsed, komám). Egyszer viszont megharagudott rá az anyám. Azt kérdezte tőle valahogy, hogy „anyu, mondd, hogy érzed magad nálam?” Mire a nagyanyám így válaszolt: „Nagyon jó itt nálad, kislányom, nagyon jó, hisz mindent megkapok, ami kell. Csak tudod, valahogy vágyom haza Budapestre.” Anyámat előntötte a pulykaméreg: „Haza? Tőlem? – kérdezte dühösen. – De miért? Hisz otthon épp hogy a sarki közértbe tudsz csak lemenni, vagy még oda se, és még egy kiflit se kapsz ingyen senkitől.” „Nem tudom, kislányom – válaszolta erre csendesen nagyanyám. – Nem tudom, miért. De hát Pest az Pest. Hisz tudod.”

– Hát igen. Pesti nagyanyám majd egész életét ott élte le Pesten abban a lakásban, amit fentebb már említettem: VIII. kerület Vajdahunyad utca 38 (vagy 39). Egy körfolyosós ház második vagy harmadik emeletén két szoba-konyhában. De munkahelye a nagyanyámnak „a boldog felszabadulásig” nem volt soha. A háztartást vezette, ellátta férjét, és két lányát nevelte férje, azaz a nagyapám banktisztviselői fizetéséből, mert ugyebár kétszáz pengő fixszel – annyi lehetett nagyapám akkori fizetése, vagy talán valamivel több vagy kevesebb, nem beszélt róla a fáma –, szóval, kétszáz pengő fixszel az ember könnyen viccel. Persze nem ment ez azért olyan könnyen, jól be kellett osztani azt a pénzt, mert a két lányt etetni, öltöztetni, nevelni kellett, és

férjurnak, mármint György nagyapámnak is voltak igényei. Őt csak egészen kicsi koromban láttam, és így nem is emlékszem rá. De ahogy anyám mesélte, jól ettek, még válogattak is (fúj, mondták a lányok, ennek a tejnek tehénszaga van, nem kell), szépen öltöztek, és mindketten – ő és az Ica húga – apácaáknál nevelkedtek a Ranolder gimnáziumban, s az is pénzbe került. Nem volt a Ranolder egy Notre Dame de Sion, melyről Németh László azt írta, hogy „magasan van Pest Buda felett és a pénztárcák felett,” de az ottani tanárok és tanárnők a hivatásuknak tekintették a tanítást, és ennek megfelelően tanítottak úgy, hogy abban nem volt hiba. Aztán még annyit tudok jó anyám férjhez menetel előtti idejéből, hogy a Ranolderben szerzett tanítónői diplomáján kívül volt még egy munkahelye is a Szent István körúton, ahová néha nem villamossal, hanem gyalog ment a Nagykörúton végig. Ha jobban belegondolok, és magam elé képezem az útvonalat a térképen a Vajdahunyad utcától a Szent István körútig, hát nem is volt az valami kis távolság. De hát akkor anyám még húsz éves sem volt, úgyhogy mi volt az neki. Semmi. Csak a szép kirakatok jelentettek komolyabb akadályt, mesélte nekünk már az ungvári szegénységben, mert szeretett nézelődni. És Pest már akkor csillogott-villogott. Talán jobban is, mint most, hisz a Nagykörút és az ott sorakozó gyönyörű épületek is alig voltak húsz évesek. Úgyhogy azt, hogy néhányszor elkésett a munkahelyéről emiatt, könnyű megérteni.

– Na, aztán amikor Kárpátalján újra magyarok lettünk, tehát úgy 1939 körül, nagyanyám elküldte lányait édes testvéréhez, Idához, Beregszászba nyaralni. Lement hát a két pesti lány, Ica és Gabi, az aprócska Beregszászra, mely, meg kell adni, a cseh időkben szépen kiépült, és ott megismerkedtek apámmal. Úgy tudom, apám és anyám ott helyben egymásba habarodtak. Ica is hajtott rá, mármint az apámra, mert hát ő volt, legalább is szerinte, a szebbik, és mindenképpen a rámenősebb, de apámnak csak Gabi kellett. Olyannyira, hogy amikor Olmützből átiratkozott Pestre, a Pázmány Péter teológia fakultására, komolyan udvarolni kezdett. Hogy nagyanyám, vagyis leendő anyósa kegyeit is elnyerje, minden látogatáskor vitt neki egy csokor bokrétát és bonbont, mert azt nagyon szerette. És persze, mint jólnevelt úri fiú, a kézcsókról sem feledkezett meg soha. Nagyapám viszont legtöbbször morgós kedvében volt. Aztán apám rá is jött, hogy miért. Ugyanis, amíg nem járt fel anyámhoz, nagyanyám mindig engedélyezett a férjének vasárnaponként egy üveg bort, amit úgy egyedül, társaságban vagy társaság nélkül, lassan elszopogatott. Ő ugyanis inkább a jófajta borocskát kedvelte, és nem a bonbont. Törzshelye is volt az egyik vendéglőben, valahol a Baross utca elején, nem

messze lakásától. Oda is be-benézett időnként, amit nagyanyám persze nem nagyon szeretett, mert előfordult, hogy időnként kvaterkázás közben becsípett egy kicsit, és akkor, mint jó anyám mondta, durva volt. Hát, van ilyen, előfordul. Morgós meg apám látogatásakor azért volt, mert először is otthon kellett maradnia, a vendéget fogadni, semmi Baross utca vagy ilyesmi, és ráadásul az üveg borocskája is le lett tiltva. Nehogy mán a leendő vő azt higgye, hogy alkoholista vagy zugívó az apja annak a lánynak, akit szeret és feleségül akar venni. Így érthető, hogy nem volt ilyenkor jó kedve. De apám, mivel nem volt egy buta szeminarista, erre könnyen rájött. És hogy nagyapámnak, azaz leendő apósának is elnyerje jóindulatát, trükkhöz folyamodott. Amikor tiszteletét jött tenni, félrehívta nagyapámat, és odasúgta neki: „Gyuri bátyám, a szenes pince ajtajánál talál valamit. Csak tessék dugóhúzózt vinni.”

– Nagyanyám nem győzött csodálkozni, hogy ezek után a férje olyan szívesen, és gyakrabban ment le a pincébe fáért, szénért. Mondta is neki: „Mi van veled, Gyurka, máskor noszogatni kell téged, hogy lemenj és hozz egy kis fát, most meg rögtön pattansz?”

– Udvarlásuk részleteit nem ismerem, erről valahogy sem apám, sem anyám nem beszélt, vagy csak igen tartózkodóan, de egy kis epizód megmaradt emlékezetemben. Ugyanis az történt, hogy egyszer mozi vagy színház helyett apám futballmeccsre vitte anyámat, akkor már a mennyasszonya volt, az Üllői úti Fradi pályára. Azért oda, mert az öccse, Béla is épp a Ferencvárosban játszott akkoriban. Balszélső volt a csapatban. És hát az történt, hogy egy erősen megrúgott labda épp egy kényesebb helyen találta el, mire összeesett és fetrengeni kezdett fájdalmában a pályán. Anyám meg ijedten kérdezgette apámtól: „Mi történt Tutival, mi történt?” Ő meg, nem mert válaszolni, szégyellt. Akkoriban nem volt illő ilyen dolgokról beszélni hölgyek társaságában. Mire egy borízú hang mellette, biztos ismerőse lehetett, a segítségére sietett: „Mondja már meg, fiatalúr, a mennyasszonyának, hogy jól tökön rúgták az öccsét.”

– Ezt apám később többször is elmesélte nekünk, gyerekeinek (büszke volt focista öccsére), méghozzá anyánk előtt, s közben egy kicsit mosolygott is hozzá merészen. Hogy lám, ő milyen bátor, kimondja azt, amit nem szabad. Illetve nem volt szabad akkor régen.

– Aztán 1941. szeptember húszadikán megtörtént a nagy, világraszóló esküvő, és a szüleim egybekeltek. Úgy hitték, minden a legnagyobb rendben megy majd, és csodás életük lesz. Apámra fényes karrier vár, anyám pedig szépségével és eszével az ungvári felső tízezer pesti üdvöskéje lesz. Minden

bizonynal így is lett volna, ha a világtörténelem másképp alakul. De hát nem úgy alakult.

– Jött a „felszabadulás”, bejöttek ruszki testvéreink, lecsatolták Kárpát-alját az anyaországtól, azaz anektálták, akkori (és sajnos a mostani) zsargon szerint újraegyesítették „szülőanyjával,” mátuska Ukrajnával, mely akkor a nagy Szovjetunió elidegeníthetetlen része volt, hisz „egybeforrt” vele, és megtörtént az, amire még rémálmainkban sem gondoltunk. A Gulág, a mélysze­génység és a többi. Ráadásul létesült még egy vasfüggöny is. Nekünk Magyarország is külföld lett. Se be, se ki. Anyám még édesapja temetésére sem tudott kimenni ötvenben. Nagyanyám se jöhetett Budapestről egészen... meddig is? Amíg Sztálin meg nem halt.

– Talán 1956-ban látta egymást újra anya és lánya, azaz a nagyanyám és jó anyám. Emlékszem, ponyvás teherautóval érkezett egyszobás Minaj utcai albérleti lakásunkba. Micsoda nagy öröm volt ez. Sok mindenért nagy öröm.

– Nekünk, gyerekeknek, és nekem személyesen, már csak azért is, mert elemózsiával megrakva érkezett nagyanyám a szegény Ungvárra. Hozott mindent, csokoládét, téliszalámit és kenyeret. Olyan nagy, szép magyarországi kerek kenyeret, mint egy malomkő, mely egy hétig is elállt, és friss maradt. Nagyon szerettük. És aztán használt ruhát, néha újat is, mert az új cipő egyszer fel is törte kishúgomnak a lábát, és sírt. A lényeg, hogy hozta a sok ruhát mindenkinek. Nekem zakót, nadrágot, cipőt, kabátot. Ami azelőtt az angyalnak, azaz a nagyanyámnak a mennyből (a „gazdag” Magyarországból) való lejöttéig soha sem volt egyikünknek sem. Hát persze, hogy mindig kedves vendég volt a pesti nagymama. Hisz ő ruházott, halmozott el ajándékokkal mindig, amikor megjött. Minden évben legalább egyszer.

– Hogy miből futotta neki erre a nagy adakozásra, hát azt is elmondom, ahogy ő mondta. No, nem a fizetéséből, mert az nem volt ó de igazán jó, de... Kávés néni volt a nagyanyám. Pontosabban egy presszóban főzte a feketekávé­ét Pesten, a Baross utca (lám, megint a Baross utca) és a Nagykörút sarkán. A kávé, a feketét, meg szerették a pestiek, sorba is álltak érte kora reggeltől késő estig. És hogy megkapják napi egy vagy több adagjukat, a szocialista rendet betartandó oda kellett menni a pénztárhoz, meg kellett venni a blokkot, és azzal kellett menni a kávéért, az adott esetben nagyanyámhoz, aki a kávé­ét főzte, és neki kellett odaadni a blokkot, hogy meglegyen az a kávé. De ha nem volt a blokk alatt egy forint, akkor a kuncsaftnak semmi joga sem volt csodálkozni azon, hogy gyengére sikeredett az ő adagja. Van ilyen, nem? Szóval, íratlan törvény volt, hogy a blokk alatt ott kellett, hogy legyen az egy forint,

ha jó kávé akart a kedves vendég. Hát ezekből az egyforintos feketékből lett nekünk használt és új ruha, kenyér és téliszalámi. Nem magának gyűjtött a nagyanyám, hanem a lányának, és így persze minékünk. Mert bennünket, ötünket is szeretett szegény, hisz imádott lányának voltunk a gyerekei.

– Aztán, ugye, mint minden ember, ő is megöregedett, magatehetetlen lett, nem tudta ellátni magát, és így segítségre szorult. Otthon ezt nem kapta meg. Anyám olyan természetesnek vette, hogy magához vegye az édesanyját, ha egyszer erre van szükség, hogy más meg sem fordult a fejében. Megtáviratoztta Budapestre, jöjjön, mert várják. Kiment eléje Csapra a vonathoz, amikor megérkezett, és hazahozta szegényt. Most ő, a nagyanyám volt lerongyolódva, rendetlenül, öregasszonyosan öltözve, és talán éhes is volt, ki tudja, mint aki nem is a „gazdag” Budapestről érkezett volna. Úgyhogy anyámhoz költözött, Budapestről Ungvárra. Apám belegyezésével természetesen. Ahogy anyámnak, úgy apámnak sem fordult meg a fejében soha, hogy az isteni parancs ellen cselekedve hagyja feleségének anyját nyomorban tengődni. Befogadta, felkarolta, magához ölelte, mert végtelenül jó szíve volt, szerette Istent és a feleségét, az anyámat.

– Amikor már Ungváron lakott anyámnál és apámnál, és már sok baj volt az emlékezetével, mert már öreg volt szegény, és nehezebben működtek agytekvényei (már bennünket, unokákat is nehezen tudott beazonosítani, össze tévesztett bennünket egymással, a dédunokákról már nem is beszélve), hogy felvidítsam, néha megkértem, hogy mesélje el esetét azzal a munkásemberrel, akit olyan jól megráfalt egyszer. Történt ugyanis, hogy egy szép reggelen, nagyon korán, szinte hajnalban, beállított hozzá a presszóba egy munkásember, és kávé kért. Jó kávé akart inni, de elfelejtette az egy forintot a blokk alá tenni. Mert tulajdonképpen nem is pesti volt az úriember és nem tudta, hogy itt ez a szokás. Ez az epizód, minden feledékenységére ellenére, valahogy erősen megmaradt nagyanyám emlékezetében, és mindig jó kedvre derítette, ha eszébe jutott. Ezért szívesen elmondta akár százszor is, ha arra kértem.

– Tudod, fiacskám – mesélte –, bejött hozzám hajnalban ez az ember és kávé kért. „Nagyon fáradt vagyok, nacsasasszony, most jövök a vonatról – mondta –, ezért tessék mán nekem egy igazán jó feketét csinálni.” „És milyen legyen az az igazán jó fekete, uram?” – kérdeztem tőle. „Biztosan tetszik tudni, hogy milyen. Nekem csak az a fontos, hogy sok legyen, meg édes és forró.” – No, gondoltam – folytatta elbeszélését a nagyanyám –, ez se ivott még jó kávé életében. Ezért jól megtömtem a gépet zaccal, azért ízesítettem egy kicsit rendes pörkölt kávéval is, engedtem rá sok forró vizet egy nagy bög-

rében, a vizet sose sajnáltam a vendégtől – mondta nagyanyám és nevetett –, tettem bele öt kanál kristálycukrot, és odaadtam az embernek. Megitta, megköszönte, és azt mondta: „Nagyon szépen köszönöm, nacasasszonyom. Még soha életemben ilyen jó kávét nem ittam.” „Egészségére, uram, egészségére” – mondtam neki komolyan, de magamban jót nevettem – fejezte be a sztoriját a nagyanyám, és kacagott hozzá hangosan. Mindig jó kedve lett tőle.

– Meg is fordult a fejemben nem egyszer: vajon nem ezért haragudott-e rám, hogy én tettem eléje azt a kávét, amit főztem és nem az anyám? Vagy talán azt hitte, hogy eltanultam tőle az „igazán jó fekete” főzésének a trükkjét? De gyanítom, hogy inkább, ahogy Aigner Szilárd esetében is csak a friss kávé a jó kávé, úgy öneki is csak az volt a jó kávé, amit az anyám csinált és kavart meg neki mindig, saját kezűleg az ő szeme előtt azon a konyhaasztalon, mely mellett ült reggelijét eszegetve, no meg a három cent konyakját iszogatva. Ilyenkor biztos nem is a kávét látta, hanem csak azt a szeretetet, amely körülvette, és persze az ő imádott Babuciját nézte, aki őt annyira, de annyira szereti, hogy lám, a világ legjobb kávéját sem rest neki elkészíteni és eléje tenni anélkül, hogy odacsúsztatná neki azt az egy forint borraalót. És teszi ezt Babuci szó nélkül, szeretettel, magától értetődően.

A BORRAVALÓ

Apai nagyanyámra hat vagy hét éves korom óta emlékszem tudatosan. Azelőtt is, még a szebb időkben, minden bizonnyal, sokszor voltunk együtt, de igazándiból csak akkor figyeltem fel rá jobban, amikor 1949 februárjában a görög katolikus papi családokat mind – gyerekestül, öregestül, minden cók-mókostul – kilakoltatták a püspöki palota luxuslakásaiból az ungvári utcára. Esett a hó, meg fagyott kissé, de nem nagyon, és mi, gyerekek, még élveztük is, hogy a szabad levegőn lehetünk. Fel s alá ugrálhattunk az ágyon, a havas matracon. Egész jó volt. Ám jó apámnak, aki e kilakoltatás „fő bűnöse” volt görög katolikus papsága miatt, albérlet, pontosabban albérletek után kellett futkosnia. Nagy volt a család, jó nagy. Az asszony meg a négy gyerek, és az összes rokon. De ügyes volt az apám. Estefelé már költözhattünk is. „Ó, milyen szép nagy ez a szoba” – örvendezett anyám a tulajnak, amikor a Margitsziget utcai (ul. Osztrovszkaja) egy szobát, közös konyhát Badik bácsiéknál meglátta. Voltak még jó emberek is akkoriban Ungváron, akik segítettek. Nekünk az egykori cseh tanítónál, a sánta Badik bácsinál, nagyanyámnak meg a Kerekes-házban talált albérletet az apám. Kerekesék jó módú orvos család volt. Igazi jó emberek. Ott laktak a Váralja utca elején, szemben a himfákkal, mely az egyetem vegyészeti kara, az egykori Drugeth Gimnázium volt, ahol Dayka Gábor, Szabó Dezső és apám is tanított anno. Manapság már alig lehet ilyen jó emberekkel találkozni. Emlékszem rájuk. Ők a szép nagy, vastag fakapuval ellátott, „dufartos” (ó, be kitűnően lehetett labdázni abban a „dufartban”) ház emeletén laktak, négy vagy öt szobában. Maga Kerekes Feri bácsi, aki orvos volt, kitűnő ügyes kezű sebész, Éva néni, a felesége, Éva lányuk, a legidősebb, majd Zsuzsa és Ferike. A későbbiekben lazább baráti társaságot is alkottunk. Az Évával jóba is voltam egy darabig. Egy-két évvel volt idősebb nálam, és mindig bámultam, hogy milyen szép. Egyébként nem volt az, de hát a szerelem vak, love is blind, ahogy azt Shakespeare mondja. A Zsuzsa velem egykorú, sőt talán fiatalabb is volt, de őt nem szerettem. Talán azért, mert volt neki egy „jó” barátnője, szintén egy Zsuzsa, Molnár Zsuzsa, aki egyszer a

lépcsőfeljárón egy nagy sárgarépát tett a két combja közé, hangosan vihogva, mutatván nekünk, hogy a fiúknak milyen csúnya micsodája van. Undorító-nak találtam, és a Zsuzsát is megutáltam. Olyan spontán gyerekutálattal.

Szóval nagyanyámat, a húgát, Emma nénit, kis Ilonkát, nagyanyám unokahúgát, és Juliska nénit, azt hiszem nagyanyámnak vagy nagynénje, vagy unokatestvére lehetett, pontosan nem emlékszem, meg ez akkoriban egyáltalán nem volt számomra fontos, mármint az, hogy ki kicsoda – Juliska néni és kész –, a Kerekes-ház földszinti részében két szobába sikerült bekvártélyozni. A két szoba mesterségesen lett leválasztva a lakás többi részétől, s az első, bejárati szoba felét nagyanyám konyhának alakította át. Sokat jártam oda. Sőt, hét évig talán többet voltunk nagyanyáméknál, mi unokák, mint otthon. Vagyis ott, ahol tulajdonképpen laktunk, Badik bácsiéknál a Margitsziget utcán, albérletben. Nagymama vigyázott ránk, mert jó anyám szinte éjjel-nappal lótot-futott és robotolt, hogy megkeresse a betevőt.

Nos, a poén megértéséhez, bevezetőnek ez talán elég is lesz. Nagyanyámról viszont, mivel ez a történet tulajdonképpen róla szól, még mondanom kell egy s más. Legjellemzőbb tulajdonsága, amennyire vissza tudok rá emlékezni, az volt, hogy végtelenül egyenes, becsületes és őszinte volt mindig. Hogy mennyire, azt egy történet is bizonyítja, mely szerint hogy s miként lett nagyapám felesége. Idősebb rokonaim, nagynénik és nagybácsik mesélték. Elmondták, hogy gyönyörűsége szép leány volt a Papp Ilonka, mármint a nagyanyám. Fekete szemű, fekete hajú, kecses és sudár. Művelt és okos, úgy zongorázott, hogy Liszt Ferenc se jobban. (A nagy fekete zongorára még valahogy emlékszem, de később persze azt is eladtuk, vagy talán azt is elvették, már nem tudom). Udvarlója is, meg kérője is annyi volt, mint a pelyva. És az egyiknek elígérkezett, sőt, gyűrűs menyasszonya is lett. Ám aztán egy soirée-n, estélyen, úri összejövetelen vagy ki tudja, hogy is hívták azt akkoriban, ma egyszerűen csak buli, a finomabb lelkületűeknek „párti”, összetalálkozott nagyapámmal, aki szintén nem volt akárki, már azon kívül, hogy olyan két méteres izmos dalia is lehetett. Meg kékszemű. És okos. S aztán. Hát ott helyben és azon nyomban egymásba gabalyodtak. Állítólag ilyesmi is elő szokott fordulni az életben, mondják egyesek. Nagyanyám még azon az estén félre hívta a vőlegényét, és pontosan a következőket mondta neki: „Kedves Toncsi (ezt a nevet említették nagynéném), tudja, mégsem lehetek a maga felesége. Én az Ortutay Jenőt szeretem, és az övé leszek.” És ezzel lehúzta ujjáról a menyasszonyi gyűrűt, és visszaadta Toncsi bácsinak, mesélték még évekkel azután is elképedt rokonaim. Egy másik szép tulajdonsága nagyanyámnak, ami szintén a természetéből

fakadt, és aminek úgyszintén kevés hasznát vette később a megváltozott világban, az volt, hogy szeretett adni. Amíg gazdag, sőt azt is rebesgette a fáma, hogy a vidék egyik leggazdagabb asszonya volt, és nagyságos asszony, akinek mindenki, kicsi és nagy, kezet csókolt, mert ez neki dukált, adott ő mindent: ételt, ruhát és alamizsnát a szegénynek, pénzt, szőlőt és családi házat (!) az új házasoknak, ha rokonok voltak, és nem volt miből az új életet elkezdni. Amikor pedig szegény lett, mint a templom egere, hát legalább világmegváltó szeretetéből osztogatott mindenkinek egy kis darabot. Még a szegény koldust sem restellte megölelni és megpuszítani, ha már mást nem adhatott neki (mert hát koldus lett ő is), amitől még végtelenül jó és mindent és mindenkit megértő szegény anyám is fintorgatta az orrát. De hát ő, mármint apai nagyanyám, ilyen volt. Vérében volt, hogy szeretetet nem csak kapni, hanem adni is kell. Ezért soha senkivel sem kiabált vagy veszekedett. Legalább is én nem hallottam. Halk duruzsoló hangon beszélt mindenkivel. És ha tehetette, megsimogatta és megcsókolta az illetőt. Én egyszer, olyan vadóc koromban, el is kaptam a fejem egy ilyen simogatása elől. Máig is szégyellem magam azért, hogy elutasítottam simogatását, szeretete jelének ezt a kis megnyilvánulását. Na de most már mindegy. Emellett igazi úrinő is volt nagyanyám. Még szegényen, elcsúszva is. Olyan régi vágású úrinő, mint például Baradlayné A köszívű ember fiában. S ezt nem én mondtam. Ha mások előtt szóba került a nagyanyám, ez volt az első, amit róla elmondtak, hogy úrinő. „Ungváron voltak Jenő bácsi Ilonka nénivel, és aztán a többiek” – mondotta egyik USA-ba szakadt rokonom egészen magától értetődő módon, amikor arra kértem, hogy jellemezze szülővárosom társadalmi helyzetét a második világháború előtt és idején. Jenő bácsi, a nagyapám volt, a híres, nevezetes Beregszász polgármestere, aztán ungvári (ceholnyai) fő esperes, és országgyűlési képviselő, a már említett két méteres izmos dalia, akibe nagymama első látásra beleszeretett és viszont. Ábeszben, egy uráli szovjet koncentrációs táborban halt meg 1952 karácsonyán, Szentestén. Zsidó rabbi temette, mert az volt az utolsó kívánsága, hogy mindenképpen pap temesse. Pap meg csak egy zsidó rabbi akadt abban a táborban. „Végül is, ő is csak pap, nem?” – mondták rabtársai egymásnak, hogy mégis csak eleget tegyenek nagyapám utolsó kérésének. Ám azelőtt, mielőtt a sors keze így elbánt volna vele, ő volt az ungvári úri társaság lelke és motorja. Talpig úriember. Ezt még azok is elismerték róla, akik nem igazán kedvelték. Például anyai nagyanyám, aki – mivel csak egy „egyszerű pesti polgárasszony” volt – nem nagyon szerette apai nagyanyámat, a nagyságos úriasszonyt. Szóval nagyanyámat a szíve éltette. És ha jótékonykodásai miatt (bőkezű alamizsna a

koldusnak, gazdag ajándék a cselédnek, családi ház a rokonnak) szemrehányást tettek neki, merthogy pazarol, elsírta magát. S nagyapám, mint mondták, nem tudta elviselni, ha felesége könnyezett. Ezért midig csak annyit mondott, hogy ejnye de bejnye, Ilonka, ne sírjon (ők még magázódtak). És, mint említettem, zongorázott, verseket és elbeszéléseket, cikkeket is írt az újságba a nagyanyám. Úgy tudott mesélni életéről, mint Mikszáth Kálmán, akit egyébként nagyon szerettem. Mi, gyerekek, szájátva hallgattuk. Elmesélte, nem egyszer, nem kétszer, hogy például Kőrösmezőn, ahol eredetileg élt kislány korában, hogy vonítottak télen a farkasok az erdőben, még aludni is nehezen lehetett tőlük, meg hogy bejöttek ám a faluba is, olyan éhesek voltak, és széttépték a juhokat, sőt még a kutyákat is, juj. Félték is a farkasoktól az emberek mind. Ő pedig, mármint nagymama, nem. Egyszer puskával a kezében üzött el egy egész falkát a faluból, mesélte. Jött az a sok szegény állat a faluba, mert éhesek voltak, mondta, én meg levettem a nagyapa puskáját a falról, mert ott tartotta, s bumm, közéjük lőttem. Meg elmondta, hogy pottyant bele egyszer egy függőhídról a Tiszába, télvíz idején, mert megcsúszott, és mindenki sikoltozott, meg pánikba esett, hogy szegény Ilonka, most elviszi a jeges víz, vége van, jaj-jaj és jaj, de ő egyáltalán nem esett pánikba, hanem bátran kiúszott a partra a jégtáblákat maga előtt tolva. Arról is mesélt, hogy még az első világháborúban hogyan özönlöttek lefelé a cári orosz hadsereg katonái a hegyekből, ahol áttörték a frontot. Szinte feketéllett a hegyoldal az embertömegtől, és több orosz tisztet – nagyon piszkosak, és tetvesek voltak szegények (nagyanyám még a farkasokat és az ellenséget sem tudta nem szeretni) – nekik is be kellett fogadni a házba, de csak addig, amíg a magyar meg a német katonák vissza nem verték őket. Futott az orosz sereg, mint a nyúl, mondta nagyanyám büszkén hős katonáinkra. És még sok ehhez hasonló történetet mesélt, melyeknek egy része valószínűleg olvasmányjaiban gyökerezett, illetve azok is megihlethették kissé. Olvasni ugyanis nagyon szerettem. Mindig ott hevert mellette valahol egy nyitott könyv. Néha maga mellé tette, és elmélázott. Ilyenkor, tudtam meg később, férjére gondolt, akibe egyszer olyannyira szerelmes volt, és haláláig az is maradt, de most távol volt tőle, éhezik és fázik, talán jobban, mint az erdei farkas, akire régen rálőtt, szenved. Arra is emlékszem még, hogy sok volt a könyv nagyanyám lakásán. A nagy békebeli könyvtár egy része még megmaradt, de aztán nagyanyám később apránként eladogatta az értékes könyveket. Kellott a pénz, nagy volt a család, és sok az éhes száj. Ő meg munkát sem kapott. Ami érthető, mert történetesen a nép ellenségének volt a felesége. S annak már az is ajándék, ha élni hagyják.

Ám a múltból térjünk vissza oda, ahonnan eredetileg kiindultunk. Az ötvenes évekbe. Jó apám hét év fogság után mégis csak megérkezett a sarkkörön túlról, a vorkutai munkatáborból, amit a szakzsargon nemes egyszerűséggel lágernek nevezett. „Rögtön” hazaengedték a nagy Sztálin halála után három és fél évvel. Tévedésből ítélték el, mondták neki a fogva tartók. Ezt ők, mint hithű és becsületes kommunisták, akik egészen más fából vannak faragva, mondták, mint a többi átlagember, most őszintén elismerik, s ezért bocsánatot is kérnek tőle. Izvinyitye, és ugye, nincs harag, egy szál se. Mert nehogy mán az legyen, mert akkor ő, mármint az apám, nem jó ember. Nye porjádocsnij cselovek. Hisz lám, ők őszintén bevallják, hogy hibáztak. Hát nem megható? Mert hát, ugye, apám jól tudja, mert hát ő is pap, vagy szvjáscsennyik, vagy mifene, meg tudós, olvasott, nácsitánnij, ember, hogy Jézus is azt mondta, „bocsáss meg” vagy valami ehhez hasonlót. A bibliában is benne van, no, ugye? Szóval: a rabságot, mint sokan mások, sőt, mint a legtöbb nem rendes ember – nye porjádocsnij cselovek – nem úszta meg ő sem. A vorkutai szénbányákban raboskodott. Szabadulása után természetesen rögtön munkába szeretett volna állni, hogy segítsen anyámnak a családfenntartásban, de priuszos voltára tekintettel állást nem kapott. Merthogy hát téves ítélet ide vagy oda, mégis csak „ült”. Alkalmi munkából, no meg az ungvári jó emberek által nyújtott segélyekből éldegélt, éldegéltünk és tengődünk valahogy. Szegényesen, sőt szegényen. Olyannyira, hogy gyakran a falat kenyér is probléma volt. Mi, gyerekek, igaz ezt nem nagyon észleltük, éreztük, mert hát nekünk ott voltak szüleink védőpajzsak. Nagyjából mégis csak megvolt mindenünk. Könyv és táská, télen meg ruha, cipő és kabát, mert nyáron úgyis meleg van, és lehet egy szál pendelyben, a fiúknak meg klottnadrágban meg mezítláb szaladgálni, mert úgy a legjobb, nem? Egyszer még egy labdát is vett nekünk az apánk. És jó nagyot is rúgott belé, hogy lássuk, milyen jól pattan, és örüljünk neki, mert nagy ajándék. Csakugyan az volt, a legnagyobb, évek óta és évekig. Legfeljebb a szüleink, vagy a nagymama nem ettek. Vagy csalánfőzeléket ettünk, ami nagyanyám szerint igencsak egészséges és tápláló eledel. Meg vitamindús. Erősíti a csontokat, mert tele van mindenféle á meg cé vitaminnal, mondta, s rögtön a szájába is tett egy kanállal. Kicsit fintorgott hozzá, de azért lenyelte.

A történetet apámtól hallottam. Úgy ahogy megesett. És ahogy ő mesélte. És akkor már volt ereje mosolyogni is rajta.

***

Egy hideg délelőtt, épp Szenteste előtt, jó apám meglátogatta édesanyját, a nagymamát, a Kerekes-házban. Nagymama a hideg kályha előtt gubbasztott

szegény, és talán imádkozott, mert két keze össze volt kulcsolva. Apám azzal a – kissé vagy többé-kevésbé titkos – szándékkal ment oda, hogy hátha az anyja megkínálja valamivel. Még aznap nem igen evett. Előbb a gyerekek, gondolhatta. Mi pedig gyakran csodálkoztunk is azon, hogy jó apánk például miért csak a tyúknak a nyakát szereti és csak azt hajlandó megenni, ha jó anyánk pipi levest főzött, meg ilyesmit. Soha mást. De szerette nézni, ahogy mi a pipi lábát szopogatjuk. Sőt, még meg is kérdezte: „Az is jó? Hm, nahát.” Szóval, jó apám éhes lehetett kissé. Vagy nagyon. S épp Szenteste előtt. Benézett tehát az anyjához.

– Kezét csókolom, anyuka – köszönt illedelmesen. De nem kínálták meg. – Nincs semmim, fiacskám – mondta a nagyanyám röstelkedve. – Majd este, ha ad az Isten.

Apám fogta magát, és elment. Erősen bízott Istenben ő is, de azért tudta: ha nem segítsz magadon, Ő sem igen szokott ugrani az első szóra. Mert az azért nem úgy van, hogy „Istenem, engedd, hogy ötös találatom legyen a lottón”, és az máris megvan, pláne úgy, hogy még ki sem töltötte a szelvényt. Szóval elment. A piacra, a templomba, vagy máshova, ahol a jó emberek is meg szoktak fordulni. De a lényeg, hogy dél körül visszament nagyanyámhoz egy szekér fával, és talán öt rubellel, ami akkoriban nagy pénz volt, és azt mondta:

– Anyuka, hoztam fát, tessék (apám még tetszik tudnikozta a szüleit, mi tegeztük őket, nagyanyámat is), szóval: tessék három rubelért felvágatni, és a maradék két rubelből valami ennivalót vásárolni. Most elmegyek, mert dolgozom van. Este visszajövök. És engem is tessék megkínálni, mert éhes leszek. Meg egyébként is mindig az vagyok.

– Jó, fiacskám, jó – mondta a nagyanyám örömmel. – Úgy lesz, ahogy mondd. Gyere csak, gyere. Főzök valami finomat. És köszönöm, fiacskám, köszönöm. A fát meg a pénzt. Látod, milyen jó az Isten? Mindig megsegít.

Apám úgy tett, ahogy mondta. Elment, hogy este visszajöjjön. Vissza is jött. Jókedvűen. Boldog volt, mert tudta, hogy ma este az anyja nem fázhat. Van tűzifája. Azt vitt. Meg vacsorája, mert adott rá pénzt. S abból ő is eszik.

A tűzifával, látta, nincs gond. Szépen felvágva ott sorakozott ahogy kell, glédába rakva az udvaron. A farakás, ahogy akkoriban mondtuk. Odament, megnézte, száraz-e vagy vizes, recsegni és pattogni fog-e a kályhában, vagy pediglen sírni. Pattogni bizony, ha begyűjtják. Elégedett volt a fával, és magával is. Bement. Kezet csókolat az anyjának, majd leült a cserépkályha mellé, mely hál' Istennek jól be volt fűtve, két tenyerét jólesően melegítve a kályha

tűzénél. Kint úgy mínusz tíz fok lehetett. Aztán az anyjára nézett, aki mint-ha feszengett volna valamiért. Izgett-mozgott, szemét néha lesütötte, majd oldalvást ránézett a fiára.

– Anyuka, mit tetszett főzni? – kérdezte apám. Nagymama egyébként, bár ugye úriasszonynak nevelték, tudott sütni-főzni, de nem nagyon szeretett. Szívesebben olvasott inkább. Jókait, Zolát meg Kurtzmahlert szeretete, és valamiért Adyt, vagy csak úgy elbeszélgetett az emberekkel. Mindenkiel, legyen az gazdag vagy szegény, orosz vagy ruszin, koldus vagy cigány, aki csak hajlandó volt vele szóba elegyedni. Mindenki számára volt mondanivalója, egy-két kedves simogató szava és nézése. Még meg is pusztította őket. Csak úgy, szeretetből. De ezt mintha már mondtam volna. Egyáltalán nem azért, hogy lám, ő az úrinő, ilyesmit sem restell megtenni. – Jaj, fiacskám, jaj – mondta szégyenlősen a nagymamám. Még el is pirult. – Nem tudtam ma vacsorát készíteni neked. – Hogyhogy nem? Hiszen adtam pénzt, anyuka. Öt egész rubelt. Három rubelt a favágónak, és két rubelt ennivalóra. Nem tetszett ki-menni a piacra? Miért nem tetszett venni semmit? – kérdezte apám, és erősen bosszankodott. Meg haragudott is az anyjára.

Nagyanyám, aki a hazugságot halálos bűnnek tartotta, s ezért sohasem hazudott, pityeregni kezdett.

– Tudod, fiacskám, azt a két rubelt is odaadtam a favágónak. Borravalónak. Képtelen voltam elengedni borravaló nélkül. Nehéz munkát végzett, és megkínálni semmivel se tudtam. És még borravalót se adjak? Pont a szeretet ünnepe, Karácsony előtt? Meg aztán olyan aranyos volt az az ember. Hozott be fát, és tüzet is rakott. Pedig már végzett a favágással, akár el is mehetett volna. Olyan kedves, aranyos volt, még kezét is csókolt – mondta szegény, és könnyeit törölgette.

BULI AZ IGAZ SZÓNÁL

I.

Színpompás felvonulással, és pirosló arccal – mert már kora reggel feltanoltak, azaz koccintottak az ünnepre –, és természetesen sok piros zászlóval, rajtuk sarló és kalapáccsal, no meg pártunk és kormányunk lángeszű vezetőinek portréival méltatták dolgozóink a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 60. (hatvanadik) évfordulóját Ungvár városában. A Lenin téren emelt ünnepi tribünön a Kárpátontúli területi pártbizottság fejesei: a város és a megye teljhatalmú urai. És köztük lehetett, teljes megelégedésünkre és nagy-nagy boldogságunkra, szerkesztőségünk vezetője, Balla elvtárs is. Mondhatnák Bordást is, de minek a nevetet változtatni. Változtasson a fene, úgyis mindenki magára ismer, aki itt szerepel, olvassa és fel is fedezi nevét valahol (ámbátor egy páran már’ nincsenek közöttünk – RIP). Szóval ott volt Balla, alias tovariscs Bállá, alias Bakó (brrr!) László főszerkesztő elvtárs, a megyei magyarság egyetlen képviselője – mert fő a szocialista demokrácia, elvtársak, és a magyar nemzetiség képviselte –, aki a többiekkel együtt lelkesen integett a két-három órás ácsorgás után már megcsappant lelkesedésről árulkodó demonstráció résztvevőinek. Még szerencse, hogy a vodkával kellő képen inspiráltaknak azért mégis csak sikerült a kókadozó lelkesedést pótolniuk, és így a hangosbemondó „hurrá”-ját a felvonuló dolgozó tömegek még hangosabb, háromszoros „hurrá” kiáltása követte. Ezzel a haza és a felvonulás becsülete meg volt mentve. A tömeg, miután elvonult a tribün előtt, feloszlott. Mindenki arra mehetett, amerre akart. Természetesen ünnepelni. Azaz csak aztán, hogy a kellékeket: a zászlókat, a transparenszeket, és pártunk és kormányunk lángeszű vezetőinek portréit a tehergépkocsikra rakták, amelyek aztán visszaindultak a megfelelő munkahelyek megfelelő raktáraihoz értékes portékájukkal, hogy ott őrizték őket május elsejéig, a következő felvonulásig. November hetedikén, akárcsak a május elsején, mindenki ott volt, önként és dalolva, a felvonuláson, mert ha nem! Jújúj, ahogy asztat Rót (ő – ki

tudja miért – ragaszkodott a Rot-hoz, hát akkor legyen), közismert nyelvész professzorunk szokta ott Ungváron mondogatni, arra még csak ne is gondolkunk, hogy mi minden történhetett azzal, aki „igazolatlanul” távol maradt az „önkéntes” felvonulásról. Minimum le-, meg-, vagy isten tudja még a helyes igeikötő – szóval jól, úgy Isten igazából megkettýintették Ná kávjor. (Nyam, nyam, húsz éves vagy így, s a főnöknek hatvan éves orosz és 100 kilós debella felesége van, akire nem lehet ránézni, de azért pofázik, pofázik, ööö). Sok minden kellemetlen dolog megeshetett vele, de ezt most itt ne részletezzük. Ünnepe van, ünnepe van. Ne rontsuk el.

A szerkesztőség fordítói osztályának ügyeletes tagjai azonban nem voltak ott a felvonuláson. *Ták szkázáty* (úgy mond – Brezsnyev Leonyid Iljics, vagy egyszerűen csak Iljics, elvtárs kedvenc szavajárása), tartaniuk kellett a frontot az újságnál. Hisz a TASZSZ és a RATAU ömlesztve szolgáltatotta a híreket arról, hogyan ünnepel a nagy Szovjetunió, e hatalmas mamutbirodalom Nyugattól Keletig 100 vagy 120 ezer kilométer és megfordítva, minden köztársasága, nagy- és kisvárosa, községe és falva ezen a napon. Mármint Moszkva és Leningrád, Kijev és Ashabád, Vlagyivosztok és *Komszomolszkná*-Ámure (az Amur menti Komszomolszk, hallottál róla, ugye?), Tartu és Baku dolgozói. Hogyan ünnepeltek? Természetesen óriási lelkesedéssel, zászlókkal és transzparenszekkel, pártunk és kormányunk lángeszű vezetőinek portréival, háromszoros „hurrá” kiáltással a tribünök előtt színpompás felvonulásukon, melyeken egy emberként részt vettek kicsik és nagyok, nők és férfiak, az egészségesek és betegek, a sánták és csúnyák, szóval nagy hazánk minden dolgozó embere, pityókásan és józanul, de természetesen önként és dalolva. És ez oly óriási nagy horderejű esemény, melyet – szólt a szabad sajtónak kiadott központi ukáz – mindenképpen kötelessége közölni a szabad sajtónak teljes négy oldalon, rögtön másnap, az ünnepet követő virradóra. Mert ha nem? Ne is találgassunk: az a szerkesztőség a nép akaratából megszűnne létezni. Függetlenül attól, hogy milyen nyelven jelenik meg. Ha magyarul, hát magyarul. Ha lettül, hát lettül. Persze az orosz sem kivétel, elvtársak, mert rávnoprávjé van, elvtársak. De a nagy horderejű dolgokat közölje, az istenfáját. Még akkor is, ha e nagy horderejű dolgokat a RATAU oroszul hozza le. Hisz végül is nem zakatolhatnak a gépek kínaiul. Vagy esetleg – belegondolni is szörnyű – a világimperializmus nyelvén, angolul. Csakis a nagy Lenin nagy nyelvén: oroszul: *Já bilá bi tám, ti bilá bi tám*. Hisz ezért vannak a szerkesztőségi fordítók. Az orosz szöveget fordítsák le. Ez a munkájuk. Ezért fizeti őket a párt és a munkásosztály. A nyamvadt kis értelmiségieket, akik...

Végül is, mit gondolnak magukról? Nincs felvonulás és vodka. Dolgozni kell. Fordítani. Persze, előtte, utána, na és közben is, vodkázhatnak ők is, mint az összes többi becsületes szovjet ember. Hadd menjen a munka, mint a karikacsapás. Majd utána kiszórakozhatják magukat a többi munkatárssal a kötelező szerkesztőségi bulin, *ná prázdnjike, jobb tvoju*, melynek fénypontja az ünnepi alkalomhoz méltó fehér asztal, rajta mindazzal, ami szemnek, szájnak ingere. És főként vodka. Vodka, vodka, vodka. Egy egész nemzetnek szívet-lelket melegítő itala.

A kijelölt időpont a közös ünneplésre, „szerény keretek között”, déli tizenkettő volt, rögtön a felvonulás után. Ezt diktálja az ésszerűség: a jól végzett munka, akarom mondani felvonulás – mert az mégis csak más – után a megérdemelt jutalom. A terített asztalok, rajtuk sokféle finomság: franciasaláta, felvágott, sajt, zösmle, és természetesen vodka, vodka és vodka – Sztolicsnaja, Moszkovszkaja, Eksztra, Percovka –, ki milyet szeret, a szerkesztőség nagytermében, ahol a letucskák (munkamegbeszélések) és a különböző gyűlések zajlanak (párt-, szak- meg mifene).

II.

A Kárpáti Igaz Szó szerkesztősége talán egy éve, hogy új helyre költözött az egykori megyeházáról a kispiac mellé, a Korjatovics térre, egy korszerűbb – nem 200-300 éves, mint a korábbi műemlék – épületbe, melyet a csehek építettek a húszas-harmincas években, persze nem szovjet stílusban, nahát. Hogy eredetileg milyen célból, azt már senki sem tudhassa, nyelvész professzor elvtárs. De volt ez már üzlethelyiség, az emeleten közkedvelt kávéház, biliárd- és pingpongterem, meg megymás, a szovjet érában, melyben logikát keresni szocska volt a köbön. Aztán valaki az obkomban úgy döntött, hogy a munkakörülményeket javítandó a két vezető lap: az orosz és ukrán nyelven megjelenő Zakarpatszka/ja Pravda és a szovjetizmusoktól hemzsegő magyar nyelvű Kárpáti Igaz Szó költözzön oda. A szerkesztőség dolgozói, a párt atyai gondoskodásért érzett határtalan hálával szívükben, ezt meg is cselekedték. Így kerülünk az említett térre. Jobb oldalra tőlünk a híres ungvári patika, a legrégibb, állandóan fél ötöt mutató nagyórájával, kedvelt randevúzó hely (*vsztretyimszja pod császámi* – találkozunk az óra alatt), alattunk a korzó, rézsútosan szemben a kispiac. Nem volt ez kicsi, hanem épp ellenkezőleg: mindig népes, zsúfolt és forgalmas, azaz meglehetősen nagy, és az egyetlen Ungváron. De mivel korábban, a cseh és a magyar időkben létezett egy nagypiac átellenben a Kapos

utcai temetővel (a nagypiacot rögtön, a kollektivizálás – értsd: a szebb jövő – keretében, a temetőt pedig később, bezárták, talán már meg is semmisítették. Mert mire az a sok kereszt, keresztény kegyelet meg ehhez hasonló megannyi badarság ebben a harcos ateista világban). Szóval, ennek kispiac volt a neve, és az is maradt. Az új helyre való költözésben csak az volt a ráció, ha egyáltalán volt valami ráció az ungvári és kárpátaljai nagy fehér főnökök nem központi vezérlésre tett intézkedéseiben (mert ezen utóbbiakban legalább annyi volt a ráció, hogy fentről jött), hogy közelebb kerültünk a nyomdához, ahol az újságot is nyomtatták. S ahová egy héten egyszer minden újságírónak le kellett menni ügyeletesnek. Az ügyeletes kötelessége volt a lap nyomtatását engedélyezni, azaz garantálni, hogy nincs benne semmi, aminek nem szabad ott lenni. Szovjetellenes imperialista propaganda meg ilyesmi.

A két szerkesztőség egymás felett foglalt helyet az épületben. Az első emeleten volt a Kárpáti Igaz Szó, a másodikon és a harmadikon a Zakarpatszka Pravda, mert hát az nagyobb volt vala. A magyar újság – melynek (kvázi) önállóságát Balla László főszerkesztő harcolta ki, s teremtett ez által fórumot Kárpátalja magyarságának – kábé 30 ezer, míg „testvérlapunk” két nyelven talán 120 ezer példányban is megjelent a valamikor zömmel magyarlakta vidéken, ahol negyvenöt előtt a cirill betűt sem igen ismerték. Vagy csak nagyon kevesen. Akik erre szakosodtak. Ezt a módit illeték minálunk azzal az eufémizmussal, hogy „internacionalista kultúra”, s nem pedig a saját nevén: erőszakos ruszifikálás és ukránizálás. Az előny a keleti szlávoknál. Rögtön, azonnal, még a meccs kezdete előtt. A magyar nyelvű szerkesztőség tehát az első emeleten rendezkedett be. Lift nem volt, porta is csak később. Bárki befordulhatott az utcáról az épület masszív tölgyfából készült kapuján – a cseh építészet értette a dolgát – könnyíteni magán, ha a sok borozás, vodkázás vagy sörözés megártott volna. Erős is volt a hűgyszag állandóan a bejáratnál. De senki sem törődött vele. Szovjet parfümillat, annyi az egész. Ha nem volna, hiányozna. De még mennyire! Ezen a folyosón voltak az összes szerkesztőségi nagy- és kissozobák. A már említett nagyterem, ahol valamennyien elférünk, ha kellett. Aztán rögtön mellette, ill. szemben vele Wolf Andor, az ipari rovat, és Braun Henrik, a belügyi és sportrovat szobája munkatársaikkal, az ősi Beregszászról idekerült Turóczy Bélával és Balogh Balázssal, akiknek a szocialista munkaverseny volt a szakterülete az iparban, ill. mezőgazdaságban. Itt volt Kovács Frédi fotósunk laborja is. Wolf mellett Andor Gyurka, a fő agronómus, aki szívesen vett át teljes terjedelmükben egész cikkeket magyar lapokból és folyóiratokból, és diktálta be szemrebbenés nélkül, mint sa-

játját, Icukának, Editkének vagy Katikának. És ha valaki rákérdezett, hogy mit diktál, Gyurka röhögve válaszolt: – Nem diktálok, te barom, hanem cikket írok. – Wolf után következett a rövidlátó és nyájas Kroh Laci bácsi rovatvezető, később az első „emigránsok” egyike, akit ezért a szándékáért, már-mint hogy családostul át akart települni az anya- vagy inkább mindig is anyósországba, Balla pártos következetességgel, és nyilván „fentről jött” ukázra, majd hogynem az infarktusba kergetett. Most már nem tudnám megmondani, hogy ki túlozta el a dolgot. Balla-e, aki túlbuzgó volt, mint általában mindig, felfelé is és lefelé is, vagy Kroh Laci bácsi-e, aki az infarktus színlelésével akarta megúszni a további dádát, és elérni azt, hogy engedjék mán ki az egykor fasiszta Magyarba. A neves kárpátaljai íróként (szocreal a javából) is számon tartott Krohnak E. Gabi és B. Mihály voltak a munkatársai. Mind a kettő östetenség. Újságírónak születtek, pennával a kezükben. Viszont most volt egy kis vaj a fejükön: írtak egy cikket valamilyen alkoholista családról itt, a Szovjetunóban. Ezért aztán nagyon kikaptak Ballától „kommunistaellenes propagandájukért”. „Alkoholizmus a Szovjetunióban? Még mit nem? Mi nem a Szabad Európa Rádió, vagyunk, uraim, hanem egy szovjet pártlap” – dühöngött Balla. De nem csinált belőle ügyet, mert azt ő is tudta, hogy mi az igazság, és hogy mennyire tehetséges ez a két gyerek. Hej, be sok Isten adta talentum is volt Kárpátalján, akik közül nagyon kevesen, sőt: szinte senki sem futott be karriert, talán az egyetlen Behun Jánoson, Csián, kívül. Ő viszont korán agydagában meghalt, szegény. És itt volt a szerkesztőség híres-nevezetes fordítói osztálya a legnagyobb fluktuációval, ahol mindenki megfordult, és ahonnan mindenki menekülni igyekezett valamilyen rovathoz. Ez igazi gályarabság volt. Akár napi ezer sort is le kellett fordítania egy-egy munkatársnak egy műszakon belül, rövid határidőre, evezőjéhez (íróasztalához) láncolva. Még hozzá úgy, hogy a fejével játszott. Ha valamit félreértett, elírt, vagy valamit elírt neki a gépíró, és ő nem vette észre (pl. „kommunista mozgalom” helyett „kommunista borzalom”), minimum kirúgták. De előbb meghurcolták: megbélyegezték párt- és szakszervezeti gyűléseken, elmondták közellenségnek meg miegymás. Jendrék Ödön és Nemes János kollégánk, akiktől precízebb és lelkiismeretesebb embereket aligha hozott a föld, rengeteget szenvedett emiatt. És megint csak Balla elvtárs jóvoltából, aki nemcsak az újságcsináláshoz értett, hanem ahhoz is nagyon, hogy kimutassa kenyéradó gazdáinak: ő, mármint Balla, következetesen pártos szemlélet által vezérelve, mindent megtesz a kristálytisztá eszme és a kommunizmus világméretű győzelme – akkoriban ez volt a szlogen – érdekében. Ha

kell, pofonokat osztogat, és ha kell, eltapossa azt, sőt mindenkit, aki nem, vagy rosszul szolgálja az ügyet. Hogy ő maga mennyire hitt az ügyben, azt nem lehetett tudni. Helyesebben, tudta azt mindenki: semennyire sem. Hisz volt esze, nem is kicsi. Legfeljebb csak gerince nem. Minek az? Vagy gumiból volt, ki tudja. De, mentségére legyen mondva, kinek nem abban a világban? Tudjuk, persze, hogy tudjuk: a szenteknek, no és az ostobáknak. Mindkét kategóriából akadt azért egy-kettő arrafelé is. De ahhoz, hogy valaki a Kárpáti Igaz Szóban „munkatárs”, vagy fordító legyen, nem kellett szentnek, vagy ostobának lennie. Egyikünk sem volt az. Szerencsére. Szerencsére? Kellett hozzá viszont, a nyelvtudáson kívül, egy kis rátermettség, állóképesség, jó humor és sok-sok alkohol. Főként vodka. Igaz, az alkoholizmus más országokban is zsurnaliszta betegség. De nehéz volt ez a munka így is. Szegény Ödön, meg János bácsi talán azért is szenvedtek sokat, mert az állandó stresszt nem tudták levezetni. Nem ittak, mert nem szerették az italt. Idősebbek lévén, régi burzsujszjenevelésben részesültek, régen, otthon, *ánno dácú*. Ezért sokkal megszesebb voltak attól, hogy „igazi szovjet emberré” formálódjanak, mint mi. A munka pedig, amit végeztek (fordítottak), nagyon, de nagyon nehéz volt, és ráadásul tele buktatókkal és veszélyekkel. Nem véletlen, hogy Gróf Róbert kollégánk az újságnál folyó fordítói tevékenységet találóan fűrészelésnek nevezte. Csakhogy az itt használt „fűrész” gyors pergésű motoros fűrész volt, és ha nem vigyáztál, lekapta az ujjad, a kezed, a karod, és így tovább. Ezért, ha Balla valakit büntetni akart, a fordítói osztályra helyezte, ideiglenesen vagy akár végleg. Gályarabnak. És ahol kapta a korbácsütéseket a nyaka közé rendületlenül. Á, könnyebb volt vodkával. Több éves gyakorlat után a vodka ki-mondottan serkentőleg hatott az ilyen fordítást végző egyén agysejtjeire is. Arról már nem is beszélve, hogy a korbácsot sem érezte annyira. No de most ünnep van, és ne legyünk ünneprontók. Folytassuk. A szerkesztőségi buli fényét volt hivatott emelni a főnökség jelenléte is. Sorrendben: Balla László, a főnökök főnöke, a teljhatalmú főszerkesztő, hangos nevetéssel (ilyenkor jó kedvében volt) és szokásos csokornyakkendőjével, melyet, ha ideges volt, állandóan rángatott és csavargatott. Most békén hagyta a csokornyakkendőt. Helyettesei, Vladimír Mihály, a párttitkár, Vidám Karcsi, a ravasz róka, akit csak a zsebe érdekelt, no meg a családja: orosz felesége, akitől félt, és pulykatozás képű, de amúgy meglehetősen csinos, nyúlánk és jó alakú Natasa lánya, akit most magával hozott, hogy közszemlére tegye és udvaroltasson neki a magyar fiúkkal. Az orosz lányok szerették a magyar fiúkat: szellemesebbek, műveltebbek voltak, mint szláv kortársaik. Legalábbis Ungváron. És a har-

madik helyettes, Szabó Béla, téglási (cehlivkai) parasztyerek, aki az egyszemélyes pártrovat vezetője és munkatársa is volt egyben. Később, igaz, „ajándékba kapta” Lujzikát, a bátyui hölgyeményt, aki nem volt se szép, se csúnya, csak valamiért mindig morgós, és szeretett mindenkinek egy kicsit betartani. Valamiért élvezte. Ki tudja, miért. Itt volt aztán Csaba, a felelős titkár, szintén falusi gyerek, valahonnan Beregszász vagy Nagyszőlős környékéről. Nyakas, mint Ugocsa, mely non coronat, de volt érzéke az újsághoz. Máshoz nem is igen értett annak ellenére, hogy matematika és fizika szakos egyetemi diplomát is szerzett. És kedves nején kívül szerette az édes bort, a „krepuskát”, amelyből mindig tartott egy-két üveggel íróasztalának fiókjában. Itta is feszt, már miért ne itta volna. Nemes jó szívét meg az mutatta, hogy még meg is kínált vele mindenkit, színültig töltve egy két decis poharat, ha éppen arra akadt dolga, mármint az ő irodájában. K. Rozika olvasószerkesztő, mindentudó irodalmár, hatalmas lexikális ismeretekkel, öreglánya, akinek aztán végül is sikerült férjhez mennie. S ennek minden bizonnyal jobban örült, mint éles szemének és eszének. Zékány Miklós barátom, tördelőszerkesztő volt Nagy Évikével felváltva. Ki tudja miért, valahogy úgy alakult, hogy a tördelők szobája volt nálunk a viccesélő szoba, ahol mindig hangos volt a röhögés. És még voltunk egynéhányan. A fordítók: Jendrék Ödön, a jogász, Nemes János, a pedáns, Danielovics Pista, a tetőtől talpig úriember, mindenki kedvence, különösen a nőké. Továbbá T. Bandi, a sziporkázó agyú ifjú titán, író és műfordító, aki sehol sem tanulta a mesterséget, jött az úgy magától. Aztán itt voltak a hölgyek: a duci kis szépség Kósné Pásztor Mancika, jó nagy és domború popsival, amit mindig megbámultak a férfiak, és aki tehetett, megpaskolta. A felsőbbrendű Tóth Éva és a mindig mosolygó Zsuzsa; a szépséges és domború, töltött galambra emlékeztető Joóné Schneider Évike, akit minden férfi szeretett volna megkapni, de csak Pistának sikerült. Itt voltak gépirónőink, szintén „gályarabok”, akik napi nyolc óra hosszát verték az írógépet: Ica néni, Kati néni, Edit néni az idősebbik korosztály, Juditka, Szilvike, Zsuzsika a fiatalabbik korosztály. Ha csend volt a szobájukban, ami azt jelentette, hogy most per pillanat nem püfölik az írógépet, az mindenkinek feltűnt. Egyszer Miska bácsi egy hosszabb szünetbe (csendbe) beleszagolva, oda hívott valakit magához, és megjegyezte: „Hallod, hogy nem hallani?” Ezzel azt akarta jelezni, hogy a gépirónők állandóan panaszkodnak, hogy rengeteg a munka. Ugyan! Hisz ő, Miska bácsi, most is hallja, hogy nem dolgoznak, mert nem hallja, hogy dolgoznának. Szóval, majdnem mindannyian itt voltunk, összejöttünk a szerkesztőségi bulira. Miért ne? Hisz mulathatunk kedvünkre, és

nem kell előre bevásárolni, hazacipelni mindent a hátunkon, s otthon sütni-főzni: a vezetőség fedezi a számlát, így hát lesz bőven ingyen kaja és pia, és a társaság is jó. Nagyjából kedveltük, sőt megkockáztatom: valahol szerettük is egymást. Végül is egy csónakban eveztünk, és egy többé-kevésbé összetartó, magyarul beszélő szigetet alkottunk a hatalmas szláv tengerben mindannyian. Az egymást különösen kedvelők kisebb csoportokat – hál’ Istennek nem egymással vetélkedő, egymást fúró klikkeket, hanem csak csoportokat – is létrehoztak a munkahelyen, s ennek keretében kávéztak, iszogattak, társalogtak, filozofáltak, s ugratták egymást. „Hej, Miklós barátom” – szólalt meg búskomoran Danielovics Pista, a már kissé kótyagos úriembert játszva a napi fordítói munka során elfogyasztott alkohol mennyiségétől – „be jó lenne, ha ma február másodika lenne, és nem november hét”. „Osztán miért?” – kérdezi vissza Miklós. „Mert akkor kijöhetne a farkas az odújából, és a tavaszt várnánk, nem pedig a telet.” „Nem a farkas, te marha, hanem a medve” – igazítja helyre öntudatosan a műveletlen Pistát a Miklós. „Akkor a faszát vedd be” – röhög fel Pista, s vele a körülötte ülők. Miklóst meg a gutman kerülgeti.

Jó volt összebújni is. Hát időnként összebujtunk. Mint most is. Kezdődhet a buli. El is kezdődött.

III.

– Halljuk, halljuk – kocogtatta meg tompa nyelű késével színültig töltött két decis vodkás poharát a mindig hangadó Braun Henrik, miközben ravaszul és sunyin pislogott bandza szemével. Főként az Évát próbálta bűvölni. Nem volt félszemű, de a bal szeme sokszor mintha mozdulatlan lett volna. Mint a kígyó, melynek van egy fél szeme. Félték is tőle a munkatársak: ezért, vagy ki tudja. – Hagyjuk már Miska bácsit is beszélni, *továrisok*, hagyjuk a ricsajt – mondotta öntudatosan, s vigyorgott, no meg a nyála is csorgott, mert valamelyik csajt szívesen megdugta volna, akár ott helyben is, ha hagyja. Még nem döntött igazán, kit válasszon. A nagydarab Tóth Éva volt a kedvence, kellett is magát előtte rendesen, sugdosta is kétértelműségeit, de esélye szintén nulla. Akkor a kis pipi Juditka. Fiatal és ropogós, most múlt 17, egyenesen az iskolapadból. Talán egy kis vodka, no meg egy kis enyhe erőszak. Bedugja a kezét a bugyiba, megcsavargatja azt a kis micsodát, a csiklót, oszt beljebb. Ha már megújajta, akkor... Csorgott a nyála, mint az istennyila.

Miska bácsi szólásra emelkedett. Ha általános zagyaságokat kellett mondani, Balla mindig átengedte első helyettesének a szót. Ő – Balla, nehogy

mán – csak komoly dolgokról komolyan volt hajlandó beszélni. Legalább is a szerkesztőségben. Így hát Miska bácsi hatalmas két decis vizespoharát csak félujjnyira töltve, hogy mindenki láthassa, miszerint ő nem alkoholista, ő nem szereti az italt, ő igazi pártember, és rendes ember stb. Persze elnézi azt is, ha valaki, mint Braun Henrik, no és azok a semmirekellő fordítók, no és még sokan mások, ilyenkor kissé felöntenek a garatra. De ő nem. Ő csak szólásra emelkedik, és csak az ünnep tiszteletére iszik. Soha máskor. – Elvtársak – mondja kicsit akadozva. Miska bácsi mindig akadozva beszél. No, nem dadogott, de egy kicsit akadozva beszélt. Ez különös bájt, ha úgy tetszik: sármot vagy színt kölcsönzött neki, és mindig rövid rögtönzött beszédeinek. – E-elvtársak. Ugye, mindenki tudja, ho-hogy milyen napot is ünneplünk ma? Persze, hogy tudja. M-mint ahogy a vi-világ ö-összes békét akaró embere is tu-tudja. Ma van a na-nagy október napja. Nem mondom, hogy most be kell rúgni – s itt jelentőségteljes pillantást vetett az érintettekre, mármint azokra, akik időnként hajlamosak voltak az ilyen apróbb kis eltévelyedésekre; s ők vették is a lapot, és mű bűnbánattal szemüket is lesütötték –, hanem csak azt mondom, hogy erre igyunk – fejezte be nagyhatású beszédét Miska bácsi.

– Brávó, Miska bácsi! Jól kivágtad a rezet – hangzik innen is meg onnan is, főként Brauntól, aki megpróbálta az Éva combjára tenni a kezét, de kapott egy rúgást a térdébe és egy „veled osztán nem” sziszegést. Maradt a Katika, őt úgysem szereti senki, gondolta a Braun, és nem nagyon bánta a rúgást, amit azelőtt kapott. Kezek lendülnek, poharak csendülnek, és mindenki boldog, mosolyog. – Hát persze, hogy igyunk. Hogyne innánk. Vágjuk be, mint szél a budiajtót – hangzik a szellemeskedőktől a szellemes kommentár, amire Miska bácsi rosszállóan a fejét csóválja. Ezek az újságíró ördögfiókák még ezen a szent napon is illetlenségeket beszélnek. Olyasmit, hogy „budi”. Ejnye, de ez már igazán ejnye-bejnye. Balla, jobb kezét a szék karfáján nyugtatva, mosolyog. Látszik rajta, hogy elégedett. Csapata rendben elvonult a tribün előtt, hurrát is kiáltott háromszor. A nagyfőnök meg is dicsérte érte: – *Molodci, Kárpátyi Igáz Szov* – mondta vas és arany fogait villogtatva Mazur elvtárs, a másodtitkár, aki verhovinai ruszin gyerek letére magyarul is elég jól tudott, de csak nagyoroszul szeretett beszélni. Mint Lenin és a grúz Sztálin. Még akkor is és annak ellenére, hogy erősen lehetett érezni orosz beszédén a Kárpátok bérceit, más szóval a po násemut (a mi nyelvünket, azaz a ruszint). A ruszint és a keleti, irodalminak kinevezett ukránt csak szűk körben használta, és akkor sem szívesen. Még a magyar szavakat is oroszosan ejtette, mint most is. A dicséretre Balla elpirult. Jól esett, hogy a „legmagasabb” főnökség

szemmel tartja tevékenységét, és értékeli. Jó érzés volt az is, hogy késés nem volt, a RATAU idejében tudósított, a fordítók se rúgtak be nagyon, az anyag rendben lement a nyomdába, a korrektorok, reméljük, minden hibát kifogtak, Brezsnyev Leonyid Iljics nevéből és címeiből nem maradt ki betű, úgyhogy minden rendben lesz. Nem lesz *vigovor*, vagy *jobb tvoju, eto sto tákoje, sznová...* „Mulassatok csak, gyermekeim, megérdemlitek. Rendes srácok vagytok”, és Laci bácsi, vagy Balla elvtárs, kinek mi, „szeret benneteket. Csak ne lennétek olyan zabolátlanak. És nem nekem kellene mindenért tartani a hátam, mint legutóbb azért, mert a megyei első titkár nevét Braun elírta. No, de végül is, ezért is vagyok ebben a pozícióban” – gondolja magában. Jaj, ne, mert például most is. Danielovics Pista már a harmadik pohár vodkát issza Turóczyval. „Jól van, jól. Nem sajnálom”, gondolja Balla, „csak aztán hülyeséget kezdtek majd beszélni, sok hülyeséget, meg majd még a rendszert is bíráljátok, nyíltan a közösségben, én meg tarthatom a hátam megint. Arról már nem is beszélve, hogy másnaposak meg harmadnaposak lesztek, s olyankor nem lehet hasznokat venni. A munkának pedig mennie kell, nincs pardon” – keménykedik magában a főszerkesztő. És ha már idáig jutott gondolataiban, még egyszer szemügyre veszi beosztottjait, akik az ő katonái, „mert tűzbe mennének értem”, gondolja. Ezért érdemes vigyázni rájuk. Mert bizony, vigyázni kell rájuk is, nemcsak magára. Nagy a felelősség. Ugye, itt van például ez a Braun. Sunyi, alamuszi kis mitugrász. Persze, persze, Lusztig, Wolf és Kroh Laci sem kivétel, és az obkomban is akad egynéhány, akikkel együtt kell működnie. De azok legalább tudják, hogy hol a helyük. És nem fogják Jasszer Arafatot szidni, meg a hatvanhetes háborút dicsérni. És sohasem mernének a háta mögött szervezkedni. Ha valami nem tetszik nekik, megmondják, előbb vagy utóbb. Viszont Braunnal nem tudja az ember, mit forgat a fejében. S vannak kapcsolatai. Még legfelül is. Aztán meg itt van ez a Misi. Őstehetség. Képzett is, meg művelt is. De sokszor berúg. A múltkor is, keresek valamit az íróasztala fiókjaiban, és mindenütt üres krepuska üvegek. Jó, egy újságírónak lehet inni, de ennyit? És szereti a nőket. „Beszélnem kell vele” – gondolja még magában Balla. „Meg Péterkével is” – folytatja gondolatait – „Túl sokat lép félre. Mindenki tudja, hogy most egy tizenéves csinibabával fut. Szegény jóra való kis orosz felesége teljesen ki van borulva. Nálam is járt panaszkodni. Meg hogy neveljem meg a férjét. Hát már csak ez hiányzik. Mi vagyok én, szárazdada? De valamit tenni kell, mert az asszonyka – jó orosz szokás szerint – az egész várost telekürtöli, hogy a férje, aki *szotrudnyik gázeti Kárpátyi Igoz Szov*, mi-csoda ámorálynij lator. S ezzel még az egész szerkesztőség rossz hírét kelti.

Azt pedig, a kutyaфáját, senkinek sem engedem. Neki sem, bármennyire is kedvelem. Ha így folytatja, kirúgom.” És szeme villogni kezd. A szerkesztőség jó híre Ballának még az atyaúristennél is fontosabb. Életművének java része. Vagy még ennél is több.

Az asztalnál mindenki igyekezett úgy helyezkedni, hogy lehetőleg minél kellemesebb legyen a társasága. Minél szellemesebb vagy fogdosni valóbb partner üljön mellette. Nehogy mán az Edit néni, vagy az Ica néni, aki ha lemegy a bányába, feljön a szén. Az indulásnál. Aztán meg úgyis összekeveredik minden, amikor a vodka majd hatni fog. Pista Szilvike, no meg Mancika mellé. Mert hát a Pista olyan. Dzsentlömön, meg állítólag jó nagy neki, mondják róla a kolleginák. Mondta is a Pista, hogy Mancika szeret vele, mármint a Pistával, szexelni. Szegény Cigány, erről ő jut az eszembe. Cigány, az egy kutya volt. Nem is kutya, hanem puli. A puli az puli, nem kutya. Szóval ahányszor a Pista felvitte a Mancikát a lakásra, kizárta a pulit, mert, hogy hát csak egy hálószoаa vót. Az meg ugatott (a Cigány, nem a hálószoаa): állandó jelleggel. A nem tudom hányadik kapcsolat után a Mancika, talán, azt mondta, hogy a Pista most mán válasszon: – Ezt nem lehet tovább bírni. A kutya csak ugat és ugat, és mit ugat? (No, mit csináljon, szegény, no, mit?). Vagy a kutya, pardon, a puli, vagy ő. – Pista persze, hogy választott. És persze, hogy nem a Mancikát. Cigányt egy nőért? Ugyan mán!

Töltött galamb Joóné Schneider Évike szemében is megjelent egy sejtelmes fény: valakire ma kiveti hálóját. Ő már tudja, hogy kire. Az még nem tudja. Kati néni, aki az első generáció ugyan, vagyis a huszonéves bujálkodók szerint már nem fiatal, de már évek óta elvált, és él férfi nélkül – mer hálójába, úgy érzi, nem akadt hal ezen a nagy múltú és velejéig romlott Ungváron –, ma azt gondolja, hogy ennek már a fele se tréfa. Kinek és minek tartogatja szüzességét: valakit elkap, hogy megemlegeti. Figyel. Hátha sikerül megint azt a hülye nagyképű fordítót, Öcsit, behülyíteni, mint a múltkor, aki azért hülye, mert nem tudja, hogy minden nő itt a szerkesztőségben őt kívánja. Fiatal, sportos, és vág az esze, mint a borotva, csakhogy ő nem tudja. Berúgott, és csapni kezdte neki a szelet. Pedig nők meg minden, gyereke is van vagy húsz-huszonöt. De kit érdekel. És hazakisérte. A Bercsényi utca harminc fapapujának meg neki nyomta a kapunak, de úgy, hogy majd bedőlt az a fapapú. Aztán lesmárolta, meg úgy megnyomkodta a mellét, hogy az minden volt, csak jó nem. Istenem, ó, Istenem, mikor volt is ez utoljára? Aztán meg a markába nyomta két méter húsz centis falloszát, be kemény volt, igazi fallosz, két markába sem fért el. Szagolni se szagolt ilyesmit vagy húsz éve. – Milyen szép

nagy – csak ennyit volt képes kinyögni, és letérdelt. Egyenest a pocsolóba, vadonatúj harisnyájának annyi, de ki törődött vele, ott a kapu előtt. Döngött a kapu, félt is, hogy kijön valaki. Neki meg szopni kellett. Ki is szopta az utolsó cseppig, pedig vagy hárman is elmentek mellettük, és azt mondták, hogy fúj... Perverz disznók! Minek néznek oda? S aztán itt van Zsuzsika, az ifjúsági laptól jött át, mint gépirónő. De már mutogatja oroszlán körmeit. Cikkeket ír és fordít, s mindezt jól csinálja. Még sokra viszi, már csak azért is, mert a szerkesztőség férfi tagjainak legalább a fele szívesen henteregne egyet vele. A Peti sem jobb, csak csapja neki a szelet, pedig hát tudni kéne neki, hogy azért nő és nő közt van különbség. Hú, de belemártaná a nagykest mind a kettőbe. Mért nem vagyok én neki jó, mért kell neki más? Még ötven éves se vagyok, és kemény a mellem meg a seggem. Pedig csak egyszer kapnám meg – még egyszer – azt a hülyét az ágyban. Az agyát is... Azt is, bizony! És ez a liba talán majd azt is tudni fogja, kinek a barátságát érdemes maga mellé állítani. Most is sugdos Misi valamit a fülébe. Egy verset mond skandálva: – Elefántcsont palota, boltozatos melled – mondja. Hülye Misi, mást sem tud. Neki is csak a csöcs meg a pöcs a minden. – Ezt Babits Mihály írta – teszi hozzá. – Be megsimogatnám mind a kettőt, ha ezt megen-geded. Ezt meg én – mondja. Nem egészen rímel, de mit számít az. Zsuzsa kissé elpirul, mert az illendőség úgy kívánja, de aztán hangosan nevet. S ilyenkor gödröcskék is vannak az arcán. Misit ez felizgatja. No, nem csak a gödröcskék, hanem, hogy Zsuzsika már a két tenyerét is odaadta, és az ágyékához dugta, persze csak úgy apropó. Csak egészen véletlenül. Az meg meleg, fürge és játékos. Mint a Nusikája, a Pi Nusikája, gondolja Misi, mennyi szaft lehet benne, te jó ég, és máris a zsebkendője után nyúl, de már későn. Elélvez. Szerencsére a nadrág sötét. Nem látszik rajta a folt. Ha-ha-ha. Tovább sugdos. Zsuzsának tetszik, amit Misi itt neki sugdos. A Misi testéből áradó delej, és a vodka is, melegít. Braun meg besegíteni próbál. Mert az Éva az totál kudarc, a hülye kurva, Katika meg még félénk. Egyelőre. Harmadszor ajánlja Misinek – mármint a Braun –, hogy tegye fel Zsuzsának a klasszikus kérdést: – Mi lehet jobb egy vadonatúj tizenhét éves szűz pinánál? Na, mi? A válasz: – Kettő. De Misi nem kér az udvarláshoz segítséget, negligálja Braunt, amire az meg is sértődik. „No, várj csak” – gondolja Braun – „Jössz te még az én utcámba”. És a Katika combjára helyezi a kezét, és arcátlanul a bugyijába dugja. Szegény, mármint a Katika, nem mer ellenkezni. Nem jó, de nem is olyan rossz, ahogy ott kaparászik ez a ronda sárga fogú nyálas vénember. Mint amikor egy fűszál csiklandozza az orrod, és tüsszenteni kell. Ki lehet bírni. És tüsszenteni. Engedi az idősebb

kollégának, hogy hüvelyk és mutató ujjával megcsípje csiklóját. Megfogja és csavargassa. A csikló még apró és félénk, de duzzadni kezd, mint a giliszta. *Sic itur ad astra.*

IV.

A társaság tagjai jól ismerik egymást. Mindenki tudja, hol a helye. Senki sem merev, megilletődött, ill. csak addig, amíg az isteni vodka nem hat. Osztt meg ki hogy. Van számlálétra persze. Ezt sem azért tartják be, mert kötelező, hanem azért, mert illik. Persze, amíg itt van a főnökség, és elsősorban Balla, no meg Miska bácsi, Karsci és Béla, addig illik illedelmesen viselkedni. – De mi nem maradunk sokáig. Adni kell a látszatra – súgja Balla Miska bácsinak. A többit meg gondolja: egy vezető legyen megfelelően távolságtartó, ne vegyüljön össze egészen a plebszel, és tudja, mikor kell távozni. Nehogy valami botrányba, csúnya veszekedésbe keveredjenek ittasan, vagy észrevegyék rajtuk, hogy nekik (a félisteneknek) is árt a vodka. Erre, kérem, nagyon oda kell figyelni egy vezetőnek. Ha nem ezt teszi, nos, hát nem sokáig lesz vezető. Tudja és gondolja Balla. Meg sok minden mást is. Ennek megfelelően él, s alakítja életstílusát, környezetét. Családját és munkahelyét. Mint a profi sportoló, szigorú szabályok szerint. De így is kell. Semmit sem bízhat a véletlenre. Ha ezt tette volna, sohasem lett volna a *Zákárpátszékájá oblászty* első számú nagy embere a magyarok között. Tőle többet magyar ember itt Kárpátalján EL NEM érhet. Aki tőle magasabb pozícióban van, az már a felsőbb rasszhoz tartozik: az már ruszin, ukrán vagy természetesen orosz. A ruszin és az ukrán nincs megbélyegezve, mint a magyar, aki – nem hivatalosan bár, de – fasiszta. „Elvtársak, történelmileg ez így alakult.” No vajon ezt ki mondta? Az orosz viszont „übermencs”, a Szovjetunió ura. A nagy orosz nép, meg a nagy orosz minden. Csak irigyelni lehet azt, aki ebben a világban orosznak született. Olyan főrral indul ebben az életben, hogy csuda. Bezzeg, aki magyar. Hát annak nagyon fel kell kötni az akármijét, hogy valamire vihesse. És főként ne legyenek skrupulusai, és gerince. Tudjon mélyre hajolni, ha kell, és erőteljes nyelvcsapásokkal haladni előre, a fényes jövő felé. Ő ezt tette, és lám, vitte is valamire. Persze, ő is követett el butaságokat, néha elnézett egy s mást. Mint például ’44-ben, amikor a nyilasok jutottak hatalomra, azt gondolta 14 évesen, hogy igen, ez az igazi stílus. S ezért fölöslegesen buzgólkodott, levante meg kiscserkész, és engedelmes jó fiú volt. Magyar ünnepeket szervezett, negyvennyolcat meg Szent Istvánt. Még szerencse, hogy akkor nem figyeltek

fel erre, és ebből semmi sem került fel a káderlapjára. Ha feljelentik ezért, hogy horthysta, vagy fasiszta, de még az is elegendő lett volna, hogy magyar párti, mehetett volna ő is Donbászba. Mint a Szeles Frici haverja, az osztály első kis hülyéje, aki lószart dobott az orosz teherkocsikra, ahova aztán be is vagonírozták, mert nem volt meg a létszám. Oszt mi lett vele, ki tudja, biztos meghalt a sült bolond, a Gulágon, tizennégy évesen, ahonnan haza sem jött többé soha. Ja, igen, Öcsi, a fordító találkozott ott vele. Volt neki, mármint a Fricinek, mondja, egy csúnya orosz felesége, két orosz gyereke, meg két vagy három foga, aztán éldegélt, mindig mátyósan, ahogy itt Ungváron mondják. A szénbányába, a sötétbe le, aztán ki. Ő is, még ha túl is élte volna, biztos asszimilálódik. Ezt követelte volna meg tőle életösztöne. Hisz amúgy is megpróbált minél közelebb kerülni az uralkodó rasszhoz, az oroszhoz. Elvette azt a kis orosz *bárisnyát*, azt a Larisszát. A szülei moszkvaiak, vagy Moszkva környékbeliek voltak, és a párt küldte őket ide a szocializmust építeni a ruszinoknak és a magyaroknak. Akkor ő úgy gondolta, hogy kapcsolata a nagyoroszokkal majd segít előrelendíteni karrierjét. Számításában az volt a hiba, hogy a kis feleség utált mindenkit, aki nem orosz, és egy rettenetesen elkényeztetett hiszti volt. Mi kell, dárágájá, nerc bunda, vagy toronyóra aranylánccal? Ja, s ráadásul kurva. Bár ő, a Larissza, persze nem ezt mondta, csak azt, hogy a szovjet ember nem tagadja meg ösztöneit. Ha éhes, eszik, ha szomjas, iszik, és ha szexelni akar, akkor megteszi. Persze, nem ilyen csúnyán mondta, hanem, úgy, hogy „*csúvszvtvá jeszty csúvszvtvá*”. Jól hangzik, nem? Csak az nem kapta meg ezt a nőt, aki nem akarta. Még szerencse, hogy következmények nélkül idejében sikerült elválni, s nem maradt közös gyerek, meg közös vagyon meg ilyesmi. Ha az a Larissza gyereket szül neki, hát az ő karrierjének fuccs. És a második házassága, szerencsére, telitalálat. Jobb asszonyt, mint Babi, el sem lehet képzelni. Úgy látszik, mégis őt – Balla Lászlót – szemelte ki az Isten arra, hogy a magyarok szellemi vezére legyen Kárpátalján. „Jól van, Isten, az leszek, ez az én terveimmal is egybevág” – döntötte el magában határozottan. De most már óvatosan, nagyon óvatosan. Először is nevet kell szerezni, meg ismeretséget. A költőt általában sokan ismerik. Meg aztán nincs is magyar költő a vidéken. Meg lehetne próbálkozni a versírással. Igen, persze, verset kell írni. Természetesen olyanokat, melyek tetszeni fognak az új rendszernek. Például: „A nagy Sztálin dicsőségét zengi sok-sok diadal”, meg azt, hogy „Fülemüle szól a kolhozkertben”. Ez jó. Csupa alliteráció. Olyan, mint az, hogy „elhull a virág, eliramlik az élet.” Ezt Petőfi írta. A „fülemülét” meg Bakó László, vagyis én. És ugyan, ki törődik ma azzal, hogy háta mögött ezekért

megmosolyogják. Sőt, azzal sem kell törődni, hogy még a negyvenes évek vége felé egy zsúron az a csinos kis pesti lány papné, Gabcsu, meg Andor Gyurka, aki most beosztottja, és nyalizik neki, szóval ők ketten összenéztek, és kiböfönt belőlük a röhögés, amikor egyik versét elszavalta. Bántó és sértő volt ez akkoriban, de végül is neki volt igaza. Sikerült benyálnia magát a felsőbb körökbe, és karrierje töretlen. „Hát, igen, igen” – medítál Balla magában. Csakhogy meghalt Sztálin, és jött Hruscsov. És leleplezte Sztálint. Ezzel meg Bakó László, mint költő, hidegre lett téve. Hisz minden második verse a nagy Sztálint dicsőítette. Sztálint, aki igaz kommunistákat is bebörtönzött, és végeztetett ki, ártatlanul, mondta ki Hruscsov, Nyikita Szergejevics, a szentenciát. Egyértelmű, oda kell állni Hruscsov mellé, még akkor is, ha ’56-ban tömegmészárlást rendez Budapesten. Budapest messze van, meg hát minek nekünk, magyaroknak, ugrálni, amikor az egész világ retteg a szovjet katonai erőtől? Szabadság. Ugyan, minek az nekünk? Még Amerika is beszart. Tehát: fejet kell hajtani előttük nekünk is, itteni meg ottani magyaroknak, ha élni akarunk. Aki ugrál, azt gatyába kell rázni, mondja Miska bácsi is. Úgy van! Sőt, világosodott meg Ballában, mi itt tulajdonképpen már nem is vagyunk magyarok, mert most már – ó, micsoda öröm és boldogság – semmi közünk Magyarországhoz, mert mi, kárpátontúli magyarok, szovjet nép vagyunk. Így egyek vagyunk a szupertársasággal, az ukránokkal és az oroszokkal. És most ez a jó nekünk. Sőt, ez kell nekünk. Csodálatos! Csak el kell hinni, és másokkal is elhitetni. Ha pedig ez nem sikerül, mármint a hit és az elhítetés, se baj. Hirdetni kell. Mert a rendszer erre lesz vevő. Nagy ember leszek. Az is lettem. És nagyságomat senki se merje kétségbe vonni. Vagy valami hülyeséggel megtorpedózni. Aki ezt teszi, annak, nos, annak én, Balla László, saját kezűleg tekerem ki a nyakát.” Sic Balla László.

V.

Az apja mellett üldögélő tizenkilenc éves Natasa, Karcsinak a lánya, apucinak Nátasenyka, már két vizespohár vodkát is felhajtott: a jobb kezénél udvarolható és vihorászó Petyussal is mind a kétszer koccintott, és most jó hangosan sipítozza apjának oroszul: „*Pápá, etovo cseloveka uvolyity! On gávno.*” Natasenyka azért háborodott fel, mert Petyus azt találta neki mondani, hogy szívesen meghívná egy fordulóra, most rögtön. Kimennének a folyósóra, annak is egy sötétebb zugába, és ő, Petyus, ott őt, Natasenykát, ölbe kapja. Persze úgy, hogy Natasa előbb kibújna harisnyanadrágjából, és aztán

bugyijából, persze. A lány erre érezte úgy, hogy no, most már azért illik felháborodni. A felháborodás természetesen műfelháborodás, még akkor is, ha Petyus, beregszászi gyerek létére, erős akcentussal beszéli Puskin nyelvét, és összetéveszti néha a „húj”-t a „kúj”-jal. Persze, azért már tud mindent ahhoz, sőt sokkal többet is – hisz orosz nyelven tanul az egyetemen a levelező tagozaton –, hogy időnként erősen kétértelmű dolgokat sugdosson Nátásenyka fülébe. Natasa apja, és természetesen az asztaltársaság többi tagja, nem reagál a kisasszonynak erre a kitörésére. Egy-két elejtett szóból, no meg a fiú és a lány felhevült viselkedéséből, és ahogy nézegetik, méregetik egymást, sejthetik, miről van szó. Nem érdemes ezzel foglalkozni, gondolják. Tökéletesen igazuk van. Petyus ugyanis teletölti Natasa poharát Izabellával, mert a lány kijelentette, hogy többet nem iszik. Ez általában oroszul azt jelenti, hogy vodkát nem. Bort, pezsgőt, sört meg ehhez hasonló „gyenge üdítőt” azért még lehet. Szóval Petyus megtölti Natasa poharát Izabellával, a sajátját vodkával, s a két pohár összekoccan. Petyus meg Natásának az italtól, no meg az udvarlástól lángoló arcába néz, és azt mondja, kihívóan meg pimaszul: „*U tyebjá krászivije glázá, Nátásenyka.*” Natasa erre már tökéletesen ki van békítve. Nagyot kortyol az Izabellából, hogy mámoros fejét és bizsergő ágyékát lehűtse, és boldogan kacarászik.

Töltött galamb Joóné Schneider Évike a vele szembe helyezkedő Bandit, közvetlen kollégáját gondolta ma kipróbálni. Már egy jó éve dolgoznak együtt. Mindig is tetszett neki a fiú, és ennek többször is jelét adta, de a Bandi nem reagált. Nem is gondolt arra, hogy a tőle majd öt évvel idősebb Évike, ez az annyira távolságtartó rideg kolléganő, akit az egész szerkesztőség kíván, de persze nem tud megkapni, épp őt, a fiatal újságírót és közismerten bohém alakot szemelte ki magának. Eszébe sem jutott (no, legfeljebb álmában, amikor már unta az anyucit), és ezért Évike minden jelét félreértette, vagy nem is figyelt fel rájuk. Bandi most sem érti: pedig már jó öt, vagy talán tíz perce Évike néha-néha, mintha csak véletlenül érne hozzá, megbökdösi térdét hegyes orrú túsarkú cipőjével, s közben meleg fényű két szemével búvöli. A fiú viszont hangosan filozofál, senkivel sem ért egyet, mindenkivel vitatkozik, veszekszik. Már berúgott. Most valakinek arra a megjegyzésére pattog, hogy, lám, annak mindkét fia rögtön a középiskola után felkerült az egyetemre, még hozzá minden protekció nélkül, és ezt tulajdonképpen mindenki megteheti, aki szorgalmas és tanul, és sikeresen leteszi a felvételit. – Ugyan már – gesztikulál hevesen Bandi. – Hogy mondhat valaki akkora marhaságot, hogy nálunk csak a tudás számít, itt a nagy Szovjetunióban? Óriási szerencse,

hogy a fent nevezett gyerekeknek az került fel a káderlapjára, hogy az apuka partizánokat bujtogatott, és amikor elmentek, meg is köszönték: danke sőn, most pedig szovjet újságíró és nem magyar, hanem szlovák, román, még akkor is, ha szlovákul egy mukkot sem tud. Mert ha például pap, kántor, kulák és magyar az apuka. No, akkor mi van? Még hogy a gyerek nem felel az apa bűneiért? Hogy az a magasságos atyaúristen meg minden szentek... Nem igaz, hogy ennyire marha és hülye legyen valaki! – Bandinak a rokonságában is van klerikális személy, az apuka volt evangélikus lelkész, és többszöri sikertelen felvételi kudarcát is ennek tulajdonítja. Pedig hát csak nem készült fel a felvételire, az az igazság. Alig bírják lecsendesíteni. Pedig Miska bácsit, akinek ez a vehemens kifakadás szólt (eredetileg az ő gyerekeiről volt szó), Isten ments megsérteni. Nem rossz ember az öreg, sohasem volt az, de nagyon vissza tud vágni, ha megbántják. Most is elengedi a füle mellett, hogy ifjú kollégája egyenesen marhának és hülyének titulálja. Gondolatban rálegyint: fiatal és forrófejű. Majd benő a feje lágya. Hogy is értené meg, hogy az ő gyerekei zsenik. Ezért is dolgoznak Moszkvában, ott, ahol, kell: a külügyminisztérium, diplomáciai testület meg a fityfene. A neje is genyerálsá. De ő csak megérdemli. Hisz még a papnak is megmondta a kántoriskolában, ahol akkor, anno dácumál, tanult, hogy a vallás badarság – ópium dlyá národa. Ja, akkor még nem volt ilyen perfekt a kiejtése, de értették. Ballával társalog, aki vele mindig tisztelettudó: nem cukkolja, mint mások, csak azért, mert egy kicsit kelekótya, süsü. Tudja ő, mármint Miska bácsi, hogy Laci, vagy Balla elvtárs, tudásban, képességekben, műveltségben jóval felette áll. Most is hiúságát legyezgeti, hogy meghallgatják, komolyan veszik, amit akadozó beszédével elmond, mármint azt, hogy ő, Miska bácsi, őt, Lacit, mindig is csodálta. Sok mindenért. De főképpen politikai éleslátásáért. Azért, hogy volt bátorsága, és ereje kiharcolni a megyei főnökségtől a Kárpáti Igaz Szó önállóságát (hisz ki ne tudná, hogy 1964-ig a lap a Zakarpatszka Pravda magyar nyelvű fordításaként jelenhetett csak meg), és önálló szerkesztőséget teremtett a semmiből, magyar újságírókat nevelt, vezeti és tanítja őket, mellette állandóan harcos cikkekkkel jelentkezik, tankönyveket, regényeket és elbeszéléseket ír. És hogy ő, Balla, a kárpátaljai magyarság, és *intyeligencija* (Miska bácsi ezt így ejti) szellemi vezére. – *Korifej* vagy, Lacikám, korifeus. Azt tu-tudod, hogy mit jelent, nem? – Egyszóval, finoman udvarol Ballának, finoman hozsannázik. Ballának tetszik, és jólesik, hogy közvetlen helyettese, aki mégis csak idősebb elvtárs, ilyen őszintén nagyra értékeli őt. No persze, Mazur elvtárs vállvergetése kellemesebb, de azért ez a duruzsolás se kutya. Tud ez az öreg, ha akar,

meg kell adni. Nem szereti, ha durván benyálnak neki, mint például Braun Henrik szokott. De ha finoman, mint Miska bácsi, a Csaba, Kroh Laci és Klárka, az jól esik. Neki is kijár az elismerés. – Szóval, La-lacikám – mondja akadozva Miska bácsi. – Hi-hidd el, ha én mondom, hogy nagy dolgokat vittél véghez. Még hozzá politikusan, ügyesen és nagy-nagy diplomáciai érzékkel. – Igen, igen, Miskám, jól látod: nehéz feladat volt, és most is nagy a felelősség. És ti is sokat segítetek, amiért hála és köszönet jár nektek is – mondja végül is beletörődötten, de jóleső érzéssel és igaza tudatában Balla. Majd pillantása még egyszer végigfut fiókáin, és úgy gondolja, ideje lelépnie. A társaság már meglehetősen felöntött a garatra, hangoskodott, és sokan sokszor már nagy blödségeket is megeresztettek anélkül, hogy tudták vagy érezték volna, hogy hülyeség, amit mondtak. Olyasmit, mint hogy „ezt te elhiszed?” Juj, ez már veszélyes. A nagy helyzet tulajdonképpen az volt, hogy Balla nem szerette az alkoholt, és nem szerette a részeket sem. Polgári neveltetése folytán, melyet mindig igyekezett leplezni, undorodott ettől. Ezt persze nem mutathatta ki feletteseinek, akik gyakran rendeztek kanmurikat a „fehér házban”, annak is híres nevezetes ötödik emeletén.

VI.

Ott kágébés katonák örködtek csőre töltött géppuskával éjjel-nappal, és ahol nemcsak irodák, hanem „igazi klassz kis zúgok”, *pisnije mesztá*: bárók és éttermek, kéjlakok és luxus lakosztályok is voltak eldugva, mint ahogy az ilyen illusztris személyeknek dukál, persze a nagyközönség szeme elől elrejtve, és a megfelelő alkalmakból megnyitva. Ilyenkor vedelték a vodkát és a pezsgőt, a vörös kaviárt (mert a fekete, a *csornája ikrá* snassz volt) a megye párt- és tanácsi vezetői, a brancs és a hozzá tartozó uszályhordozók, disznó vicceket meséltek, főként oroszul, jó nagyokat bőfögtek és röhögtek, kegyetlenül berúgtak. Paskolták a fiatal és csinos pincérlánykák fenekét, fogdosták mellüket. A főnökségnek mindig csinos és fiatal nőket rendeltek be felszolgálni az ilyen murikra, és persze, ha valamelyiket valamelyik fejes megkívánta, akkor rögtön az egyik szobában meg is kaphatta. Az esetleges gyermekáldást elkerülendő, íratlan szabály volt közöttük, hogy egyedülállónak (hajadon vagy elvált asszony) csak a szájába vagy a végbelébe volt ajánlatos spriccelni. Vagy kiverhette a farkát a melle közé a nő, ha azt parancsolta a nagy fehér főnök. Asszonyok esetében szabad volt a vásár. Akit elfogott a vágyakozás egy kis friss női husika után, oda lőhetett spermáját, ahová akarta. Ha az asszonyka

esetleg terhes lett, kit érdekelt? Miért nem vigyázott... a férje? A marha! Fizetni, vagy ajándékot adni a hölgynek lehetett, de nem volt szokás. Esetleg, ha kérte, elintézték neki egy s más. Szanatóriumi beutalót valamelyik rokonnak, külföldi nyaralást, és talán még a lakást is, de nagyon vonakodva. Egyébként vegye ezt a nő (a kurva) megtiszteltetésnek. Mármost azt, hogy nagy ember parancsolta őt az ágyba, és ajándékozta meg spermájával. Balla mind ezt nem szerette, és mindig sikerült valahogy lelépni, még mielőtt a kanmuri odáig fajultak volna, hogy már csak a férfibecsület védelmében is illett az egyik vagy másik pincércsajt megdugni. Sohasem várta meg, amíg valamelyik nagyfőnök feltette volna neki a végzetes kérdést: – Mi az, te nem vagy férfi, vagy templomba jársz? Ánuká nye krivlájájszjá! – Szóval, megtanulta, hogyan kell finoman kivonnia magát e lakomák alól. Nem azért, mert prüd volt, hanem mert csakugyan kimondottan vallásos nevelésben részesült a szülői házban, és a szülők a paráznaságot belső keresztyén-református meggyőződésükből kiindulva elítélték, mint halálos bűnt. És talán ő is. De hát farkasok között nem lehetett nem farkas módra vonítani. Nem mondhatta kenyéradó gazdáinak, hogy „ez már igazán hallatlan”, mint ahogy beosztottjainak szokta volt mondogatni. Ám ebből kifolyólag a beosztottak mulatozását is el kellett néznie. Szovjet orosz világ járt arra is: a részegség nem szégyen. Sőt, ilyen alkalmakkor, mint ahogy szerte mindenütt, meg is kellett szerveznie „az ünnepi megemlékezést”. Felelős volt persze azért is, hogy ne fajuljanak el a dolgok, senki se igya magát hulla részegre (nem is volt ez szokás magyaroknál, de azért csak átvettünk egy s más az orosz nagy testvértől), mint ahogy azért is, hogy ne legyen botrány, *csepe*, szép magyar nyelven mondván. De most már így is, úgy is elege volt az egész jól bepityókázott hangos társaságból. – No, mulassatok jól, elvtársak. Nekem még sok a dolgom, szólít a kötelesség – búcsúzott el Balla pártos egyszerűséggel munkatársaitól azoknak nem kis megkönnyebbülésére.

VII.

A buli folytatódott. Most már a főnök figyelő szeme nélkül, gondolhatták a résztvevők. És ha lehet, ettől még szabadabbnak érezték magukat. A vodkás-üvegek lassan kiürültek. Utána „csak” pezsgőt, bort, sört és természetesen rengeteg kávét ittak a munkatársak. Ungváron mindenki szerette a kávét. Már csak azért is, mert sokszor volt hiánycikk, sorba kellett állni érte az Arany Kulcsocska presszó- és édességboltban, ahol szinte minden ungvári

naponta legalább kétszer-háromszor szertartásosan megfordult. Ott lehetett kávéillatot szippantani, nézelődni, társalogni, a világ- és ungvári helyzetet megbeszélni.

A buli további lefolyásáról Braun Henrik tartott izgalmas, részletekben bővelkedő beszámolót az első munkanap délelőttjén Balla László főszerkesztőnek. Azért Braun, mert szerette. Mindig sietett jelenteni, mószerolni. Rosszindulatú volt, és gáncsoskodott ő egyébként akkor is, ha erre senki sem kérte. Ez már így működött nálunk akkoriban. Minden szinten. A kis és nagyvállalatnál, mindenütt. Valakinek jelentenie kellett, hogy az tovább jelenthessen.

Ilyenkor Miska bácsi szerkesztőhelyettes, párttitkár szintén jelen volt Balla irodájában. Ezzel kellett demonstrálnia a párt éberségét. Braun élvezettel hadarta az eseményeket, melyekről írásos jelentést is készített, de abba se most, se máskor, bele se nézett. Egészséges szeme ugrált, mint egy pingponglabda, miközben hadarta:

– Lacikám, főszerkesztő elvtárs, nem fogod elhinni, amit mondok, pedig nekem elhiheted. Hát Karcsi barátunk jól befürdött Natasa lányával. Az a kis szuka teljesen megbolondította Petyust. Én mondom, nem a fiú a hibás. Ne báncsad majd őtet. Kisimogatta őt a folyosóra, s aztán bementek a Karcsi szobájába. Egy jó óra múlva Karcsi menni készült. De előbb bement a szobájába, hogy felvegye kabátját. Közben látja, hogy a Petyus meg a lánya mit műveltek ott, az ő szobájában. Lacikám, nem fogod elhinni, pedig nekem elhiheted, a Karcsi maga mondta, hogy az egész rekamié, mely az egyetlen a szerkesztőségben és ott van a Karcsi szobájában, össze volt kenve meg vérezve, mert a Natasa még menstruált, és az egész dívány, vagy rekamié foltos volt. Tudod mitől? Mindent összemaszatoltak, tejföllel, he-he-he. Szóval foltos és véres volt minden. Hogy mit csinálhattak, el sem tudod képzelni. Én se pontosan, csak körülbelül. Nagyon csúnyán nézett ki az a rekamié. Karcsi meg, hogy leplezze, milyen lánya van, kénytelen volt hívatni rögtön másnap, még ünnepnap, egy kárpitost hatalmas dohányért, és mondta neki, hogy cserélje ki a huzatot. Fizetett neki, mint a katonatiszt. Saját kontóra. Számlát sem kért a kárpitostól. Ezért a rekamién most új huzat van. Megint be lehet maszatolni, he-he, hi-hi. Be is fogják, Lacikám, főszerkesztő elvtárs. Te csak ne félj attól. Kefirrel, tejföllel, he-he. Mert ugye, itt van Bandi és Évike, a Joóné Schneider Éva, tudod? Ők meg bementek a fordítók szobájába. Nos, Lacikám, mit gondolsz, minek mentek oda? Fordítani? Bandi az eset után jól becsípett, és saját maga mesélte el nekem, hogy még soha életében nem dugott egy olyan jót.

Ölbe kapta az Évát, és gyerünk. „Isteni, fantasztikus, bomba nő ez az Éva” – mondta. El is hiszem neki. Engem is rá tudna beszélni, he-he, hi-hi. Aztán rosszul lett, és hányt, az egész vécé össze lett rondítva, meg... Szóval, mindent leírtam, Lacikám, főszerkesztő elvtárs. Majd elolvasod.

Balla kötelességtudóan végighallgatta, amit Braun előadott. Közben csokornyakkendőjét rángatta. Azon törte a fejét, hogy nem egészséges dolog az egész szerkesztőséget egy szobában összezární, etetni, itatni, berúgatni, majd hagyni, hogy azt tegyék az elvtársak, a munkatársak, amit akarnak. Talán legközelebb, újévre vagy május elsejére, étterembe kellene menni. Vagy rendezhetnének egy közös majálist. Ahol ő is ott lenne végig, hogy vigyázhasson rájuk, a rendre, és ne legyen botrány. Hisz mindenki csak azt figyeli itt Ungváron, hogy a magyar szerkesztőség magyar tagjai (hisz ukrán, orosz, ruszin köztük nem lehet, mert nem ismerik a magyar nyelvet) mit tesznek, esznek, isznak és mondanak. S az ilyen beszámolók elkészítésével is másvalakit kell megbízni. Nem ezt a Braunt, aki sunyi és alamuszi, és csak arról beszél, hogy ki kivel és hogyan. Csak mószerol, ahelyett, hogy... „No, mindegy” – gondolja beletörődve. De közös összejöveleket tartani kell. Mert a megyei pártbizottság szerint ez összefogja az újságíró kollektívát. Meg hát végül is az égvilágon nem történt semmi. Csak annyi, hogy egy-két ember megkívánta egymást. Haza nem mehettek, mert ott a család, szállodába se mehettek, mert ott megnézik a személyit, a pászportot, hát maradt a szerkesztőség. Meg hát ez mind semmi ahhoz képest, ami az ukrán testvérlapnál szokott előfordulni. Mint legutóbb például, amikor Vagyim Zimomrja szerkesztőhelyettes megívott egy üveg vodkát, utána sört, jó sokat, és felállt rovata ablakának a párkányára, és onnan pisilt le és ki a harmadik emeletről a korzóra. És még csak meg sem dorgálták. Egy kézlegyintéssel el volt intézve: részeg volt, nem tudta, mit csinál.

Odaült íróasztalához, hogy megfogalmazza jelentését Mazurnak, az Ukrainai Kommunista Párt Kárpátontúli Területi Bizottsága másodtitkárának, akit első számú ideológusként ismertek a főkolompósok csapatában, a brancsban. A jelentés címe a következő volt: „A Kárpáti Igaz Szó munkatársainak ünnepi megemlékezése a Nagy Októberi Szocialista Forradalom 60. évfordulójáról”. Zárómondata így hangzott: „A szerkesztőség dolgozói továbbra is készek arra, hogy egy emberként teljesítsék a Szovjetunó Kommunista Pártja Központi Bizottsága Politikai Bizottságának minden határozatát az ideológiai munka hatékonyabbá tételéért.” Volt egy utóirat is: „A lap két munkatársát, T. Andort és B. Petyust, szovjet újságíróhoz nem méltó magatartásukért,

megrovásban részesítem. Utóbbi eddig betöltött megbízatása alól felmentem, és büntetésként határozatlan időre a fordítói osztályra helyezem.”

VII.

Aláírás. Megkönnyebbült sóhaj. Megvívtunk még egy csatát a Kárpáton túli terület magyar lakosainak igazi szovjet emberré való formálásában. Aztán lehajtotta fejét, összekulcsolta kezét, és imádkozni kezdett: „Miatyánk, aki a mennyekben vagy, bocsásd meg... az én nagy bűneimet. És nagy a Te hatalmad, ezért szabadíts meg a gonosztól, szabadíts meg a gonosztól. Hogy eljöhessen (eljön-e még?) a Te országod... És ne utasíts majd ki onnan engemet... Én jó vagyok. De mit tehetek, mit tehetek?” Arcáról meg potyogtak a könnyek. Le se törölte. Minek. Hisz Mazur elvtárs úgy sem látja.

***

Az itt leírt események óra eltelt jó néhány esztendő, sőt évtized, és nagyot változott a világ. A fenti szereplők is, mármint aki még él, változtattak nézeteiken, azon az ideológiai meggyőződésén, ami persze nem is volt meg nekik valójában. De élni kellett akkor is, túl kellett élni a rendszert, és alkalmazkodni kellett hozzá. Hogy aztán a kommunista rendszer dugába dőlése (szándékosan nem mondok rendszerváltást) után ki mennyire érezte át politikai, morális felelősségét azért, ahogy akkor viselkedett vagy épp nézte a világot, az egy másik kérdés. És (talán) csak egyedül Miska bácsi maradt meg hithű pártembernek. De hát ő mindenképpen az a típus volt, egy igazi szocialista echte Don Quijote, akik felett eljárt az idő. *Konyec filymá*, elvtársak.

*„Volt ott a börtönben egy kárpátaljai nő,
akinek feladata volt agyonlőni mindenkit,
akit csak kellett. Hátulról tarkón. Az első időben,
1945-46-47-ben ő volt a főlövő, szemrebbenés nélkül csinálta.
(Egyik volt rabtársamtól) hallottam, hogy rémálmában néha
még ma is az ő nevét kiabálja, ne, Maruszja, ne!”*

(Zelei Miklós: *A kettézárt falu*. Dokumentumregény.
Harmadik, bővített kiadás. Kortárs Kiadó, Budapest, 2017, 163. o.)

MARUSZJA, NE

I.

Görcsöl a hasa, innia kell. Előveszi az üveget a szekrényből, tölt belőle a pohárba. Felhajtja, prüszköl. Hú, de rossz, mondja. Káromkodik: *bljátý!* Ilyenkor akárkivel, akárhol képes lenne. Mintha máskor nem. Az orgazmustól megszűnik a hasgörcs. Menzesz táján előnti a láva, semmire sem tud úgy koncentrálni, mint kellene, és ettől csak dühösebb lesz. A disznók. Mind disznó, ellenség. Ki kell nyírni őket. A melle viszket, az öle ázik. Meg kéne mosdani. De erre most nincs idő, menni kell, lőni kell. Nehogy elkéssen, mert akkor *vigovort* kap. Minden kurva reggel ez van. Vagyis majdnem. De képtelen magára kapni a kezeslábast, úgy görcsöl a hasa. Pedig fel kell venni, mert az áldozat vére fröcskölni fog, és véres lesz tőle az a szép egyenruha, amit annyira szeret és tisztel. Vigyázni kell rá. Bár ki akar itt vigyázni? Ő nem. De csak nehezen tudja összeszedni magát. Az előbb még ő is aludt, és álmodott.

Ott az üveg az asztalon. Tiszta szesz egy kis csapvízzel hígítva. Mint fuladó a mentőkötelet, úgy ragadja meg, és húz egy jót belőle. Végigégeti a torkát, majd a gyomrát marja. Köhög, elővesz egy Kávkáz szivarkát és rágyújt. Aztán kibámul a hajnalba, karmazsin színe van. Mindig ilyenkor ébresztik.

A foglyot is mindjárt. Ezért nincsenek egészen ébren még a zuhanyozóban sem, amikor elsüti a pisztolyt. Attól majd felébrednek, fut át az agyán, de már nem ezen a világon. Ezen röhögni kell. Az izgató érzés, hogy indulnia kell, és tudja, hogy mit fog tenni, megmarad. Még egy adagot lehúz a piából.

Hajnali öt óra. Prüsszög. A saját haláláról álmodott, pedig most sem ő fog meghalni. Még nem. Majd egyszer, de az még messze van. Feltűnt a bácsikája is álmában, de most ennek ehhez semmi köze, mint ahogy ahhoz az estéhez sem, amikor a gyertyafény mellett, kint a konyhában az ölébe vette és kockacukrot adott neki. Egy egész kockacukrot. Aztán csak simogatta, a lába közt is simogatta. Bugyi sem volt rajta, mert mindkettő, amiye volt, még nem száradt meg mosás után. Az anyja nem volt otthon, az apja sem. A kocsmában voltak. Nem csodálkozott ezen, megszokta. De hogy a bácsi a lába közt simogatja, azon csodálkozott. Akkor még, mert először fordult elő. Nem tudta, miért kellett őt ott simogatni. Most már tudja. De még mennyire! Egyébként már akkor sem volt rossz. És ami aztán volt, az pláne nem.

De most nincs idő emlékezni. Várják. Leveszi a derekszíjat a fogasról, rajta a pisztolytáska. Benne *a pisztolyt Tokareva*. Tokarev tervezte még 1930-ban, és 1933-ban rendszeresítették. Ő szereti. Nyolc töltény is elfér a tárban, nem kell minden lövés után újratölteni, mint a Nagantot. Könnyű, még egy kiló sincs, és a hossza is csak 195 milliméter. Hatótávolsága ötven méter, de ez nem számít. Ő úgy is csak néhány centiméterről lő. És mindig csak az elítélt tarkójába. Durr! És vége. Nem akar szemeket látni, amikor lő. Csak később, amikor már nem él és elviszik. Akkor már nem zavarja, ahogy bámulja nyitott szemmel, melyben... mi is van? Semmi. Váratlanul érte a halál. Igaz, rögtön azután, hogy lőtt, fröcsköl az áldozat vére rendesen. Neki is jut belőle. De nem baj, hisz majd leveszi a kezeslábast, és a mosodában meg kimossák, és megint tisztá. Mintha rajta se lett volna. A fegyver zárszerkezete is egészen új. Nézegeti. Egyike a legmegbízhatóbb oldalfegyvereknek, félautomata működése, igénytelensége és sokkal könnyebb újratölthetősége miatt váltotta fel a Nagantot. Pedig az se volt rossz, da ez a *pisztolyt* mégis csak jobb, villan át az agyán szakszerűen. Gyönyörű.

Megy végig a börtönfolyosón. Ivanov őrnagy már várja. Egyedül, mint mindig. – *Vszjo v porjadke?* – kérdi. – Ő csak bólint, de nem beszél. Gombóc van a torkában, de erősnek érzi magát, egy félistennek, aki emberek sorsát tartja a kezében. Élet és halál ura, és nem fog kegyelmezni. Lelői a disznót. Az ellenséget, ha már idekerült. Vesszen a náci fasiszta! Éljen a szovjet igazság és törvényesség! És lejjebb, hiába lucskos, még jobban kezd bizseregni.

A zárkából két őr vezeti elő a rabot, pucéron. Nincs rajta bilincs. Fiatalember, alig huszonöt éves, de már őszül a haja, mert kínozták, és borostás. Szomorúan csüng a péniszre. Fürödni viszik, *dezinfekciójá*, mondják, zuhanyozni kell, mert sok a tetű rajta. Meg *mándávuskát* is kapott valahol. Adnak egy kicsike rúd mosószappant is neki. Az ember belép a zuhanyozófülkébe, épp hogy elfér benne. Maruszja nem tudja kicsoda. De ez nem is érdekli. Ellenség, *fasiszt*. A fogoly elcsavarja a vízcsapot. A víz hideg, ám egyre melegebb lesz. Már gőzölög, olyan forró. A fülke hátsó falán van egy kisablak. Maruszja félrehúzza, és nézi, hogyan dörzsöli be magát az áldozat szappannal. Gúnyos mosolyra húzza piros rúzzsal vastagon kikent száját, megvillantja hegyes hófehér cápafogait. Majd bal kezével az öléhez nyúl. Egészen lucskos. Jobb kezét a pisztolytáska felé nyújtja és előveszi a Tokarevet. Az áldozat feje alig húsz centiméterre van az ablaktól. Tőle csak egy kicsit messzebb. Célozni sem kell, csak löni. Azt teszi. Durr! Az áldozat teste megvonaglik, összecsuclik, és máris fröccsen a vér. Maruszja arca is véres lesz, de nem érdekli. Megtörölgeti. Teste rángatózik az orgazmustól. Összeszorítja két combját, és bal kezével is segít élvezni. Nem titkolja az őrnagy előtt sem, akinek arcizma sem rándul. Nem először látja, nem csodálkozik rajta. A csapból a víz tovább zubog.

II.

Amikor a szovjet csapatok „felszabadították” Kárpátalját, Maruszja huszonöt éves volt. Hirkán, magyarul Hegytetőn született és lakott, nem messze Rahótól. A „nem messze” azt jelenti, hogy vagy ötven kilométerre tőle, fent, magasan a hegyekben. Szép kis falu volt Hirka, alig háromszáz vagy négyszáz lakossal, többé-kevésbé mind rokon. A férfiak fakitermeléssel foglalkoztak, a nők meg főztek, vezették a háztartást és gyerekeket szültek. Szinte minden évben egyet-egyet. Nem igazán tehettek mást, hisz teherbe esni nem volt nehéz. A védekezésről nem is hallottak, de nem is akartak, a férfiak meg nem kegyelmeztek. Ha rájuk jött a szerelem, az asszonyt, a nőt ágyba parancsolták, vagy ott helyben meghágták. A nőt meg úgy kell érteni, hogy nem volt kimondottan előírás a faluban, hogy csak a feleséggel szabad házasság életet élni, bármit prédikált is a pap. Pláne, ha jött a tél, esett egy nagy hó, és a kis falu de facto akár egy fél évre is el lett zárva a külvilágtól. Az emberek, és nemcsak a férfiak, ittak, méghozzá méregerős répa- vagy krumplipálinkát, és ha berúgtak, rögtön szerelemre támadt kedvük. És mint mondtuk, a férfiak esetében nemcsak a feleséggel. Más feleségével vagy lányával, vagy akár a falu legvénebb boszorkányával is,

ha már nagyon hatott a pálinka. És mivel a lakosok száma nem volt nagy, folyt a beltenyésztés is rendszeren. Az unokatestvérek házassága megszokott volt. Nem véletlen, hogy debil gyerek is akadt bőven a faluban. Olyan is, akinek az apja vagy az anyja az újszülött gyermeknek volt a nagyapja vagy nagyanyja. Megesett az ilyesmi is nem egyszer. Mert ha egyszer rájött az apára az inger, meghágt a saját édeslányát is részegen, a süldő kamaszgyerek meg nekiment az anyjának is. Nekiment, mint tót az anyjának, állítja a közismert mondás. Pedig Hirka (Hegytető) lakosai nem is voltak tótok. Egytől egyig hucul ember volt mind. A Maruszja is. Nem is tudott más nyelven a lelkem, csak ezen az egyen (illetve csehül is egy kicsit, mert akkoriban épp azt tanították a négyosztályos elemiben), amit abban a faluban beszéltek. Amíg a „felszabadítók” nem jöttek és nem tanították meg őt, és mindenkit, aki Kárpátalján élt, a világproletáriátus, no és a nagy Lenin és a még nagyobb Sztálin nyelvére, az oroszra. De eltértünk a tárgytól. A lényeg az, hogy volt gyerekáldás egy családon belül is bőven. Abban is, amelybe Maruszja is beleszületett. Így, mint minden gyerekkel, vele is voltak kisebb-nagyobb problémák. De erről majd később.

Szóval, a kis Maruszja szerencsétlenségére (vagy szerencséjére, ki tudja) épp ebben a faluban látta meg a napvilágot hatodik vagy hetedik gyerekként, senki sem számolta. Ő volt a legkisebb, s mire nagylány lett, a többi már kirepült a családi fészekből. Megszületett, felcseperedett, nagylány lett, de valahogy mégis csak pártában maradt, pedig az ottani lányok szerettek fiatalon férjhez menni. Akár tizennégy évesen is. Hogy miért nem kérte meg a kezét senki? Talán mert még ebben a faluban is rossz híre lehetett? Nemcsak lehetett, hanem az is volt. Mindenki tudta róla, és ő sem nagyon tagadta, hogy amúgy fehérmájú egy kicsit, no meg egyéb deviáns hajlamai is vannak. A saját neméhez is vonzódott például. Amikor már nagylány lett, úgy tizenhat éves, és erős, mint a bivaly (gyakran járt a férfiakkal az erdőbe fát kitermelni – és nem csak azért, másért is –, de mind a kettő nehéz munka), durván megerőszakolta az egyik vele egy idős szomszéd lányt, aki hogy, hogy nem, még szűz is volt. Hogy miért épp őt kívánta meg a mi Maruszjánk, csak gyanítani lehet. Talán azért, mert azt hitte, könnyű préda. Szép volt ugyan, de nem volt ki mind a négy kereke. Magyarán egy kicsit debil volt a szentem. Biztos valamelyik unokatestvér házasság, vagy talán még rosszabb, egy titkos testvérszerelem gyümölcse. Szóval megerőszakolta, méghozzá egy kukoricacsutkával. Becsalta a pajtába szegényt, a szénába, és mivel nem volt hajlandó önként a kedvére tenni, megverte, leteperre, összeharapdálta a mellét, a száját, véresre marta a combját, és a végén megerőszakolta. Igen, egy kukoricacsutkával. Közben három orgazmusa is volt, mesélte később hozzá

hasznos devians barátoknak. Akadt még rajta kívül is olyan. A szegény lány pedig egy hónapig feküdt és lábadozott Maruszja szerelmét követően. Akár bele is halhatott volna. Nem lett következménye, mert először is az volt a módi a faluban, hogy sosem az elkövetőt hibáztatták a szülők, hanem az áldozatot. Miért nem vigyázott, miért ment vele a pajtába, nem látta, nem tudta, kivel van dolga? Meg aztán ki nem volt itt devians? Csak hát Maruszja a többenél is még deviansabb volt egy kicsit. Na és? Kerülje el, akinek nem tetszik. Ámbár a fiúk és a férfiak nem nagyon kerülgették, mert amúgy szép erős, magas és izmos lány volt a Maruszja, hófehér éles fogakkal, és szerette ő is azt, amit a férfiaktól kaphatott. No, de menjünk inkább tovább szép sorjában. Mert hát végül is, ami a Maruszja karrierjét illeti, az sem volt mindennapi.

Kezdjük hát valahol elől. Nézzük a szülőket, mert mint tudjuk, minden a szülőkkel kezdődik. Mert ha nincs valakinek apja vagy anyja, mert meghalt, akkor szerencsétlennek mondható az illető. Még akkor is, ha (ahogy Amerikában is mondják gúnyosan) „szegény gyerek, megölte apját, anyját, és most szerencsétlen, mert árva.” Szóval a szülők. Ki volt a lány apja és anyja? Alapjában véve rendes emberek voltak, olyanok, mint a többi szülő a faluban, de azért egy kicsit mégis mások. Vagy mondjuk inkább úgy, hogy másabbak? Etek is, ittak is, mint a legtöbb ember, de nem voltak bűnelkövetők. A gyermeknevelési módszert illetően pedig azt vallották, különösen a mama, hogy a gyereket jól el kell verni, akár megérdemli, akár nem. Mariska (mert akkor még az volt, Mariska) első emléke is úgy négyéves korából származott. Levert egy tányért, mely eltört. Közben vendégeket vártak a soron levő ivászatra. A dühös mama azonnal elkapta a gyereket és püfölni kezdte. Ott ütötte, ahol érte. A kislány sikított, mint a malac, amikor vágják. Az anyja egyik kezével verte, a másikkal meg fogta, hogy el ne essen. Az apa meg nincs sehol. Hisz legtöbbször nem is volt, a kocsmában jobban érezte magát. Pedig a kislány akkor még úgy gondolta, hogy szereti az apját. Ám azon az estén megváltoztak az apja iránti érzései is. Még ugyanazon az estén apját hullarészegen hozták haza ismerősei. Az anyjától kapott kiadós verés után ott volt a konyhában, amikor férfigangokat hallott az utca felől. Onnan, azaz kintől zuhant be a papa, és pontosan rá. Megnémult, mert tudta, hogy nem jó, ha kiabálni kezd, mert akkor ismét csak verni fogják. Italszag és forró lehelet ért hozzá, aztán, ahogy megmozdult, lehengeredett róla az apja. Ott feküdt mellette, a sötétben elnyúlt hatalmas teste, világított a szeme, és mondott még valamit, amit ő nem értett. De látta apját, amint fekszik a döngölt padlón, szájából folyik a hab és arca bárgyú, mint a falusi idiótaké. Ez a kép megmaradt benne örökre. Nem tudott többé szabadulni tőle. S az a

gondolat, hogy az erős férfi, aki azt jelentette neki, hogy mégis csak van valami az életben, ami szilárd, és ami biztonságos, eltűnt belőle, és helyére költözött a szegény, a félelem, hogy részegen rosszul lesz, szegényt hoz rá, vagy meghal, mint sokan abban a faluban. Mert neki mégis csak az apja volt, akkor.

S aztán következett a másik emlék, mely sokszor előjött álmában, de most már kisebbsaját élvezettel is vegyült. Apjának volt egy öccse, neki tehát bácsikája, aki gyakran járt el hozzájuk. Szép nagydarab ember volt a bácsi, akárcsak az apja, és nem is ivott annyira. Természetesen ő is a fakitermelésnél dolgozott. Vele, Mariskával, is kedvesen bánt, elbeszélgetett vele, és néha még azt is megkérdezte, hogy mit is tanított ma a tanító néni az iskolában. Számolni tanította, meg írni, olvasni cseh nyelven, mert akkor, amikor Maruszja gyerek, azaz még Mariska volt, épp cseh világ volt a Kárpátokban. Hozott is mindig valami ajándékot neki a bácsi. Úgy hat-hétéves korában faragott neki egy babát is, amit aztán színes rongyokkal szépen öltöztetgetett. Hol ezt, hol meg azt adta a babára, ha játszani engedték. Sok játéka nem volt, csak ez az egy, no meg az iskolajáték a barátnőikkel időnként. Énekelni és táncolni is szeretett, mint a faluban mindenki. És főként azért szerette a bácsit, mert ha hozzájuk jött, mindig adott neki egy egész kockacukrot. A kockacukor miatt vesztette el a szüzességét is úgy tizenkét éves korában.

Ez meg úgy történt, hogy jött egy este a bácsikája, amikor épp senki sem volt otthon. A mama és a papa is a kocsmában lehetett. A bácsi ezt biztosan tudta. Bejött, és azt mondta Mariskának, üljön az ölébe és ott szopogassa a kockacukrot. A kis Mariska úgy is tett. A bácsi meg puszilgatni kezdte az arcát, a nyakát, a fülét, és aztán a száját. Mariskának ez tetszett, és vissza is puszilta a bácsit. Egészen addig, míg a bácsi keze le nem siklott a két lába közé (bugyi sem volt rajta, mert az anyja kimosta), és ott kezdte simogatni. Még ez is tetszett a Mariskának. De amikor a bácsi bedugta a hüvelykujját a szeméremajka közé, az már fájt. A bácsi viszont már nem engedett. A szűzhártyát is az ujjával repesztette szét. Majd letепerte a döngölt padlóra a kapálózó és védtelen Mariskát, és kegyetlenül meghágta. A kislány hiába sírt, kiabált, toporzékkolt és vérzett, a bácsi nem kegyelmezett. Tövig dugta belé a dorongját, és jó sokáig fűrészelte, mert úgy látszik, másodszor már nehezen tudott élvezni. Az első még a simogatás közben történt, amikor is már nem tudta visszatartani a magömlést, és idő előtt élvezett. *Ejaculatio precox*. Mariska hiába sikoltozott a fűrészelés közben. A sikoltozás a bácsit csak még jobban felizgatta. Végül mégis csak sikerült másodszor is spriccelnie. Az első élvezet után megmaradt minden spermáját beléje lövellte. Így hát lenyugodott. Felállt, és megfenyeget-

te a kislányt. „Ha szólsz valakinek, megöllek, és eláslak az erdőben. *Rozumijes, gyitko?*” – mondta.

Mariska nem szólt. Nemcsak azért, hogy a bácsi meg ne ölje, hanem azért sem, mert a kockacukorról sem akart lemondani. Meg volt valami azért ebben az egész durva aktusban (csak a vége volt durva), ami azért valahogy tetszett neki. Azelőtt is próbálkozott már kielégülni úgy, hogy simogatta a nemi szervét (akkor még nem tudta, hogy ez maszturbálás), és megpróbált valahogy valami örömet kicsiholni ezzel magának, de sikertelenül. Nem volt különösebben nagy öröm. Nem élvezte. Most meg... A bácsi kezét először nagyon élvezte.

A bácsi meg jött. Különösen akkor, ha tudta, hogy Mariska egyedül van, és elkezdett vele játszani. Puszigatta az arcát, a nyakát, és simogatta ott lent, igen, a lába között. És Mariska nem ellenkezett. Kezdett tőle bizseregni, és már szinte kívánta is, hogy a bácsi hatoljon belé azzal a szép nagy doronggal. Megijedt, amikor a bácsi először a kezébe adta. Tetszett neki, hogy milyen szép nagy, és, hogy tovább duzzad. Majd amikor a földre fektette, és nyelvvel kezdte ott neki nyalni, puszigatni, érezte, hogy az egész teste megrándul egyszer-kétszer és többször, és olyan meleg és síkos lesz ott lent és belül, mint, mint, nem is tudta, hogy micsoda. De a fontos az volt, hogy ilyenkor, ha a bácsi beléje hatolt, már nem fájt, sőt nagyon is jó volt. Különösen az volt a jó, amikor azt érezte, hogy az a nagy kemény micsoda lüktetni kezd benne, és elárasztja valami meleg, sőt, egészen forró lágával. Akkor az ő teste is rángani kezdett, ami borzasztóan jó érzés volt. A fellegekben járt.

Később, amikor a bácsikája azt is megengedte neki, vagy inkább megkérte, sőt határozottan ráparancsolt, hogy azt a nagy vastag micsodát, amit anyyira szeretett, ha benne van, nyalogassa és puszigassa, aztán vegye a szájába és dugja le mélyen a torkába, olyan mélyen, ahogy csak tudja, már minden ellenkezésnek a szikrája kihunyt belőle, és sokkal inkább már ő volt az, aki később ilyesmit kezdeményezett. Meglepte továbbá az is, hogy már várja, mikor is jelenik meg újra a bácsi, hogy együtt lehessen vele. Ha nem jött két vagy három napig, mindig elfogta a kétség és a szomorúság. Már-már kezdett attól félni, hogy nem jön többet a bácsi, mert megunta, nem szereti, és akkor vele mi lesz. Ő nem bírja elviselni így az életet nélküle. Belehal.

III.

Nem halt bele. Elkezdte azon törni a fejét, hogy vajon ezt a jó érzést, ezt a gyönyört, csak a bácsikájától tudja megkapni és mástól nem? Úgy döntött ki-

csike eszével, hogy nem muszáj mindig a bácsikát várni, ha gyönyörre vágyik. Elég volt úgy nézni valamelyik fiúra, aki egy kicsit idősebb volt, mint ő, hogy rögtön megértse, mit akar. És akkor irány az erdő. Tavasszal ibolyát szedni, nyáron gombát, télen meg rőzsét. Persze a nyár volt a legjobb. Elmentek sétálni, leheveredetek egy szép árnyas tölgy alá, a sima fűre vagy mohára, és kezdődhetett a játék. Ha a legény félénk volt, Mariska, aki lassan Maruszejává cseperedett, hisz elmúlt már tizennégy, vagy akár tizenöt is, nem szégyellt kezdeményezni. Egyszerűen leteperte a fiút (a legtöbbből erősebb is volt széles vállával, két izmos karjával, kemény és hosszú lábával), ráült a mellére, és meg-súgta neki, mit akar. Kefélni. És aztán hátul, a fenekét se hagyja ki a fiú, mert ott még jobban tud élvezni. Na, ebbe a legtöbb legény benne volt, ha bírta. Sok bizony feladta, mert nem tudott a lánnyal lépést tartani. Neki sosem volt elég egyszer. Aztán a legény el is mondta a haveroknak, hogy milyen lány ez a Mariska-Maruszja. Úgy hogy lassan ő lett az a lány a faluban, akiről mindenki tudta, hogy rögtön kapható, ha valaki úgy érzi, hogy neki most és azonnal nőre van szüksége. Maruszja mindig elment az ilyennel. Aztán minden szégyenkezés nélkül bevallotta: „Ha egy fiú csak rám néz, máris kell nekem. És ha hozzám ér, már el is élveztem.”

Tizenhat éves volt, amikor rájött, hogy nemcsak a férfiakhoz vonzódik. Volt egy Okszán nevű barátnője, aki szép volt, mint az esthajnalcillag, és vele ellentétben puha, szelíd és nőies. Sokat volt vele együtt, mert osztálytársak is voltak az elemiben. Mindig megölelték, megcsókolták egymást, ha találkoztak. Történt egyszer, hogy Okszán elment Maruszejához. A szülők, mint legtöbbször, nem voltak sehol. Most is megölelték, megcsókolták egymást, majd még egyszer, míg Maruszja úgy érezte, hogy ez nem elég, és újból megölelte és megcsókolta a barátnőt. Aztán még egyszer. Okszánnak tetszett, és viszonzotta. Épp úgy bizsergett, mint Maruszja. A következő csók már szenvedélyesre sikeredett, és Maruszja elkezdte vetkőztetni a barátnőjét, és leteperte. Majd csókolni, harapni, fogdosni kezdte szép puha mellét, kerek fenekét. Órák hosszat nyalták-falták egymást, míg úgy nem érezték, elég. Ezt azonban nem csinálhatták gyakran, mert az ilyesmi nem volt divat Hirkán. Rossz szemmel nézték a lezbi lányokat az emberek. Akkor még. De azért szeretkeztek még így egymással egyszer-kétszer. Persze a fiúkkal is. Okszán is az a jófajta volt, mint Maruszja, mondták róla. Összeillenek, mondták. De a lezbi szerelem, úgy látszik, már ilyen, mert Maruszejának több más csinos barátnő is tetszett, de egyikükkel sem járt sikerrel. Így nem erőltette. Csak egyszer, amikor azt a kis lökött lányt megerőszakolta. Volt egy kisebbfajta felháborodás utána a

szülők részéről, mert a lány sokáig nyomta az ágyat, de aztán napirendre tértek felette. Hát, mondták, ördöglány ez a Maruszja.

Talán csakugyan az volt. Ugyanis bármennyit is volt valakivel, a bácsikájával, vele is folytatta, mert azért ő volt neki a legjobb, vagy valamelyik fiúval, vagy éppenséggel Okszánnal, sosem érezte úgy, hogy kielégül. Míg egyszer...

IV.

Míg egyszer látogató nem érkezett a faluba. Egy huszonvalahány éves fiatalember, szép volt és daliás, hátizsákkal, kampós bottal, és azt mondta a falusi embereknek, sportolni jött, hegyet mászni. Hirkán érte az este, s megkérdezte a kocsmában a falusiakat, ki tudna neki szállást adni. Maruszja apja is ott volt, és azt mondta, nála meghálhat az idegen a pajtában, ha jó neki a széna. Még vacsorát is kap, ingyér'. – Az jó lesz – mondta a fiatalember –, mert kutya éhes vagyok. És szomjas is. – Erre ott helyben, az egyik asztalnál megittak egy liter vörösbort az apával. Előtte meg néhány kisüstit.

Vacsora alatt összevillant az idegen és Maruszja szeme. „Szép ez a lány – gondolta a férfi. – Meghívom egy fordulóra.” És meghívta. A szülők aludni mentek.

A pajtában leheveredtek a szénára, és dugtak egy nagyot. Volt egy kis sikoltozás Maruszja részéről, egy kis nyögés a fiúéról. Aztán vége, semmi. No, ez kevés. Próbálta Maruszja így is, úgy is felizgatni a fiút, de nem ment vele sokra. Már-már kezdett dühös lenni, amikor az idegen tett egy ajánlatot. – Tudod, szépségem, ez így nem fog menni. De ha megkötnélek, akkor talán. Sőt, biztos – mondta a fiú. – Jó – válaszolta Maruszja –, ha utána én is téged. – Rendben – volt a válasz.

Az idegen elővett egy kézi bilincset a zsákjából, és az egyik póznához bilincselte Maruszját. Majd vetköztetni kezdte. Meztelenre vetköztette, és ő is levetkőzött. Aztán nem csinált vele semmit, csak nézte, és marokra fogta a fütykösét és rángatta. Onanizált. Úgy öt perc alatt el is élvezett. Levette Maruszjáról a bilincset, és átnyújtotta neki. – Arra kérlek, te is ezt csináld – mondta. – Maszturbáld. – Jó – mondta Maruszja. – De esze ágában sem volt ezt tenni. Egészen mást akart. Egyszer végre igazán kielégülni.

Odabilincselte a fiút a póznához, és bement a házba. Kikeresett egy nagy és éles konyhakést, és visszament a pajtába. Ő is leráncigált mindent a fiúról és magáról is. Majd elővett egy ostort, mellyel a tehenet szokták kihajtani a tiszásra, és verni kezdte az idegent. Az kiabálni kezdett, hogy hagyja abba, mert

fáj, és hogy nem ebben egyeztek meg. De Maruszja csak ütött a korbáccsal, teljes erejéből ütött. Most igazán élvezett, jobban, mint soha azelőtt. Amikor érezte, hogy jön az orgazmus, abbahagyta. Kétrét görnyedt, amíg testén végig nem futott az áram, majd újból kiegyenesítette a derekát, kihúzta magát. – Most aztán végzek veled, te rühes kutya, szemét, gennyes alak – mondta csendesen, minden düh és harag nélkül, de felhevült, lucskos öllel, és odament a késsel a férfihoz. Ejtett két hosszú sebet keresztbe a mellkasán, és tágra nyílt szemmel figyelte, hogy ömlik a vér. A férfi üvöltött fájdalomában és ijedtében, és Maruszjának ettől volt egy újabb orgazmusa. „Még, még – gondolta –, ez nem elég.” De nem tudott dönteni, mit tegyen. „Kasztrálja?” – futott át a fején. De akkor elvérzik, és, nos, akkor mi van. Odalépett a halálra ijedt férfihoz, felemelte a kést, és szíven szúrta. Újabb áramütés és remegés, és érezte, hogy végre valahára most megkapta, amire vágyott. Meg volt a várva várt nagy orgazmus. Most már tudta, mit akar. Gyilkolni fog. Gyilkolni! Mert csak az okoz neki igazi örömet. Szexuálisan is. A többi meg nem érdekes.

Az idegen testét és mindenét, ami volt, egy talicskára tette, az erdőbe vitte, és elásta. Mindennel végzett még hajnalhasadás előtt. Tiszta munka. Semmi nyomot sem hagyott. A szüleinek meg azt mondta, látta az idegent korán elmenni.

V.

Most ugorjunk egyet az időben, és éljük át a „felszabadulás” örömét. Hirkán ez nem sok változást hozott, legfeljebb csak annyit, hogy amikor Rahóra mentek a falusiak vásárolni, már nem tudtak pengővel fizetni, de az új pénzzel is csak akkor, ha hosszú ocseregyleket, sorokat kiálltak kenyérért, cukorért, vajért. A faluba meg érkezett egy párttitkár, elmondta, hogy milyen óriási fejlődésnek néznek elébe az emberek a szovjethatalom igitse alatt, mert Hirkán is ez lesz, ill. már itt is van, mármint a szovjethatalom, és hogy egy, két, három, de négy év múlva egész biztos, beköszönt az általános jólét, a kommunizmus. A falusiak hitték is, meg nem is. Tették a dolgukat éppúgy, mint azelőtt. Kitermelték a fát, oszt leúszatták. A világ meg mit sem változott. Legfeljebb még kevesebbet jártak templomba, mert bezárták. Ha bánták is, nem nagyon. Van Isten, nincs Isten, nem mindegy? Nekik úgy sem segít. Csak a kocsmát ne zárják be, az nem lenne jó. Maradt is a kocsmá, sőt, még egy másikat is nyitottak a felszabadítók. Igya le magát a jónép, ha boldog akar lenni, mert ez az új szovjet módi. Maruszja is úgy élt, mint azelőtt. A fiúkat sorba kefélt,

mert leginkább ő volt a kezdeményező, de a nagybácsit is az ágyába engedte, ha nagyon akarta, meg nagy néha az Okszánnal is eljászogatták kisedet játékaikat. Megölni nem ölt meg senkit, mert hát nem jött össze a dolog úgy, mint azzal az idegennel. De ha visszagondolt arra, hogy könyörgött és rimázkodott neki az a szerencsétlen, hogy Maruszja, ne, az Istenért ne, máris lucskos lett az öle. Ezért nem is érzett tökéletes kielégülést egyszer sem senkivel. Sem a fiúkkal, sem az idősebbekkel, de még a lányokkal sem, ha mégis csak sikerült valakit a barátnők közül is rávenni egy kis játékra.

Aztán mit ad Isten, jött egy orosz őrnagy egy dzsipen, kék paroli volt a vállán, és egy nagy ezüst csillag a váll-lapon. Először a főmuftival, a párttitkárral tárgyalt nagy titokban, *szoverzenno szekretno*, mondták az őrnagy kiskatona kísérei, akiknek szintén kék váll-lapjai voltak, de csak egy vagy két, maximum három sárga stráffal. Meg is ijedtek az emberek nagyon. Miért jöttek, mit akarnak? Azt mondták, magyarokat keresnek, akik fasiszták. Ja, az más, mondták az emberek. Ilyenek itt nincsenek, ők mind huculok, rusznyákok, kárpátaljai oroszok, vagy, jó, ha a nagy testvér úgy akarja, akkor ukránok. De nem magyarok. Sose voltak azok. Legfeljebb csak elfogadták a pengőt tőlük a negyvenes évek elején, mert azért mindent lehetett kapni. De ők nem magyarok. Magyarul se tudnak egy szót sem, bizonygatták. De aztán a párttitkár mégis csak üzent Maruszja szüleinek, hogy küldjék be a lányukat, mert az őrnagy elvtárs beszélni akar vele. A szülők halálra ijedtek. Maruszja is. Eszébe jutott a leszúrt és elásott idegen. De eltökélte, hogy mindent tagadni fog.

Hiábavaló volt a félelme. Az őrnagy kedvesen fogadta. – *Szágyityesz, pozsáloszta* – mondta neki a szovjet lingua frankán. A helyi dialektus nem imponált neki. De nem bánta, hogy Maruszja a saját nyelvén válaszolgat. Értette azt is.

– Magácskát nagy megtriszteltetés érte, *bárisnyá* – mondta neki az őrnagy. – A párt úgy döntött, hogy felelősségteljes feladatot bíz magára. Felvesszük az NKVD soraiba, akik közt csak különleges emberek vannak. A vas Felix katonái. És mind kommunisták persze. Maga is az lesz. Kap egy kis katonai kiképzést, és szolgálni fogja a szovjet hazát, és mint tántoríthatatlan csekista, irtani fogja az ellenséget, az aljas és disznó fasisztákat, és a gonosz imperialistákat – mondta az őrnagy, ellenkezést nem tűrő hangon.

– De hogyan és miért esett pont rám a választás, hisz csak egy egyszerű falusi lány vagyok, innen a Verhovináról? – kérdezte Maruszja félénken, mint egy kis nyuszika. Életében először érezte úgy, hogy óvatosnak kell lennie, és

félt. Nagy erőt látott ebben az őrnagyban. És az egyenruhában, melyet viselt. Tetszett is neki.

– Maga tette el láb alól azt a Václávot, igaz? – kérdezte az őrnagy.

– Honnan tudják? – kérdezett vissza Maruszja halálra rémülve.

– Mi mindent tudunk – válaszolt az őrnagy. – Előttünk nincs titok. Jól tette. Veszélyes imperialista ügynök, spion volt az az ember. Így maga meg szovjet hazafi, amiért kitüntetést érdemel. Ezért is esett a párt választása magára. Vállalja?

– Persze, hogy vállalom – felelte Maruszja lelkesen. – Örömmel. *Budu duzse rádd.*

Így kapott Maruszja egy igazi Tokarevet, és lett az ungvári börtön hóhéra, pardon: kivégző tisztje, vagy pontosabban NKVD szlengen takarítója az után is, hogy a Szovjetunióban hivatalosan megszűnt a halálbüntetés. Ergo elméletileg nem lehetett kivégezni senkit. De Maruszjának igen. Azt, akire az őrnagy az ungvári börtönben rámutatott. Hogy tetszett-e neki ez a „felelősségteljes megbízatás”? Biztosan. Sőt, nagyon is. Miután tarkón lőtt valakit, mindig jött egy áramütés, és utána az a jól ismert hosszú bizsergés. Kétrét kellett hajolnia, úgy rázta az áram. És lent mindig olyan lucskos lett tőle, mint egy láp. Sokkal jobb volt, mint csak egyszerűen lefeküdni valakivel. Vagy bárkivel. S érdekes, nem is kívánta többé a normális szexet. Pedig találhatott volna erre is férfit, már csak azért is, mert félték tőle. Hisz maga volt a kaszás halál. De nem kellett neki senki és semmi. A „munka” tökéletesen lekötötte, kielégítette. Végezte is „tisztességgel” Sztálin haláláig. Utána változott egy kicsit a világ, és nem volt többé szükség „takarítóra” a börtönben. És Maruszját *zászluzsennájá penszijára*, azaz nyugdíjba küldték. Kitüntetést is kapott, meg prémiumot, és egy Nagantot hét darab tölténnyel. Kétszázharmincöt milliméter volt a hossza, a súlya nulla egész nyolctized kg, hatótávolsága meg 46 méter, ami nem számított, mert nem azért kapta, hogy lőjön vele, hanem azért, mert az egyik legmagasabb kitüntetésnek számított a párttagok körében. Már csak azért is, mert előszeretettel használta a politikai rendőrség, az NKVD, és a titkosszolgálat azelőtt is, mivel a hangtompító nagyon hatásosan működött vele, annak ellenére, hogy minden egyes használt töltényhüvelyt kézzel kellett kiüríteni a fegyverből, és ugyanígy kellett újratölteni is, ami elég időrabló mulatság volt harc közben. De az ilyen harc már a múlté, új szelek fújtak. Másra volt szükség. Olyan módszerekre, melyek az eddiginél is piszkosabbak, aljasabbak és gátlástalanabbak. S ezekre Maruszja már nem alkalmas. Ő viszont nem felejtette, hogy egyszer, egyetlen

egyszer szembe fordult vele az áldozat, amikor lőnie kellett, a szemébe nézett, és rettegve mondta – kezét az arcához emelve – ugyanazt, amit az az imperialista ügynök, Václáv: „Maruszja, ne... Maruszja, ne... az Istenért, ne...” De neki esze ágába sem volt rá hallgatni, és lőtt. Ez volt a feladata, a kötelessége, és élvezni akarta az orgazmust, amit ettől kapott. Nem mondott le róla most sem. Egyenesen az áldozat homlokának a közepébe lőtt egy kis lyukat. Még a vér sem spriccelt annyira, mintha tarakón lőtte volna. Nem is örült ennek annyira. Aztán, mint nyugdíjas öregasszony (pedig dehogy volt öreg, hisz még talán negyven se volt), továbbra is tántoríthatatlan pártharcos, kemény csekista, akit a párt igencsak egy nagyon felelősségteljes feladattal bízott meg korábban, elég gyakran tűnt fel a városban az utcákat járva. Hajadonfőtt, karján kosár, és sötét szemüveg a szemén, széles keretes sötét szemüveg, de így is mindenki felismerte, és tudta róla, hogy kicsoda. Mindig abban az elegánsnak tartott NKVD-s ráncos csizmában járt, igazi bőrből készült, nem kirzából, és térden alul érő egyenszoknyában, mint a börtönben, de legtöbbször egy kék, molyrágta pulóver volt rajta a gimnasztyorka helyett. Amikor valamelyik pultnál a kispiacon kért valamit és megkapta, köszönet helyett mindig azt mondta, magyarul: „Maruszja, ne...” – és továbbment. Állítólag meghibbant és öngyilkos lett: egy nap holtan találták asztalánál ülve, golyó ütötte lyukkal a fején. Pedig úgy tartják, bolond ember nem lesz öngyilkos. Ő meg mégis az lett. Vagy lehet, hogy mégsem önkezével vetett véget életének? Közrejátszott az isteni igazságtétevés, és valaki bosszút állt apjáért, nagyapjáért? Még azt is rebesgették, hogy annak a turistáskodó Václávnak lehetett a fia vagy az unokája az az ember, aki megölte. Ki tudja? A lényeg azonban az, hogy Maruszja halántékán volt egy lyuk, mely a „munkássága” elismerése jeléül kapott Nagantól származott. Így csak hat töltény maradt a tárban. A golyó meg ott maradt a fejében. Azt mondják, ha egy Tokarevvel lő, akkor biztos áthalad a fején a golyó. A Tokarevnek négy méterrel nagyobb a hatótávolsága ugyanis.

UTÓSZÓ

Ezeknek, a már több folyóiratban, és egyszer egy kötetben is megjelent elbeszéléseimnek, novelláimnak, visszaemlékezéseimnek első része (A plafonig érő karácsonyfa) „megboldogult” gyermekkoromról és ifjúságomról szól. Ez a második rész már azt is szemlélteti, amit érettebb koromban sikerült átélnem, még ott, a szovjet Ungváron. Írásaimnak minden hibája, fogyatékosága ellenére szerettem őket, és meglepetésemre olvasóim is tetszéssel fogadták, és fogadják, ha egyet-egyet felteszek valamelyik internetes oldalamra. Különösen azok szólnak elismerően róluk, akik azon a helyen éltek vagy élnek, ill. elszármaztak onnan, mint én. Ez a hely pedig Ungvár a most már ukrainai Kárpátalján. Azért mondom, hogy „most már”, mert az elmúlt rövid fél évszázad alatt öt államalakulatnak is volt „elidegeníthetetlen” része. Az „elidegeníthetetlen” pedig azért van idézőjelben ismét, mert egyáltalán nem volt az elidegeníthetetlen része sem az Osztrák–Magyar Monarchiának, sem a Csehszlovák Köztársaságnak, majd megint, mint tudjuk, Magyarországnak sem. Végül, lám, még a nagy Szovjetuniótól is leszakadt, melyről, anno – amint azt a szovjet állami himnusz is állította –, azt hittük, hogy „megbontthatatlan és örök.” Nem volt az, sem örök, sem megbontthatatlan, mint láttuk. Úgy összedőlt, mint egy kártyavár, egyetlen puskalövés nélkül. Hja, a történelem kereke, mondjuk. Most pedig ez a vidék Ukrajnának lett „elidegeníthetetlen” része. Vajon meddig? Mint a Krím, mely most már orosz? Szóval, a Jó Isten tudja, hisz forrong a világ. De bármily furcsa, egy ilyen világban is éltek, és élnek emberek. Hogyan? Nehezen. Ráadásul hallgatni is kellett róla keményen. Mert aki megszólalt, kritizálta, arra a hatalomnak voltak eszközei, hogy elhallgattassa. Úgyhogy azok, akik nem tapasztalták meg ezt a világot, el sem hiszik, milyen is volt az. Mert még itt, Magyarországon is megmosolyogtuk, sőt kiröhögtek azt a végtelen sivárságot, mélynyomort, ami akkoriban a mindennapi emberek része volt Vlagyivosztoktól a SZU legnyugatibb részéig, Ungvárig, Csapig. Egy hatalmas birodalom, Ronald Reagan amerikai elnök kifejezésével élve „a gonosz birodalma” volt az az egész nagy ország,

kérem. Viszont paradicsomnak, munkásparadicsomnak kellett feltűntetni, ahol nem volt bűnözés, rablás, gyilkosság, testi szerelem vagy szexuális deviancia, de még közúti baleset sem. És én igen, pont erről próbáltam ezekben az írásaiban képet adni. Nincs bennük sírás-rívás, sopánkodás, hogy milyen kutya nehéz is volt az a világ (egyébként az volt), a sorscsapások miatti világfájdalom, hanem csak az, amit akkoriban az ember – nos, ez az ember akkor és ott én is voltam – átélt, megélt: jó, mondjuk ki kereken, ne kerteljünk: keservesen megszenvedett. És ami a legnagyobb baj, ezek az írások sajnos ma is igencsak időszerűek lettek. Hisz ennek a világnak emberei most is épp úgy szenvednek, nyomorognak, jogaiktól is megfosztatnak, mint anno, függetlenül attól, hogy most a büszke Ukrajna, az elmúlt évszázadban immár az ötödik államalakulatnak a polgárai lettek. Hisz tudjuk, látjuk, mi történik arrafelé napjainkban is.

Ortutay Péter

TARTALOM

Plafonig érő karácsonyfa.....	5
A Margitsziget utca gyermekei.....	13
Apagy Satanas.....	23
A kék ibolya szirma.....	31
A Kárpátontúl szálló.....	45
Eizenstein és Csinkvetti.....	67
Petrusz Öcsi hazatér.....	93
Meghívás beszélgetésre	113
Okszán	131
A Szpárták hősei	155
Ifjúságom legszebb madara	169
A piros hetes.....	175
Egyforintos feketék	193
A borraivaló.....	203
Buli az Igaz Szónál.....	211
Maruszja, ne.....	233
Utószó	247

1942. július elsején születtem Ungváron. A középiskolát szülővárosomban végeztem. Rögtön az iskola után egyetemi felvételeim nem sikerültek, így két évig sajtómunkásként dolgoztam a Peremoha gyárban. Aztán behívtak katonának... a szovjet hadseregbe, ahol három évet húztam le angyalbőrben.

1964-ben felvételiztem az Ungvári (akkoriban Uzsgorodi) Állami Egyetem bölcsészkarára, és angol szakos egyetemista lettem. 1969-ben diplomáztam. Még ugyanabban az évben (sőt, korábban) Balla László főszerkesztő felajánlotta, hogy dolgozzam fordítóként (majd újságíróként) a *Kárpáti Igaz Szó* c. magyar lapnál. Kisebb megszakításokkal a nyolcvanas évek elejéig dolgoztam a *Kárpáti Igaz Szónál*. 1984-ben költöztem Budapestre. Angol nyelvtanár lettem az Arany János Gimnáziumban, majd a Kandó Kálmán főiskolán. Az ELTE Bölcsészkarán doktoráltam angol nyelvészetből, és a tudományos fokozatomnak köszönhetően 1991-ben az Egri Tanárképző Főiskola főigazgatója megkért, hogy legyek a főiskolán az angol tanszék vezetője. Három évig voltam tanszékvezető, azután főiskolai docens ugyanott.

1998-tól 1999-ig az Ohioi Állami Egyetemen (Amerikai Egyesült Államok) is tanítottam egy rövid ideig. Az Egri Gárdonyi Géza Ciszterci Gimnázium tanáraként mentem nyugdíjba 2004-ben.

Nyugdíjazásom előtt és után nyelvészeti tudományos munkákat publikáltam, írogattam, szépirodalmat fordítottam. Eddig hat vagy hét fordításkötettel dicsekedhetem. Ezek főként F. Scott Fitzgerald amerikai író novellái és színművei, valamint Mary Shelly *Mathildá*-ja, mely fordításomban először jelent meg magyarul. Közben sikerült lefordítanom angolra Szalay Károly (alternatív) Kossuth-díjas írónak az ötvenhatos magyar forradalomról írt *Párhuzamos viszonyok* című regényét, mely egy bécsi kiadó gondozásában *Parallel Liaisons* címmel meg is jelent külföldön.

A kötetbe gyűjtött dokumentum-novellák a kárpátaljai *Együtt* című irodalmi folyóiratban jelentek meg.

ISBN 978-816-5757-05-1

